

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA

A-sarja N:o 97

Irma Lager

TUOMIONPURUN EDELLYTYKSISTÄ SIVIILI- JA HALLINTOPROSESSISSA

Über die Voraussetzungen der Wiederaufnahme des
Verfahrens im Zivil- und Verwaltungsprozess

Zusammenfassung

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN
JULKAISUJA
A-sarja N:o 97

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA
A-sarja N:o 97

IRMA LAGER

TUOMIONPURUN EDELITYKSIÄ SIVIILI- JA HALLINTOPROSESSISSA

Über die Voraussetzungen der Wiederaufnahme des
Verfahrens im Zivil- und Verwaltungsprozess

Zusammenfassung

AKATEEMINEN KIRJAKAUPPA
JAKAJA

TUOMIONPURUN EDELLYTYKSISTÄ SIVIILI- JA HALLINTOPROSESSISSA

KIRJOITTANUT

IRMA LAGER

LAKITIEEEN LIENSIAATTI,
VARATUOMARI

Yliopistollinen väitöskirja, joka Helsingin yliopiston
oikeustieteellisen tiedekunnan suostumuksella
esitetään julkisesti tarkastettavaksi
Porthanian luentosalissa III
maanantaina 29 päivänä toukokuuta 1972 kello 12.

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

ISBN 951 — 9068 — 02 — 3 (nid.)

ISBN 951 — 9068 — 03 — 1 (sid.)

ISBN 978-951-855-858-6 (PDF)

Helsinki 1972 — Liikekirjapaino Oy

ALKUSANAT

Professori Tauno Tirkkoselle, joka on ehdottanut tuomionpurkusaännöstöä hallintoasioissa tutkimuksen kohteeksi ja antanut arvokkaita tieteellistä tutkimustyötä koskevia neuvoja pyydän esittää kunnioittavat kiitokseni. Lopulliseksi teemaksi muotoutui tosin eräänlainen vertaileva tutkimus. Professori Tauno Ellilä kiitän saamistani prosessioikeudellista tutkimusta koskevista vaikutteista ja neuvoista sekä tutkimustani kohtaan osoitetusta mielenkiinnosta. Esimiehelleni professori Jouko Halilalle, joka on vuosien varrella ollut aina valmis neuvomaan ja rohkaisemaan tutkimustyössä ilmaantuneissa vaikeuksissa esitän kiitollisuuteni työni kaikissa vaiheissa saamastani tuesta.

Oikeustieteen kandidaatti Aune Moisio on avustanut teoksen oikoluvussa, minkä myös kiitollisuudella mainitsen.

Helsingin yliopiston viranomaisia, Valtion yhteiskuntatieteellistä toimikuntaa ja Alfred Kordeinin säätiötä kiitän saamistani taloudellisesta tuesta. — Suomalainen Lakimiesyhdistys ry. on tukenut tutkimuksen julkisuu-teen saattamista hyväksymällä teoksen A-sarjaan, mistä myös esitän kiitokseni.

Haukilahdessa huhtikuussa 1972

Irma Lager

SISÄLLYS

Alkusanat	V
Sisällys	VII
Kirjallisuusluettelo	XI
Lyhenteitä	XXIV

I luku

Johdanto

1 §. Lainkäyttömuotojen erilaistumisesta ja sen merkityksestä yksityisen oikeus- suojan kannalta	1
2 §. Muutoksenhakukeinoista	
I. Varsinaisista ja ylimääräisistä muutoksenhakukeinoista	10
II. Varsinaisen ja ylimääräisen muutoksenhakukeinon eroista	13
3 §. Tutkimustehtävän valinnasta ja metodista	20
4 §. Katsaus eräiden vieraiden prosessilakien purkusäännöstöihin	29
I. Ranska	
1. Siviiliprosessi	30
2. Hallintoprosessi	34
II. Saksa	
1. Siviiliprosessi	35
2. Hallintoprosessi	37
III. Itävalta	
1. Siviiliprosessi	38
2. Hallintoprosessi	40
IV. Sveitsi	
1. Siviiliprosessi	40
2. Hallintoprosessi	42
V. Tanska	
1. Siviiliprosessi	42
2. Hallintoprosessi	44
VI. Norja	
1. Siviiliprosessi	44
2. Hallintoprosessi	45
VII. Ruotsi	
1. Siviiliprosessi	45
2. Hallintoprosessi	46

5 §.	Eräistä rajankäynneistä	
	I. Siviili- ja hallintoprosessia koskevien tuomionpurkusäännösten erilaistuminen	47
	II. Tuomionpurun ja tuomiovirhekantelun erottamisesta	50
6 §.	Purkutyyppien jako kolmeen ryhmään	
	I. Siviiliprosessi	55
	II. Hallintoprosessi	60

II luku

Tuomionpurun muodollisista edellytyksistä

7 §.	Purkumenettelyn kohteesta	
	I. Siviiliprosessi	
	1. Tuomiot	62
	2. Muut oikeudelliset ratkaisut	74
	II. Hallintoprosessi	85
8 §.	Tuomion lainvoimaiseksitulon ajankohdasta	
	I. Siviiliprosessi	88
	II. Hallintoprosessi	98
9 §.	Purkulegitimaatiosta	
	I. Siviiliprosessi	
	1. Yleistä	100
	2. Asianosaistaho	102
	3. Viranomaistaho	106
	II. Hallintoprosessi	
	1. Asianosaistaho	113
	2. Viranomaistaho	114
10 §.	Purkuintressistä	
	I. Siviiliprosessi	
	1. Yleistä	116
	2. Vastaisuuden määräytyminen	118
	3. Eräitä erikoistilanteita	119
	II. Hallintoprosessi	124

III luku

Tuomionpurun aineellisista edellytyksistä

11 §.	Menettelypurku	
	I. Siviiliprosessi	127
	1. Henkilöpiiri	
	a. Oikeuden jäsen tai virkamies	128
	b. Asianosaisten edustaja tai avustaja	130
	2. Rikollinen menettely	132

3. Rikollisen menettelyn todentamisesta	134
4. Purkuperusteen vaikutusalasta ja virheen parantumisesta	136
II. Hallintoprosessi	137
12 §. Kvalifioitu palautuspurku	
I. Siviiliprosessi	139
1. Asiakirjoista	140
2. Henkilöllisistä todistuskeinoista	142
II. Hallintoprosessi	145
13 §. Yleinen palautuspurku	
I. Siviiliprosessi	
1. Yleisiä näkökohtia	145
2. Seikoista ja todisteista yleensä	147
3. Tuomiokollisista	152
4. Vaatimus seikan tai todisteen uutuudesta	158
5. Esittämisvelvollisuudesta ensiprosessissa	160
II. Hallintoprosessi	
1. Uusi selvitys	165
2. Selvityksen esittämisvelvollisuudesta	166
14 §. Oikaisupurku	
I. Siviiliprosessi	
Oikeuserhdys	167
Tosiasiaerhdys	178
II. Hallintoprosessi	179
15 §. Kausaalisuusvaatimuksesta	
I. Siviiliprosessi	180
II. Hallintoprosessi	185

IV luku

Loppuosa

16 §. Tutkimustuloksista	
I. Prosessilajien vertailusta	187
II. Näkökohtia de lege ferenda	189
Zusammenfassung	195
Asiahakemisto	205
Oikeustapaushakemisto	207

KIRJALLISUUSLUETTELO

- Aalto, Jorma S.*: Rikosprosessilain asiallisesta sovellutusalasta. Vammala 1965.
- Rikostuomion vaikutuksista siviiliprosessissa. Vammala 1968. (Rikostuomion vaikutuksista)
 - Tuomarin kyselyvelvollisuudesta siviiliprosessissa. — LM 1962 s. 568 ss.
 - Tuomioiden itseoikaisukiellosta. — LM 1961 s. 739 ss.
- Abrahamsson, P.*: Swerikes Rijkens Lands-Lag... nu å nyo andra gången med Anmärckingar upplagd. Stockholm 1726.
- Afzelius, Ivar*: Grunddragen af rättegångsförfarandet i tvistemål. Jemförande framställning af utländsk och svensk lagstiftning. Ny upplaga. Stockholm 1886.
- Adamovich, Ludwig*: Handbuch des österreichischen Verfassungsrechts. 5. Auflage. Neu bearbeitet von L. K. Adamovich jr. Wien—New York 1971.
- Agge, Ivar*: Bidrag till läran om civildomens rättskraft. Lund 1932.
- Alanen, Aatos*: Yleinen oikeustiede ja kansainvälinen yksityisoikeus. Toinen uusittu painos. Porvoo—Helsinki 1965.
- Almqvist, Jan Eric*: Svensk rättshistoria I. Processrättens historia. Efter föreläsningar. Andra upplagan. Stockholm 1962.
- Allen, E.*: Tvistemålsloven med kommentar. Tredje utgave. Oslo 1954.
- Andersen, Poul*: Dansk Forvaltningsret. Femte utgave. København 1965.
- Andersson, Edvard*: Efterbeskattning och grundbesvär vid stats- och kommunalbeskattningen. Helsingfors 1962. (Efterbeskattning)
- Synpunkter på förvaltningsrättsskipningens utveckling. — JFT 1970 s. 244 ss.
 - Uusi laki ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa. — SKL 1966 s. 328 s.
 - Verotuslain kommentaari. Borgå 1968. (Verotuslaki)
 - Överklagbarhet och besvärsmått i förvaltningsrätten. Helsingfors 1964.
- Anttila, Inkeri*: Asianajajan epärehellisyyssrikoksesta. Rikosoikeudellisia kirjoitelmia Brynolf Honkasalolle 1. 4. 1949. Vammala 1949.
- Välillinen tekeminen. Vammala 1958. (Välillinen tekeminen)
- Arti, Armas*: Liikennevahinkojen korvaaminen. Porvoo—Helsinki 1965.
- Auby, J.—M.—Drago, R.*: Traité de contentieux administratif. Tome III. Paris 1962.
- Augdahl, Per*: Norsk civilprocess. Tredje utgave. Trondheim 1961.
- Auere, Tenho*: Palauttamispäätöksen oikeusvoimasta erityisesti hallintolainkäytössä. — LM 1970 s. 456 ss.
- Baumbach, Adolf—Lauterbach, Wolfgang*: Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und anderen Nebengesetzen. Unter Mitarbeit von Jan Albers. 29., durchgesehene Auflage. München und Berlin 1966.

- Baumgärtel, Gottfried*: Wesen und Begriff der Prozesshandlung einer Partei im Zivilprozess. Berlin und Frankfurt a.M. 1957.
- Baur, Fritz*: Justizaufsicht und richterliche Unabhängigkeit. Eine gerichtsverfassungsrechtliche Untersuchung. Tübingen 1954.
- Zur »Beschwer« im Rechtsmittelverfahren des Zivilprozesses. Festschrift für Friedrich Lent. München und Berlin 1957. (Festschrift Lent) S. 1 ss.
- Behre, Hans Otto*: Der Streitgegenstand des Wiederaufnahmeverfahrens. Hamburg 1963.
- Bettermann, Karl August*: Die Beschwer als Rechtsmittelvoraussetzung im deutschen Zivilprozess. — ZZZ 82 s. 24 ss.
- Die Legitimation zur Verwaltungsgerichtlichen Anfechtung nach österreichischem und deutschen Recht. Festschrift für Hans Schima. Wien 1969. S. 71 ss.
- Notwendigkeit und Grenzen einer Angleichung der deutschen Verfahrensordnungen. — ZZZ 70 s. 161 ss.
- Bley, Erich*: Klagrecht und rechtliches Interesse. Leipzig 1923.
- Blomeyer, Arwed*: Zivilprozessrecht. Erkenntnisverfahren. Berlin—Göttingen—Heidelberg 1963.
- Bolding, Per Olof*: Skiljedom. Studier i rättspraxis beträffande svensk skiljedoms giltighet och verkställbarhet. Stockholm 1962.
- Skiljeförfarande och rättegång. En studie i processuell organisation och rätts-tillämpningsmetodik. Stockholm 1956. (Skiljeförfarande och rättegång)
- Bomgren, G.*: Arvostelu teoksesta Thorsten Cars, Om resning i rättegångsmål. — SvJT 1960 s. 519 ss.
- Broomé, G.*: Allmänna civilprocessen enligt svensk gällande rätt. 2. upplagan. Lund 1890.
- Bruns, Rudolf*: Zivilprozessrecht. Eine systematische Darstellung. Berlin und Frankfurt a.M. 1968.
- Brusiin, Otto*: Tuomarin harkinta normin puuttuessa. Vammala 1938.
- Über die Objektivität der Rechtssprechung. Helsinki 1949. (Objektivität)
- Bötticher, Eduard*: Kritische Beiträge zur Lehre von der materiellen Rechtskraft im Zivilprozess. Berlin 1930.
- Candolin, Birger*: Om begränsning av vade- och missnöjesanmälan. (Keskustelukysymys-alustus) — JFT 1955 s. 5 ss.
- Carnelutti, Francesco*: Istituzioni del nuovo processo civile italiano. Quarta edizione emendata e aggiornata. Volume secondo. Roma 1951.
- Cars, Thorsten*: Om resning i rättegångsmål. Stockholm 1959.
- Castrén, U. J.*: Korkeimman hallinto-oikeuden täyttäessä 25 vuotta. Juhlaulkaisu Korkein hallinto-oikeus 1918—1943. Helsinki 1943. (Juhlaulkaisu KHO 1943) S. 7 ss.
- Charpentier, Axel*: Justitiekanslerns i Finland ställning och uppgifter. — NAT 1929 s. 205 ss.
- Corny, Gérard—Foyer, Jean*: Procédure civile. Paris 1958.
- Cuche, Paul—Vincent, Jean*: Précis de procédure civile. Treizième édition. Paris 1963.
- Debbasch, Charles*: Procédure administrative contentieuse et procédure civile. Paris 1962.

Eckhoff, Torstein: Rettskraft. Oslo 1945. (Rettskraft)

- Sivilprosess. 2. utgave ved Bjørn Haug. Oslo-Bergen 1962.

Ekelöf, Per Olof: Kompendium över rättsmedlen. (Moniste) Uppsala 1956.

- Kompendium över civilprocessen III. Uppsala 1952. (Komp. III)
- Om interventionsgrunden. Uppsala 1937. (Interventionsgrunden)
- Processuella grundbegrepp och allmänna processprinciper. Några problem inom den allmänna processrättsläran. Stockholm 1956. (Processuella grundbegrepp)
- Rättegång. Första häftet, andra, omarbetade upplagan. Stockholm 1963. Andra häftet, andra, omarbetade upplagan. Stockholm 1963. Tredje häftet, tredje, omarbetade upplagan. Stockholm 1970. Fjärde häftet, andra, reviderade upplagan. Stockholm 1968. (Ekelöf I—IV)

Ellilä, Tauno: Arvostelu teoksesta Tauno Tirkkonen, Suomen siviiliprosessioikeus II. Porvoo—Helsinki 1966. — LM 1967 s. 611 ss.

- Asianajajan käyttö oikeudenkäynnissä ja muutoksenhaussa. — DL 1970s. 256 ss.
- Die wichtigsten Grundlagen des finnischen Zivilprozessrechts. Suomalaisen Tiedeakatemian toimituksia. Sarja B nide 169, 2. Helsinki 1971. (Grundlagen)
- Hallintokanteiden lajeista. Juhlajulkaisu Kaarlo Kaira—U. J. Castrén. Vammala 1971 s. 54 ss. (Juhlajulkaisu Kaira—Castrén)
- Hovioikeusmenettely ja oikeudenkäynnin uudistus. Helsinki—Vammala 1971. (Hovioikeusmenettely)
- Kanteenmuuttamisen sallittavuudesta. — DL 1939 s. 380 ss.
- Lainhausta ja maksamismääräyksestä. — DL 1964 s. 163 ss.
- Lääninoikeusmenettelystä ja laillisesta oikeudenkäyntijärjestyksestä. Lääninoikeuksien lakimiesjäsenten neuvottelupäivät, Moniste 1958, s. 87 ss. (Moniste)
- Muuan prosessivertailuva huomio korkeimman hallinto-oikeuden uusimmasta lainkäytöstä verovalitusasioissa. — LM 1961 s. 770 ss.
- Oikeudenkäynti ja täytäntöönpano. Toinen, uusittu painos. Porvoo—Helsinki 1965. (Oikeudenkäynti)
- Oikeudenkäyntivalheen rankaisemisesta. Huomautuksia prosessuaalisen totuusvakuutussäännösten suhteesta Rikoslain 17 luvun 3 §:ään. Rikosoikeudellisia kirjoitelmia Brynolf Honkasalolle. Vammala 1949. S. 41 ss.
- Sivullisen oikeussuojan takeista ulosotossa erityisesti silmälläpitäen ulosmittausmenettelyä. Vammala 1947. (Sivullissuoja)
- Todistelusta isyysoikeudenkäynneissä ja elatusapujutuissa. Suomen Lakimiesliiton XI lakimiespäivien pöytäkirja. Vammala 1960. (Lakimiespäivät 1960)
- Todistelusta rikosasioissa. — SPL 1949 s. 171 ss. ja 205 ss.
- Täytäntöönpanokeinoista hallinnon alalla. Porvoo 1952. (Täytäntöönpanokeinoista)
- Ulosotto-oikeuden yleiset opit. Toinen, uusittu painos. Porvoo—Helsinki 1970. (Yleiset opit)
- Ylimmästä siviilituomiovallasta erikoistuomioistuinten järjestelmässä. — LM 1966 s. 449 ss.

Engisch, Karl: Arvostelu teoksesta Wilhelm Sauer, Allgemeine Prozessrechtslehre, zugleich eine systematische Schulung der zivilistischen Praxis. — ZZP 66 s. 64 ss.

Entwurf einer Zivilprozessordnung. Berlin 1931.

Engströmer, Thore: Några anmärkningar rörande de processuella rättsmedlen. Uppsala 1935.

Erich, Rafael: Suomen valtio-oikeus II. Porvoo 1925.

— Om domens rättskraft. — JFT 1907 s. 16 ss.

Eyermann, Erich — Fröhler, Ludwig: Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 3., neuarb. Auflage. München und Berlin 1962.

Fasching, Hans: Die Wiederaufnahme wegen neuer Tatsachen und Beweismittel im Zivilprozess. — JBI 1956 s. 245 ss.

— Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen. I—IV. Wien 1959—1971.

Garsonnet, E. — César-Bru, Ch.: Précis de procédure civile. Neuvième édition. Paris 1923.

Gaul, Hans Friedhelm: Die Grundlagen des Wiederaufnahmerechts und die Ausdehnung der Wiederaufnahmegründe. Zugleich ein Beitrag zum Problem der Analogie beim enumerativen Ausnahmerechtssatz. Bielefeld 1956.

— Arvostelu julkaisusta Festschrift für den 45. Deutschen Juristentag. Karlsruhe 1964. — ZZP 80 s. 151 ss.

Gilles, Peter: Der Umfang von Aufhebung und Neuverhandlung im zivilprozessualen Wiederaufnahmeverfahren. Frankfurt a.M. 1965.

— Zur Systematik des Wiederaufnahmerechts. Iudicium rescindens. — ZZP 78 s. 466 ss.

— Zur Systematik des Wiederaufnahmerechts. Iudicium rescissorium. Zugleich ein Beitrag zur Wiederaufnahme in Ehesachen. — ZZP 80 s. 391 ss.

Glasson, E. — Tissier, Albert — Morel, René: Traité théorique et pratique d'organisation judiciaire, de compétence et de procédure civile. Troisième édition. III Paris 1929.

Goldschmidt, James: Der Prozess als Rechtslage. Berlin 1925.

Granfelt, O. Hj.: Adhäsionsprincipen. — Valda juridiska uppsatser s. 37 ss. Helsingfors 1944. (Adhäsionsprincipen)

— Den materiella processledning vid underdomstol i vanliga tvistemål enligt gällande finsk och svensk rätt. Andra upplagan, omtryckt. Helsingfors 1930. (Processledningen)

— Ehdotus oikeudenkäyntilaitoksen uudistamiseksi v. 1923. Helsinki 1925. (Granfelt, Ehdotus)

— Kort framställning av Finlands civilprocessrätt. Helsingfors 1927 (Civilprocessrätt)

— Officialprincipen. — JFT 1937 s. 651 ss.

— Officialprincipen och dess tillämpning på materiellrättslig grund i vanliga tvistemål anhängiga vid underdomstol enligt gällande finsk och svensk rätt. — JFT 1912 s. 319 ss.

— Officialprincipen och dess tillämpning på processrättslig grund i vanliga tvistemål anhängiga vid underdomstol enligt gällande finsk och svensk rätt. — JFT 1915 s. 170 ss.

— Psykologiska problem i tvistemål. Societas scientiarum fennica. Årsbok — Vuosikirja XXII B:5. Helsingfors 1944. (Psykologiska problem)

— Sammandrag av föreläsningar över Finlands civilprocessrätt. 3. upplagan. Helsingfors 1919. (Sammandrag)

- Grob, P.*: Die Kassation von Amtes wegen in Zivilsachen. Zürich 1946.
- Göppinger, Horst*: Die Erledigung des Rechtsstreites in der Hauptsache nach österreichischem und schweizerischem Recht, rechtsvergleichende Betrachtungen. — ZJP 70 s. 304 ss.
- Hahn, C.*: Die gesamten Materialien zur Civilprozessordnung und dem Einführungsgesetz derselben vom 30. Januar 1877. Erste Abtheilung. Berlin 1880. (Hahn, Materialien)
- Hakkila, Esko*: Suomen tasavallan perustuslait. Porvoo 1939.
- Hakulinen, T. J.*: Familjerätt. Helsingfors 1964.
- Oikeudenkäymiskaaren 30 luvun tulkintaa. — LM 1956 s. 329 ss.
 - Muutettu avioliittolaki. — DL 1948 s. 300 ss., 333 ss.
- Halila, Jouko*: Kantelusta tuomiovirheen perusteella. — LM 1964 s. 1 ss.
- Todistustaakan jaosta silmällä pitäen erityisesti varallisuus oikeudellisia oikeussuhteita. Porvoo 1955. (Todistustaakka)
 - Tunnustamisesta. Siviiliprosessuaalinen tutkimus. Vammala 1950.
 - Vahingonkorvauksen suuruuden todistelusta. — LM 1961 s. 291 ss.
- Hallituksen esitys* Eduskunnalle oikeudenkäyntilaitoksen uudistamisesta. Luonnos 10. 6. 1939. (Esitys, Luonnos)
- Eduskunnalle ylimääräistä muutoksenhakua koskevaksi lainsäädännöksi. Vuoden 1958 valtiopäivät N:o 14. (HE 1958/14)
 - Eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren sekä laeiksi eräiden oikeudenkäyntimenettelyä koskevien muiden lakien muuttamisesta. Vuoden 1959 valtiopäivät N:o 33. (HE 1959/33)
 - Eduskunnalle eräiden asiakirjain lähettämistä tuomioistuimille koskevaksi lainsäädännöksi. Vuoden 1965 valtiopäivät N:o 5. (HE 1965/5)
 - Eduskunnalle laiksi ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa. Vuoden 1965 valtiopäivät N:o 165. (HE 1965/165)
- Hátori, Vilmos*: Die Dispositionsmaxime und die Verhandlungsmaxime im Zivilprozess. — Annales 1969 s. 213 ss.
- Hansen, Viktor*: Retsplejen ved Højesterett. København 1959.
- Hansen, V., Hurwitz S. (&) Munch-Petersen, E.*: Retsplejeloven med Bilove m.v. I København 1939. (Hansen I)
- Hassler, Åke*: Bevisrätten och de extraordinära rättsmedlen. Andra upplagan. (Moniste) Stockholm 1949. (Bevisrätten)
- Svensk civilprocessrätt. Lund 1963.
- Heinonen, Olavi E.*: Prosessipetoksesta. — LM 1965 s. 719 ss.
- Helberg, Liselotte*: Die Rechtsmittel des genferischen Zivilprozessrechts. Zürich 1956.
- Hellwig, Konrad*: Gültigkeit der zweiten Ehe trotz Aufhebung des Scheidungsurteils. — DJZ 1904 s. 834 ss.
- Grenzen der Rückwirkung. Festschrift für die Juristische Fakultät in Giessen. Giessen 1907.
 - System des Deutschen Zivilprozessrechts. Erster Teil. Leipzig 1912.
- Hemmer, Ragnar*: Suomen oikeushistorian oppikirja. I. Toinen painos. Porvoo—Helsinki 1962.
- Henckel, Wolfram*: Prozessrecht und materielles Recht. Göttingen 1970.

- von Hentig, Hans*: Wiederaufnahmerecht. Heidelberg 1930.
- Heyde, Wolfgang*: Die Rechtspflege in der Bundesrepublik Deutschland. Herausgegeben vom Presse- und Informationsamt der Bundesregierung. Germany 1969.
- Heusler, Andreas*: Der Zivilprozessrecht der Schweiz. Zivilprozessrecht der Kulturstaaten. Mannheim-Berlin-Leipzig 1923.
- Herlitz, Nils*: Förvaltningsförfarandet. — SOU 1949:69.
- Grunddragen av det svenska statsskickets historia. Tredje upplagan. Stockholm 1946. (Grunddragen)
- Hidén, Mikael*: Eduskunnan oikeusasiamies. Vammala 1970.
- Muutoksenhaun johdosta oikaistu virheellinen päätös ja virhemiehen vastuu. (Keskustelukysymy) — JFT 1971 s. 99 ss.
 - Prokuraattorijärjestelmästä Neuvostoliitossa. — DL 1969 s. 126 ss.
- Holopainen, Toivo*: Kunnan asema valtiossa. Oikeudellinen rakennetutkimus. Vammala 1969.
- Mikä on kohtuullinen hyöty. Eräitä rakennuslain tulkintaa koskevia näkökohtia. — DL 1961 s. 168 ss.
- Honka, Olavi*: Valtionasiamiehestä. Juhlajulkaisu Kaarlo Kaira—U. J. Castrén. Vammala 1961. S. 86 ss.
- Honkasalo, Brynolf*: Om processbedrägeri enligt svensk och finsk rätt. Festskrift tillägnad hans exellens riksmarsalken juris doktor Birger Ekeberg den 10 augusti 1950. Stockholm 1950. (Festskrift Ekeberg) S. 294 ss.
- Prosessipetos lainkäytön valossa. — JFT 1937 s. 686 ss.
 - Suomen riksoikeus. Erityinen osa II. Helsinki 1960. Erityinen osa III. Helsinki 1962. (Erityinen osa II—III)
 - Suomen riksoikeus. Yleiset opit I. 1. painos. Helsinki 1965. (Yleiset opit)
- Hurwitz, Stephan og Gomard, Bernhard*: Tvistemål. 6. oplag. København 1970.
- Ikkala, A. K.*: Yksityisen valitusoikeus hallintoprosessissa. — LM 1955 s. 153 ss.
- Imboden, Max*: Schweizerische Verwaltungsverwaltungsrechtssprechung. Zweite, umgearbeitete und erweiterte Auflage. Basel 1964.
- Jauernig, Othmar*: Das fehlerhafte Zivilurteil. Frankfurt am Main 1958.
- Jelinek, Wolfgang*: Die Wiederaufnahmsklage wegen neuer Tatsachen und Beweismittel im Eheprozess. — JBI 1968 s. 510 ss., 555 ss.
- Jodlowski, Jerzy*: Puolan siviiliprosessin johtavat periaatteet. — LM 1962 s. 607 ss.
- Joly, Andre*: Procédure civile et voies d'exécution. Tome I. Procédure civile. Paris 1969.
- Johannsen, Kurt*: Rechtfertigung und Begrenzung der Wiederaufnahme des Verfahrens nach § 580 ZPO. — Festschrift für den 45. deutschen Juristentag. Karlsruhe 1964. S. 84 ss.
- Kaila, Elieser*: Oikeuslogiikka I. Muodollinen oikeuslauseoppi. Helsinki 1924.
- Kallenberg, E.*: De ordinära devolutiva rättsmedlen i den svenska civilprocessen. 2 upplagan. Lund 1922. (Rättsmedlen)
- Några anmärkingar om förlikningen enligt svensk civilprocessrätt (kap. 20 RB). Skrifter tillägnade Johan C. Thyrén. Lund 1926. S. 81 ss. (Förlikningen)
 - Om eget erkännande, särskild med hänsyn till svensk civilprocessrätt. Festskrift för friherre R. A. Wrede. Helsingfors 1921. S. 69 ss. (Om eget erkännande)
 - Svensk civilprocessrätt I—II. Lund I:1—2. 2 upplagan 1923—1926; I:3—5, 1922—1925; II:1—7, 1927—1939. (Kallenberg I—II)

- Kekomäki, Paavo*: Perättömästä lausumasta. — LM 1954 s. 3 ss. ja 95 ss.
- Kastari, Paavo*: Oikeuskansleri ja oikeusasiamies. — LM 1962 s. 351 ss.
- Kelsen, Hans*: Puhdas oikeusoppi. Suomentanut Olli Nikkola. Porvoo—Helsinki 1968.
- Kern, Edward*: Gerichtsverfassungsrecht. Vierte völlig neuarbeitete Auflage. München und Berlin 1965.
- Kilpi, Lassi*: Ennakkopäätösten merkityksestä verolain tulkinnassa. — DL 1952 s. 86 ss.
— Oikeustiede ja tuomioistuinikäytäntö. Juhlajulkaisu KHO 1918—1968. Helsinki 1968. S. 93 ss.
- Kimmel, Josef*: Österreichisches Verwaltungsverfahrenrecht. Wien 1961.
- Kivimäki, T. M.*: Asianajajan siviilioikeudellinen vastuu. Helsinki 1924.
- Kivimäki, T. M.* — *Ylöstalo, Matti*: Suomen siviilioikeuden oppikirja. Yleinen osa. Toinen uudistettu painos. Porvoo 1964.
- Klein, Franz* — *Engel, Friedrich*: Der Zivilprozess Oesterreichs. Mannheim—Berlin—Leipzig 1927.
- Klinger, Hans*: Kommentar zur Verwaltungsgerichtsordnung. 2 Auflage. Göttingen 1964.
- Klinthe, Paul Johan*: En statsrättslig synpunkt på resningsinstitutet i svensk och i finländsk rätt. — TFR 1942 s. 379 ss.
- Kralik, Winfried*: Die Vorfrage im Verfahrensrecht. Wien 1953.
- v. Kries, August*: Die Rechtsmittel des Civilprocesses und des Strafprocesses nach den Bestimmungen der Deutschen Reichsgesetze. Breslau 1880.
- Kumbruch, Hans*: Die Zulässigkeit der Wiederaufnahme des Verfahrens in Ehesachen. Gelnhausen 1959.
- Kummer, Max*: Grundriss des Zivilprozessrechts nach den Prozessordnungen des Kantons Bern und des Bundes. Bern 1970.
- Korkeimman oikeuden ratkaisujen hakemisto 1926—1968*. Toimittanut Martti Miettinen. Helsinki 1969. (KKO:n hakemisto)
- Kuuskoski, Reino* — *Hannus, Arvo*: Uusi kunnallislaki. Viides uudistettu painos. Porvoo 1965.
- Käpy, Aleksi*: Hovioikeuden tuomio- ja päätöslauselmia, pöytäkirjanotteita ja äänestys pöytäkirjoja. Helsinki 1928.
- Lahtinen, Osvi*: Avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annetun lain 24 §:n tulkintaa. — LM 1967 s. 869 ss.
- Lainvalmistelukunnan ehdotukset oikeudenkäyntilaitoksen uudistamiseksi II*. Ehdotus riita-asiaain oikeudenkäyntilaitoksi. Helsinki 1909. (Lvk 1909/2)
- Lainvalmistelukunnan julkaisuja*: Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäyntilaitoksen uudistamisesta. Helsinki 1929. (Lvk 1929/2)
- Mietintö alemmanasteisesta hallinnollisesta lainkäytöstä. Helsinki 1936. (Lvk 1936/5)
- Ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle oikeudenkäyntilaitoksen uudistamisesta. Helsinki 1937. (Lvk 1937/16)
- Ehdotus Hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa. Helsinki 1960. (Lvk 1960/5)
- Larsson, Sven*: Förlikning i tvistemål. Uppsala 1958.
- Laubadère, André*: Traité élémentaire de droit administratif. Quatrième édition entièrement refondue. Paris 1967.

- Lent, Friedrich:* Arvostelu teoksesta Hans Friedhelm Gaul, Die Grundlagen des Wiederaufnahmerechts und die Ausdehnung der Wiederaufnahmegründe. Bielefeld 1956. — ZZP 70 s. 397 ss.
- Die rein prozessuale Bedeutung des Anerkenntnisses. Festgabe zum siebzigsten Geburtstag von Leo Rosenberg. München und Berlin 1949. S. 123 ss. (Festgabe Rosenberg)
- Lent, Friedrich — Jauernig, Othmar:* Zivilprozessrecht. 10. neuarbeitete Auflage. München und Berlin 1961.
- Über die Beseitigung der Rechtszersplitterung. — NJW 1954 s. 1585 ss.
- Liessem, Herbert:* Das Wiederaufnahmeverfahren des Zivilprozessordnung bei Gestaltungsfragen. (Maschinenschrift) Köln 1949.
- Lundstedt, A. V.:* Om biintervention. Lund 1911.
- Läuchli, Marcello:* Kassation und Revision nach der tessinischen Zivilprozess. Zürich 1952.
- Löwe-Rosenberg:* Die Strafprozessordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz mit Nebengesetzen. 21. Auflage, herausgegeben von Hanns Dünnebier, Friedrich Wilhelm Geier, Heinrich Jagus, Max Kohlhaas, Werner Sarstedt, Karl Schäfer. Erster Band. Berlin 1962.
- Makkonen, Kaarle:* Lainkäyttö ja maailmankatsomus. — LM 1970 s. 1956 ss.
- Zur Problematik der juristischen Entscheidung. Eine strukturanalytische Studie. Turku 1965.
- Martens, Joachim:* Rechtskraft und materielles Recht. — ZZP 79 s. 404 ss.
- Materialen zu den neuen österreichischen Civilprocessgesetzen.* Herausgegeben vom k.k. Justizministerium. I. Band. Wien 1897.
- Matz, S.:* Handbok i svensk civilprocessrätt. Stockholm 1957.
- Melander, Ilmari:* Asumusero. Vammala 1940.
- Menger, Christian-Friedrich:* System des verwaltungsgerichtlichen Rechtsschutzes. Eine verwaltungsgerichtliche und prozessvergleichende Studie. Tübingen 1954.
- Merikoski, V.:* Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä. Toinen uusittu painos. Vammala 1968.
- Laillisuusvalvonta Suomen oikeusjärjestyksessä. Vammala 1953. (Laillisuusvalvonta)
- Suomen julkisoikeus I. 3. painos. Porvoo 1966. II, 2. painos. Porvoo 1964. (Julkisoikeus I—II).
- Vapaa harkinta hallinnossa. Vammala 1958. (Vapaa harkinta)
- Miettinen, Martti:* Prejudikaateista ja niiden merkityksestä. Suomen Lakimiesliiton XXI lakimiespäivien pöytäkirja. Helsinki 1970.
- Myrberg, I.:* Om de materiella förutsättningarna för återbrytande av lagakraftvunnen dom. Minnesskrift tillägnad 1734 års lag II. Stockholm 1934. S. 1071 ss.
- Nathan, Hans:* Das Zivilprozessrecht der Deutschen Demokratischen Republik. Erster Band, Berlin 1957. Zweiter Band, Berlin 1958. (Nathan I—II)
- Nehrman, David:* Inledning til Then Swenska Processum Civilem . . . Lund 1732. (1. painos) — nu å nyo ökt och förbättrad. Stockholm och Uppsala 1751. (2. painos)

- Neumann, Georg*: Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen. 3. umgearbeitete Auflage. Zweiter Band. Wien 1915. (Neumann II)
- Neumann, Rudolf*: System des strafprozessualen Wiederaufnahme. Berlin—Grünwald 1932.
- Névai, László*: Unkarin kansantasavallan siviiliprosessioikeuden perusteet. — LM 1969 s. 925 ss.
- Niese, Werner*: Die allgemeine Prozessrechtslehre und der Rechtskrafteintritt bei zurückgenommenen und unzulässigen Rechtsmittel. — JZ 1957 s. 83 ss.
— Doppelfunktionelle Prozesshandlungen. Ein Beitrag zur allgemeinen Prozessrechtslehre. Göttingen 1950.
- Nikisch, Arthur*: Zivilprozessrecht. Tübingen 1950.
- Nordling, E. V.*: Om remedia juris enligt svensk lag. Uppsala Universitetets årsskrift 1863.
- Nya rättegångsbalken* jämte lagen om dess införande. Med kommentar. *Gärde, N., Engströmer, Th., Strandberg, T. (&) Söderlund, E.* Stockholm 1949. (Gärde)
- Oberstes Gericht der DDR, Höchstes Organ wahrhaft demokratischer Rechtssprechung.* Sammelband herausgegeben vom Obersten Gericht der DDR. Berlin 1970.
- Olivecrona, Karl*: Domen i tvistemål. Lund 1943. (Dom)
— Rätt och dom. Andra upplagan. Stockholm 1966. (Rätt och dom)
- Ojala, Seppo*: »Skroksoener oc opsocner»-instituutista hallintopurkulakiin. Juhlajulkaisu Korkein hallinto-oikeus 1918—1968. Helsinki 1968. S. 126 ss.
- Palme, W. A.*: Förvaltningen och rättskipningen i Finland och Sverige från äldre tider till våra dagar. — JFT 1960 s. 13 ss.
— Förvaltningslagskipningens utkomst och utveckling under den svenska tiden. — JFT 1960 s. 219 ss.
— Förvaltningslagskipning och egentligt förvaltningsförfarande i Finland och Sverige. — JFT 1962 s. 204 ss.
— Om civilprocessens begrepp och avgränsning av den frivilliga rättsvården enligt Finlands gällande processrätt. Tammerfors 1933.
- Palmgren, Bo*: Arvostelu teoksesta Lars Welamson, Domvillobesvär av tredje man. — SvJT 1960 s. 120 ss.
— Konkursförutsättningarna. Helsingfors 1936.
— Konkursgäldenärens hörande under sanningsförsäkrän. — JFT 1954 s. 49 ss.
— Mellandom i skadeståndsmål. — JFT 1970 s. 172 ss.
- Petersen, Theodor-Soukka, Paavo*: Englannin oikeuslaitos. Vammala 1965.
- Petrén, Gustaf*: Nya rättegångsbalken och förvaltningsförfarandet. — FT 1950 s. 361 ss.
— Om resning i rättegångsmål. Festschrift Nils Herlitz. Stockholm 1955. S. 247 ss. (Festschrift Herlitz)
- Petters-Preisendanz*: Strafgesetzbuch. 26., völlig neu überarbeitete und wesentlich erweiterte Auflage von Holger Preisendanz. Berlin 1970.
- Pfeifer, Helmut*: Die prozessualen Gestaltungsklagen. Hamburg 1962.
- Pieck, Werner*: Der Anspruch auf ein rechtsstaatliches Gerichtsverfahren. Berlin 1966.
- Pollak, Rudolf*: System des österreichischen Zivilprozessrechts mit Einschluss des Executionsrechts. Zweite, vollständig umgearbeitete Auflage. II Teil. Wien 1931.
- Puhakka, Y. W.*: Eduskunnan oikeusasiamiehen asema ja tehtävät. — DL 1929 s. 93 ss.
- Prosessioikeuden professorin viranhau*n asiantuntijalausunnnot. Helsingin yliopiston prosessioikeuden laitoksen julkaisuja N:o 1. Helsinki 1968. (Lausunto)

- Rågnemalm, Hans*: Förvaltningsbesluts överklagbarhet. Lund 1970.
- Rautiala, Martti*: Avioliitto-oikeus. Kolmas, lisätty painos. Helsinki 1965.
- Redenti, Enrico*: Diritto processuale civile. Parte seconda. Milano 1952.
- Reinikainen, Veikko*: Jutun palauttamisesta. Prosessioikeudellinen tutkimus. Vammala 1956.
- Prosessinedellytyksen puuttumisen oikeusseuraamuksista. Vammala 1958. (Prosessinedellytykset)
 - Sivuväliintulointressistä siviiliprosessissa. — LM 1951 s. 437 ss.
- Rekola, Aarne*: Esikysymyksen tutkiminen hallintomenettelyssä ja lainkäytössä. — LM 1958 s. 613 ss.
- Tulo- ja omaisuusverolaki. Porvoo 1947.
- Romberg, Harold Percy*: Die Richter Ihrer Majestät. Zweite, durchgesehene Auflage. Stuttgart—Berlin—Köln—Mainz 1966.
- Roeder, Hermann*: Lehrbuch des österreichischen Strafverfahrensrechts. Wien 1963.
- Rosenberg, Leo*: Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts. Neunte, verbesserte Auflage. München und Berlin 1961.
- Rytkölä, Olavi*: Virkamiesoikeus. Toinen, uusittu painos. Porvoo—Helsinki 1965.
- Rüssmann, Helmut*: Zur Wiederaufnahme eines Ehescheidungsstreites nach Wiederheiratung eines der früheren Ehepartner. — AzP 167 s. 410 ss.
- Saarialho, Aarne*: Högsta förvaltningsdomstolens befogenhet att återbryta utslag, som vunnit laga kraft. — NAT 1936 s. 203 ss.
- Salervo, Olavi*: Maksamismääräysmenettelystä. — LM 1954 s. 644 ss.
- Salmiela, Bruno*: Asianajajan epärehellisyysrikkoksesta. — DL 1968 s. 480 ss.
- Kirjoituksia neljän vuosikymmenen ajalta. Porvoo—Helsinki 1965.
- Sandström, K. G. A.* — Om taxering för inkomst eller förmögenhet. Stockholm 1940.
- Sauer, Wilhelm*: Allgemeine Prozessrechtslehre. Zugleich eine systematische Schulung der zivilistischen und der kriminalistischen Praxis. Berlin 1951.
- Juristische Methodenlehre. Zugleich eine Einleitung in die Methodik der Geisteswissenschaften. Stuttgart 1950.
- Sax, Walter*: Das unrichtige Sachurteil als Zentralproblem der allgemeinen Prozessrechtslehre. — ZZZ 67 s. 21 ss.
- Schiedermaier, Gerhard*: Zum Verhältnis von Wiederaufnahmeverfahren und Vorprozess. Festschrift für Hans Dölle. Erster Teil. Tübingen 1963.
- Schima, Hans*: Aufgaben und Grenzen einer allgemeinen Verfahrenslehre. — ÖZÖR VII s. 73 ss.
- Die österreichische Zivilprozessordnung im Lichte neuerer Prozesstheorie. Festschrift zur fünfzigjahrfeier der österreichischen Zivilprozessordnung. Wien 1948. s. 250 ss. (Festschrift 1948).
 - Vom System der Revisionsgründe der Zivilprozessordnung. Festschrift zur Hundertjahrfeier des österreichischen Obersten Gerichtshofs 1850—1950. Wien 1950. s. 252 ss. (Festschrift 1950).
- Schlösser, Peter*: Gestaltungsklagen und Gestaltungsurteile. Bielefeld 1966.
- Das völkerrechtswidrige Urteil nach deutschem Prozessrecht. — ZZZ 79 s. 164 ss.
- Schlyter, K. J. D.*: Rättsfråga och sakfråga i högsta instans. København 1928.

- Schmidt, Rikhard*: Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts. Zweite, umgearbeitete Auflage. Leipzig 1910.
- Schneider, Herbert*: Arvostelu teoksesta Thorsten Cars, Om resning i rättegångsmål. — ZJP 75 s. 144.
- Schoetensack, August*: Über Rechtsmittel und Wiederaufnahmeklagen nach der deutschen Zivilprozessordnung. Festschrift für Hugo von Bruckhard. Stuttgart 1910.
- Schrewelius, Fredrik*: Lärobok i Sveriges gällande Civil-Process. Lund 1853.
- Schumann, Ekkehard*: Verfassungs- und Menschenrechtsbeschwerde gegen richterliche Entscheidungen. Berlin 1963.
- Schurter, Emil-Fritsche, Hans*: Das Zivilprozessrecht der Schweiz. Die geschichtlichen Grundlagen der kantonalen Rechte. Band II. 1 Hälfte. Zürich 1931.
- Schönke, Adolf*: Das Rechtsschutzbedürfnis. Studien zu einem zivilprozessualen Grundbegriff. Detmold 1950. (Rechtsschutzbedürfnis).
- Lehrbuch des Zivilprozessrechts. 7. neubearbeitete Auflage. Karlsruhe 1951.
- Schönke, Adolf — Kuchinke, Kurt*: Zivilprozessrecht. 9., völlig neu bearbeitete Auflage. Karlsruhe 1969.
- Schönke, Adolf — Schröder, Holst — Niese, Werner*: Lehrbuch des Zivilprozessrechts. Mannheim 1956.
- Sipponen, Kauko*: Lainsäädäntövallan delegoiminen. Tutkimus lainsäädännön teoriasta ja oikeussääntöjen hierarkiasta. Vammala 1965.
- Yhden ainoan oikean tai tarkoituksenmukaisen ratkaisun periaatteista. — LM 1965 s. 197 ss.
- Sjöström, Bertil*: Muodollisesta prosessinjohtosta alioikeudessa tavallisissa riita- ja rikosasioissa Suomen oikeuden mukaan. Suomentanut ja muuttuneen lainsäädännön aiheuttamin huomautuksin ja lisäyksiin varustanut Paavo Alkio. Turku 1948. (Sjöström—Alkio)
- Om tredskodom enligt finsk och svensk civilprocessrätt. Helsingfors 1916. (Tredskodom)
- Sjögren, Wilhelm*: Förarbetena till Sveriges Rikes Lag 1686—1736. I—VIII. Uppsala 1900—1909.
- Solus, Henry—Perrot, Roger*: Droit judiciaire Privé. Tome I. Paris 1961.
- Sperl, Hans*: Lehrbuch der Bürgerlichen Rechtspflege I. Das Zivilprozess-Recht nach dem neuesten Stande der österreichischen Gesetzgebung. Wien 1930.
- Stagel, Friedrich—Milchmayr, Eduard*: Die Zivilprozessordnung und die Jurisdiktionsnorm. Zwölfte Auflage. Wien 1960.
- Statens offentliga utredningar* 1926:32. Processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning. Rättegången i brottmål. Stockholm 1926. (PK II)
- 1926:33. Processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning. Rättegången i tvistemål. Stockholm 1926. (PK III)
- 1938:44. Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk II. Motiv.m. Stockholm 1938. (PLB)
- 1964:27: Lag om förvaltningsförfarandet. Besvärssakkunnigas slutbetänkande. Stockholm 1964. (SOU 1964:27)
- Stein, Friedrich—Jonas, Martin—Schönke, Adolf—Pohle, Rudolf*: Kommentar zur Zivilprozessordnung. 19. Auflage, Tübingen 1964 ff. (Stein—Jonas—Pohle)

- Steininger, Viktor*: Wiederaufnahme durch den Prozesssieger. — JBl 1963 s. 1 ss.
- Stephan, Bodo*: Das Rechtsschutzbedürfnis. Eine Gesamtdarstellung unter besonderer Berücksichtigung des Verfassungsprozesses. Berlin 1967.
- Sträuli, Hans—Hauser, Willy*: Gesetze über die zürcherische Rechtspflege. II. Gesetz betr. den Zivilprozess vom 13. April 1913. 2. Auflage. Zürich 1939.
- Strömberg, Håkan*: Allmän förvaltningsrätt. Femte upplagan. Lund 1971.
- Sundberg, Emil*: Högsta domstolen i den nya lagstiftningen om extra ordinära rättsmedlen. — SvJT 1941 s. 33 ss. (Emil Sundberg)
- Sundberg, Halvar*: Allmän förvaltningsrätt. Stockholm 1955.
- Sundström (Salmiala), Bruno A.*: Asianosaiskäsitteestä Suomen siviiliprosessioikeudessa. Hämeenlinna 1923. (Salmiala)
- Tarjanne, Tapio*: Asianosaisseuraanto Suomen siviiliprosessissa. Helsinki 1929.
- Kantelu oikeusturvakeinona Suomen hallinto-oikeudessa. Festschrift för professorn, jur.dr. Otto Hjalmar Granfelt. Helsingfors 1934. S. 400 ss. (Sama julkaisussa Kirjoituksia ja lausuntoja s. 66 ss.) (Kantelu)
 - Kirjoituksia ja lausuntoja. Vammala 1943. (Kirjoituksia ja lausuntoja)
 - Tuomion lainvoimasta. Onko OK 25:22:n säätämä kantelu varsinainen muutoksenhakukeino. — DL 1929 s. 389 ss. (Sama julkaisussa Kirjoituksia ja lausuntoja s. 1 ss.)
 - Virkasuhteen lakkaaminen Suomen valtionhallinnossa. Helsinki 1934. (Virkasuhteen lakkaaminen)
- Thomas, Heinz—Putzo, Hans*: Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und den Einführungsgesetzen. München und Berlin 1963.
- Thornstedt, H.*: Legalitet och teleologisk metod i straffrätten. Festschrift Nils Herlitz. Stockholm 1955. S. 319 ss. (Festschrift Herlitz)
- Om rättsvillfarelse. Stockholm 1956.
- Thulin, G.*: Om extra ordinära rättsmedel i den svenska förvaltningsprocessen. — NAT 1941 s. 118 ss.
- Tirkkonen, Tauno*: Arvostelu teoksesta Jouko Halila, Tunnustamisesta. — LM 1951 s. 152 ss.
- Das Zivilprozessrecht Finnlands. Helsinki 1958. (Zivilprozessrecht)
 - »Der Ewigkeitswerte bar». — Juhlajulkaisu Toivo Mikael Kivimäki. Vammala 1956. S. 412 ss. (Juhlajulkaisu Kivimäki)
 - Konkurssissa riitautetun saatavan vahvistamista koskevista oikeudenkäynneistä. — LM 1954 s. 295 ss.
 - Mietteitä erään väitöskirjan johdosta. — LM 1966 s. 125 ss.
 - Några drag ur den nya finska bevisrätten. — SvJT 1949 s. 621 ss.
 - Oikeusvoimasta. Sen luonne ja subjektiivinen ulottuvuus Suomen siviiliprosessioikeudessa. Helsinki 1933. (Oikeusvoimasta)
 - Prosessioikeuden johtavista periaatteista. Juhlajulkaisu Kaarlo Juho Ståhlberg. Vammala 1945. S. 422 ss. (Juhlajulkaisu Ståhlberg)
 - Suomen prosessioikeus pääpiirteittäin. Kolmas, uusittu painos. Porvoo—Helsinki 1969. (Pääpiirteet)
 - Suomen rikosprosessioikeus I, toinen, uusittu painos. Porvoo—Helsinki 1969. (Rp I). II, Helsinki 1953. (Rp II)

- Suomen siviiliprosessioikeus I. Porvoo—Helsinki 1961. (Sp I). II, Porvoo—Helsinki 1966. (Sp II)
- Tuomionpurku. Prosessioikeudellinen tutkimus. Vammala 1937.
- Uudet säännökset ylimääräisestä muutoksenhausta. Suomen Lakimiesliiton XI lakimiespäivien pöytäkirja 1960. Vammala 1960. S. 91 ss. (Lakimiespäivät 1960) (Sama julkaisussa Pykälä ry:n 25-vuotisjuhlajulkaisu 1935—1960 nimellä Ylimääräistä muutoksenhakua koskeva uusi lainsäädäntö. S. 47 ss.)
- Uusi todistuslainsäädäntö. Vammala 1949. Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun muuttamisesta. Annettu 29 päivänä heinäkuuta 1948. Vammala 1949. (Todistuslainsäädäntö)
- Välimiesmenettely. Prosessioikeudellinen tutkimus. Vammala 1943. (Välimiesmenettely)
- Toimikunnan mietintö* 1971:B 112: Oikeuslaitostoimikunnan mietintö. Helsinki 1971. (Mietintö 1971)
- Topsøe-Jensen, Hans*: Sandhed eller status quo. Problemer omkring genoptagelse af faderskabssager. Juristen 1954 s. 451 ss.
- Ule, Carl Hermann*: Verwaltungsgerichtsbarkeit. Band I. Zweiter Halband. 2., neu bearbeitete Auflage. Köln—Berlin—München—Bonn 1962.
- Verwaltungsverfahrengesetze des Auslandes I. Herausgegeben in Verbindung mit Franz Becker und Klaus König. Berlin 1967. (Verwaltungsverfahrengesetze)
- Ullmann, Emanuel*: Lehrbuch des deutschen Strafprozess. München 1893.
- Uppström, Wilhelm*: Öfersikt af den svenska processens historia. Stockholm 1884.
- Wach, Adolf*: Vorträge über die Reichs-Civilprocessordnung. Zweite, veränderte Auflage. Bonn 1896.
- Waline, M.*: Droit administratif. 9. édition. Paris 1963.
- Wedberg, Birger*: Till rättegångsbalken. Några anteckningar ur högsta domstolens gustavianska protokoll. — SvJT 1922 s. 167 ss.
- Återbrytande av dom. — JFT 1937 s. 446 ss.
- Welamson, Lars*: Domvillobesvär av tredje man. Norrköping 1956.
- Westerberg, Ole*: Om administrativ besvärshätt. Stockholm 1945. (Besvärshätt)
- Om rättskraft i förvaltningsrätten. Stockholm 1951.
- Wetzell, Georg Wilhelm*: System des ordentlichen Civilprocesses. Dritte Auflage. Leipzig 1878.
- Wieczorek, Bernhard*: Zivilprozessordnung und Nebengesetze. Band III. Berlin 1957.
- Wolff, Karl*: Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts. Wien 1947.
- Vilkkonen, Eero*: Hallintotoimen mitättömyydestä. Vammala 1970.
- Ruotsin hallintolainkäyttö valinkauhassa. — LM 1971 s. 485 ss.
- Willgren, Karl*: Den historiska utvecklingen av Finlands förvaltningsrätt. Tammerfors 1934. (Hist.)
- Förvaltningsrättens allmänna läror III. Helsingfors 1925.
- Voipio, Jaakko*: Verotuksen kiertämisestä. Luovutustoimien vero-oikeudellisista vaikutuksista erityisesti silmällä pitäen näennäisluovutuksia sekä verovelvollisen yrityksiä määrätä oikeusvaikutusten syntymisestä. Helsinki 1968.
- Wrede, R. A.*: Anteckningar enligt professor R. A. Wredes föreläsningar öfver rättegångsbalken II. Helsingfors. (Rättegångsbalken)

- Das Zivilprozessrecht Schwedens und Finnlands. Mannheim—Berlin—Leipzig 1924. (Zivilprozessrecht)
- Finlands gällande civilprocessrätt I. 4. upplagan, utgiven av Bo Palmgren. Vammala 1953. (Wrede—Palmgren I) II. Redigerad av O. Hj. Granfelt. Tammerfors 1943. (Wrede II). III. Utsökningsväsendet. Tammerfors 1929. (Wrede III)
- Om domars ogiltighet. — TfR 1920 s. 1 ss. (Sama julkaisussa Valda juridiska uppsatser, Helsingfors 1924. S. 249 ss.) (Om domars ogiltighet)
- Wrede, R. A.—Sjöström, Bertil*: Suomen prosessioikeus pääpiirteittäin. Toinen, muutettu ja täydennetty painos. Porvoo—Helsinki 1936. (Wrede—Sjöström)
- Wrede, R. A.—Sjöström, Bertil—Tirkkonen, Tauno*: Suomen prosessioikeus pääpiirteittäin. Kolmas, muutettu ja täydennetty painos. Porvoo—Helsinki 1946. (Wrede—Tirkkonen)
- Ylöstalo, Matti*: Asianajajakunnan merkkitaupauksen johdosta. — DL 1969 s. 65 ss.
- Zeiss, Walter*: Die arglistige Prozesspartei. Berlin 1967.
- Zitting, Simo—Rautiala, Martti*: Esineoikeuden oppikirja. 2. painos. Vammala 1966.
- Zürcher, Hans*: Die verwaltungsrechtliche Klage. Aarau 1944.

LYHENTEITÄ

AcP	= Archiv für die civilistische Praxis
Annales	= Universitatis Scientiarum Puda pestinensis de Rolando Eötvös nominatae. Sectio Iuridica. Tomus X. 1969. Colloquium internationale Processus civilis.
ATL	= Laki eräiden asiakirjojen lähettämistä tuomioistuimille 7. 5. 1965
AVG	= Allgemeines Verwaltungsverfahrensgesetz
BGB	= Bürgerliches Gesetzbuch (Saksa)
BVerfG	= Bundesverfassungsgesetz (Saksa)
Cpc	= code de procédure civile (Ranska)
Cpc, Italian	= codice di procedura civile (Italia)
dZPO	= Zivilprozessordnung 17. 5. 1898 (Saksa)
DJZ	= Deutsche Juristenzeitung
FT	= Förvaltningsrättslig tidskrift
HOikPaikkaL	= Laki eräiden hallintoriita-asia in oikeuspaikasta 3. 12. 1954
HPurkuL	= Laki ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa 1. 4. 1966
HValL	= Laki muutoksenhausta hallintoasioissa 24. 3. 1950
JBl	= Juristische Blätter
JFT	= Tidskrift, utgiven av Juridiska föreningen i Finland
JW	= Juristische Wochenschrift
JZ	= Juristenzeitung
KHO	= korkein hallinto-oikeus
KHOL	= Laki korkeimmasta hallinto-oikeudesta 22. 7. 1918
KO	= Kihlakunnanoikeus
KKO	= Korkein oikeus
KKOL	= Laki korkeimmasta oikeudesta 22. 7. 1918
KunnL	= Kunnallislaki 27. 8. 1948
LH	= Lääninhallitus
LHA	= Asetus lääninhallituksesta 29. 4. 1955

LiikVakL	= Liikennevakuutuslaki 26. 6. 1959
LO	= Lääninoikeus
MaksMäärL	= Laki maksamismääräyksestä 16. 7. 1954
MDR	= Monatschrift für Deutsches Recht
NAT	= Nordisk administrativt tidskrift
NJA	= Nytt juridiskt Arkiv
NJW	= Neue Juristische Wochenschrift
OA	= Eduskunnan oikeusasiamies
OK	= Oikeudenkäymiskaari
OKa	= Valtioneuvoston oikeuskansleri
RangMäärL	= Laki rangaistusmääräyksestä 0. 2. 1970
RB	= Rättegångsbalken (Ruotsi) 18. 7. 1942
RL	= Rikoslaki 19. 12. 1889
RO	= Raastuvanoikeus
Rpl	= Lov om rettens pleje (Tanska) 11. 4. 1916
SFS	= Svensk författningssamling
SKL	= Suomen kunnallislehti
StPO	= Strafprozessordnung 1. 2. 1877
SvJT	= Svensk juristtidning
Tml	= Loven om rettergangsmaaten for tvistemaal 13. 8. 1915 (Norja)
TTL	= Laki työtuomioistuimesta 7. 6. 1946
VakO	= Vakuutusoiikeus
VakOL	= Laki vakuutusoiikeudesta 17. 1. 1958
VirkamL	= Laki valtion viran tai pysyväisen toimen haltijan nimittä- miskirjoista sekä heidän oikeudestaan pysyä virassaan tai toimessaan 29. 6. 1926
VML	= Laki välimiesmenettelystä 4. 2. 1928
VL	= Vesilaki 19. 5. 1961
ZZP	= Zeitschrift für Zivilprozess (vuosikerta)
öZPO	= Zivilprozessordnung 1. 8. 1895 (Itävalta)

I L U K U

JOHDANTO

1 §. Lainkäyttömuotojen erilaistumisesta ja sen merkityksestä yksityisen oikeussuojan kannalta

Kehitys eri aloilla johtaa yhä pitemmälle vietyyn erikoistumiseen ja erilaistumiseen.

Tämä ilmiö ei ole vieras lainkäytönkään alalla.

Alkukantaisen germaanisen yhteiskunnan »lainkäyttömuoto» oli epäilemättä varsin yksinkertainen. Ei ollut ajateltavissa, että erilaatuiset asiat, joiden nykyaikaisen ajattelutavan mukaan toisistaan poikkeavasta luonteesta tuskin saatettiin olla tietoiksiakaan, voisivat vaatia osakseen erilaisia menettelymuotoja. Alkeellinen yhteiskunta ei missään tapauksessa olisi niitä pystynyt tarjoamaanakaan, sillä kaikenlaiset yhteiset asiat ratkaistiin alkuaan samojen yhteisön vapaiden miesten toimesta samoissa yhteisissä kokouksissa.¹

Myöskään sen jälkeen, kun oikeudenkäyttö ja siitä huolehtiminen alkoi siirtyä kuninkaan tehtäväksi ja lainkäytön harjoittamista varten muodostui erityinen tuomioistuinorganisaatio, ei menettelymuotojen välillä ollut havaittavia eroja. Toisaalta yhteiskunnassakaan ei ollut vielä muodostunut aineellisen oikeuden alalla toisistaan jyrkästi erotettavissa olevia säännöstöjä.²

Vähitellen alkoi aineellisen oikeuden kehittyessä, osaksi myös ulkomailta tulvivista vaikutteista, muodostua erilaisia menettelylajeja. Siviili- ja rikosprosessin periaatteellisen eron selkiintymisestä oli seurauksena näitä kumpaakin

¹ Ks. *Uppström* s. 4 s., *Almqvist* s. 1, *Herlitz*, *Grunddragen*, s. 13 ss., *Ståhlberg* s. 13 ss., *Willgren*, *Hist.* s. 122, *Tirkkonen*, *Sp I* s. 51 ja *Rp* s. 34.

² Ks. *Aalto* s. 5 ss.

prosessilajia koskevien menettelymuotojen kehittyminen toisistaan poikkeaviksi.³

Yhteiskuntamuodon edelleen kehittyessä ja sen tehtäväpiirin kasvaessa oli pakko ryhtyä järjestelmällisesti kehittämään rikos- ja siviililainkäytöstä huolehtimisen ohella myös muuta yhteiskunnassa välttämätöntä julkista toimintaa, hallintoa. Kehittyvä hallinto moninaisine kysymyksineen toi mukanaan myös välttämättömyyden muodostaa hallinnon alalla lainkäyttömenettelyä. Sen muodostuminen tapahtui aluksi lähinnä hallinnollisen organisaation piirissä, ulkopuolella »varsinaisen», siviili- ja rikosasioihin kohdistuvan lainkäytön. Tarkkojen ja täsmällisten rajojen vetäminen näiden eri menettelyjen kohteina olevien asioiden välille ei kuitenkaan ollut aikakaudelle ominaista.⁴

Eräänä merkittävänä aikakautena menettelylajien erilaistumisen suhteen voidaan pitää 1600-lukua. Tällöin selkiytyivät toisaalta siviili- ja rikosprosessin väliset rajat entisestään,⁵ ja toisaalta niistä erotetun hallinnon alalla alkoi muodostua erityistä lainkäyttömenettelyä, varsinaisesta hallintotoiminnasta erillisenä.⁶

Tämä siviili- ja rikosprosessin ja hallintolainkäytön välinen ero oli jo vuoden 1734 lain säätämisen aikaan joka tapauksessa siinä määrin ilmeinen, että mainitun lain OK 10:26n säännöksessä lausuttiin nimenomaisesti, että hallintoasioissa kysymykseen tuleva lainkäyttö oli uskottu erityisten säännösten mukaan muille erikoisviranomaisille kuin po. laissa säännellyille tuomioistuimille.⁷

Tapahtuneen kehityksen tuloksena voidaankin oikeudenkäyntimenettelyjen havaita pääsääntöisesti haarautuneen kolmeen päälinjaan: Siviiliprosessiin, jonka kohteena on (väitetty) yksityisoikeudellinen oikeussuhde, ja jossa valtiovalta vahvistaa ja tarvittaessa pakolla toteuttaa sen, mikä yksittäistapauksessa on voimassa olevan oikeuden mukainen ratkaisu⁸, rikosprosessiin, jonka kohteena on rikollinen teko ja jossa vahvistetaan ja tarvittaessa pannaan täytäntöön ne toimenpiteet, joihin tapahtuneen rikoksen johdosta on ryhdyttävä,⁹ ja lopuksi hallintoprosessiin, jossa oikeussuojan antamisen tar-

³ Ks. *Granfelt*, Adhäsionsprincipen s. 41 ss., *Tirkkonen*, Rp I s. 34, *Aalto* s. 7 s.

⁴ Ks. *Ståhlberg* s. 15 ss., *Willgren*, Hist. s. 122 s., *Palme* JFT 1960 s. 15 s., 1962 s. 207 s.

⁵ Ks. *Aalto* s. 7 s.

⁶ Ks. *Willgren* s. 379, *Ståhlberg* s. 16 ss., *Hakkila*, s. 251.

⁷ Ks. *Sjögren III* s. 199, *Willgren* s. 387, *Ståhlberg* s. 113 ss., LvK 1936/5 s. 38 s., *Hakkila* s. 251, *Palme* JFT 1960 s. 25 ja 225, *Tirkkonen*, Sp I s. 114 ss., *Merikoski* s. 46 s.

⁸ Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 9, Rp I s. 3.

⁹ Ks. *Tirkkonen*, Rp I s. 3, Sp I s. 9; käsitys nimenomaan rikollisesta teosta rikosprosessin kohteena on uudemman oikeustieteen näkökanta, ks. *Aalto* s. 12 ss., *Tirkkonen*, Rp I s. 14 ss., vrt. *Wrede—Palmgren* I s. 45, *Ståhlberg* s. 4.

koituksessa vahvistetaan, mikä julkisoikeudellisessa oikeussuhteessa on voimassa olevan oikeuden mukainen ratkaisu, ja joka vahvistaminen voidaan myös yleensä toteuttaa tarvittaessa pakkokeinoin.¹⁰

Jokaisen prosessilajin piirissä katsotaan nykyisin olevan päämääränä pyrkiä ns. aineelliseen totuuteen, millä tarkoitetaan sitä, että kunkin prosessi-

¹⁰ Hallintoprosessin yleisluonnehdinta edellyttäneen välttämättömästi sen seikan mainitsemista, että menettely tapahtuu juuri oikeussuojan antamisen tarkoituksessa, koska sitä ei yleensä muutoin voida selvästi erottaa varsinaisesta hallintomenettelystä, jossa myös sovelletaan lakia määrättyihin yksityistapauksiin. Mainituin tavoin hallintoprosessin määritteleväkin *Merikoski* s. 24 s., *Julkisoikeus* II s. 117 s. ja *Vapaa harkinta* s. 29 ss., vrt. *Aalto* s. 1 toisaalta, aliv. 3 mainitulla sivulla toisaalta. Vrt. *Tirkkosen* määritelmiä *Sp I* s. 9 ja *Rp I* s. 3, vrt. Pääpiirteet s. 7, missä katsotaan hallintoprosessissa annettavan oikeussuojaa »julkisoikeudellisten etujen hyväksi».

Hallintoprosessista voidaan käyttää synonyymeina nimityksiä hallinto-oikeudellinen lainkäyttö (ei sensijaan hallinto-oikeuslainkäyttö) tai hallintolainkäyttö.

Hallintolainkäyttöön sisältyy kahdenlaista menettelyä, ns. alkuperäinen hallintolainkäyttö, ks. *Merikoski* s. 26 s. ja 226, *Julkisoikeus* II s. 156, jota kyllä voidaan verrata siviiliprosessiin sikäli, että kun siviiliprosessissa annetaan oikeussuojaa yksityisille intresseille, hallintoprosessin mainitussa muodossa annetaan oikeussuojaa julkisoikeudellisille intresseille, ks. tältä osin lain käyttämiä sanontoja hallintoriita-asia *HOikPaikkaL* 1 §, *LHA* 29 § 3 kohta f), *Ellilä* *Juhlajulkaisu Kaira*—Castrén s. 56, *Merikoski* s. 27 s.

Jälkipäinen hallintolainkäyttö (ks. *Merikoski* ib.) on sitävästoin kehittynyt pääsääntöisesti yksilön oikeussuojaa turvaamaan, joka on tässä lainkäyttömuodossa perustavaa laatua oleva tekijä. Tämä ilmenee eräistä lain säännöksistäkin, ks. *HValL:n* 4,1 § ja *KunnL* 175 §, vrt. myös *HPurkuL:n* 6,2 §. Näissä tapauksissa voi yksityinen perustaa koko menettelyn vain siihen väitteeseen, että hallintotoimi loukkaa hänen oikeuttaan, minkä lisäksi tosin edellytetään, että toimen on oltava laitton. Suojantarveperiaatteesta hallintoprosessissa ks. *Merikoski* s. 231 ss., *Andersson*, passim., *Westerberg*, *Besvärärrätt*, passim., yleisemmässä mielessä *Ellilä*, *Sivullissuoja* 1 ss., erit. myös s. 65 ss. ja 109, jossa todetaan hallintolainkäytön ja ulosotto-oikeudessa kysymyksen tulevien oikeussuojakeinojen periaatteellisia yhtäläisyyksiä.

Vrt. Saksan oikeuden osalta *Ule* s. 119 ss. Yksityinen voi perustaa vastaavan kanteen Saksassa väitettynä joko yksityisoikeudellisen tai julkisoikeudellisen oikeutensa loukkaamiseen mikä kysymys ratkaistaan aineellisoikeudellisten säännösten mukaan. Niinpä on esim. Saksassa nojautuminen poliittisiin, taloudellisiin tai sivistyksellisiin intresseihin katsottu riittäväksi, ks. mt. s. 122. Lisäedellytyksenä kanteen menestymiselle on kuitenkin se seikka, että hallintotoimen tulee olla lainvastainen, mikä sekin määräytyy aineellisen oikeuden mukaan.

Vrt. tässä suhteessa saksalaisen ja itävaltalaisen hallintolainkäyttöjärjestelmän eroa, edellisen palvellessa lähinnä subjektiivista oikeutta, jälkimmäisen objektiivista oikeutta, so. ensi sijassa hallintotoiminnan lainmukaisuutta, ks. *Bettermann*, *Festschrift Schima* s. 73 ss., ks. myös *Ule*, *Verfahrensarten* s. 434 s.

Lähinnä yksityisen intressien suojana on Itävallassa sitävästoin hallinnon sisäinen muutoksenhakumenettely, jota ei kuitenkaan katsota varsinaiseksi hallintolainkäytöksi muutoksenhakuluonteestaan huolimatta. ks. *Kimmel* s. 8 s., *Ule*, *Verfahrensarten* s. 423 ja 425 ss.

lajin tuomioissa lausutun tosiasioita koskevan toteamuksen tulee vastata ulkoprosessuaalista oikeustilaa.¹¹ Aineellisen oikeuden mukaiseen tulokseen voidaan säännönmukaisesti päästä vain aineellisen totuuden pohjalta lähdettäessä.

Jos nyt tätä yhä pitemmälle vietyä eri lainkäyttömuotojen erilaistumisen tilaa¹² tarkastellaan siltä kannalta, mikä kunkin menettelylajin osalta on oleellista, nimittäin oikeussuojan antamisen näkökulmasta, herää kysymys siitä, minkälaisia oikeussuojakeinoja viime kädessä kunkin prosessilajin piirissä asetetaan yksityisen kansalaisen käytettäväksi, ja täyttävätkö nämä oikeussuojakeinot yhtä korkeat vaatimukset. Yksityisen kansalaisen kannalta asiaa tarkasteltaessa tuntuisi oikeutetulta voida edellyttää, ettei kvaliteetiltaan tahi kvantiteetiltaan saisi olla mitään oleellisia, perustavaa laatua olevia poikkeamia eri menettelylajien tarjoamien oikeussuojakeinojen välillä.

Näin ollen voidaan edelleen kysyä, mikä *tosiasiallinen* tai *oikeudellinen* merkitys on yksityisen asianosaisten kannalta, menettelymuotojen erilaistumisen jatkaessa voittokulkuaan, sillä seikalla, mihin prosessimenettelyn lajiin hänen on turvaututtava asiassaan, tahi mihin hän ehkä vastoin tahtoaan kuten vi-

¹¹ Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 37 s., Rp I s. 24 s. ja aliv. 25 s. 25, Pääpiirteet s. 16, *Ellilä*, Sivullisuoja s. 121 ss., *Halila* Todistustaakka s. 1 aliv. 2, *Aalto* s. 11, *Merikoski* s. 34 s. ja *Julkisoikeus* II s. 89 s., 120 s., *Reinikainen* s. 30.

¹² Oleellisenä tunnusmerkkinä saksalaiselle tuomioistuinorganisaatiolle pidetään varsin lukuisien erillisten tuomioistuinhaarakkeiden perustamista, ks. *Heyde* s. 22 ss., ks. myös *Kern* s. 16 s. ja s. 43. — Niinpä onkin saksalaisen Bundesverfassungsgerichtin todettu joutuvan tutkimaan kuudentoista (16) eri menettelylajin mukaan annettujen tuomioiden valtiosäännönmukaisuutta, ks. *Stephan* s. 1. — Tämän saksalaisten tuomiovaltojen ja toimivaltojen ylenpalttisen haarautumisen on todettu olevan jopa saksalaiselle juristillekin hämmäntävää ja vaikeasti hallittavaa, ks. *Heyde* s. 27. Toisaalta kuitenkin siviili- ja rikostuomioistuimissa työskentelee 7/8 maan tuomareista, joten muiden tuomiovaltahaarojen osuus on lopultakin melko vähäinen, ks. mt. s. 27. — Lukuisista organisaation haarautumisista aiheutuvista haitoista ks. *Kern* s. 44.

Jos luodaan silmäys omiin erikoistuomioistuihimme, havaitaan, että emme suinkaan jää paljon jälkeen: Onhan meillä yleisten tuomioistuinten rinnalla siviilioikeudellisiksi katsotut erikoistuomioistuimet vakuutus-oikeus, maanjako-oikeudet ja myös rikosasioita tutkivat vesi-tuomioistuimet, edelleen itsenäinen työtuomioistuin, julkisen oikeuden puolella läänin-oikeudet, liikevaihtovero-oikeus, virkaylioikeus, valtakunnanoikeus ja sotatuomioistuimet. Määrättyihin asiaryhmiin erikoistuneisiin erikoistuomioistuihin ei tämän tutkimuksen aikana kuitenkaan voida kiinnittää huomiota, todettakoon vain yleisluonteisesti, että omien menettelyllisten erikoissäännöksiensä ohella ne soveltavat lähinnä vastaavan yleisen menettelylajin tähän tarkoitukseen sopivia prosessinormeja, mistä osin sisältyvät viittauksetkin po. erikoistuomioistuihin koskeviissa laeissa, ks. VakOikL 9,4 §, JL 331,1 §, VL 15:13,1, TTL 26 §, valtakunnanoikeuden osalta ks. *Hakkila* s. 643, *VirkamL* 24 §, *Laki liikevaihtovero-oikeudesta* 7 §.

rallisperiaatteen hallitsemassa rikosprosessissa, joutuu vedetyksi. Onko toisin sanoen katsottava tai voitaisiinko yleensä katsoa, että jokainen rinnakkaisista, mutta sen sijaan säännönmukaisesti toisensa pois sulkevista oikeussuojateistä tarjoaa yhtä hyvät takeet aineellisen oikeuden edellyttämän tuomion saamisesta riippumatta siitä, tapahtuuko oikeudenkäyntimenettely siviili-prosessuaalisessa, rikosprosessuaalisessa vaiko hallintoprosessuaalisessa menettelylajissa? Tällöin on otettava huomioon myös se, että menettely tapahtuu viimeksi mainitussa menettelylajissa pääsääntöisesti yleisen tuomioistuinorganisaation ulkopuolisissa tuomioistuimissa.

Tähän kysymykseen ei voitane vastata suorittamatta jonkinlaista vertailua eri lainkäyttömuotojen kesken. Kun siviili- ja rikosprosessuaaliset oikeusohjeet keskittyvät OK:een, on taas hallintolainkäytön alalla pyritty erilliseen lainsäädäntöön. Niin ollen vertailevassa tutkimuksessa tulee huomio kiinnittää tähän eri prosessilajien osakseen saamaan osin erilliseen sääntelyyn, joka kuitenkin ei ole vielä kokonaisuudessaan toteutettu, joten yhteisiäkin oikeusohjeita on olemassa.

Jos ajatellaan sitä lähtökohtaista asemaa, jolta eri menettelylajien toisistaan erillisesti tapahtuvassa sääntelyssä tulisi lähteä, ei voitane sivuuttaa HM 5 §:n yleistä perusoikeutta koskevaa oikeusohjetta: »Suomen kansalaiset ovat yhdenvertaiset lain edessä.» Tästä säännöksestä voitaisiin periaatteessa katsoa välttämättömästi seuraavan myös sen optimaalisen lopputuloksen, että oikeussuojan tehokkuuden tulisi olla samaa, mahdollisimman korkeaa luokkaa jokaisen menettelylajin ehkä kokonaisuudessaan toisista prosessilajeista erilliseksi muodostuneista sääntelyistä huolimatta.

Jos tarkastellaan aluksi kaikkien kolmen prosessilajin menettelysääntöjä kokonaisuutena ja yritetään etsiä sellaisia oikeusohjeita, joita voitaisiin pitää luonteeltaan yleisinä ja siinä määrin yleispätevinä, että niiden voitaisiin katsoa tulevan noudatettavaksi *jokaisen prosessilajin sovellutusalueella*, saatetaan tällaisia normeja löytää melkoinen joukko suhteellisen pikaisenkin tutkimuksen tuloksena. Tällaisina voidaan, pitäydyttäessä lähinnä tietyssä määrin periaatteellisella tasolla, ensiksikin mainita, että jokaisella kansalaisella tulee olla oikeus saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi, ilman että tuomioistuin voisi asian selvittämättömään tilaan tai juridiseen vaikeuteen nojautuen evätä ratkaisun antamista — rikosprosessissa tosin henkilö ei voi nostaa kannetta syyttömyytensä enempää kuin syllisyytensäkin vahvistamiseksi —.¹³ Lisäksi tulee asianosaisella olla loukkaamaton oikeus tulla asias-

¹³ Ks. *Tirkkonen*, Rp I s. 345 ss., Pääpiirteet s. 118.

saan kuulluksi, mihin liittyy hänen oikeutensa saada esittää merkitykselliseksi katsomaansa oikeudenkäyntiaineistoa tuomioistuimelle, mitä oikeutusta tosin prosessitaloudellisista syistä voidaan joutua kaventamaan. Myöskin tulee hänen voida saattaa oikeusriitansa esteettömien tuomareiden ratkaistavaksi, jotka tulee edelleen voida saattaa vastuuseen tuomiostaan silloin, kun he tahallaan tai ehkä lievemmin syyllisesti tuomitsevat väärin. Oikeudenkäynti ei saa olla myöskään liian kallis, hidas tai epävarma. Asianosaisella tulee myös olla oikeus ainakin yhden kerran saada tuomionsa ylemmän asteisen tuomioistuimen tarkastettavaksi tai mahdollisesti koko prosessin uusimiseen mainitussa instanssissa.

Edellä luetellut, ehkä jossain mielessä johdattelevasti esitetyt oikeudenkäynneille yhteiset piirteet, jotka tosin eivät ole pyrkineet suinkaan mihinkään täydellisyYTEEN, eivät ole kuitenkaan tarkoitetut osoitukseksi siitä, että kaikki prosessilajit olisivatkin pohjimmiltaan oleellisesti samanlaisia ja että kaikkien menettelylajien samanaikainen tai ehkä yhteneväinenkin sääntely tai tutkimus olisi yleensä mahdollista tai edes suositeltavaa.¹⁴ Tähän ei liene prosessioikeuden alalla esiintyvä ns. yleinen prosessioikeusoppikaan missään kohdin pyrkinyt.

Asian laitahan on nimittäin siten, että jo pitäydyttäessä prosessin kolmeen pääalajiin, siviili-, rikos- ja hallintoprosessiin, yhteisistä piirteistä huolimatta erilaistuvat menettelylajit varsin pian: Kontradiktorista periaatetta sovelletaan eri tavoin, tuomioistuimen tutkimisvelvollisuus ja -oikeus ovat asian laadun mukaan erilaisia jne.

Niin ollen ei voida unohtaa tai sivuuttaa tahallisesti niiden aineellisen oikeuden alaan kuuluvien säännösten suurestikin toisistaan poikkeavaa luonnetta, joilla on kiistaton vaikutuksensa myös menettelysäännöksiin, joita po. aineellista oikeutta toteuttavan prosessimuodon alalla noudatetaan: Prosessihan on olemassa juuri aineellisen oikeuden toteuttamista varten.¹⁵ Miksikään teoreettiseksi lähtökohdaksi enempää kuin yleiseksi oikeuspoliittiseksi ohjeauseeksikaan ei voida korottaa sitä vaatimusta, että kaikkien erikoistuneiden menettelylajien tulisi olla identtisiä keskenään. Mutta sen sijaan lähtökohtana voidaan kyllä pitää sitä oikeuskirjallisuudessa julki tuotua ajatusta, että sään-

¹⁴ Ks. *Schima* ÖZÖR VII s. 74, joka toteaa yleisenä ilmiönä eri sivistysvaltioiden prosessisäännöksiä tutkittaessa sen, että po. oikeusohjeita sisältyy varsin moniin erilaisiin säännöstöihin. Vaikeutena yhdenmukaiselle sääntelylle hän toteaa olevan myös po. oikeusohjeiden säätämisen ajoittumisen toisistaan kaukana oleviin ajankohtiin.

¹⁵ Ks. *Niese* JZ 1957 s. 75, vrt. myös *Tirkkonen*, Sp I s. 2 s. ja Rp I s. 5.

neltäessä menettelymuotoja on »samaa käsiteltävä samalla tavalla, samankaltaista samankaltaisesti ja erilaista erilaisin tavoin».¹⁶

Eri prosessilajeja tarkasteltaessa tulkoon tiedostetuksi myös se seikka, että eri aineellisoikeudellisten säännösten aloihin kuuluvien tuomioistuinkäsittelyä vaativien asioiden luonteen ja sen mukaan sen prosessilajin, jossa ne on käsiteltävä, erottaminen ei aina ole aivan yksinkertaista. Tämä ei ehkä niinkään koske rikosprosessia, joka, kiitos nolla poena sine lege -periaatteen ja pääsääntöisen analogiakiellon, voi yleensä tutkia vain rikoslaissa rangaistavaksi määrättyä tekoa ja sen julkisoikeudellisia, adheesioperiaatteen mukaan yksityisoikeudellisiakin seuraamuksia.¹⁷ Vaikeudet keskittyvät ennen kaikkea yksityisen ja julkisen oikeuden välisen rajankäynnin vaikeuteen, voisipa sanoa, mitä täysin eksaktiin rajankäyntiin tulee, mahdottomuuteen.¹⁸ Ratkaisu on usein pakko tehdä yksittäistapauksittain, koska yksityisoikeudellisen oikeussuhteen käsittely ohjautuu pääsääntöisesti yleiseen tuomioistuimeen, julkisoikeuden alaan kuuluvan oikeussuhteen tutkiminen kuuluu taas pääsääntöisesti hallintotuomioistuimelle. Kun näin ollen määrätyn oikeussuhteen tarkemman luonteen määrittäminen voi olla jopa hyvinkin tarkan punninnan varassa yksittäistapauksessa, voidaan sitäkin suuremmalla syyllä, mitä nimenomaan siviili- ja hallintolainkäyttöön tulee, korostaa oikeussuojakeinojen yhtä hyvän laadun vaatimusta.

Mikäli toisaalta, pysyttäessä eri menettelylajien piirissä, edelleen mennään toiseen äärimmäisyyteen ja nähdään kunkin prosessilajin menettelyä koskevat oikeusohjeet vain kunkin aineellisen oikeuden alan »teknisinä» toteuttajina eli *Steinin*¹⁹ ajatuksen mukaan »iäisyysarvoja vailla» olevina normeina, puutunevat periaatteissa edellytykset eri prosessilajien mahdolliseen samanaikaiseen, vertailevaan tutkimukseen. Viimeksi mainittu edellyttäneee välttämättömästi, että prosessia koskevat oikeusohjeet erotetaan aineellista oikeutta normeeraavista oikeussäännöksistä, prosessisäännöksiä tarkastellaan kokonaisuutena ja niiden päämäärien valossa, joihin, otettaessa myös aineellisen oikeuden

¹⁶ Ks. *Bettermann* ZZP 70 s. 188.

¹⁷ Ks. *Aalto*, passim.

¹⁸ Ks. *Merikoski* Julkisoikeus I s. 6 s., *Vapaa harkinta* s. 10 ss., *Wrede—Palmgren* I s. 47 ss., *Tirkkonen*, Sp I s. 145 ss. missä on myös viitattu oikeustapauksiin, ks. lisäksi KHO:n hakemisto s. 25 ss., *Ekelöf* I s. 14 ss., *Hassler* s. 16 s., *Rosenberg* s. 34 ss., *Stein—Jonas—Pohle* Einl. D 3.

Toisaalta osa julkisoikeudellisistakin oikeussuhteista käsitellään poikkeuksellisesti yleisissä tuomioistuimissa, ks. näistä *Merikoski* s. 19 s., *Julkisoikeus* II s. 199 ss., *Tirkkonen*, Sp I s. 152 ss.

¹⁹ Ks. *Stein*, *Grundriss* s. XIV, vrt. sen johdosta *Tirkkonen*, *Juhlajulkaisu Kivimäki* s. 412 ss.

sääntelyt huomioon, kysymyksen tulevassa menettelyssä on pyrittävä.²⁰ Vain tällöin voidaan havaita yleisluonteisempia näkökohtia.²¹

Edellä luonnehditut katsomukset vastannevat tosin ennen kaikkea saksalaisessa oikeuskirjallisuudessa esiintyvää ja laajemmallekin levinnyttä ns. yleistä prosessioikeusoppia, jonka ensimmäiseksi perustajaksi on katsottu v. Bülow käänteentekevällä tutkimuksellaan, ja jota ovat sittemmin seuranneet *Goldschmidt*, *Sauer* ja *Niese* huomattavimpina edustajina.²² Kun saksalainen hallintolainkäyttö alkoi vaatia yhä enemmän tieteellistä huomiota osakseen, on senkin piiriin kuuluvien ongelmien tutkimista pidetty tarpeellisena po. prosessiteorian alalla.²³

Yleisen prosessioikeusopin tehtävänä, vertailevana prosessioikeustieteenä on katsottu olevan lähinnä systemaattisesti selvittää, mikä eri menettelylajien kesken on yhteistä ja erilaista ja tätä tietä päästä yleispäteviin prosessidogmaat-

²⁰ Vrt. *Bettermann* ZZZ 70 s. 194 ss.

²¹ Vrt. myös *Schurter—Fritsche*, missä on tutkittu Sveitsin kahdenkymmenenviiden kantoonin siviiliprosessijärjestyksien historiallisia kehitysvaiheita, mistä on seurannut että tutkimusmateriaaliin on sisällytynyt noin kymmenentuhatta yksittäistä säännöstä, joka kantoonin omatessa oman siviiliprosessijärjestyksensä, minkä kunnioitettavan lukumäärän lisäksi tulevat huomioon otettaviksi lukuisat yksittäissäännökset, mt. s. 1. Tällöin todetaan, mt. s. 3, että tällaisen aineiston tutkimuksessa on huomio kiinnitettävä siihen, mikä eri säännöstöissä on yhdenmukaista, kun taas erilaisia säännöstöjä ei kannata verrata keskenään, ja toisaalta juuri yhteiseltä pohjalta lähdettäessä se, mikä on erilaista, erottuu. — Sveitsiläisen tutkijan tehtävä ei ole kuitenkaan niin toivoton kuin po. kymmenkuntatuhatta säännöstä voisivat näennäisesti aiheuttaa, sillä ne eivät ole versionet yleensä mistään omaperäisistä lähteistä, vaan omaksuttuja joko Saksan yleisoikeudesta, uudemmasta saksalaisesta ja itävaltalaisesta oikeustieteestä tahi, ao. kantoonin sijaintipaikasta riippuen, ranskalaisesta oikeudesta, ks. mt. s. 6 ss.

²² Ks. *Stephan* s. 75, jossa aliv. 330 todetaan *Niesen* s. 21, syystä pitäen juuri von Bülowia yleisen prosessioikeustieteen uranuurtajana, vrt. toisaalta *Sax* ZZZ 67 s. 21, joka antaa tämän ansion *Goldschmidt*ille, minkä johdosta edelleen *Niese* JZ 1957 s. 75. Ks. myös *Tirkkonen*, Rp I s. 21 aliv. 14, jossa todetaan ainoana pohjoismaisena alan teoksena *Ekelöfin* *Processuella grundbegrepp och allmänna processprinciper*. Vrt. toisaalta *Schiman* kritiikkiä liiallista yhdenmukaistamispyrkimystä vastaan, *ÖZÖR* s. 85 s., mikä kohdistuu mm. siihen, että haluttaessa käyttää hyväksi vuosisataiset perinteet omaavaa siviiliprosessin tutkimusta on sen käsitteitä viety aloille, joille ne eivät sovi, nimittäin juuri hallintomenettelyn alalle. Vrt. edellä aliv. 10 lopussa lausuttua Itävallan hallintomenettelyn ja hallintoprosessin eroavuudesta esim. saksalaisesta ja omasta järjestelmästämmme, jolloin käy selville, ettei esim. siviiliprosessin *Streitgegenstand*-määrite sellaisenaan voi soveltua hallintomenettelyyn, ks. *Schima* mk. s. 86 s.

²³ Näin jo *Sauerin* *Allgemeine Prozessrechtslehre*-teoksen ilmestymisen aikaan *Engisch* ZZZ 66 s. 64, *Sauerhan* on keskittänyt po. tutkimuksensa vain siviili- ja rikosprosessiin.

tisiin johtopäätöksiin.²⁴

Kuitenkaan ei mainitun systemaattisen yleisen prosessitieteen työsarka ole erityisemmän ahkerasti viljelty. Perinteinen tutkimus tuntuu yhä edelleen pysyvän valtaosaltaan yhden ainoan prosessilajin tutkimuksessa, joskin yleisempääkin tutkimusta esiintyy. Yleisen prosessioikeustieteen tutkimuksen vähäisyyteen lienee yhtenä syynä kunkin prosessilajin jo varsin pitkälle ehtinyt erikoistutkimus, joka mahdollisimman syvällisiin tuloksiin pääsemiseksi onkin pääsääntöisesti säilytettävä tällaisena. Kuitenkin yleisellä prosessioikeustieteellä katsotaan olevan tehtävänsä ja paikkansa mainitun erikoistutkimuksiin pitäytyvän suunnan rinnalla.²⁵ Lisäksi yleisen prosessioikeustieteen tehtävä voidaan myös suurelta osin nähdä puhtaasti dogmaattisena, ehkä ideologisenaakin, mistä johtuen varsinkin kun sen harjoittaminen lisäksi edellyttää periaatteessa ainakin kaikkiin päämenettelylajeihin perehtymisen hankaluutta, selittynee, vaikkei po. tieteen oikeutusta kiellettäisikään, sen osakseen saama muuhun tutkimukseen verrattuna vähäiseksi jäänyt mielenkiinto.

Eri prosessilajien vertailevalla tutkimuksella voi kuitenkin olla vähemmän dogmaattinenkin tehtävä. Hyvän esimerkin tarjoaa tässä suhteessa ranskalainen oikeus.

Ranskassahan sääntelee siviiliprosessia perinteellinen Cpc lukuisine myöhemmine täydennyksineen. Hallintolainkäytössä, jonka kanssa yleiset tuomioistuimet eivät saa taas ollenkaan askarrella, ei edes tutkia sen alaan kuuluvaa esikysymystä, ovat menettelysäännökset puutteellisia. Niin ollen on Ranskassa hallintolainkäytön menettelyohjeita etsittäessä kiinnitetty melkoista huomiota siviiliprosessin normitukseen — mikä ei ennen VwGO:n säätämistä muuten Saksassakaan ollut millään tavoin vierasta — etsittäessä sellaisia siviiliprosessioikeudellisia säännöksiä, jotka soveltuisivat ohjeeksi toisessakin prosessilajissa.

Tämänpäin tutkimuksen tarkoituksena ei ole laajemmassa määrin lähteä kulkemaan varsinaisesti yleisen prosessioikeusopin viitoittamia latuja tutkimalla, mikä kaikissa kolmessa pääprosessilajissa on ehkä yhteistä tai erilaista

²⁴ Ks. *Stephan* s. 75. — Vrt. toisaalta *Tirkkonen*, Rp I s. 21, Sp I s. 104 s. ja Pääpiirteet s. 23 aliv. 29, missä katsotaan, että siviiliprosessin alaan lankeavien oikeussuhteiden joutuminen yhä suuremmassa määrin asianosaisten vapaan määräämisvallan ulkopuolelle on omiaan hävittämään prosessilajien väliset erot ja antamaan yleiselle prosessioikeusopille yhä suuremman merkityksen.

²⁵ Ks. *Engisch ZZP* 66 s. 64. — Suomessa on yleisprosessuaalisia linjoja edustanut lähinnä *Tauno Ellilä*, paitsi väitöskirjassaan, (ks. edellä aliv. 10 kohdalla lausuttua) *Juhlajulkaisu Kaira—Castrén* olevassa kirjoituksessaan *Hallintokanteiden lajeista* s. 73 ss., *Moniste* s. 93 s. ja *Täytöntöönpanokeinot* s. 9 ss., erit. s. 13.

eikä tässä mielessä pyrkiä muodostamaan yleispätevää menettelyoppia. Jos-sain määrin on tietysti vertailevan menettelylajien tutkimuksen näkökulman esille ottamisella, mihin edellä on osittain pyritty, lähtökohtansa kyllä mainitun teorian metodissa sen ottaessa useamman menettelylajin säännöksiä rinnakkaistutkimuksen objekteiksi.

Palattakoon kuitenkin vielä erääseen jokaiselle prosessin lajille yhteiseen, keskeiseen kysymykseen: Kaikissa menettelytyypeissä, tapahtuivatpa ne missä oikeudenkäyntilajissa tahansa, on lopullisena tarkoituksena johtaa säännön-mukaisesti, menettelyllisten vaatimusten ollessa täytetyt, asian ratkaisemiseen asiallisessa suhteessa tuomiolla. Tuomio puolestaan saatuaan aikanaan lain-voiman ja oikeusvoiman, sitovalla tavoin ratkaisee menettelyn kohteena olleen oikeusriidan.

Tuomio ei ole kuitenkaan aina lopputulokseltaan oikea, ja tässäkin koh-din ei eri menettelylajien suhteen voi olla mitään eroa.

Milloin tuomioon voidaan perustellusti kohdistaa moite, on oikeusjärjestys yleensä myös kaikissa prosessilajeissa säännönmukaisesti antanut asianosaisille erilaisia reagointikeinoja: Eräisiin tällaisiin oikeussuojakeinoihin on seuraa-vassa tarkoitus perehtyä.

2 §. Muutoksenhakekeinoista

I. Varsinaisista ja ylimääräisistä muutoksenhakekeinoista

Saadakseen oikaisun virheelliseksi¹ väittämänsä tuomioon on asianosaiselle yleensä annettu mahdollisuus hakea siihen muutosta, jollei asia ole merkityk-

¹ Tuomion virheellisyys voi esiintyä joko vain menettelyllisenä tai vain aineellisenä vir-heenä tahi sekä menettelyllisenä että aineellisenä virheenä, ks. näistä eri mahdollisuuksista *Tirkkonen* s. 1, Oikeusvoimasta s. 86 ss., Sp II s. 380 s., Rp II s. 582 s., lisäksi esim. *Sauer*, *Methodenlehre* s. 544 ss.

Vrt. myös *Jauernig* s. 1 aliv. 1, jossa todetaan joidenkin tutkijoiden tekevän eron sillä pe-rusteella, onko virhe menettelynormin loukkauksessa, jolloin siitä käytetään nimitystä fehler-haft, näin *Rosenberg* s. 335, joka pitää »virheellisenä» menettelysäännöksiä vastaisesti syn-tynyttä tuomiota, »vääränä» taas asiallisessa suhteessa prosessiaineistoa vastaamatonta tuo-miota. *Jauernig* mt. huomauttaa eron kylläkin soveltuvan jakoon error in procedendo ja error in iudicando, mutta tässä mielessä ei ero ole kuitenkaan oleellinen muutoksenhaku-järjestelmälle (varsinaisen muutoksenhaun osalta), vrt. *Rosenberg* s. 335 ja *Goldschmidt* s. 500.

seltään aivan vähäinen.² Niitä keinoja, jotka laissa lähemmin säänneltyinä ovat asianosaisen käytettävissä mainittuun tarkoitukseen sanotaan muutoksenhakuineiksi.³

Kun seuraavassa ryhdytään muutoksenhakuineja tarkastelemaan, täytyy esitys rajoittaa kahdenlaiseen muutoksenhakuineoon, nimittäin toisaalta varsinaiseen muutoksenhakuineoon, joka on asianosaisen käytettävissä säännönmukaisena keinona, milloin tuomioistuimen yläpuolella oikeusasteellisessa suhteessa on muutoksenhakuinstanssi, toisaalta lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavaan muutoksenhakuineoon.⁴ Viimeksi mainittu on luonteeltaan ylimääräinen muutoksenhakuineo, ja sen tarkastelulla rinnan varsinaisen muutoksenhakuineon kanssa pyritään ensiksi mainitun luonteen tämentämiseen.

Muutoksenhakuineojen yleisin ryhmitys on jakaa ne säännönmukaisissa tapauksissa käytettävissä oleviin varsinaisiin muutoksenhakuineoihin ja poikkeuksellisten edellytysten vallitessa kysymykseen tuleviin ylimääräisiin muutoksenhakuineoihin.⁵ Ylimääräisten muutoksenhakuineojen ala käsittää kuitenkin muitakin muutoksenhakuineoja kuin tuomionpurun. Niihin luetaan esim. OK 30:3,2n sääntelemlä muutoksenhaku, menetetyn määräajan palauttaminen ja erityyppisiä kanteluja, jotka kohdistuvat menettelyllisiin virheisiin ja esiintyvät ulkomaisissa säännöstoissa toisinaan mitättömyyskantelele nimellä.⁶

² Näistä ns. summittaisen prosessin jutuista, joissa muutoksenhakua ei ole, mainittakoon RangMäärL 14 §, ks. lisäksi HVall 4 §:n jälkeen seuraavaa luetteloa, ja Merikoski s. 272. Muutoksenhakutie saatetaan myös katkaista toisissa asioissa aikaisemmassa vaiheessa, ks. tässä suhteessa OK 30:6n säännöksiä ja niiden johdosta *Tirkkonen*, Sp II s. 453 ss. — Todettakoon jo tässä yhteydessä, että mainitut varsinaisten muutoksenhakuineojen käyttämistä koskevat kiellot eivät koske ylimääräisiä muutoksenhakuineoja, kuten ilmenee MaksMäärL 9,3 §:n ja RangMäärL:n 14,2 §:n säännöksistä, ks. myös *Tirkkonen*, Sp II s. 455 aliv. 31. ja s. 503, *Halila* LM 1964 s. 28.

³ Muutoksenhakuun liittyvät kysymykset ovat oikeuskirjallisuudessa, kuten on huomautettu, ks. *Reinikainen* s. 1, olleet huomattavan kiinnostuksen kohteena, keskeisinä lähteinä voidaan viitata *Tirkkonen* Sp II s. 378 ja Rp II, tosin hiukan vanhempaan, kirjallisuuteen s. 580.

⁴ Ks. po. muutoksenhakuineista *Tirkkonen*, Sp II s. 378 ss., 402 ss. ja 493 ss., Rp II s. 588 s., *Reinikainen* s. 1 ja 19 s., *Ellilä*, Yleiset opit s. 516 ss., Oikeudenkäynti s. 249, *Halila* LM 1964 s. 1 ss. kantelele osalta.

⁵ Ks. *Nordling* s. 3, *Broomé* s. 271, *Afzelius* s. 171 s., *Kallenberg* s. 2, *Wrede* II s. 255, *Tirkkonen*, Sp II s. 384 s., *Tarjanne*, Kantele s. 67 s., *Reinikainen* s. 19 ja erit. aliv. 44 s. 19 s.

⁶ Näin oli ennen asian laita omassakin oikeudessamme, ks. *Halila* LM 1964 s. 1 ss., *Tirk-*

Tuomion purkamista ja tuomiovirhekantelua tarkoittavien muutoksenhakukeinojen sääntely on kuitenkin yleisesti tapahtunut siksi elimellisessä yhteydessä keskenään, ettei tuomiovirhekantelua voida jättää kokonaan huomiotta, varsinkaan kun näiden kahden ylimääräisen muutoksenhakukeinon välinen raja ei selvyydeltään ole parasta mahdollista luokkaa.⁷ Eräissä säännöstöissä, kuten esim. Ranskan Cpc:n 480 artiklan *requête civile*'n ja Norjan gjenopptagelsen (Tml 405—407 §§) osalta on asian laita, erottelua ei ole pyrittykään tekemään.⁸

Ne nimitykset, joita ulkomaiset lait käyttävät sellaisesta »oikeuskeinosta», joka lähinnä vastaa meillä lainvoimaisen tuomion purkamista tarkoittavaa muutoksenhakukeinoa, eivät ole yleensä vapaastikaan suomennettavissa sanalla tuomionpurku, vaan useimmiten lähinnä tarkoittavat kannetta asian saamiseksi uudelleen käsiteltäväksi.⁹ Kun niiden päämääränä voidaan pitää sa-

konen, Sp II s. 493 ss., *Cars* s. 51 s. ja 58 ss.

Saksassa ks. dZPO 579 §:n *Nichtigkeitsklage*, Itävallassa vastaava öZPO 529 §, Sveitsin oikeudessa ks. *Guldener* s. 534 ss., *Grob*, passim., *Läuchli*, passim.

Norjassa Tml 405—6 §§, ks. *Allen* s. 396 s., *Skeie* III s. 87 ss.

Tuomionpurkusäännöstöön lukee *Tirkkonen* meillä kuuluvaksi myös menetetyn määräajan palauttamissäännösten, ks. Sp II s. 515 lähinnä siitä syystä, että nämä ylimääräiset muutoksenhakukeinot, lainvoiman saaneen tuomion purkaminen ja menetetyn määräajan palauttaminen, ovat luonteeltaan restitutiotyyppejä. Niillä siis palautetaan aikaisempi prosessuaalinen olotila, ks. mt. s. 515.

Vaikka restitutio tuomionpurkuna ja restitutio menetetyn määräajan palauttamisena ovat lähtöisin samoista alkuvaiheista, on niitä nykyisin pidettävä jo täysin differentioituneina, ks. *Fasching* IV s. 471 ja 495 ja erikseen käsiteltävissä. Myös OK 31 luvussa on kummallekin varattu oma otsikoitu alaosasto, joten sekaannuksen vaaraa ei voine olla olemassa. Tuomionpurun tarkoituksena on kohdistaa moite *tuomioon* ja saada se poistetuksi, kun taas menetetyn määräajan palauttamisen tarkoituksena on saada poistetuksi yksinomaan *tuomion lainvoima* siinä tarkoituksessa, että *varsinaista muutoksenhakukeinoa* voitaisiin käyttää, ks. *Tirkkonen* Sp II s. 538 ss. Tässä tarkoituksessa asetetaan asianosaiselle uusi aika menetetyn muutoksenhakukeinon käyttämiseen.

Määräajan palauttamisella ja lainvoiman saaneen tuomion purkamisella voi tosin olla eräänlaisia yhtymäkohtia keskenään, mutta näitä on pidettävä enemmän sattuman varaisina kuin systemaattisina: Periaatteessa tulee eron niiden välillä olla selvän.

Po. säännöstöistä myös oikeusvertailevalta kannalta ks. *Cars* s. 32 ss., s. 79 ss.

⁷ Ks. *Halila* LM 1964 s. 23, *Tirkkonen*, Sp II s. 501 s., s. 515 aliv. 1, *Cars* s. 83 ss.

⁸ Ranskan oikeuden osalta ks. esim. *Glasson—Tissier—Morel* s. 417 ss., *Corny—Foyer* s. 478, Norjan osalta *Allen* s. 396 s., vrt. toisaalta *Skeie* III s. 88, joka toteaa periaatteellisia eroja lain eri säännösten sisällössä olevan olemassa.

⁹ Näin esim. Saksan ja Itävallan purkukanteet, Norjan gjenopptagelse, Tanskan Ny Førc-tagelse, ks. *Hurwitz—Gomard* s. 352 s. — Ruotsinkin uusi RB 58 luvun omaksuma nimitys

maa kuin oman tuomionpurkumme suhteen on asian laita, eli lopullisesti ratkaistun asian uuden käsittelyn aikaan saamista, käytetään niistä jäljempänä tuomionpurku-nimitystä myöntäen siis koko ajan, että tämä nimitys ei ole aivan korrekti.

Mitä varsinaisten muutoksenhakukeinojen ja lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittavan muutoksenhakukeinon välisen erottelun tekemiseen positiivisen oikeutemme valossa tulee, ei tämä ero nyttemmin voine aiheuttaa erimielisyyksiä.¹⁰ Onhan OK 31 luvun 7 §:ssä nimenomaisesti säännelty ne tilanteet, joissa »lainvoiman saanut tuomio voidaan purkaa», HPurkuL:n 6 §:ssä taas tapaukset, joissa »lainvoiman saanut hallintopäätös voidaan purkaa», joten mainittu muutoksenhakutyyppejä rajoittuu näiden säännösten sovel-lutusalaan. Mikäli sillä katsottaisiin olevan laajempi tai suppeampi merkitys, täytyisi ainakin esittää erinomaisen painavat perusteet sille, miksi ei lain nimen-omaista sääntelyä hyväksyttäisi po. muutoksenhakukeinotyyppin erottamiseksi muista mahdollisista muutoksenhakukeinoista! Tähän voitaneen nojautua myös ennen kaikkea siitä syystä, että kysymyksessä ovat verraten uudet lain-säännökset, joten mitään suurempia poikkeamia lain sääntelystä ei voine olla aihetta edes ottaa harkittavaksi.

II. Varsinaisen ja ylimääräisen muutoksenhakukeinon eroista

Kun varsinaisia muutoksenhakukeinoja ja ylimääräisiä muutoksenhaku-keinoja, viimeksi mainitut lähinnä rajoitettuna tuomion purkamista tarkoit-tavaan oikeussuojapyyntöön, ryhdytään tarkastelemaan vastakohtaisasetel-mien muodossa, otetaan lähtökohdaksi ne jaotukset, jotka muutoksenhaku-keinojen suhteen on yleensä tehty. Tässä jaottelussa edetään kuitenkin hiukan pitemmällekin ryhmittämällä eri ryhmiksi muutoksenhakutyyppejä, joita aikaisemmin on käsitelty lähinnä vain muutoksenhakukeinojen erilaisina oimi-naisuuksina. Selkeämpään eroavuuksien toteamiseen varsinaisten muutoksen-hakukeinojen ja toisaalta tuomionpurun välillä päästäneen kuitenkin mai-nitulla menetelmällä.

1. Ensimmäiseksi jakoperusteeksi otetaan se, mikä muodostaa, kylläkin vain

resning poikkeaa tuomionpurkunimityksestä, vaikka säännösten asiallinen sisältö on jok-seenkin sama kuin Suomen OK 31 luvun 2. alaosaston. Terminologian muutoksesta Ruot-sissa ks. PK II s. 235 s., III s. 137 s., NJA 1941 II s. 148, *Kallenberg* II s. 1624 aliv. 4, *Cars* s. 79. Yhteisnimityksenä tuomiovirhekantelulle, tuomion purkamiselle ja menetetyn määrä-ajan palauttamiselle käytetään Ruotsissa »särskilda rättsmedel» vrt. *Tirkkonen* Sp II s. 493 aliv. 1.

¹⁰ Varhemman oikeuden suhteen ks. *Tirkkonen* s. 1 ss.

osa n, varsinaisen ja ylimääräisen muutoksenhakukeinon välisestä erosta, nimittäin muutoksenhakemuksen kohteena olevan tuomion lainvoima: Varsinaisella muutoksenhakukeinolla voidaan hakea muutosta tuomioon, joka ei ole saanut lainvoimaa, ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla haetaan taas muutosta tuomioon, joka on saanut lainvoiman.¹¹ Näiden muutoksenhakutyypien erottelu ei siis missään mielessä tyhjentävästi ilmene tästä eroperusteesta, vaan huomiota on kiinnitettävä jäljempänä seuraaviin tarkempiin määrittelyihin.¹²

2. Muutoksenhakukeinot jaetaan toiseksi kahteen ryhmään sillä perusteella onko niillä ns. devolutiivinen eli lakkauttava vaikutus: Devolutiiviset muutoksenhakukeinot, vai puuttuuko po. ominaisuus niiltä: Ei-devolutiiviset muutoksenhakukeinot. Lakkauttava vaikutus merkitsee asian vireilläolon päättymistä ratkaisun antaneessa tuomioistuimessa ja sen siirtymistä muutoksen hakuinstanssiin ja vireille tulemista siellä.¹³

Tällä kohdin on vallalla se sääntö, että varsinaiset muutoksenhakukeinot ovat, takaisinsaantia lukuun ottamatta, devolutiivisia, ylimääräiset ja siis myös tuomionpurku, puolestaan eivät ole.¹⁴

3. Kolmas jaotteluperuste kohdistuu muutoksenhakukeinon suspensiiviseen vaikutukseen, ja tällöin voidaan lähteä siitä, että varsinaiset muutoksenhakukeinot ovat luonteeltaan lykkäviä eli suspensiivisia, so. ne siirtävät säännönmukaisesti kaikki tuomiolle tulevat vaikutukset.¹⁵ Ylimääräisillä muutoksenhakukeinoilla ei taas ole siirtävää vaikutusta.

4. Seuraavana jakoperusteena voidaan esittää se, onko muutoksenhakukeino ns. täydellinen vaiko epätäydellinen, so. millä perusteilla sen saa esittää.

Tämä erotus on yleensä tehty vain oikeus- ja tosiasiakysymyksen välille, ja varsinkin kysymyksen ollessa muutoksen hakemisesta ylimpään oikeusasteseen pidetään yleensä riittävänä ja perusteltuna sitä, että muutoksenhaulla saatetaan pyytää vain oikeuskysymyksen tutkimista.¹⁶

¹¹ Ks. *Tirkkonen* s. 16 ja siellä mainitut lähteet, joissa varsinaisen ja ylimääräisen muutoksenhakukeinon välinen erottelu tehdään osittain pelkästään tällä perusteella, ks. *Granfelt*, *Civilprocessrätt* s. 85 verr. s. 98, *Schrevelius* s. 109 ja s. 128, *Kallenberg*, *Rättsmedlen* s. 2, II s. 474, *Wrede—Sjöström* s. 266.

¹² Ks. tässä suhteessa *Tirkkos*en kritiikkiä s. 16.

¹³ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 392, Rp II s. 586 s., *Reinikainen* s. 19 aliv. 44.

¹⁴ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 392, Rp II s. 586 s., *Reinikainen* s. 19 aliv. 44.

¹⁵ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 392, Rp II s. 598, *Reinikainen* s. 19 aliv. 44.

¹⁶ Ks. *Ellilä*, *Hovioikeusmenettely* s. 64 s., *Tirkkonen*, Sp II s. 382 s., Rp II s. 585 s., *Reinikainen* s. 22 ss., missä tehdään tarkemmin selkoa eri muutoksenhakutyypeistä.

Niin ollen pidetään täydellisenä muutoksenhakukeinona sellaista, jonka avulla voidaan kohdistaa moite sekä siihen oikeudenkäyntiaineistoon, joka alemmassa oikeudessa on esitetty, siihen tapaan, millä tuomioistuim on aineistoa käsitellyt, so. todistusharkintaan, ja viime kädessä tuomioistuimen suorittamaan lain soveltamiseen.¹⁷ Silloin kun joku näistä perusteista ei tule kysymykseen, mikä rajausta säännönmukaisesti tapahtuu oikeuskysymyksen ja aineistoon liittyvien seikkojen välillä, puhutaan epätäydellisestä muutoksenhakukeinosta.¹⁸

Jako voidaan kuitenkin tehdä toisinkin kriteerein.

Tuomiohan on säännönmukaisesti edellyttänyt edellä käynyttä oikeudenkäyntimenettelyä, jonka kuluessa tuomioistuimen, oikeusvarmuuden intressissä, on tullut noudattaa ja soveltaa lukuisia prosessuaalisia normeja. Mikäli asia tuomitaan myös lopullisesti aineelliselta kannalta, on lisäksi sovellettava asianmukaisia aineellisoikeudellisia oikeusohjeita.

Niinpä onkin myös yleensä olemassa erityisiä muutoksenhakukeinoja yksinomaan menettelyvirheiden moittimista varten: Yleensä on tällöin kysymyksessä tilanne, jossa asiallista päätöstä itse varsinaisesta oikeusriidasta ei ole annettu.¹⁹ Mikäli sellainen on tehty, voidaan muutoksenhaussa säännönmukaisesti nojautua sekä menettelyllisiin että aineellisoikeudellisiin oikeudenloukkauksiin.²⁰

Varsinaiset muutoksenhakukeinot pääasialliseksi ensimmäisestä toiseen instanssiin ovat säännönmukaisesti täydellisiä: Hävinnyt asianosainen voi moittia tuomiota millä perusteella tahansa, mutta lisäksi puhtaan oikeuskysymyksen tutkimiseen pyrkivä muutoksenhakukeino sallii nojautumisen yleensä paitsi itse pääasiaan kohdistuvaan lain soveltamiseen, myös menettelyyn liittyvien oikeudellisten kysymysten tarkastamiseen.²¹

Sensijaan ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja, toisaalta tuomiovirhekanaluita tai mitättömyyskanalutyyppejä muutoksenhakukeinoja, ns. purkukanteita tai -hakemuksia toisaalta, on pidettävä epätäydellisinä siinä merkityksessä, että niiden avulla voidaan *joko* hakea muutosta menettelylliseen virheeseen, tosin vain lain määräämin erikoisin perustein *tahi*, purkukanteissa, aineellisilla,

¹⁷ Ks. *Reinikainen* s. 26 s.

¹⁸ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 382, Rp II s. 585 s.

¹⁹ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 469 ss.

²⁰ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 423, josta ilmenee, että menettelylliset seikat on otettava viran-kin puolesta huomioon.

²¹ Vrt. esim. dZPO 551 §:n ns. absoluuttisia revisioperusteita, ks. myös *Rosenberg* s. 703 ss., *Blomeyer* s. 565.

myöskin laissa tarkoin säännellyillä perusteilla.

Kuitenkin on mahdollista kumuloida menettelyvirheisiin kohdistuva kantelu ja purkukanne, kuitenkin vain silloin, kun ne on esitettävä samalle instanssille, joka tällöin noudattaa yleistä sääntöä, jonka mukaan ensin ratkaistaan menettelyvirhettä koskeva muutoksenhakemus ja vasta sen jälkeen aineellisiin seikkoihin perustuva muutoksenhakemus.²²

5. Edelleen voidaan muutoksenhakeinojen välille, pitäen jatkuvasti silmällä varsinaista ja ylimääräistä muutoksenhakeinoja, tehdä ero siinä suhteessa, onko muutoksenhakeino katsottava ensisijaiseksi vaiko vasta toissijaiseksi, so. sen jälkeen kysymyksen tulevaksi, kun ensisijaista keinoa ei voida enää käyttää.²³ Tämä kysymys on tavallaan sama kuin kysymys 1. kohdassa mutta ansaitsee kuitenkin hiukan selvittelyä. Kysymys ensisijaisuudesta voidaan asettaa myös yhteyteen muutoksenhakeinon ns. absoluuttisuuden eli ehdottomuuden kanssa, mikä tarkoittaa sitä, voidaanko muutoksenhakeino käyttää silloinkin, kun joku toinen mahdollinen käytettävissä oleva muutoksenhakeino on jäänyt käyttämättä.

Vaikka lain sääntelyt tässä kohdin jättänevät sijaa harkinnalle, voitaneen sääntönä pitää, että varsinaisen muutoksenhakeinon käyttämistä on aina pidettävä ensisijaisena.

Ylimääräiseen muutoksenhakeinoon voidaan sen sijaan turvautua vasta sen jälkeen, kun varsinaista muutoksenhakeinoja ei ole enää käytettävissä. Tämän säännön on katsottava olevan sopuosinnussa sen oikeudessamme esi-

²² Ks. dZPO 578,2 §, jossa on suoraan säädetty, että mikäli sama asianosainen tai kumpikin asianosainen esittää sekä mitättömyyskantelun että purkukanteen, on viimeksi mainitun käsittely lykättävä odottamaan mitättömyyskanteluun annettavaa ratkaisua, sen johdosta esim. *Baumbach—Lauterbach* s. 899.

²³ Siitä, että määrätyle muutoksenhakeinoille ei ole asetettu ns. ensisijaisuusvaatimusta tai määrättyä järjestystä, missä sitä olisi käytettävä, ei voitane vetää sitä johtopäätöstä, että muutoksenhakeino tällä tavoin muuttuisi ensisijaiseksi. Vrt. *Tirkkonen*, Sp I s. 575 ja Rp I s. 391, jossa tuomiovirhekanTELu mainitaan ensisijaiseksi muutoksenhakeinoksi, vrt. kuitenkin mainituilla sivuilla jäljempänä olevaa tekstiä, mutta toisaalta Sp II s. 507 ja 532 s., missä katsotaan, että jos kanTELu tai purkukemus tehdään ennen kuin tuomio on saanut lainvoiman, on odotettava lainvoimaa. Näin tosin *Hassler* s. 337, mutta vain kanTELun osalta. Samoin *Halila* LM 1964 s. 38. — Saksassa ovat kaikki purkuperusteet subsidiaarisia, so. ensin on käytettävä varsinaista muutoksenhakeinoja tai liittymisoikeutta, ks. esim. *Rosenberg* s. 774, *Blömeyer* s. 598, sen sijaan osa mitättömyyskanTELulilanteista on ensisijaisia, ks. *Rosenberg* ib., *Blömeyer* ib. Ruotsin sekä PK:n ks. PK II s. 138 että PLB:n s. 574 kannanotoista ilmenee, että ylimääräisen muutoksenhakutien tulee avautua vasta sen jälkeen, kun ei enää ole mahdollista turvautua varsinaiseen muutoksenhakuun.

tetyn kannan kanssa, että yksinkertaisempi oikeussuojatie sulkee pois kvalifioidumman oikeussuojatien käyttömahdollisuuden.²⁴

6. Lopuksi voitaneen esittää vielä eräs tärkeä kysymys: mihin pyritään varsinaisella, mihin ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla.

Vastaus on tällöin, että varsinaisella muutoksenhakukeinolla jatketaan ensiasteessa vireille tullutta oikeudenkäyntiä muutoksenhakuinstanssissa, olkoonpa se sitten sama kuin ensiasteessa, kuten milloin on kysymyksessä takaisinsaanti, tai eri instanssi, kuten muissa muutoksenhakukeinoissa. Ja muutosta hakemalla pyritään saamaan aikaan muutos moitteen alaisessa tuomiossa, joko poistamalla se, kumoamalla se, muuttamalla sitä tahi palauttamalla asia: Muutoksenhaun hylkääminen tai tutkimatta jättäminen merkitsee taas sitä, että muutoksenhakukeino ei ole asianosaisen kannalta täyttänyt tehtäväänsä.

Ylimääräisen muutoksenhakukeinon ollessa kysymyksessä on jo olemassa lopullinen, lainvoimainen ratkaisu. Viimeksi mainittu ominaisuus merkitsee juuri sitä, että varsinaista muutoksenhakukeinoja ei voida käyttää, ja tuomion oikeusvoima estää negatiivisessa vaikutusmuodossaan myös sen, ettei asiaa saada enää uudelleen ottaa käsiteltäväksi.

Niinpä ei ylimääräinen muutoksenhakukeino pyrikään muuttamaan eikä voikaan pyrkiä v ä l i t t ö m ä s t i muuttamaan sitä tuomiota, joka on hakemuksen kohteena, vaan se pyrkii poistamaan tämän tuomion muodostaman esteen asian uudelle käsiteltäväksi ottamiselle: Muutoksen aikaan saamiseen se pyrkii vain välillisesti, sen jälkeen kun varsinainen este, lainvoiman saanut tuomio, on ensin saatu poistetuksi.

Edellä esitetyssä jaksossa on pyritty luonnehtimaan varsinainen muutoksenhakukeino yleensä lykkäävän ja lakkauttavan vaikutuksen omaavaksi toimenpiteeksi, jolla haetaan muutosta lainvoimaa vailla olevaan tuomioon ensisijaisesti moiteperusteiden ollessa säännönmukaisesti täydellisiä ainakin ensimmäisessä muutoksenhaun vaiheessa, ja jolla muutoksenhakukeinolla pyritään välittömästi sen kohteena olevan tuomion muuttamiseen laajimmassa merkityksessään.

Kun tämän jälkeen jää luonnehdittavaksi ylimääräinen muutoksenhakukeino, voidaan havaita, että sillä ei ole lykkäävää eikä lakkauttavaa vaikutusta, sillä ei haeta muutosta lainvoimaa vailla oleviin vaan lainvoimaisiin tuomioihin, se on pääsääntöisesti toissijaiseksi tarkoitettu, sen moiteperusteet ovat epätäydellisiä eikä sillä pyritä muutoksenhaun alaisen tuomion muuttamiseen vaan sen poistamiseen, että asia voitaisiin uudelleen käsitellä.

²⁴ Ks. *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 76 ja 125, Yleiset opit s. 520.

Vastaus kaikkiin kuuteen varsinaisen ja ylimääräisen muutoksenhakukeinon välille tehtyyn erokriteeriin on niin ollen erilainen kummankin keinon välillä: Kaikkea sitä, mitä varsinainen muutoksenhakukeino on, ylimääräinen ei ole.

Onko ylimääräistä muutoksenhakukeinoa niin ollen yleensä pidettävä muutoksenhakukeinona, tai voidaanko sitä sellaiseksi katsoa, kun sillä ei tunnu olevan juuri mitään yhteistä varsinaisen muutoksenhakukeinon kanssa?

Laissa omaksutun terminologian mukaan Suomessa, kuten myös Ruotsissa, pidetään po. keinoa muutoksenhakukeinona, ja mitään haittaa ei teoriassa enempää kuin käytännössäkään tästä voine aiheutua: Joka tapauksessa on kysymyksessä menettely, jonka suhteen noudatetaan oleellisesti samoja periaatteita kuin varsinaisessa muutoksenhaussakin, ja jonka viimeisenä tarkoituksiperänä on pyrkiä aineellisen oikeuden mukaisen lopputuloksen aikaan saamiseen.²⁵

Lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittava pyyntö on maissa, joissa sen on tapahduttava nostamalla erityinen, asian uudelleen käsiteltäväksi ottamista tarkoittava kanne,²⁶ ryhmitetty muotoamiskanteiden luokkaan, tämän kanneryhmän piirissä ns. prosessuaalisiin muotoamiskanteisiin²⁷ ja näidenkin suhteen edelleen negatiivista muotoamista tarkoittaviin prosessuaalisiin kanteisiin.²⁸ Tällaisena se on kanne, joka purkumenettelyn ns. *judicium rescindens* -vaiheessa, mikäli siihen suostutaan, johtaa prosessuaaliseen, taannehtivasti vaikuttavaan muotoamistuomioon, joka poistaa menettelyn kohteena olleen tuomion *ex tunc* -vaikutuksin.²⁹

Muotoavien ja myös prosessuaalisesti muotoavien kanteiden ja tuomioiden tyypit eivät ole meidänkään oikeustietellemme mitenkään vieraita.³⁰ Yleen-

²⁵ Ks. *Tirkkonen* s. 10 ja 161, *Ellilä*, *Sivullissuoja* s. 121 s. aliv. 4.

²⁶ Näin Saksan ja Itävallan oikeudessa, ks. edellisen osalta *Hellwig* s. 277, joka puhuu vielä *Widerspruchsklage*'sta, *Rosenberg* s. 771, *Stein—Jonas—Pohle* II vor § 578, *Lent—Jauernig* s. 217, *Blomeyer* s. 598, Itävallassa *Fasching* IV s. 471.

²⁷ Ks. *Rosenberg* s. 771, *Stein—Jonas—Pohle* II 2 vor § 578, *Lent—Jauernig* s. 94 s. ja 215, *Blomeyer* s. 593, *Thomas—Putzo* s. 619, *Pfeifer*, passim., *Schlosser* s. 122 ss., *Gilles* ZJP 78 s. 467.

²⁸ Ks. *Pfeifer* s. 34 ss., missä todetaan, että Wiederaufnahme-kanteen samankaltaisuus muutoksenhakukanteiden kanssa on aiheuttanut sen, ettei sen luonnetta itsenäisenä kanteena varsinkaan aikaisemmin ole haluttu hyväksyä. — Uudemman kirjallisuuden hyväksyviä kantoja edellisessä aliviitassa.

²⁹ Ks. *Rosenberg* s. 772, *Stein—Jonas—Pohle* II 2 vor § 578, *Lent—Jauernig* s. 215, *Pfeifer* s. 107.

³⁰ Ks. *Ellilä*, *Sivullissuoja* s. 29 ss., s. 47 erit. s. 113, ja Oikeudenkäynti s. 124 s., vrt. myös *Reinikainen* s. 15 aliv. 33, joka katsoo, että KKO:lle suotu valta purkaa omat tuomiionsa on verrattavissa toimintaan, jossa alioikeus ratkaisee esim. lainhuudon mitättömäksi julistamista

säkin hyväksytään meillä muotoamiskanteiden ja -tuomioiden kategorია.³¹ Lainvoiman saaneen tuomion purkamista tarkoittava pyyntö ei tosin ole oikeutemme mukaan mikään kanne, vaan hakemus, mutta senkin avulla pyritään saamaan aikaan muutos juuri prosessuaaliseen olotilaan, jonka lainvoiman saanut tuomio muodostaa, ja tämän muutoksen aikaan saaminen ei ole mahdollista muilla keinoin kuin tuomioistuimen toimenpiteellä. Se ei meillä tapahdu ratkaisulla, jota pidettäisiin »tuomiona», vaan ylimmän oikeusasteen päätöksellä, mutta sen luonne on yhtäkaikki katsottavissa juuri prosessuaalisen muotoamistuomion vaikutukset omaavaksi. Varsinaisesti kohdistuu tämä muotoava vaikutus itse tuomioon, olkoonkin, että muotoaminen on luonteeltaan ehdollista aina silloin, kun asia palautetaan alemman oikeuden uuteen käsittelyyn. Kuitenkin on tällä kohdin vaikea pitää erillään itse tuomiota ja sen oikeusvoimavaikutusta. Teoreettisesti on kyllä katsottava, että jos tuomio puretaan, se tällöin »hävitetään» kokonaisuudessaan, kaikkine mahdollisine vaikutuksineen.³²

Muotoamistuomiot kuuluvat ns. poikkeustuomioiden ryhmään, mikä merkitsee sitä, että niiden käyttäminen voi tulla kysymykseen vain poikkeustilanteissa, milloin yleensä ei ole muuta keinoa käytettävissä vallitsevan aineellis-

koskevan kanteen.

Tirkkonen, Sp II s. 536 luonnehtii tilannetta, jossa KKO ei välittömästi ratkaise purun kohteena olevaa tuomiota lausumalla, että kysymyksessä on aikaisemman tuomion ehdollinen kumoaminen, ks. myös Sp I s. 477 s., missä mainitaan prosessuaalisista muotoamiskanteista, joihin luetaan juuri muutoksenhakukanne, mitä *Tirkkonen* ei kuitenkaan lähemmin käsittele. — Vrt. *Cars* s. 251, joka pitää purkuhakemuksen hyväksyvää tuomiota ratkaisuna »sui generis».

Todettakoon, että Ruotsin uudempi oikeustiede on suhtautunut varsin kielteisesti koko muotoamistuomiokategoriaan pitäen sitä tarpeettomana, vrt. kuitenkin *Ekelöf* II s. 126 s., jossa on esitys konstitutiivisesta kanteesta. Kritiikkiä po. tuomiokategoriaa vastaan esittää *Olivecrona*, Dom s. 56 ss., Rätt och dom s. 29 ss., erit. s. 33, missä tekijä toteaa, että muotoamistuomioiden kategorია näyttää mahdottomalle »att inordna under omdömeteorin». *Olivecronan* teorioista ks. *Aalto*, Rikostuomion vaikutuksista s. 20 ss. ja aliv. 53 sivulla 20. — *Hassler* s. 114 toteaa tosin RB 13 luvun esitöissä puhuttavan muotoamiskanteista, mutta katsoo kanteiden kolmijaon olevan nyttemmin hylätyn Ruotsissa. Ks. myös *Tirkkonen* Sp I s. 471 aliv. 64 ja *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 49 aliv. 5.

³¹ Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 452 ss., *Ellilä*, s. 12 ss., Sivullissuoja

³² Ks. *Fasching* IV s. 471, vrt. *Jauernig* s. 100 ss. varsinaisen muutoksenhaun osalta, s. 132 s.

Mikäli purkaminen on ehdollista, tapahtuu »häviäminen» vasta asian tultua lopullisesti ratkaistuksi: Voitaneen sanoa, että purkaminen tavallaan on lopullista, mutta sitä rasittaa purkava ehto.

oikeudellisen tai prosessuaalisen olotilan muuttamiseen.³³

Mitä lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen tulee, ovat nämä rajoitukset samat, jotka toisaalta sääntelevät mainitulle menettelylle asetettavat edellytykset ennen kaikkea siitä syystä, että kysymyksessä on ylimääräinen muutoksenhakukeino, jonka käyttäminen muutoinkin on rajoitettava poikkeuksellisiin, erityisiin edellytyksiin.

Se, mitä edellä on esitetty varsinaisesti yleisten tuomioistuinten osalta, soveltuu pääsääntöisesti myös siihen, mikä on hallintoprosessin alalla muutoksenhakukeinoihin nähden voimassa.³⁴

3 §. Tutkimustehtävän valinnasta ja metodista

Kun tutkimuksen kohteeksi otetaan ne seikat, joiden olemassaoloa turvautuminen viimeiseen tuomiota vastaan käytettävissä olevaan oikeussuojakeinoon edellyttää, voitaisiin tutkimus rajoittaa vain *yhtä prosessilajia* koskevien edellytysten tarkastelemiseen.

Voitaisiin myös ajatella, että tutkimuksen kohteeksi yleisen prosessioikeusopin ajatuksia seuraten otettaisiin samanaikaisesti *kaikkien kolmen prosessilajin* tuomion purkamiseksi vaativat edellytykset.

Viimeisenä mahdollisuutena on, että pyritään tutkimaan vain *kahta prosessilajia* mainitussa suhteessa, joko samanaikaisesti ja rinnakkain tahi tutkimalla ensin toista ja sen jälkeen toista säännöstöä lähinnä vertailevassa mielessä.

Jokaista luetelluista mahdollisuuksista voidaan puoltaa ja vastustaa erilaisilla argumenteilla.

Yksinomaan yhteen ainoaan prosessilajiin pitäytyvä tutkimus on ensiksikin kieltämättä omiaan johtamaan perusteellisempaan ja keskitetymppään tutki-

³³ Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 471 ja *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 124 s., mistä ilmenee, että tavanomaisenkin oikeuden nojalla voidaan sallia kyllä muotoamiskanne, joka säännönmukaisesti ei ole yleiskanne, vaan luonteeltaan poikkeuksellisempi.

³⁴ Ks. *Merikoski* s. 210 ja 476 ss., *Julkisoikeus* II s. 150 ss. ja s. 203, *Rekola* s. 529 ja 575., *Rytkölä* s. 196.

Siihen muutoksenhakuun, jonka tarkoituksena on ensi sijassa hallinnon tarkoituksenmukaisuuden valvominen, ei tämän tutkimuksen yhteydessä kiinnitetä huomiota. Ks. ko. muutoksenhausta *Merikoski* s. 215 ss., *Julkisoikeus* I s. 254 ja II s. 152, *Ståhlberg* s. 442 ss.

Kun yksilön oikeussuojasta ei ole varsinaisesti kysymys myöskään kunnallisvalituksessa silloin kun se perustuu muuhun kuin yksityisen väittämään oikeudenloukkaukseen, ei siihenkään vertailullisessa mielessä ole kiinnitetty huomiota. Kunnallisvalituksesta ks. *Merikoski* 322 s., *Julkisoikeus* I 221 ja II s. 155, 159, 173, 176 ja 185 s., *Kuuskoski—Hannus* s. 517 ss.

muksen lopputulokseen. Tällöin käsiteltävänä olevassa prosessilajissa toteutettavan aineellisen oikeuden aiheuttamat erityispiirteet voidaan johdonmukaisemmin ottaa huomioon tutkimuksen eri vaiheissa.¹ Tämä vapauttaisi tutkimuksen kestäessä kiinnittämästä huomiota esim. yksityisen ja julkisen oikeuden aloilla vallitseviin osaksi poikkeaviin periaatteisiin, jotka vaikuttavat myös vastaavassa prosessilajissa.

Toisaalta taas ei voitane kieltää sitä, että rinnakkainen eri menettelylajien tutkiminen voi puolestaan tarjoamiensa vertailumahdollisuuksien ja ehkä laissa osakseen saamansa erilaisen sääntelyn johdosta olla omiaan tuomaan esiin useampia erilaisia näkökohtia. Tässä mielessä eri menettelylajien samanaikainen tutkiminen voisi olla omiaan tekemään tutkimuksen monipuolisemmaksi. Rinnakkaista tutkimusta ajateltaessa ei voitane sivuuttaa sitäkään seikkaa, että vanhat, nyt tosin jo kumotut vuoden 1734 lain tuomionpurkua koskevat säännökset olivat sovellettavina kaikissa menettelylajeissa muiden oikeusohjeiden puuttuessa. Toisaalta vanhan OK 31:3n säännökset oli laadittu lähinnä vain siviiliprosessia varten. Tämän historiallisen näkökannan ei luonnollisestikaan tarvitse välttämättä merkitä sitä, että näillä yhteisillä lähtökohtana olevilla säännöksillä olisi tänä päivänä enää ratkaisevaa periaatteilistakaan merkitystä. Uudemmassa lainsäädännössähän pyritään sääntelemään erikseen eri prosessilajeja. Siviili- ja rikosprosessin osalta se tapahtuu tosin samassa OK:ssa, mutta hallintoprosessin osalta erityisissä laeissa.² Mainittu järjestelmä onkin luonnollista siitä syystä, että hallintotuomioistuinorganisaatio on erillinen ja menettely hallintolainkäytössä pääsääntöisesti kirjallisena poikkeaa varsin monissa kohdin yleisten tuomioistuinten menettelystä.

Voitaneen kuitenkin pitää sallittuna pyrkiä erillisten ja erilaistenkin lain-säännösten takaa etsimään mahdollisia yhtäläisyyksiä, joita eri lakien erilaiset sanalliset ilmaisut eivät ole poistaneet, ehkä eivät siihen pyrkineetkään. Tämä seikka tuntuisi myös puoltavan rinnakkaistutkimusta. Eri menettelylajeissa on myös vallitsevana aineellisen totuuden periaate, joten jokaisen prosessilajin lopullista päämäärää voidaan pitää yhteneväisenä kaikissa menettelyissä.

¹ Eroavuudet johtuvat pääsääntöisesti julkisen intressin osuudesta asiassa, ks. *Tirkkonen* Sp I s. 35 ss. ja Rp I s. 20 ss. selvittelyä rikos- ja siviiliprosessin oleellisten erojen kesken, siviili- ja hallintolainkäytön välillä taas Sp I s. 144 ss., ks. myös *Aalto* s. 8 ss. Ks. myös *Schima* ÖZÖR 1956 s. 82 ss., joka toteaa juuri julkisen intressin erivahvuisen vaikutuksen olevan ratkaisevana eri menettelylajien muotoutumiseen.

² Erillinen sääntely on tullut mm. koko muutoksenhakumenettelyn osaksi, hallintolainkäytössä sovelletaan HValL:n säännöksiä, ylimääräisen muutoksenhaun osalta taas HPurkuL:n säännöksiä.

Kuitenkin tuntuu siltä, että kaikkien kolmen prosessilajin, siviili-, rikos- ja hallintoprosessin saman aikainen tutkiminen teemaksi valitun, lainvoiman saaneen tuomion edellytysten kannalta, on jossain määrin liian laaja ja epä-homogeeninenkin voidakseen soveliaasti tulla riittävässä määrin valotetuksi kaikilta puoliltaan samassa tutkimuksessa. Huolimatta monissa kohdin samantaisista sääntelyistä on kuitenkin olemassa huomioon otettavia eroja. Näihin vaikuttavat ennen kaikkea prosessin kohteena olevien oikeussuhteiden laatu tai rikosprosessissa purkamisen tuomitun eduksi tai vahingoksi. Kumpikin viimeksi mainituista tilanteista tuntuu vaativan omien kysymyksen tulevien näkökohtien selvittelyä. Yhdistettynä lisäksi yksityisoikeudellista oikeussuhdetta käsittelevän siviiliprosessioikeuden ja julkisoikeudellisen oikeussuhteen ratkaisemiseen pyrkivän hallintoprosessin kanssa tuntuu huomioon otettavien näkökantojen lisääntyminen johtavan liialliseen kirjavuuteen.

Tuomionpurun muodolliset ja aineelliset edellytykset ovat puolestaan siinä määrin korrelaatiossa keskenään, että ne tuntuvat vaativan yhteistä käsitteilyä. Näin on asian laita varsinkin, kun otetaan huomioon, ettei melko uusiin purkusäännöksiin ole meillä vielä perusteellisempaa tutkimusta kohdistettu. Eri purkutilanteissa on noudatettava osaksi erilaisia periaatteita.

Siviili- ja rikosprosessuaalista lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevat säännökset tosin sisältyvät kaikki samaan OK 31 lukuun. Ne ovat myös suurelta osin yhdenmukaisia. Tästä syystä voitaisiin ehkä katsoa, että yhteinen lainsäädännöllinen perusta tekisi ne suuremmitta vaikeuksista soveliaiksi tarkasteltavaksi hallintoprosessia koskevien säännösten kanssa.

Siviili- ja rikosprosessin välillä on kuitenkin voimassa melkoisia eroja. Ne alkavat jo sovellettavista johtavista periaatteista ja jatkuvat, kun otetaan huomioon rikosasian syytetyn erilainen asema verrattuna siviiliprosessissa asianosaisten kesken vallitsevaan tasa-arvoisuuden lähtökohtaan.³

Toisaalta hallinto- ja rikosoikeus kuuluvat molemmat julkiseen oikeuteen. Niitä voitaisiin ehkä *tästä syystä* pitää siinä määrin samankaltaisina, että niitä koskevat oikeudenkäynnitkin olisivat vaikeuksista käsiteltävissä samassa tutkimuksessa aiheen kannalta. Niinpä julkinen intressi, joka liittyy kummankintyyppiseen oikeudenkäyntiin, painaa tietysti leimansa menettelyyn mm. siten, että sovelletaan tutkintamenetelmää. Se sulkee pois asianosaisten disponointivallan ainakin pääsääntöisesti. Näin ollen voitaisiin otaksua, että po. prosessilajitkin soveltuisivat yhdenmukaisen tutkimuksen kohteiksi.

Kuitenkin voidaan rikosprosessin ja hallintolainkäytön välillä havaita oleel-

³ Ks. *Tirkkonen*, Sp I § 36 ja Rp I s. 22 s.

lisia eroja. Niiden johdosta ei mainittuja menettelylajeja voitane pitää, eräitä erikoistilanteita lukuun ottamatta (hallintoprosessiin luetaan myös läheisesti rikosprosessia muistuttavia lainkäyttömenettelyjä), kovinkaan yhdenmukaisina keskenään edes pelkistetyissä muodoissaan. Rikosprosessissa on menettelyn kohteena rikollinen teko, jonka tekijäksi epäilty henkilö on vastaamassa säännönmukaisesti virallisen syyttäjän ajamassa syyteoikeudenkäynnissä valtiovallan taholta itseensä kohdistettuihin rangaistus- ym. vaatimuksiin.⁴

Perusasetelma »yksityinen/julkinen valta» on taas hallintoprosessissa usein erilaisessa muodossa. Silloin kun yksityinen, kuten aiheen kannalta on oleellista, pyytää hallintoprosessissa oikeussuojaa itselleen julkisen vallan hallinto-toimenpiteitä vastaan, joiden hän väittää loukkaavan oikeuttaan, on yksityinen pikemminkin kantajan asemassa. Tietysti voi tilanne olla toisenlainenkin. Myös julkisen vallan edustajilla on oikeus turvautua hallintoprosessuaaliseen menettelyyn saadakseen vahvistetuksi yksittäistapauksessa voimassa olevan oikeuden mukaisen ratkaisun. Tällöin tulevat oikeussuojanäkökohdat esille yksityisenä olevan vastaajan osalta. Vastaaajaan hallintoprosessissa ei kuitenkaan voida yleensä soveltaa esim. puolustuksen suosimisperiaatteen ilmauksina olevia sääntöjä. Poikkeuksena tästä ovat tosin olemassa eräät tilanteet, joissa kuten äänestyksessä, milloin kysymyksessä on puuttuminen yksilölle muutoin turvattuihin oikeuksiin, sovelletaan sitä periaatetta, että äänten mennessä tasan on lievempi kanta ratkaisevana.⁵

Rikos- ja hallinto-oikeuden yhdenkaltaisuuteen ei voida niin ollen liiemmalti kohdistaa toiveita siinä suhteessa, että niitä koskevia prosessilajeja voitaisiin sopivasti käsitellä yhdessä, vieläpä yhdistettynä mahdolliseen siviiliprosessiin kohdistuvaan tutkimukseen.

Esitettyjen näkökohtien jälkeen tuntuukin välttämättömältä tehdä se johtopäätös, että yhteinen kaikkien prosessilajien tarkasteleminen lainvoiman saaneen tuomion purkamisedellytysten kannalta ei vaikeuksitta ole suoritettavissa.

Jäljelle jää niin ollen kolmas vaihtoehto, kahden prosessilajin rinnakkais-tutkimus. Ratkaistavaksi tulee vain, mitkä kaksi näistä kolmesta menettely-lajista olisivat tähän tarkoitukseen sekä sopivimmat että ehkä myös antoi-

⁴ Rikoksen yksityiselle aiheuttamat seuraamukset on uusimmassa lainsäädännössä asetettu siinä määrin yhdenmukaisiksi, siviiliprosessissa käsiteltävien asioiden kanssa, että niihin ei tässä yhteydessä ole kiinnitetty huomiota. Rikosjutun painopistehän on epäilemättä juuri julkisoikeudellisissa seuraamuksissa.

⁵ Ks. esim. *Sundberg* s. 267, *Merikoski* s. 401 ja *Julkisoikeus II* s. 98, *Tarjanne*, Virkasuhteen lakkaaminen s. 155, vrt. *Ståhlberg* s. 191.

simmat.

Tässä mielessä otettakoon aluksi tarkasteltavaksi siviili- ja rikosprosessi, joiden purkusäännökset sisältyvät kumpikin OK 31 lukuun, edellisen osalta OK 31:7n, jälkimmäisen osalta OK 31:8—9n oikeusohjeisiin.

Rinnakkaisen tutkimusmahdollisuuden kannalta on aluksi kiinnitettävä huomio näiden prosessilajien kohteeseen: Riita-asioita koskevassa oikeudenkäynnissä kohteena pidetään yleensä väitettyä yksityisoikeudellista intressiä, rikosprosessissa rikollista tekoa. Yksityisoikeudellisten intressien sääntely tapahtuu puolestaan yleensä dispositiivisten säännösten mukaan, joiden osalta asianosaisilla on mahdollisuus tehdä sovinto ja ratkaista asiansa oikeudenkäynnin ulkopuolellakin. Osa riita-asioista on kuitenkin indispositiivisia.^{5a}

Rikosoikeus taas, julkiseen oikeuteen kuuluvana, on asianosaisten dispoontivallan ulottumattomissa, valtiovallalla on rikosprosessin tulokseen nähden välittömiä intressejä valvottavanaan,⁶ ja näistä eroista rikosoikeuden ja yksityisoikeuden välillä on seurauksena myös monia eroja menettelyjen välillä.

Puuttumatta rikos- ja siviiliprosessin välisiin eroihin laajemmalti on aiheen kannalta tarpeellista kiinnittää huomio vain kummassakin prosessilajissa annettuun lainvoiman saaneeseen tuomioon ja niihin näkökohtiin, joiden voidaan katsoa vaativan mainitunlaisen tuomion purkumahdollisuutta.

Pyrkimyksen aineellisesti oikean tuomion aikaan saamiseen on katsottava olevan vallalla sekä siviili- että rikosprosessissa. Jos oikeudenkäynnin kohteena on ollut sellainen oikeussuhde, josta asianosaiset ulkoprosessuaalisessa kanssakäymisessä voivat sopia vapaasti, on tällä seikalla kuitenkin vaikutusta myös prosessin lopputulokseen nähden. Valtiovallan intressi siihen nähden, vastaako siviilituomio lopultakaan aineellisen totuuden vaatimuksia, ei voi olla samaa luokkaa kvaliteetiltaan tai kvantiteetiltaan kuin rikosprosessissa.⁷

Niitä huomioita, joita oikeuskirjallisuudessa on esitetty siinä suhteessa, että siviiliprosessikin muuttuu yhä enenevässä määrin rikosprosessin kaltaiseksi, on tosin pidettävä oikeina.⁸ Onhan viime aikainen lainsäädäntö jopa ulottanut pakkokeinojen käyttöä siviiliprosessinkin asianosaisiin nähden, tosin vain indispositiivisissa asioissa. Tämä prosessilajien yhdenmukaistuminen ei ole kuitenkaan merkinnyt sitä, että siviili- ja rikosprosessia voitaisiin pitää yhteneväisinä. Oleellinen ero siviili- ja rikosprosessin välillä niiden kohteista joh-

^{5a} Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 93 s. ja Rp I s. 20, Välimiesmenettely s. 52 ss.

⁶ Ks. *Tirkkonen*, Rp I s. 20.

⁷ Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 37 s., Rp I s. 24 s.

⁸ Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 104 s., Rp I s. 20 s. ja Juhlaulkaisu Ståhlberg s. 439, *Schönke* s. 6.

tuen tuskin tulee häviämään. Esimerkkinä voitaneen viitata vain puolustuksen suosimisperiaatteeseen rikosprosessissa.

Tärkeässä asemassa siviili- ja rikosprosessin välisen eron tekemisessä ovat myös tuomion vaikutukset. Yhteiskunnan kannalta kokonaisuutenakin arvoisteltuna on pidettävä erityisen haitallisena sitä, että syytön joutuu kärsimään rangaistuksen. Siviiliprosessuaalisen tuomion täytäntöönpanoon ei yleensä voi liittyä yhtä haitallista vaikutusta, vaikkakin tuomio olisi ollut väärä. Perusteena tähän eroon voidaan pitää molempien menettelyjen kohteiden suhteen vallitsevaa yhteiskunnallista eriarvosteisuutta, kuten oikeuskirjallisuudessamme on korostettu.⁹

Myös siviilijutussa voidaan viattomasti täytäntöönpanon kohteeksi joutuneen katsoa, ainakin kysymyksen ollessa taloudellisista intresseistä, voivan saada ainakin jossain määrin hyvityksen tappiostaan. Hyvitys voi tällöin tapahtua ulkopuolella oikeudenkäynninkin, mikäli kumpikin asianosainen katsoo niin voivan tapahtua.

Toisin on sitävästoin asian laita rikosprosessioikeudessa. Ainoa keino oikeuden saamiseksi — sillä armahdus ei sinänsä vielä merkitse oikeutta — on tuomion purkaminen, ja tämän mahdolliseksi tekemistä puoltavat niin ollen yleensä kaikki yksilön suojaamiseen pyrkivät näkökohdat. Purkaminen syytetyn vahingoksi on taas paremminkin rajoitettavissa sen näkökohdan mukaan, että vapauttaminen on pienempi paha kuin syyttömästi tuomitseminen.

Esitetyistä näkökohdista, jotka eivät ole suinkaan pyrkineet mihinkään täydellisyyteen, käynee jo ilmi, että niiden edellytysten, joiden vallitessa lainvoiman saanut tuomio voidaan purkaa, tulee olla erilaiset riippuen siitä, onko kysymyksessä riita- vai rikosasian tuomio.

Oikeuskirjallisuudessamme onkin aiheellisesti korostettu sitä seikkaa, että suorastaan yleismaailmallisten näkökohtien on katsottava vaativan tuomion purkuedellytysten sääntelemistä eri tavoin toisaalta siviili-, toisaalta rikosprosessissa.¹⁰

Jos tämän jälkeen esitettyjen näkökohtien valossa otetaan tarkasteltavaksi lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevat positiivisen oikeutemme säännökset siviili- ja rikosprosessia koskevien normitusten osalta, on kuitenkin pakko havaita, että lainvoimaisten riita- ja rikostuomioiden purkamista koskevat oikeushajeet, ennen kaikkea OK 31:7n ja 8n, mutta osaksi myös 9n säännöksissä ovat varsin huomattavalta osin samankaltaisia, osaksi jopa sama-

⁹ Ks. Aalto s. 11.

¹⁰ Ks. Tirkkonen Sp II s. 516 s., PLB s. 575 s., HE 1958/14 s. 4. s. Vrt. myös Gaul s. 26.

sanaisiakin.

Onko tämä osoituksena siitä, että näissä menettelylajeissa lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevien aineellisten perusteiden suhteen ei ehkä sittenkään olisi olemassa mitään perustavaa laatua olevaa, yleismaailmallista eroa? Vai onko tämä merkinä siitä, että mainittu ero olisi jäänyt lainsäätäjältä huomaamatta? Tahi olisiko ero tosin olemassa, mutta merkitsi vain sitä, että osin samasanaisia säännöksiä olisi *tulkittava* eri tavalla toisaalta siviili-, toisaalta rikosprosessissa annettua tuomiota purettaessa?

Kysymystä ei liene ratkaistava minkään esitetyn vaihtoehdon mukaan. Asian laita lienee yleisemmin katsoen ollut siten, että rikosprosessin alalla vallitsevana ollut voimakas pyrkimys aineelliseen totuuteen ja syytetyn intressissä sovellettava puolustuksen suosimisperiaate ovat olleet erityisen vahvasti vaikuttamassa siihen suuntaan, että ennen kaikkea tuomitun vahingoksi väärän rikostuomion purkumahdollisuuksien tuli olla melko väljät. Nämä näkökohdat vaikuttivat myös purkuperusteiden sääntelyyn. Siviiliprosessin alalla oli taas vielä kauan vallitsevana se kanta, ettei valtion välittömien intressien kannalta ollut yhtä tärkeää myös siviilituomion muodostuminen aineellista oikeutta vastaavaksi. Tämä käsityskanta on vakiintunut paljon myöhemmin siviiliprosessin alalla. Siviiliprosessin puolella annettiin niin ollen oikeusrauhalle suurempi merkitys, ja tästä syystä purkumahdollisuudet saattoivat olla rajoitetumpia. Osoituksena välttämättömyydestä juuri julkisen intressin sävyttämän rikosprosessin alalla sallia tuomionpurku laajemmin on juuri ns. analogisen restitutiinon kehittyminen meillä ennen kaikkea rikostuomioon kohdistuvana oikeussuojakeinona.¹¹

Sitä mukaa kuin aineellisen totuuden periaate on päässyt siviiliasioissakin vallalle, voidaan myös siviiliprosessissa lähtökohtaisesti edellyttää ja vaatia, että tuomion tulee olla oikea. Tämä merkitsee oikeuspoliittisesti sitä, että purkusääntelyjenkin tulee olla suurin piirtein yhtäläiset ja purkumahdollisuuksien lähinnä toisiaan vastaavat, kuten esim. OK 31:7n ja 8n §:ien säännökset oleellisesti ja 9n §:nkin säännökset monissa kohdin osoittavat.

Kuitenkaan ei riitä- ja rikosasiassa annetun lainvoiman saaneen tuomion purkamisedellytyksiä koskeva periaatteellinen eroavaisuuden välttämättömyys ole suinkaan jäänyt, lain säännösten pintapuolisesti tarkastellen tosin melkoisesta samasanaisuudesta huolimatta, varteen ottamatta. Tästä periaatteellisesta erosta voidaan pitää ilmauksena ensiksikin sitä, että tuomio rikosasiassa syytetyn eduksi voidaan purkaa määräajoista riippumatta aina, kun taas si-

¹¹ Po. purkutyyppien kehitysvaiheista ks. *Tirkkonen* s. 266 ss., *Wrede* II s. 345 s.

viilituomion purkamiselle on asetettu viiden vuoden pääsääntöinen yläraja, samoin rikostuomion purkamiselle syytetyn vahingoksi. Toisen, kirjallisuudessa tosin kritiikkiä osakseen saaneen eron muodostaa se, että syytetyn eduksi voidaan rikostuomio ottaa uudelleen tutkittavaksi silloinkin, kun ei voida vedota mihinkään »uuteen» seikkaan ja mikä säännös tavallaan merkitsee sitä, että sama tuomio otetaan uudelleen harkittavaksi.¹² Edelleen OK 31:7,2n säännöksistä ilmenevä, asianosaisen todistustaakkasäännöksistä ilmauksena oleva määräys ei koske rikosprosessissa purkua tuomitun eduksi, koska syytetyllä ei ole pääsääntöisesti todistamisvelvollisuutta mainitussa menettelylajissa. Edelleen on erona se, että purkaminen syytetyn vahingoksi ei ole mahdollista siitä syystä, että tuomioistuin syytetyn vapauttaessaan olisi syyllistynyt ilmeisesti väärään lain soveltamiseen.¹³

Luetellut esimerkit osoittavat, että lainsäätäjämme ei, purkuperusteiden näennäisestä suuresta samankaltaisuudesta huolimatta ole unohtanut siviili- ja rikosprosessin eri luonteiden vaatimia eroja säännellessään purkuun oikeutavia materiaalisia perusteita. Kuitenkin säännösten, pyrkimyksessään aineellisen totuuden mukaiseen ja lain soveltamisen kannalta oikeaan lopputulokseen, samanaikainen tutkiminen vertailevassa mielessä ei juuri niin suuressa määrin samankaltaisten sanamuotojen mukaan tarjoa sanottavaa mielenkiintoa. Samanaikaisella tutkimusmenetelmällä on kieltämättä Suomessa ja Ruotsissakin jo eräänlaista traditiota takanaan: Käsittäväthän *Tirkkosen* oman vanhemman oikeutemme purkusäännösten ja *Carsin* uudemman vastaavan tutkimuksen kohteet kummankin prosessilajin piiriin kuuluvat säännökset, tutkijan otteen tosin olematta varsinaisesti vertaileva luonteeltaan. Ja ehkä osaksi juuri tästä syystä ei siviili- ja rikosprosessissa annetun lainvoiman saaneen tuomion samanaikainen tutkiminen vertailevassa mielessä tunnukaan

¹² Ks. *Emil Sundberg* SvJT 1941 s. 334 ss.

¹³ Tämän lainsäätäjän sinänsä hyvän pyrkimyksen voidaan todeta osaksi valuneen hiekkään siitä syystä, että ilmeisesti väärä lain soveltaminen useimmissa tapauksissa merkitsee samalla tuomioistuimen taholta sattunutta virkavirhettä, joka puolestaan on OK 31:8,1:n ja 9,1n mukaan purkuperuste, onhan meillä voimassa jura novit curia -periaate, ks. OK 17:3,1 ja sen johdosta *Tirkkonen*, Sp II s. 94 s. ja Rp II s. 133 ss.

Vrt. PLB s. 576, jossa korostetaan, että varsinaisen muutoksenhaun tulisi tällöin riittää syyttäjälle ja asianomistajalle.

Ks. myös nykyisten lain säännösten kannalta DL 1967 oik. tap. s. 87 ss. selostettua, *Salmialan* kommentein varustettua KKO:n päätöstä 17. 5. 1967, jossa OKa:n hakemuksesta purettiin rikostuomio OK 31:9,1n perusteella katsoen, että tuomioistuimen jäsenet olivat syyllistyneet virkavirheeseen väärän lain soveltamisen johdosta, vaikkakin kysymystä saatettiin pitää tulkinnanvaraisena. Vrt. myös LM 1967 s. 767.

erityisen kiintoisalta tehtävältä: Se tuntuu johtavan liian suuressa määrin vanhojen, jo viitoitettujen latujen kulkemiseen. On tosin myönnettävä, että samankaltaiset purkuperusteet tietysti ovat puoltamassa tällaista menettelyä. Säännösten lähemmässä tulkinnassakaan tuskin kuitenkaan saatetaan otaksua valitsevan suuremmassa määrin eroavuuksia periaatteelliselta kannalta katsoen.

Jos kuitenkin halutaan jatkaa ajatuskulkua kahden prosessilajin rinnakkaisesta tutkimuksesta, päädytään näiden »perinteellisten» prosessilajien jälkeen uusimpaan tulokkaaseen hallintoprosessiin.

Kun hallintoprosessi on oikeusohjeita etsiessään lähinnä kiinnittänyt, omien erillissäätelyjensä ohella, toiveensa ja lähimmän esikuvansa soveliain osin siviiliprosessuaalisiin sääntelyihin, tuntuu itsestään selvältä, että mielekästä vertailukohdetta etsittäessä hallintoprosessin normeille on sellainen löydetty, jossa juuri siviiliprosessista, jonka tyttäreksi hallintoprosessia on mainittukin. Niinpä jäisi selvitettäväksi, kuinka pitkälle uudempi prosessimuoto on esikuvastaan erilaistunut teeman kannalta.

Juuri siviili- ja hallintoprosessin rinnakkainen tutkimus lainvoiman saaneen tuomion purkuedellytysten kannalta on myös sikäli kiintoisampi kuin esim. siviili- ja rikosprosessia koskeva tutkimus, että siviiliprosessuaalista tuomionpurkua koskevat säännökset ovat OK 31 luvussa, hallintoprosessin osalta on taas ylimääräinen muutoksenhaku säännelty kokonaan erillisessä, osittain OK 31 luvun säännöksistä poikkeavassa ylimääräistä muutoksenhakua hallintoasioissa koskevassa laissa.

Vaikkakin erilliset säännökset ja erilaiset periaatteet ovat omiaan ehkä rinnakkaista tutkimusta vaikeuttamaan, voitaneen kuitenkin yhtyä siihen kirjallisuudessa esitettyyn tosin erästä yleisempää prosessuaalista kysymystä tarkasteltaessa esitettyyn, mutta yhtä hyvin siviili- ja hallintoprosessin rinnakkaistutkimukseen soveltuvaan ajatukseen, että vaikeuksista huolimatta tehtävä on liian kannattava, että sen voisi jättää suorittamatta.¹⁴

Lähempi menettelytapa, jota kahta prosessilajia ja niitä koskevia säännöksiä tutkittaessa sovelletaan, voi olla joko kummankin lajin käsitteleminen koko ajan rinnakkain tahi sitten ensin yksinomaan toisen lajin tutkiminen ja vasta sen jälkeen toisen menettelylajin tarkasteleminen.

Samanaikainen rinnakkaistutkimus tuntuu johtavan hiukan liian suureen hajontaan esityksen aikana, kun otetaan huomioon siinäkin määrin toisistaan poikkeavat menettelyt kuin siviili- ja hallintoprosessi. Tosin nimenomaan purkusäätelyssä voidaan havaita paljon yhtäläisyyksiäkin. Kuitenkin on

¹⁴ Näin *Lent NJW* 1954 s. 1587.

katsottu sopivimmaksi tarkastella kutakin kysymystä ensin puhtaasti toisen menettelylajin kannalta ja vasta sen jälkeen kiinnittää huomio toiseen prosessiin. Ja niinkuin tieteellisen tutkimuksen alalla muutoinkin on luonnollista, että ensin tarkastellaan iäkkäämpää menettelylajia, ns. esikuvasaännöstöä, otetaan nytkin ensin tarkasteltavaksi siviiliprosessia koskevat kysymykset, ja sen jälkeen pyritään katsomaan, missä määrin esitetyt lopputulokset ehkä soveltuvat hallintoprosessiin.

Lopuksi on syytä korostaa, että *tutkimus ei kohdistu varsinaiseen hallintomenettelyyn*, vaikkakin HPurkuL:n säännökset koskevat myös sitä. Tämä johtuu siitä, että vaikka oikeussuojanäkökohtia on hallinnossakin otettava huomioon, on varsinaisen hallintomenettelyn tarkoitus säännönmukaisesti muu kuin oikeussuojan antaminen yksityiselle kansalaiselle. Hallintomenettelyssä annettu päätös voi olla myös mitätön,¹⁵ se voi olla vailla lainkäyttöpäätökselle yleensä aina kuuluvaa oikeusvoimaa tahi oikeusvoimaisenakin se voi olla purkamatta ratkaisua muutettavissa. Menettely ennen tavallisen hallintopäätöksen antamista ei ole myöskään läheskään aina rinnastettavissa lainkäyttöön kontradiktorisine muotoineen. Niin ollen vaikuttaa siltä, että varsinaisessa hallintomenettelyssä tehtyä päätöstä ei voida pitää vertailukelpoisena siviiliprosessissa annetun tuomion kanssa. Hallintolainkäytönkin alalla ovat lähimmin vertailukelpoista aineistoa vain sellaisten hallintotuomioistuinten ratkaisut, jotka soveltavat yleisen tuomioistuinprosessin kaltaista menettelyä. Toisaalta liikuttaessa periaatteellisissa kysymyksissä voidaan tehtyjä johtopäätöksiä soveltaa ehkä laajemminkin.

Erotukseksi varsinaisessa hallintomenettelyssä annetuista päätöksistä käytetään jäljempänä hallintoprosessissa tehdystä päätöksestä nimitystä hallintotuomio. Oikeuskäytännölle on tosin tällainen nimitys vieras, mutta teoreettisessa esityksessä sitä voitaneen käyttää.

4 §. Katsaus eräiden vieraiden prosessilakien purkusäännöstöihin

Erillinen oikeusvertaileva jakso sen tyyppisessä tutkimuksessa kuin mistä nyt on kysymys puolustanee olemassaolonsa oikeutusta joka tapauksessa tiettyssä määrin perinteisenä ilmiönä: Kohdistuuhan tutkimus oikeusvertailevassa mielessä pääsääntöisesti muissakin prosessilajeissa suhteellisen samankaltaisena tavattavaan instituuttiin. Niinpä nykyisiä purkusäännöksiämme voidaan,

¹⁵ Hallintopäätöksen mitättömyysongelmista ks. *Vilkkonen*, passim.

eräitä »kansallisia» piirteitä lukuun ottamatta, pitää Ruotsin lisäksi melko paljon monien muiden maiden purkusäännösten kaltaisina nimenomaan purun aineellisten edellytysten kannalta katsottuna.¹

Lausuttu soveltuu lähinnä siviiliprosessuaaliseen lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen. Hallintolainkäytön ja -muutoksenhakumenettelyn alalla on jo periaatteellisista toisistaan poikkeavista oikeussuojajärjestelyistä lähtien hajonta siinä määrin runsasta, että oikeusvertailusta ehkä saatava valaistus ei ole yleensä läheskään samaa luokkaa kuin siviiliprosessin puolella.

Seuraavassa katsauksessa tarkastellaan ensin Ranskan ylimääräisiä muutoksenhakekeinoja, sitten Saksan ja Itävallan sääntelyjä, luodaan silmäys Sveitsin erilaatuisiin ylimääräisiin muutoksenhakekeinoin ja palataan lopuksi Tanskan, Norjan ja Ruotsin tuomionpurkua vastaaviin säännöksiin.²

I. Ranska

1. Siviiliprosessi

Ranskan Cpc:n sääntelemät ylimääräiset muutoksenhakekeinot ovat ns. kolmannen muutoksenhakekeino tierce opposition³, requête civile eli vapaasti

¹ Vrt. *Tirkkonen* Sp II s. 493. — Se, missä oma oikeutemme selvimmin eroaa ulkomaisista prosessijärjestelmistä on lähinnä purkamisoikeuden kuuluminen ylimmille oikeusasteille ja analogisen restitUTION osaksi tullut sääntely oikeuskäytäntöineen. — Vrt. tältä osin nyt myös Ruotsin RB 58:1,1 4 kohta, *Ekelöf* s. 111 ja *Cars* s. 66 ja 182 ss.

² Englantilainen oikeus on jätetty varsinaisesti tutkimuksen ulkopuolelle. Syy tähän on luonnollinen: Englantilaiselle oikeudelle on tuomionpurkuinstituutti omaa oikeuttamme vastaavana kokonaan tuntematon siviiliprosessin alalla, ks. *Cars* s. 31 ss. Mainittu oikeus suhtautuu yleensäkin pidättyvästi koko muutoksenhakumahdollisuuksiin. Tämä ei suinkaan johdu siitä, että oikeudenkäynnin ollessa tavattoman kallista ajateltaisiin, että sen samalla täytyy olla korkealuokkaista. Syynä on ainakin osaksi ollut ennen kaikkea varhemmin käytössä ollut jury-systeemi, ks. *Cars* s. 31 s. Rikosprosessissa korvaa purkamisen armahtaminen, ks. *Romberg* s. 153, *Cars* s. 33. Hallintolainkäytön toistaiseksi epäyhtenäisistä järjestelyistä muutoksenhakuineen Englannissa ks. *Romberg* s. 186 ss.

Mitä nimenomaan pitemmän ajan kuluttua tuomion antamisesta tapahtuvaan purkamiseen tulee, saatetaan englantilaisten pidättyvyys ylimääräiseen muutoksenhakuun ymmärtää sitenkin, että kun ylimmän oikeusasteen tuomiot ovat varsinkin varhemmin olleet lain asemassa, saattaa tällainen jälkikäteen tapahtuva prejudikaatin poistaminen saattaa oikeuselämässä aikaan kaaoksen.

Ks. myös jäljempänä 13 § aliv. 36 i.f.

³ Ks. *Glasson—Tissier—Morel*, s. 535 ss., *Garsonnet—César—Bru* s. 733 ss., *Morel* s. 523 ss., *Cuche—Vincent* s. 518 ss., vrt. myös vastaaviin säännöstöihin muissa maissa *Welamson*, s. 32 ss.

suomennettuna siviilikantelu;⁴ luonteeltaan on kiistainen prise à partie, asianosaisen tuomaria vastaan nostama siviiliperusteinen kanne, joka tosin voi johtaa myös väärän tuomion kumoamiseen,⁵ sekä lainsäätäjän vähäisen kiinnostuksen kohteena ollut cassation, kassaatio.⁶

Mitä viimeksi mainittuun eli Ranskan oikeuden kassaatioon tulee, niin mikäli ylimääräistä muutoksenhakukeinoa ajatellaan siinä merkityksessä, että aineellisen totuuden vastainen, *virheelliseen prosessimateriaaliin* perustuva tuomio saataisiin puretuksi, on todettava, että kassaatiolla ei ole mitään tekemistä purkukanteen kanssa tässä suhteessa: Sillä voidaan yleensä hakea oikaisua vain *oikeuskysymykseen*.⁷

Mainituista näkökohdista huolimatta ei voitane, ainakaan mitä Ruotsiin (RB 58:1,1 4 kohta) ja omaan oikeuteemme (OK 31:7,1 4 kohta) tulee, kiistää kassaation luonnetta ylimääräisenä muutoksenhakukeinona.⁸ Ensiksikin on tietysti kunnioitettava ranskalaista oikeuskäsitystä, joka perinteisesti pitää sitä ylimääräisenä muutoksenhakukeinona, ja käytetäänhän sitä lainvoiman saanutta tuomiota vastaan ja vain lain sallimissa määrätyissä tapauksissa. Toisaalta Cour de cassation ei Ranskassa kuulu koko varsinaiseen tuomioistuin-organisatioon.⁹

Kassaatioon voidaan turvautua muutoksen saamiseksi lainvoiman saaneeseen tuomioon ensiksikin siitä syystä, että tuomio perustuu oikeuden loukkamiseen, so. ilmeisen väärään lain soveltamiseen, mihin tekoon tuomarin kat-

⁴ Ks. *Harrassowsky* s. 33 ss., *Glasson—Tissier—Morel* s. 409 ss., *Garsonnet—César—Bru* s. 711 ss., *Morel* s. 500 ss., *Cuche—Vincent* s. 530 ss., *Corny—Foyer* s. 477 ss.

⁵ Ks. *Garsonnet—César—Bru* s. 127 ss., *Morel* s. 143 ss., *Cuche—Vincent* s. 156 ss., jotka s. 157 pitävät Cpc:n luokituksen mukaisesti sitä ylimääräisenä muutoksenhakukeinona, *Solus—Perrot* s. 702 ss., erit. s. 704, vrt. *Joly* s. 269 s.

⁶ Ks. *Harrassowsky* s. 5 ss., s. 21 ss., *Glasson—Tissier—Morel* s. 447 ss., *Garsonnet—César—Bru* s. 671 ss., *Morel* s. 507 ss., *Cuche—Vincent* s. 538 ss., *Corny—Foyer* s. 482 ss.

⁷ Ks. *Corny—Foyer* s. 483 s., *Cuche—Vincent* s. 543 s., *Solus—Perrot* s. 601; mainitun eron ylläpitäminen on kuitenkin aiheuttanut huomattavia vaikeuksia, ks. esim. *Wunderli*, passim. ja *Schlyter*, passim. rinnastettuna Saksan ylimmän oikeusasteen tulkintoihin. Aiheen ympärille kehittynyt oikeuskirjallisuus on kunnioitettavaa luokkaa.

⁸ Vrt. *Cars* s. 33. Vrt. kuitenkin *Joly* s. 304 s., jossa todetaan, että requête civilen johtaessa käytännössä usein tappioon ja ollessa tästä syystä vähän käytetty, kassaation käyttäminen ei ole mitenkään harvinaista, joten on toivottavaa, että siviilikantelu häviäisi antaakseen sijaa käytännöllisemmälle muutoksenhakukeinolle, joka sallisi tuomioiden oikaisemisen niiden perustuessa tosiasiaerchdykseen, riippumatta siitä, onko erehdys asianosaisen tahallisesti aiheuttama vai ei. Vrt. jäljempänä siviilikantelun perusteista.

⁹ Ks. *Solus—Perrot* s. 601, *Corny—Foyer* s. 191.

sotaan syyllistyneen tahallaan. Tämä periaatteellinen näkökanta johtuu juuri kassaation syntyvaiheiden aikoina sille annetusta tehtävästä valvoa säädettyjen lakien oikeaa soveltamista.

Oikeuden loukkaaminen voi olla yhtähyvin menettelyllisten kuin aineellisoikeudellistenkin oikeusohjeiden väärää soveltamista.¹⁰

Kun yhteiskunnan intressi siitä, että lakeja sovelletaan oikein eikä väärää oikeuskäytäntöä muodostu — tähän tarkoitukseenhan ei Ranskassa ole useissa muissa maissa esiintyvää kolmatta oikeusastetta — on tämä erityinen intressi otettu huomioon sallimalla oikeudenloukkaustilanteissa ylimmälle viralliselle syyttäjälle mahdollisuus nostaa erityinen *cassation dans l'intérêt de loi* — muutoksenhakemus ilman asianosaisten myötävaikutustakin, mikäli he puolestaan tyytyivät tuomioon. Tuomio jää silloin asianosaisten kesken voimaan, ja kassaatio-oikeus yksinomaan tutkii muutoksenhaun alaisen tuomion lainmukaisuuden »in abstracto».¹¹

Muut kassaatioperusteet ovat tuomitseminen toimivaltasäännöksiens vastaisesti tahi toimivallan ylittäminen, eli puuttuminen joko lainsäädäntö- tahi täytäntöönpanovallalle kuuluvaan tehtävään: Tämähän on Ranskassa omakutun kolmivaltajako-opin ylläpitämiseksi välttämätöntä. Viimeisenä eli neljäntenä kassaatioperusteena mainitaan se, että kahdessa saman asianosaisten välisessä samassa oikeusriidassa on annettu kaksi keskenään ristiriitaista tuomiota. Jälkimmäinen voidaan poistaa kassaatiolla.¹²

Pääsääntöisesti ovat kassaatioon oikeutettuja turvautumaan asianomaiset, joiden intressejä se pääasiassa palvelee.¹³

Kassaatio voidaan kohdistaa yleensä kaikenlaatuisiin tuomioihin, milloin ne ovat sellaisten instanssien antamia, ettei varsinaista muutoksenhakua ole. Jos ylimmän instanssin tuomio oli luonteeltaan yksipuolinen, voidaan kassaatiota käyttää muutoksenhakuajan kuluttua umpeen.¹⁴

Määräaika kassaation käyttämiselle on kaksi kuukautta siitä, kun tuomio tuli lainvoimaiseksi, so. yleensä siitä kun po. ylemmän oikeusasteen tuomio annettiin.

¹⁰ Ks. *Glasson—Tissier—Morel* s. 466 ss., *Cuche—Vincent* s. 543 ss.

¹¹ Ks. *Cuche—Vincent* s. 542, joka katsoo kassaatiotuomioistuimen ratkaisun tällöin olevan »la platonique satisfaction de l'intérêt de la loi».

¹² Ks. *Garsonnet—César—Bru* s. 694, *Glasson—Tissier—Morel* s. 481 ss., *Cuche—Vincent* s. 545 s. Mikäli jälkimmäinen tuomio olisi annettu huomaamattomuudesta, tulee kuitenkin turvautua kanteluun, ks. *Joly* s. 297.

¹³ Ks. *Glasson—Tissier—Morel* s. 455 s., *Cuche—Vincent* s. 540.

¹⁴ Ks. *Glasson—Tissier—Morel* s. 451, *Cuche—Vincent* s. 539 s.

Tyypillistä Cour de cassationille on se, ettei se voi asettaa uutta tuomiota tutkittavakseen saatetun tuomion sijaan, vaan vain kumota ja palauttaa asian toiselle saman asteiselle tuomioistuimelle, joka oli antanut po. tuomion.¹⁵ Jos palautuksen jälkeen asia vielä tulee Cour de cassation'in tutkittavaksi, käsittelee se asian täysistunnossa ja tällöin sen uudelleen palautettua asian on alempi tuomioistuin sidottu kassaatio-oikeuden ilmaisemaan oikeusajatukseen.¹⁶

Ranskan siviilikantelun avulla taas voidaan moittia tuomiota sen antaneessa tuomioistuimessa osaksi sellaisilla perusteilla, joita voidaan pitää lähinnä oikeudenkäyntiaineistoon kohdistuvina, vaikkakin osittain edellyttäen määrätyn henkilön syyllisyyttä. Cpc 480 artiklan mukaan voidaan jutun uudelleen käsittelyä pyytää,

1) jos tuomio perustuu asianosaisen tai hänen asiamiehensä tahi eräiden muiden henkilöiden vilpilliseen menettelyyn, joka on ilmennyt tuomion antamisen jälkeen,

2) jos tuomio perustuu asiakirjoihin, jotka tuomion antamisen jälkeen on myönnetty tai julistettu vääriksi,

3) jos tuomion jälkeen on löytynyt ratkaisevia asiakirjoja, jotka vastapuoli oli estänyt asianosaista saamasta tietoonsa.¹⁷

¹⁵ Tämä johtuu osaksi siitä, ettei kassaatioinstanssi alkuaan ollut tuomioistuin, eikä tosin varsinaisesti nytkään, ja lisäksi siitä, että kun kassaation kohteeksi joutuneen tuomion katsottiin perustuneen tuomarin tahalliseen väärin tuomitsemiseen, ei voitu pitää sopivana asian palauttamista tälle samalle tuomioistuimelle. Ks. *Glasson—Tissier—Morel* s. 522 ss., *Cuche—Vincent* s. 553, *Solus—Perrot* s. 615.

¹⁶ Ks. *Glasson—Tissier—Morel* s. 529 ss., *Solus—Perrot* s. 615 s.

Todettakoon, että kassaatioinstituutti on, paitsi vaikutustaan yleensä oikeusvalitus-tyypisen, lainkäytön yhtenäisyyttä palvelevan muutoksenhakukeinon syntymiseen esim. Saksassa, Itävallassa jne., kokenut todellisen renessanssin kansandemokratioissa.

Saksan Demokraattisessa Tasavallassa on esim. revisio-muutoksenhakukeino poistettu, mutta tuotu sijaan kassaatio, joka palvelee yleisenä laillisuusvalvontakeinona viran puolesta tapahtuvana toimintana, ja jonka perusteella jokainen yhteiskunnan kannalta haitalliseksi katsottava siviilituomiokin voidaan poistaa, ks. *Nathan II* s. 229 ss. Väärinkäytösten estämiseksi saa kassaatioon turvautua vain ylin syyttäväviranomaisen tahi korkeimman oikeuden presidentti, asianosainen itse ei voi vaatia tuomionsa saattamista ylimmän oikeuden tutkittavaksi, joskin voi sitä pyytää. Ks. myös *Oberster Gericht der DDR* s. 323 ss., erit.s. 330.

Unkarin suhteen ks. *Névai LM 1969* s. 941 s., josta ilmenee, että Unkarissa tunnetaan myös lain intressissä tapahtuva lainkäytön valvontatyyppejä, jonka vaikutukset, prosessin alkaessa vasta yli vuoden kuluttua tuomion tultua lainvoimaiseksi, eivät ulotu asianosaisiin.

¹⁷ Ks. *Corny—Foyer* s. 478, *Cuche—Vincent* s. 532 ss., *Joly* s. 303 s., missä mainitaan esimerkiksi todistajien pakottaminen, todellisuutta vastaamattomien faktojen esittäminen, tosiasioiden salaaminen.

Muut kanteluperusteet ovat ennen kaikkea menettelysäännösten loukkaaminen, tuomitseminen enemmän tai vähemmän kuin oli pyydetty, jättäminen lausumatta jostain vaatimuksesta, ristiriitaiset tuomiolausumat ja virallisen syyttäjän kutsumisen laiminlyönti jos laki vaati hänen kutsumistaan.¹⁸

Kun kantelussa ei väitetä tuomarin tuominneen tahallaan väärin, se voidaan nostaa samassa tuomioistuimessa, joka oli tuomion antanut, vireillepanon suorittaa asianosainen kahden kuukauden määräajassa tuomion saatua lainvoiman ja menettely jakaantuu kahteen osaan: *Le rescindant* -vaiheessa tutkitaan edellytykset, jälkimmäisessä, *le rescisoire* itse asia.¹⁹

Kantelu on mahdollinen myös välitystuomiota vastaan ja pannaan tällöin vireille yleisessä tuomioistuimessa.²⁰

Kanteluun annetusta tuomiosta voidaan hakea kassaatiolla muutosta, mutta ei enää uudella kantelulla.²¹

2. Hallintoprosessi

Myös Ranskan hallintolainkäytössä, joka tapahtuu kokonaan yleisistä tuomioistuinista erillisen hallintotuomioistuinorganisaation piirissä, voidaan ensiksikin käyttää kassaatiota, jota koskeva pyyntö voidaan esittää joko ylimmässä hallintotuomioistuimessa, *Conceil d'Etat*'ssa tai eräissä tapauksissa erikoisissa hallintotuomioistuimissa.²² Tämä muutoksenhakukeino, johon ei enemmälti voida puuttua, vastaa osaksi *Cour de cassation*'iin nähden kysymykseen tulevaa edellä selviteltyä ylimääräistä muutoksenhakukeinoa, pääasiassa oikeuden loukkaamiseen perustuvana, asianosaisen käytettävissä olevana ja vain oikeuskysymyksen yleensä tutkivana, mutta toisaalta poikkeaa siitä useissa suhteissa. Esim. kumotessaan koko maata koskevan hallinto-oikeudellisen erikoistuomioistuimen tuomion (esim. *Cour des comptes*), *Conceil d'Etat*'n on pakko palauttaa juttu tähän samaan tuomioistuimeen.²³

Kassaatio »dans l'intérêt de la loi» tulee kysymykseen myös ranskalaisessa hallintolainkäytössä.

Sitävästoin *requête civil*'iä vastaavaa muutoksenhakukeinoa ei Ranskan hallintolainkäytössä ole kuin huomattavasti kapeampialaisen *revision* (le

¹⁸ Ks. *Corny—Foyer* s. 478, *Cuche—Vincent* s. 532 ss., *Joly* s. 304.

¹⁹ Ks. *Corny—Foyer* s. 478 ss., *Cuche—Vincent* s. 536 s., *Joly* s. 306 s.

²⁰ Ks. *Cuche—Vincent* s. 535.

²¹ Ks. *Corny—Foyer* s. 40, *Cuche—Vincent* s. 537.

²² Ks. *Auby—Drago* s. 279 ss., *Laubadère* s. 511 ss., *Waline* s. 261 ss., *Debbasch* s. 196 ss.

²³ Ks. *Waline* s. 265 s., *Auby—Drago* s. 313.

recours en révision) muodossa. Sillä voidaan hakea muutosta Conceil d'Etat'n tuomiosta ja muutoksenhaku voidaan perustaa joko siihen, että tuomio on perustunut väärään asiakirjaan, vastapuoli on pidättänyt oleellisia todisteita tahi törkeisiin menettelysääntöjen loukkauksiin.²⁴ Oikeuskäytännössä on lisäksi muodostunut »le recours en rectification d'erreur matérielle», jolla voidaan määrätyissä rajoitetuissa tapauksissa saada tosiasiaerehdykseen perustuvaan päätökseen oikaisu.²⁵

II. Saksa

1. Siviiliprosessi

Saksan ZPO:n tuomionpurkusäännöstöä vastaava Wiederaufnahme des Verfahrens -menettely on säännelty mainitun prosessijärjestyksen IV luvussa. Sitä ei Saksassa pidetä »ylimääräisenä muutoksenhakuna», vaan po. luvussa säännelty kanteet on yleensä katsottu »ylimääräisiksi oikeuskeinoiksi» lähinnä siitä syystä, että niiltä puuttuvat juuri muutoksenhakukeinoille oleelliseksi katsottavat tunnusmerkit lykkäävä ja lakkauttava vaikutus. Kanne nostetaankin säännönmukaisesti tuomion antaneessa oikeudessa tahi, jos moite kohdistuu oikeudenkäyntiaineistoon, viimeisessä tosiasiakysymyksen tutkivassa tuomioistuimessa.²⁶

Paitsi dZPO:n 579 §:ssä säänneltyä Nichtigkeitsklage-nimistä oikeuskeinoa, joka kohdistuu eräisiin menettelyvirheisiin kuten tuomioistuimen kokoonpanoon tai tuomioistuimen jäsenten kelpoisuusvaatimuksiin sekä asianosaisen edustuksessa oleviin puutteisiin,²⁷ on toisena oikeuskeinona restitutiokanne, jota koskevat aineelliset purkuedellytykset sisältyvät dZPO:n 580 §:n säännöksiin.

²⁴ Ks. *Auby—Drago* s. 323 ss., *Laubadère* s. 516, *Waline* s. 253 s., *Debbasch* s. 203 ss.

²⁵ Ks. *Auby—Drago* s. 328 ss., *Laubadère* s. 516, *Waline* s. 254, *Debbasch* s. 208 ss.

Myös tierce opposition tulee hallintolainkäytössä kysymykseen, ks. esim. *Laubadaire* s. 515 s.

²⁶ Ks. *Hahn*, *Materialen* s. 378 ss., *Stein—Jonas—Pohle* §§ 578—586, *Rosenberg* s. 771 ss. *Baumbach—Lauterbach* s. 999 ss., *Wieczorek* s. 506 ss., *Blomeyer* s. 592 ss., *Bruns* s. 479 ss., *Lent—Jauernig* s. 215 ss., *Gaul*, passim.

Vrt. rikosprosessin osalta *Löwe—Rosenberg* s. 1370, joka ei pidä rikosprosessin puolella po. kannetta muutoksenhakukeinona siitä syystä, ettei sen avulla voida saada muutosta oikeuskysymykseen vaan vain tuomion tosiasialliseen perustaan.

²⁷ Ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 579 II, *Rosenberg* s. 773 s., *Baumbach—Lauterbach* s. 1003 s., *Wieczorek* s. 525 ss.; mitättömyyskanneperusteet vastaavat osaksi ns. absoluuttisia revisio-perusteita.

Asian uudelleen käsittelyä voidaan, tuomion saatua lainvoiman, pyytää seuraavilla perusteilla:

1) Vastapuoli on, vahvistaessaan valalla lausuman, johon tuomio on perustunut, syylistynyt tahalliseen tai tuottamukselliseen totuusvelvollisuuden loukkaamiseen,

2) Asiakirja, johon tuomio perustuu, on väärin valmistettu tai väärennetty,

3) Todistaja tai asiantuntija, jonka lausumaan tuomio niinikään perustuu, on syylistynyt rangaistavaan totuusvelvollisuuden loukkaamiseen,

4) Tuomioon on vaikuttanut asianosaisen edustajan, vastapuolen tai tämän edustajan rikollinen menettely,

5) Tuomioon on vaikuttanut tuomari, joka on syylistynyt asianosaista kohtaan rikoslaissa rangaistavaksi määrättyyn virkavelvollisuuksiensa loukkaamiseen,

6) Varsinaisen tuomioistuimen, aikaisemman erikoistuomioistuimen tai hallintotuomioistuimen tuomio, joka on ollut tuomion perustana, kumotaan toisella lainvoimaisella tuomiolla,

7) Asianosainen löytää tai saa käytettäväkseen

a) Samassa asiassa annetun, aikaisemmin lainvoiman saaneen tuomion tai

b) muun asiakirjan, joka olisi aiheuttanut hänelle edullisemman ratkaisun.²⁸

Perustettaessa purku rangaistavaan tekoon on tästä ensin hankittava lainvoimainen rikostuomio (dZPO 581 §), paitsi milloin sen saaminen ei ollut mahdollista jostain muusta syystä kuin puuttuvan selvityksen takia.

Hakemus on tehtävä kuukauden kuluessa (määräaika on palautettavissa) siitä, kun asianosainen sai tiedon po. perusteesta tahi viimeistään viiden vuoden kuluessa siitä, kun tuomio tuli lainvoimaiseksi (määräaika ei ole palautettavissa).²⁹

Kaikki purkuperusteet ovat toissijaisia, so. asianosainen voi nojautua niihin vain mikäli omatta syyttään ei voinut niin tehdä hakemalla muutosta tahi liittymällä vastapuolen muutoksenhakuun.³⁰

Menettely Saksassakin jakaantuu eri osiin; yleensä jaetaan menettely kolmeen osaan: Menettelyllisten edellytysten tutkiminen, perusteen tutkiminen

²⁸ Ks. esim. *Stein—Jonas—Pohle* § 580 I—IV, *Rosenberg* s. 774 s., *Wieczorek* s. 534 ss., *Baumbach—Lauterbach* s. 1006 s., *Blomeyer* s. 595 ss.

²⁹ Ks. *Bruns* s. 481 s., *Blomeyer* s. 599 s.

³⁰ Ks. *Rosenberg* s. 774, *Wieczorek* s. 534.

ja itse asian uusi käsittely.³¹

Kanteen nostamiseen on säännönmukaisesti oikeutettu ensiprosessin asianosainen, ja mikäli hän nostaa kummankintyyppisen moitekanteen, on mitätömyyskanne ratkaistava ennen purkukannetta (dZPO 578 §).

Rajoituksia eri tuomiotyyppien mukaan ei ole laissa asetettu, kuitenkin täytyy kysymyksessä olla lopullinen ratkaisu.³²

Purkuperusteet kohdistuvat pääsääntöisesti oikeudenkäyntiaineistoon, mutta eivät yksinomaisesti, vaikkakin näin on Saksassa haluttu esittää.³³ Kun Saksassa on oikeuskysymyksen tutkimista varten olemassa revisio-tyyppinen muutoksenhakukeino, on katsottu, että purkumenettely ei voisi koskaan koskea oikeuskysymystä. Tämä ei kuitenkaan pidä täysin paikkaansa; jos tuomioistuimen jäsenen rikollinen menettely on ollut ns. oikeuden epääminen eli Rechtsbeugung, koskee purkukanne oikeuskysymystä.³⁴

Saksan purkumenettelyn materiaalisia perusteita on osaksi moitittu liian ahtaiksi.³⁵ Vuoden 1931 Entwurf esitti niihin osittain laajennuksia,³⁶ kun taas vuoden 1961 Bericht viittaa vain siihen, että po. menettely on säilytettävä riita-asioissa.³⁷

2. Hallintoprosessi

Saksan VwGO 153 §:n säännöksen mukaan sovelletaan hallintoprosessissa

³¹ Ks. *Rosenberg* s. 782 s., *Blomeyer* s. 593, *Bruns* s. 484 s.

³² Ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 578 I, *Rosenberg* s. 772 s., *Wieczorek* s. 517 ss., *Baumbach—Lauterbach* s. 1000.

³³ Ks. *Gaul* s. 207 ss. Gaul on erinomaisessa tutkimuksessaan kehittänyt ns. restitutioperiaatteen, jonka mukaan dZPO 580 §:n purkuperusteet eivät ole mielivaltaisia, vaan perustuvat siihen, että tuomion tosiasiallinen pohja osoitetaan virheelliseksi »in evidenter und liquider Weise», ks. *Gaul* s. 24 ss., *Lent—Jauernig* s. 216 s., *Blomeyer* s. 604 s., vrt. *Schlosser*, ZJP 79 s. 187 s., joka toteaa puruu olevan mahdollisen myös oikeuskysymyksen nähdessä, ks. *Schumann* s. 306 s., *Lent* ZPO 70 s. 397 ss., *Bruns* FamRZ 1957 s. 202.

³⁴ Vrt. edellisen aliviitan lopussa mainittujen lähteiden lisäksi *Pieck* s. 57 ss., jossa katsotaan, että purkumenettely, joka tapahtuu BVerfGG:n 79 §:n säännöksen nojalla, po. tuomion perustana olevan normin tultua julistetuksi valtiosäännönvastaiseksi, olisi luonteeltaan rinnastettavissa vain revisioon, korostaen erityisesti saksalaisessa oikeuskäytännössä tapahtunutta tuomion pelkkää oikaisemista ilman uutta käsittelyä. Mainittua käytäntöä ei ole kuitenkaan yksimielisesti hyväksytty, ks. *Pieck* s. 58. — *Pieck* s. 58 ss., pitää kuitenkin perustellusti purettavan tuomion tosiasia-aineiston säilyessä normin tullessa julistetuksi mitättömäksi, oikeuskäytännön kantaa oikeana.

³⁵ Ks. esim. *Schönke* s. 386, *Wieczorek* s. 535, vrt. toisaalta *Sauer* s. 268 s. ja *Gaul* s. 218.

³⁶ Ks. *Entwurf* 1931 s. 125, 546 § 6—7 kohdat.

³⁷ Ks. *Bericht* 1961 s. 396 s.

haettaessa tuomioon purkua dZPO:n edellä mainittuja säännöksiä. Oikeutus purkukanteen nostamiseen on kuitenkin lisäksi julkisen intressin edustajalla.³⁸

III. Itävalta

1. Siviiliprosessi

Itävallan ZPO:n IV lukuun sisältyvät sen tuntemat »ylimääräiset oikeuskeinot», *Nichtigkeitsklage* ja *Wiederaufnahmsklage*.³⁹

Edellisen käyttö on rajoitettu kahteen menettelylliseen virheeseen, joita on oikeusvarmuuden kannalta pidetty kaikkein vaarallisimpina, nimittäin ensiksikin siihen, että asiassa on tuominnut sellainen tuomari, joka on lain mukaan ollut esteellinen toimimaan po. asiassa tuomarina, ja toiseksi milloin asianosainen ei ollut oikeudenkäynnissä joko lainkaan edustettuna tahi, jos hän tarvitsi lakimääräisen edustajan, sellainen ei ollut häntä edustamassa, eikä asianosainen myöskään myöhemmin ole asianmukaisesti hyväksynyt menettelyä.⁴⁰

Wiederaufnahmsklage on taas öZPO 530 §:n säännösten mukaan mahdollinen seuraavilla aineellisilla perusteilla:

- 1) Tuomio perustuu väärään tai väärennettyyn asiakirjaan,
- 2) Tuomio perustuu todistajan tai asiantuntijan antamaan perättömään lausumaan tahi vastapuoli on häntä kuulusteltaessa syyllistynyt väärään valaan,
- 3) Tuomioon on vaikuttanut asianosaisen edustajan, asianosaisen vastapuolen tai tämän edustajan rikoslaissa rangaistavaksi määrätty petosrikos,
- 4) Tuomion antanut tahi tuomion perusteena olevan aikaisemman ratkaisun antanut tuomari on oikeusriitaan nähden syyllistynyt asianosaisen vahingoksi rikoslaissa rangaistavaksi määrättyyn virkavelvollisuuksiensa loukkaukseen,
- 5) Rikostuomio, johon tuomio perustuu, kumotaan toisella oikeusvoiman saaneella tuomiolla,
- 6) Jos asianosainen löytää samasta vaatimuksesta tai samasta oikeussuhteesta annetun, jo oikeusvoimaiseksi tulleen tuomion tai saa tällaisen käyttöön-

³⁸ Ks. *Ule* s. 485 ss., *Eyermann—Fröhler* s. 660 ss., *Baumbach—Lauterbach* s. 1009.

³⁹ Ks. näistä säännöstoista seikkaperäisemmin *Österreichische Materialien* s. 367 ss., *Pollak* s. 658 ss., *Klein—Engel* s. 463 ss., *Stagel—Milchmayr* s. 1081 ss., *Sperl* s. 686 ss., *Wolff* s. 372 ss., *Fasching* IV s. 469 ss.

⁴⁰ Ks. *Fasching* IV s. 488 s.

sä, joka tuomio on ratkaissut purkumenettelyn kohteena olevan riidan,

7) Jos asianosainen saa tietoonsa uusia todisteita tai löytää todistuskeinoja tahi saa tilaisuuden sellaisten käyttämiseen, joiden esittäminen ja käyttäminen aikaisemmassa menettelyssä olisi aiheuttanut hänelle edullisemman ratkaisun pääasiassa.⁴¹

Kahden viimeksi mainitun kohdan perusteella saa asianosainen pyytää purkamista vain silloin, kun hän oli omatta syyttään estetty nojautumasta uusiin tosiasioihin tai todistuskeinoihin ennen ensimmäisen oikeusasteen suullisen käsittelyn päättymistä; tämä säännös johtuu Itävallan Berufung-menettelyn rajoittumisesta ensikäsittelyn oikeudenkäyntiaineistoon. Tästä syystä on mahdollista anoa öZPO 531 §:n säännöksen perusteella purkamista myös silloin, kun asianosaiselta ensimmäisessä oikeusasteessa oli evätty oikeus saada esittää sellaisia todisteita, jotka olisivat johtaneet todennäköisesti hänelle edullisempaan ratkaisuun.⁴²

Tuomion, jonka ei välttämättä tarvitse olla lainvoimainen, sillä tosiasiakysymystä ei yleensä tutkita enää muutoksenhakuvaiheessa ja purku täytyy voida panna jo aikaisemminkin vireille, purkamista saa säännönmukaisesti pyytää asianosainen (öZPO 530 §:n alussa mainitaan nimenomaan »auf Antrag einer Partei»), mutta tämä oikeus kuuluu poikkeuksellisesti erälle muillekin intressenteille.⁴³

Määräaika menettelyn aloittamiseen on yleensä kuukausi siitä, kun asianosainen sai tiedon po. aineellisesta perusteesta tai mahdollisuuden siihen nojautumiseen.⁴⁴ Tämä määräaika on palautettavissa, mutta ei sensijaan pitennettävissä, sen sijaan purulle asetettu maksimimääräaika kymmenen vuotta, jota on nimitetty »preklusiiviseksi, mutta prosessuaaliseksi», ei ole palautettavissa enempää kuin pitennettävissäkään.⁴⁵

Itävallan ZPO ei, toisin kuin saksalainen vastaava säännös, vaadi välttämättä lainvoimaista tai sitä vaillakaan olevaa rikostuomiota silloin, kun perusteena esitetään jonkin henkilön rikollinen menettely purun saamiseksi. Sen sijaan öZPO 539 §:n mukaan on tällaisessa tapauksessa — rikosasiat kuuluvat eri tuomioistuimille kuin riita-asiat Itävallassa⁴⁶ — purkukanteen tullessa vi-

⁴¹ Ks. *Fasching* IV s. 503 ss., *Neumann* II s. 1551 ss. purkuperusteista lähemmin.

⁴² Ks. *Fasching* IV s. 521 ss.

⁴³ Ks. *Fasching* IV s. 497 s.

⁴⁴ Ks. *Fasching* IV s. 528.

⁴⁵ Ks. *Fasching* IV s. 528.

⁴⁶ Ks. *Roeder* s. 44 ss. Itävallan rikostuomioistuinorganisaatiosta.

reille tuomioistuimen keskeytettävä asian käsittely ja viran puolesta pantava alkuun rikosasian käsittely väitetyn rikollisen teon selvittämiseksi. Rikostuomiossa tapahtuvaan rikollista tekoa koskevaan vahvistukseen on siviilituomari sidottu. Jos syyte hylättiin näyttämättömänä, on purkukannekin hylättävä.⁴⁷

Perusteesta riippuen tulee menettely vireille tosiasiainstanssissa tai ratkaisessa tuomioistuimessa, ja se jakaantuu myös eri vaiheisiin saksalaisen vastineensa mukaisesti.⁴⁸

2. Hallintoprosessi

Itävallan ainoa varsinainen hallintotuomioistuin, Verwaltungsgerichtshof, toimii yleensä vain kassaatio-tyyppisenä tuomioistuimena. Se voi purkaa oman tuomionsa paitsi eräillä lähinnä kantelua vastaavilla perusteilla (kuulemisen laiminlyönti, res judicata -väitteeseen oikeuttavan tuomion löytäminen) silloin, kun sen ratkaisu oli saatu aikaan rangaistavalla teolla tahi muutoin vilpillisesti, tahi muutoksenhakemus jätettiin puuttuvan intressin johdosta ensiprosessissa sikseen, mutta sitten viranomaisen ryhtyy uudelleen valituksen kohteena olleeseen toimenpiteeseen.^{48a}

Itävallan huomattava hallintomenettelylaki AVG, jonka on todettu vastaavan kaikkia oikeussuojavaatimuksia,^{48b} sisältää myös purkusäännökset. Sen 69 §:n mukaan voidaan pyytää purkamista, jos päätös on saatu aikaan nojautumalla väärennettyyn asiakirjaan, todistajan väärään lausumaan tahi muutoin vilpillisesti,⁴⁹ löydetään uusia tosiasioita tai todistuskeinoja, jotka asianosaisen syyttä olivat jääneet esittämättä, tahi päätös oli riippuvainen toisen viranomaisen ratkaisusta (esikysymys), ja jälkeinpäin toimivaltainen viranomaisen ratkaisee esikysymyksen oleellisesti toisella tavalla.⁵⁰

IV. Sveitsi

1. Siviiliprosessi

Sveitsin kantonien siviiliprosessilakeihin sisältyy, tosin lukuisilla eri nimillä

⁴⁷ Ks. *Fasching* IV s. 544 ss. — Jos rikosjuttu sitävastoin raukesi jostain muusta syystä, kuten tekijän kuoleman, vanhentumisen tai sen vuoksi, ettei tekijää löydetty, on siviilituomioistuimella oikeus tutkia väitetty rikos ja sen mukaan päättää purkamisesta itsenäisesti, ks. *Fasching* IV s. 546.

⁴⁸ Ks. *Fasching* IV s. 522 ss., 533 s., 547 ss.

^{48a} Ks. *Adamovich* s. 435 s.

^{48b} Ks. *Menger* s. 16.

⁴⁹ Ks. *Kimmel* s. 52.

⁵⁰ Ks. *Kimmel* s. 52, missä huomautetaan, että Verwaltungsgerichtshof'in ratkaisu toisten asianosaisten välisessä riidassa ei kelpaa lainkohdan tarkoittamaksi purkuperusteeksi.

(Revision, Offenrecht, Neues Recht, Wiederherstellung, Wiederaufnahme des Verfahrens)⁵¹, tuomion purkamista vastaavia säännöstöjä. Niiden sisällön voidaan havaita osittain vastaavan ranskalaisen oikeuden siviilikantelun tuntemia tapauksia, osittain saksalaisen yleisoikeuden restitutiutilanteita, jotka säännöt, myös italialainen oikeus osittain mukaan otettuna, ovat voimakkaasti vaikuttaneet po. prosessijärjestelyihin.

Sveitsin oikeudelle on ominaista pitää po. ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja ns. epätäydellisinä muutoksenhakukeinoina, koska niiden moiteperusteet ovat rajoitettuja.⁵²

Paitsi purkukanteita on myös ns. mitättömyyskantelutyyppejä ylimääräisiä, epätäydellisiä muutoksenhakukeinoja eri muodoissa.⁵³

Lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen oikeuttavina seikkoina saattavat tulla kysymyksen ennen kaikkea, yleisimmin seuraavat aineelliset perusteet:

1) Purkua hakevan vahingoksi on tapahtunut tuomioon vaikuttanut rikollinen menettely, kuten todistajien perättömät lausumat, väärennetyt asiakirjat tai käännökset, asianosaisen lausumat, tuomioistuimen jäsenten lahjominen ja joskus myös asianosaisen edustajan vilpillinen menettely,

2) Uusien tosiasioiden tai tärkeitä tosiasioita koskevien todistukeinojen löytyminen, jotka aikanaan esitettynä olisivat johtaneet hakijalle edullisempaan tuomioon, eikä hakija huolimatta tunnollisesta prosessiaineiston kokoamisesta voinut saada niitä käyttöönsä,

3) Eräissä tapauksissa, esim. milloin asianosainen on vaikuttanut vilpillisesti tuomion aikaan saamiseen, vaikka kysymyksessä ei ole rikos, kuten kollusiivisen prosessin ollessa kysymyksessä, tai eräissä summittaisen prosessin lajeissa, milloin ratkaisu nojautuu tosiasiallisissa edellytyksissä olevaan erehdykseen ja tuomion muodollinen tai aineellinen perusta on ilmeisen väärä.⁵⁴

Yleensä on purkukanteille säädetty määräaika vireille panoa varten sekä myös sellainen määräaika, jonka kuluttua kannetta ei enää saa esittää.⁵⁵

Muutoin sovelletaan yleisiä periaatteita, kanteen saa nostaa yleensä asian-

⁵¹ Ks. *Heusler* s. 178 s., *Guldener* s. 519.

⁵² Ks. *Guldener* s. 498 s., *Helberg* s. 71.

⁵³ Ks. *Guldener* s. 518 ja 534 ss., *Grob*, passim., *Kummer* s. 175 ss.

⁵⁴ Ks. *Guldener* s. 547 ss.

⁵⁵ Ks. *Guldener* s. 548.

osainen ja vireillepano tapahtuu joko tuomion antaneessa tuomioistuimessa tai ylioikeudessa.⁵⁶

2. Hallintoprosessi

Yksityisten kantonien hallintolainkäyttö kuuluu yleensä siviilituomioistuimille, joskin toisissa voi olla erityisiä hallintotuomioistuuksia.⁵⁷ Toisaalta Bundesgericht toimii myös hallintotuomioistujana. Viimeksi mainitun, myös siviilituomioistujana toimivan tuomioistuimen on todettu hallintoasioissa oikeuskäytännössä asettuneen jossain määrin lievemälle linjalle kuin siviiliasioissa, koska aineellisen totuuden osuus ensiksi mainituissa näyttelee suurempaa osaa. Niinpä se on sallinut ylimääräisen muutoksenhaun sellaisillakin perusteilla, jotka eivät siviiliprosessissa tulisi kysymykseen.⁵⁸

V. Tanska

1. Siviiliprosessi

Tanskan Rpl:n säännöksiin sisältyvät, lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevat oikeusohjeet ovat omaksuneet varsin pidättyvän asenteen purkumahdollisuuksiin nähden, mikä asenne tuotiin ilmi jo lain esitöissä.⁵⁹

Instituutista käytetään nimitystä Ny foretagelse ved Højesteret ja se on säännelty Rpl:n 38 luvussa. Erikseen on säännelty purkaminen ns. syntyperäasioissa.

⁵⁶ Ks. *Guldener* s. 550.

Erityisen ansiokkaana kantonaalisista säännöstoista pidetään Geneven siviiliprosessijärjestystä. Sen muutoksenhakusääntely on sikäli erikoinen, että ylimääräiset muutoksenhakukeinot käsittävät sekä ranskalaisen oikeuden siviilikantelun, n.s. kolmannen muutoksenhakukeinon ja désaveu'n eli päämiehen asiamiestään vastaan esittämän määrättyyn perusteeseen nojautuvan vastalauseen siitä, ettei hän hyväksy asiamiehen eräitä prosessitoimia, ja täten se sisältää 13 revisioperustetta. Näitä voidaan käyttää paitsi lainvoimaisia toisen oikeusasteen, myös ensimmäisen asteen tuomioita vastaan, ks. *Schurter—Fritsche* s. 41 s., *Helberg*, passim., *Heusler* s. 179.

Ranskalaisen oikeuden mukaisesti voidaan myös välitystuomioon kohdistaa ylimääräinen muutoksenhakukeino, jolloin asiaa on toimivaltainen käsittelemään määrätty yleinen tuomioistuin, ks. *Helberg* s. 106 ja aliv. 1 mainitulla sivulla.

⁵⁷ Ks. *Guldener* s. 33., *Kern* s. 349 s.

⁵⁸ Ks. *Zürcher* s. 148 s., *Imboden* s. 173 ss., 359 s.

⁵⁹ Ks. *Hansen* s. 130, *Hurwitz—Gomard* s. 353 s., *Cars* s. 40 ss.

Rpl 423,2 §:n säännöksen mukaan voidaan pyytää korkeimman oikeuden antaman tuomion ottamista uudelleen käsiteltäväksi asianosaisen pyynnöstä, milloin on osoitettu olevan erittäin todennäköistä, että korkeimman oikeuden tuomitsema asia hakijan syyttä on ollut väärin selvitetty, ja nyt on saatu selvitystä, joka aiheuttaisi oleellisesti toisen lopputuloksen, sekä kun kaikki asianhaarat suuressa määrin puhuvat sen puolesta, että anomukseen suostuttaisiin ja on katsottava ilmeiseksi, että hakija vain tällä tavoin voisi välttyä itseään kohtaavasta menetyksestä tahi saada siihen hyvityksen.⁶⁰

Rpl:n 423,2 §:n säännöksen mukaan vastaavin edellytyksin voidaan pyytää korkeinta oikeutta sallimaan varsinaisen muutoksenhakukeinon käyttäminen alemman oikeuden lainvoimaista tuomiota vastaan.⁶¹

Purkaminen ei ole sidottu määräaikoihin, ja Rpl 424 §:n nojalla korkein oikeus määrää asian jatkovaiheista.

Oikeuskäytännöstä voidaan havaita lainkäyttäjän noudattaneen lainsäätäjän ilmaisemaa pidättyvyyden kehoitusta, ja säännöstä on sovellettu äärimmäisen harvoin, kaiken kaikkiaan lain voimassaolon aikana vain muutaman kerran.⁶²

Syntyperäoikeudenkäyntejä koskevat vuonna 1960 tapahtuneen lain muutoksen jälkeen vain Rpl 456 §:n säännökset. Menettely näissä asioissa on erilaista riippuen siitä, minkä tuomioistuimen ratkaisuun haetaan muutosta. Laissa on omaksuttu jossain määrin vapaamielisempi kanta purkumahdollisuuksiin nähden, purkaminen voi joskus tapahtua virankin puolesta, mutta toisaalta purkuedellytykset on tarkoin laissa säännelty.⁶³

Edellytyksenä menettelylle on, että on erityisiä syitä otaksua, että asia purkamisen jälkeen tulee ratkaistuksi toisella tavoin. Purkumahdollisuuteen ei varsinaisesti vaikuta se, että hakijan syyksi jää se, ettei esitettyihin selvityksiin ollut jo aikaisemmin nojaututtu. Milloin lapsen isä anoo purkamista, on se tehtävä vuodessa siitä, kun hän sai tiedon hakemuksensa perusteena olevista seikoista, ja viimeistään viiden vuoden kuluessa lapsen syntymästä. Erityisistä syistä voidaan myöntyä hakemukseen myöhemminkin, jollei toimenpiteestä aiheudu oleellisia haittoja lapselle.⁶⁴

⁶⁰ Ks. Hurwitz—Gomard s. 352, Hansen I s. 544 s., Cars s. 41 s.

⁶¹ Ks. Hurwitz—Gomard s. 340, Hansen I s. 545 s., Cars s. 41 s.

⁶² Ks. Hansen s. 134.

⁶³ Ks. Hurwitz—Gomard s. 341, 353.

⁶⁴ Ks. Hurwitz—Gomard s. 353.

2. Hallintoprosessi

Tanskan hallintolainkäyttöjärjestelmä perustuu varsinaisesti yleisten tuomioistuinten suorittaman hallintotoimien valvonnan linjalle; purkumahdollisuudet ovat tästä syystä vähäiset, mikäli asia on ollut yleisen tuomioistuimen käsiteltävänä.

VI. Norja

1. Siviiliprosessi

Norjan Tml on säännellyt kantelutilanteet ja purkutilanteet samalla tavoin, mutta eri säännöksiin jaettuna. Sen mukaan voidaan tuomio purkaa, jos siihen osallistui esteellinen tuomari (Tml 405 §), ja seuraavassa 406 §:ssä on ns. kolmannen miehen muutoksenhakukeino säänneltynä.⁶⁵

Purkua vastaavat säännökset sisältyvät Tml:n 407 §:n kuuteen kohtaan, joiden mukaan gjenopptagelse voidaan vaatia:

1) Jos käsittelyyn osallistunut tuomari tai oikeuden kirjuri, vastapuoli, hänen laillinen edustajansa tai valtuusmiehensä on syyllistynyt asiaan nähden rikolliseen menettelyyn, jonka voidaan otaksua vaikuttaneen ratkaisuun,

2) Jos asianosaisen lakimääräinen edustaja tai valtuusmies on syyllistynyt tahalliseen rikolliseen menettelyyn asiaan nähden, ja on ilmeistä, että se on vaikuttanut ratkaisuun,

3) Milloin asiantuntija, tulkki tai todistaja on antanut väärän todistuksen, tahi asiassa käytetty asiakirja on väärä tai väärennetty, ja on aihetta otaksua, että tämä on vaikuttanut asian ratkaisuun,

4) Kun aikaisempi tuomioon nähden sitova ratkaisu kumotaan ilman, että sitä korvattaisiin uudella, joka ratkaisevilta kohdin on saman sisältöinen,

5) Löydetään vanhempi tuomio, joka on oikeusvoimaisesti ratkaissut asian,

6) Löytyy uusi seikka tai uusi todiste, joka yksin tai yhdessä aikaisemmin esitetyn selvityksen kanssa olisi aiheuttanut ilmeisesti toisen lopputuloksen.

Purkamista saa lainkohdan perusteella vaatia vain se, jolle purkuperuste on ollut vastainen (til skade for), ja jonka on selvitettävä, ettei voinut aikaisemmin nojautua perusteeseen.⁶⁶

⁶⁵ Ks. näiden johdosta *Alten* s. 396 s., *Skeie* III s. 87 ss.

⁶⁶ Ks. *Angdahl* s. 61 A., *Alten* s. 398 ss., *Skeie* III s. 88 ss., vrt. myös *Solem* s. 147, joka lausui toivomuksen, ettei säännöstö saisi erityisempää käyttöä praksiksessa, *Cars* s. 45 ss.

Purkuhakemus on esitettävä kolmessa kuukaudessa siitä, kun peruste tuli hakijan tietoon ja viimeistään viidessä vuodessa tuomion antamisesta (408 §). Jos hakemus perustetaan rikolliseen tekoon, se on esitettävä kolmessa kuukaudessa siitä, kun rikostuomio tuli lainvoimaiseksi.

Hakemus on pantava vireille siinä tuomioistuimessa, joka on antanut purettavaksi anotun tuomion viimeisenä instanssina.

Poikkeuksena useimmille prosessijärjestyksille on Norjan laissa asetettu kieltoja hakea määrätynlaisten tuomioiden purkamista: Niinpä ei esim. avioerotuomiota saada purkaa sen jälkeen, kun toinen puoliso on solminut uuden avioliiton.⁶⁷

2. Hallintoprosessi

Norja kuuluu kuten Tanskakin niihin maihin, joissa hallintotoimien laillisuuden valvonnan katsotaan kuuluvan yleisen tuomioistuimen toimivaltaan. Purkamisen on tällöin vastaavasti tapahduttava siviiliprosessin säännösten mukaan.

VII. Ruotsi

1. Siviiliprosessi

Ruotsin RB:n tuomion purkamista (resning) koskevat säännökset ovat RB:n 58 luvussa, seuraavassa 59 luvussa ovat kantelua koskevat oikeusohjeet.⁶⁸

Lainvoiman saaneen tuomion purkaminen on mainitun 58 §:n säännösten mukaan mahdollinen seuraavin perustein:

»Sedan dom i tvistemål vunnit låga kraft, må till förmån för någon av parterna resning beviljas:

1) om ledamot av rätten eller där anställd tjänsteman eller ombud eller ställföreträdare med avseende å målet gjort sig skyldig till brottsligt förfarande, som kan antagas hava inverkat på målets utgång;

2) om skriftlig handling, som åberopats till bevis, varit falsk eller om part, som hörts under sanningsförsäkrän, eller vittne, sakkunnig eller tolk avgivit falsk utsaga samt handlingen eller utsagan kan antagas hava inverkat på utgången;

⁶⁷ Ks. lain 424,2 §, edelleen 450 §:n mukaan määrättyjen vekselivaateiden ja lisäksi eräiden muiden tilanteiden osalta, ks. näistä s. 68 ss.

⁶⁸ Po. säännöt ovat olleet lähimpänä esikuvanamme OK 31 lukua uudistettaessa, ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 493.

Ruotsin lain esitoista ks. PLB s. 65 ss. ja NJA II 1940 s. 147 ss.

3) om omständighet eller bevis, som ej tidigare förebragts, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle hava lett till annan utgång;

4) om rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.»

Asianosainen voi nojautua 3 kohdassa mainittuun perusteeseen vain tehdesään todennäköiseksi, ettei voinut vedota perusteeseen siinä tuomioistuimessa, joka oli antanut ratkaisun tai hakemalla muutosta tai hänellä muutoin oli anteeksiannettava syy olla niin tekemättä.⁶⁹

Purkua voi hakea säännönmukaisesti asianosainen ja hakemus on esitettävä korkeimmalle oikeudelle vuoden kuluessa siitä, kun hakija sai po. seikasta tiedon tahi rikollisen menettelyn toteava tuomio sai lainvoiman, 4 kohdan osalta kuitenkin kuudessa kuukaudessa siitä, kun tuomio sai lainvoiman.⁷⁰

Kantelua koskevat RB 59 luvun säännökset ovat vastaavaan tapaan jokseenkin samanlaiset kuin omassa oikeudessamme.⁷¹

2. Hallintoprosessi

Ruotsin hallintolainkäyttö on osaksi jakaantunut yleisten, osaksi taas hallintotuomioistuinten kesken. Erityistä lakia, joka koskisi nimenomaan lainvoiman saaneen hallintotuomion purkamista ei Ruotsissa ole olemassa. Vuoden 1734 lain purkusäännösten tultua kumotuksi on jossain määrin aiheuttanut epäselvyyksiä, mitä säännöksiä purkuasioissa on sovellettava.⁷² Myöskään ei

⁶⁹ Po. säännöksistä ks. *Cars*, passim., *Hassler* s. 326 ss., *Bevisrätten* s. 86 ss., *Ekelöf* s. 107 ss., *Gärde* s. 850 ss.

⁷⁰ Ks. *Cars* s. 118 ss., s. 182, 173 ss. ja s. 232.

⁷¹ Ks. niistä *Welamson*, passim., *Hassler* s. 336 ss., 102 ss., *Ekelöf* s. 125 ss.

Kantelun ruotsinkielinen vastine on besvär Ruotsissa, klagan Suomessa, kirjallisuudessa käytetään Ruotsissa termiä domvillobesvär, Suomessa Tirkkosen käyttöön ottamaa tuomiovirhekantelu-nimitystä, ks. *Tirkkonen* Sp II s. 493 aliv. 2, *Pääpiirteet* s. 290, *Halila* LM 1964 s. 1 aliv. 1.

⁷² Asiaa käsittelevä kirjallisuus tuntuu pitävän ensi sijassa silmällä enemmän hallintoasioita kuin hallintolainkäyttöraatkaisuja. Ks. *Herlitz*, *Förvaltningsförfarandet* s. 209 s., *Lundevall* FT 1947 s. 13, *Petrén* FT 1950 s. 374 s. ja *Festskrift Herlitz* s. 250, *Sundberg*, *Förvaltningsrätt* s. 374 ss., *Westerberg* s. 71, *Förvaltningsrätt* s. 148 s., *Thulin* s. 130 ss., *Strömberg* s. 198 s., *Cars* s. 95 aliv. 6.

SOU 1964:27 s. 613 ss. ehdotettiin hallintomenettelylakiin, jonka piti koskea sekä hallintomenettelyä että -lainkäyttöä, erityisiä purkusäännöksiä. Niiden mukaan (ks. s. 42) voitiin purku perustaa uuteen selvitykseen, ilmeisen väärään lain tai asetuksen vastaisuuteen tai jos asian käsittelyssä tapahtuneen virheen johdosta tai muusta erityisestä olosuhteesta johtuu erityistä syytä, että asiaa tutkitaan uudelleen. — Ehdotus ei kuitenkaan johtanut tuloksiin.

säädettäessä erityinen hallintoprosessilaki 4. 6. 1971 (SFS 1971/291) siihen sisällytetty tuomion purkamista koskevia säännöksiä.⁷³

Toisaalta RB 58 luvun säännökset epäilemättä suurelta osin soveltuvat myös hallintolainkäyttöön, jossa niitä on myös kirjallisuudessa ilmoitettu sovellettavan.⁷⁴

5 §. Eräistä rajankäynneistä

I. Siviili- ja hallintoprosessia koskevien tuomionpurkusäännösten erilaistuminen

Ylimääräisten muutoksenhakukeinojen historiallisia kehitysvaiheita on sekä omassamme että Ruotsin oikeuskirjallisuudessa erikoistutkimustenkin yhteydessä tutkittu siksi perusteellisesti, että näihin historiallisiin selvittelyihin ei liene aiheellista puuttua enää.¹ Voitaneen vain viitata siihen lähes »notooriseen» seikkaan, että purkumenettelyn jalanjäljet johtavat ruotsalais-suomalaisen yhteiskunnan kuninkaalle alkuaan kuuluneeseen, tavallisesta »maallisesta» lainkäytöstä erilliseen oikeutukseen purkaa kaikki tuomiot, jotka osoittautuivat vääräperusteisiksi tai liian ankariksi.² Tämä kuninkaalle kuulunut purkuoikeus siirtyi sittemmin hänen tuomiovaltaansa käyttämään perustetulle ylimmälle tuomioistuimelle. Suomen jouduttua Venäjän yhteyteen jatkoi tätä toimintaa aluksi hallituskonselji, sittemmin senaatin oikeus- ja talousosastot. Vuonna 1918 perustettiin oikeusasioita varten KKO, hallintolainkäyttöä varten KHO, joilla oikeus purkaa lainvoiman saaneet ratkaisut on pysytetty, edellisellä oikeus-, jälkimmäisellä hallintoasioissa.³ Toisaalta on erityislaeissa vakuutusosikeudelle annettu purkuoikeutta vastaava oikeutus

⁷³ Ks. *Vilkkonen* LM 1971 s. 492 ss.

⁷⁴ Ks. *Kuylensstjierna* FT 1958 s. 41.

¹ Ks. *Tirkkonen* s. 50 ss., erityisesti kantelun osalta *Halila* LM 1964 s. 1 ss., *Ojala* s. 126 ss., *Saarialho*, NAT 1936 s. 203 ss., Ruotsissa *Cars* s. 48 ss., *Klinthe* TFR 1922 s. 380 ss., hallintoasioissa *Petrén* s. 252 ss.

² Ks. edellisessä aliviitassa mainittujen lähteiden lisäksi *Hemmer* s. 125, *Herlitz*, *Grunddragen* s. 28 s., 46, 74 ja 81, *Almqvist* s. 19 ss., *Kallenberg* I s. 214 ss., *Bergendahl* s. 9 ss., *Uppström* s. 5 ss., 65 s., 74 ja *Nordling* s. 44 ss.

³ Ks. *Hakkila* s. 246 ja 251. Purkuoikeutta koskevat säännökset sisältyvät KKOL 3,1 §:n 5 kohdan ja KHOL 3,1 §:n 2 kohdan säännöksiin.

ottaa eräät lainvoimaisesti ratkaistut asiat uudelleen käsiteltäväksi.^{3a}

Erityisen merkittäviksi muodostuivat purkusääntelyjen kannalta vuoden 1734 laissa OK 31:3n säännöksissä olleet oikeusohjeet.⁴ Nehän olivat voimassa meillä yli kaksisataa vuotta ennenkuin saatiin toteutetuksi niiden uusiminen.

Mainitut niukat, puutteelliset ja jo kauan kritiikin kohteena olleet säännökset, joiden tuntemat ainoat nykyistä tuomion purkamista vastaavaa muutoksenhakukeinoa koskevat purkuperusteet olivat »uudet seikat ja todisteet» (po. laki luki tuomionpurkuun kuuluvaksi myös menetetyn määrääjän palauttamisen), olivat sovellettavina sekä siviiliprosessissa että hallintolainkäytössä.⁵

Kirjoitetun lain osoittauduttua oikeuselämän tarvetta vastaamattomaksi oli oikeuskäytännössä kehittynyt lisäksi uusi ylimääräinen muutoksenhakukeino. Sen muodostumisen oikeudellisena perustana nähtiin kuninkaalle kuulunut yleinen purkuvalta, jota katsottiin sovellettavan lain analogian perusteella.⁶ *Tirkkonen* antoi tälle muutoksenhakukeinolle tutkimuksessaan nimityksen analoginen restitutio.⁷ Sen perusteella voitiin purkaa lainvoiman saanut tuomio silloin, kun se perustui ilmeisesti väärään lain soveltamiseen tahi erehdykseen, ja tapahtuneen erehdyksen seuraamukset olivat yleiseltä tai yksityiseltä kannalta siksi arveluttavia, että julkisen edun oli katsottava vaativan purkamista.⁸ Vaikka mainitun muutoksenhakukeinon asema olikin oikeuskäytännössä jokseenkin vakiintunut, tuntui aiheelliselta säännellä senkin käyttö laissa.

^{3a} Ks. TapaturmavakuutusL 45 §, MerimieseläkeL 61,1 §, KEL 74,1 §, vrt. KEL 74,2 ja KHO 1958 II 252. — *Tirkkonen*, Sp II s. 580 puhuu tällä kohdin päätöksen purkamisesta, lainkohdat edellä päätöksen poistamisesta. Kun kysymyksessä on päätösten muuttaminen siitä syystä, että niiden perusteena ollut selvitys on osoittautunut puutteelliseksi tai ne ovat lainvastaisia, on asiallisessa suhteessa kysymys juuri purkamisesta.

Vrt. *Cars* s. 84 ss. ja s. 227 s., josta ilmenee, että Ruotsissa on käyty keskustelua siitä, että purkamisen tulisi kuulua muulle instanssille kuin korkeimmalle oikeudelle.

⁴ Ks. *Tirkkonen* s. 62 s., *Cars* s. 63 ss., *Sjögren* V s. 488 ja VI s. 533 ja 588.

⁵ Po. säännöksiin kohdisti *Tirkkonen* (s. 311 ss.) jo v. 1937 kritiikkiä. Oikeudenkäyntilaitoksemme uudistamista koskeviin ehdotuksiin on kyllä sisältynytkin yksityiskohtaisempia säännösehdotuksia tuomionpurusta, ks. esim. Lvk 1909/2 350 §, *Granfelt*, Ehdotus s. 122, Lvk 1937/16 322 §, *Hallituksen esitys*, *Luonnos* 1939 653 §.

⁶ Ks. *Tirkkonen* s. 266., *Wrede* II s. 345 s., *Zivilprozessrecht* s. 304, *Om domars ogiltighet* s. 28, vrt. myös *Cars* s. 66, *Myrberg*, passim. ja *Kallenberg* II s. 1649 s.

⁷ Ks. *Tirkkonen* s. 266 ja aliv. 1, *Zivilprozessrecht* s. 62 s. Tällä nimellä on po. muutoksenhaku yleisesti kulkenutkin, ks. *Ojala* s. 134, *Merikoski*, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä II 1 painos s. 265 s. (1961).

⁸ Nämä lisämääritteet antoi analogiselle restitutiolle alkuaan *Wrede*, ks. II s. 345, *Zivilprozessrecht* s. 304, *Om domars ogiltighet* s. 28 puhutaan oikeusjärjestyksen intressistä.

Uudistus saatiinkin sitten aikaan Hallituksen annettua syksyllä 1958 eduskunnalle esityksen ns. prosessikomitean mietinnön pohjalta ylimääräistä muutoksenhakua koskevaksi laiksi, joka sittemmin hyväksyttiin ja vahvistettiin. Uudet OK 31 luvun säännökset, joita koskeva laki annettiin 20. 2. 1960, astuivat voimaan 1. 7. 1960.

Hallinto-oikeudellisissa asioissa muodostui sensijaan tila, jota luonnehdittiin »vähintään epäselväksi», koska osoittautui kiistanalaiseksi, oliko uusia OK 31 luvun säännöksiä sovellettava myös hallintolainkäytössä KHO:n purkaessa hallintopäätöksiä.⁹ Kiista oli luonteeltaan kuitenkin lähinnä teoreettinen, sillä oikeuskäytännössä KHO, ottaen huomioon KHOL:n 14,2 §:n säännökset laillisen oikeudenkäyntijärjestyksen soveltamisesta, ryhtyi soveltamaan OK 31 luvun uusia säännöksiä riita-asioita koskevilta kohdin.¹⁰ Soveltaminen ei tosin voinut olla täysin yhteneväistä ja esim. määräaikoja koskevista säännöksistä KHO poikkesi.^{10a}

Samanaikaisesti ryhdyttiin pikaisiin lainsäädäntötoimenpiteisiin ylimääräistä muutoksenhakua hallintoasioissa koskevan lain aikaan saamiseksi. Lainvalmistelukunnan mietintö valmistuikin jo samana vuonna kuin OK 31 luvun muutos astui voimaan eli 1960, mutta itselaki annettiin vasta 1. 4. 1966 ja astui voimaan 1. 5. 1966.¹¹

Mainitun HPurkuL:n valmisteluvaiheissa esitetyistä lausunnoista ilmenee, että tarkoituksena oli tietoisesti omaksua jossain määrin erilainen sääntely kuin mitä oli voimassa OK 31 luvun säännösten mukaan.¹² Tämä olitoin perusteltua siitä syystä, että HPurkuL tuli koskemaan sekä varsinaista hallintomenettelyä että hallintoprosessia, ja ensin mainitun menettelyn alalla olevien päätöksien purkamiseen kohdistuvia mahdollisuuksia ei ollut syytä rajoittaa. Ratkaisuviranomaisethan eivät useinkaan ole varustettuna läheskään samoin kvalifikatioin kuin tuomioistuimen jäsenet.¹³ Sitä, missä määrin HPurkuL:n

⁹ Ks. Merikoski, Hallinto-oikeuden oikeussuojajärjestelmä II 1. painos (1961) s. 268 ss., Ojala s. 138 ss., vrt. myös Halila LM 1964 s. 45 s.

¹⁰ Ks. Merikoski mt. s. 269 s., KHO 1960 II 40 ja 670, 1961 II 261, 592, 32, 184, 652, 1963 A II 51, 198, 200 ja 206.

^{10a} Ks. KHO 1962 II 107, vrt. myös KHO 1960 I 20.

¹¹ Ks. Lvk 1960/5, HE 1965/165, Ojala s. 140 ss.

¹² Ks. Lvk 1960/5 s. 1 ss., HE 1965/165 s. 1 ss., Ojala s. 148 ss. — Vrt. myös Ellilä, Yleiset opit s. 516, jossa todetaan ylimääräisten muutoksenhakekeinojen suhteen hallintoasioissa olevan voimassa »vahvasti erilaisia sääntöjä» kuin OK 31 luvussa.

¹³ Ruotsissa on purkuperusteiden suhteen hallintoasioissa todettu, että tärkeimpiä ovat uuteen selvitykseen ja ilmeisesti väärään lain soveltamiseen kohdistuvat perusteet, ks. Söderlund s. 198 s., Westerberg Allmän förvaltningsrätt (1971) s. 148 s.

säännökset kuitenkin lopulta ovat merkinneet poikkeamia OK 31 luvun sääntelyistä nimenomaan aineellisten purkuedellytysten kannalta,¹⁴ pyritään juuri jäljempänä tarkastelemaan.

II. Tuomionpurun ja tuomiovirhekantelun erottamisesta¹⁵

Kun tarkoituksena on tutkia vain lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen kohdistuvia edellytyksiä, lieene ehkä syytä selvittää tuomionpurun ja menettelyllisten virheiden moittimista tarkoittavan tuomiovirhekantelun¹⁶ välistä eroa. Erottelulla on merkitystä sekä teoreettiselta että käytännölliseltä kannalta. Kanteluinstanssihan, lukuun ottamatta ylimmän oikeusasteen ratkaisua, ei ole sama kuin purkuinstanssi. Lisäksi on otettava kanta HPurkuL:n 6 §:ssä säänneltyihin purkuperusteisiin siinä mielessä, soveltuvatko ne kaikki tutkittavaksi OK 31:7n lainvoiman saaneen riita-asian tuomion purkamisen tarkastelun yhteydessä siihen rinnastettavina.

Otettaessa tehtäväksi tuomiovirhekantelun ja tuomionpurun välisen eron selvittäminen, voitaisiin sitä koskevalta esitykseltä edellyttää, että sen jälkeen kun asiaa on tutkittu, päädytään jonkinlaiseen selvään systemaattiseen lopputulokseen. Tämän lopputuloksen tueksi tulisi myös voida esittää kiistattomia argumentteja.

Oikeuskirjallisuudessamme onkin oikeutetusti korostettu sitä, että purun ja kantelun välille on pystyttävä tekemään ero.¹⁷ Nehän ovat molemmat ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja, joilla säännönmukaisesti voidaan moittia vain määrätynlaisia virheitä, nimittäin tuomiovirhekantelulla menettelyyn kohdistuvia virheitä, tuomionpurkamista tarkoittavalla hakemuksella taas virhettä tuomion aineellisessa puolessa. Tässä suhteessa ne ovat molemmat

¹⁴ Ks. Lvk 1960/5 s. 3 s., HE 1965/165 s. 4, jossa HPurkuL:n 7 §:ään, lopullisessa laissa 6 §:ään, sisältyisivät ensimmäisenä purkuperusteryhmänä ne perusteet, »joilla vanhastaan on voitu tehdä kantelu tuomiovirheen nojalla».

¹⁵ Ruotsin osalta missä säännökset astuivat voimaan jo v. 1939, ks. *Cars* s. 83 s., 162, 165 s., vrt. myös *Welamson* s. 78 ss., Suomessa *Halila* LM 1964 s. 21 ss., erit. aliv. 85 sivulla 25, *Tirkkonen* Sp II s. 499 ss. vrt. *Ojala* s. 154 ss.

Vrt. vastaavia systemaattisia vaikeuksia Itävallan osalta *Fasching* IV s. 472, 506 ja 508.

¹⁶ Tuomiovirhekantelu-termistä ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 493 aliv. 2, *Halila* LM 1964 s. 1 aliv. 2.

¹⁷ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 525, *Halila* LM 1964 s. 17.

Kantelu tulee oikeutemme mukaan eräissä muissakin tapauksissa kysymykseen, ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 512 s.

epätäydellisiä muutoksenhakukeinoja.¹⁸

Kun tätä eroa mainittujen muutoksenhakukeinojen välillä pyritään selvittämään, joutuu tutkija ennemmin tai myöhemmin sen »epätieteellisen» toteamuksen eteen, että erottelua ei pystytä kaikin kohdin suorittamaan. Tätä toteamusta tosin jo ennakoivatkin useat oikeuskirjallisuudessa esiintyvät lausumat sekä Ruotsissa että meilläkin, jotka kohdistavat osaksi kärkensä jo lain-sääntäjästä lähtöisin oleviin vaikeuksiin.¹⁹

Kantelun ja purun sovellutusalojen erottelulle on luonnollisesti ratkaisevana lähinnä se, minkäluonteisista oikeusohjeista on pohjimmiltaan kysymys.

Menettelyllisen ja aineellisoikeudellisen säännöksen välinen raja ei ole kuitenkaan aina täysin selvä. Johtavana periaatteena voidaan kyllä pitää sitä, että menettelysäännös sisältää tuomioistuimelle tai asianosaiselle annetun ohjeen, joka koskee toimintaa oikeudenkäynnin alueella ja jolla ei säännönmukaisesti ole merkitystä itse aineellisoikeudellisen kysymyksen ratkaisemiselle suuntaan tai toiseen.²⁰ Kirjallisuudessa on näitä menettelyllisiksi luonnehdittavia säännöksiä selvitelty. Lähinnä tulevat kysymykseen OK:sta ilmenevät oikeusohjeet, joskaan niiden kaikkien rikkominen ei kelpaa kantelu-perusteeksi.²¹ Edelleen voivat kysymykseen tulla oikeusvõimavaikutuksen

¹⁸ Ks. edellä 2 §:ssä olevaa esitystä. — Epätäydellisyys liittyy varsinaisissa muutoksenhakukeinoissa yleensä oikeuskysymys-tosiasiakysymys rajoitukseen.

¹⁹ Ks. *Cars* s. 83 s. ja 187 ss., *Halila* LM 1964 s. 21 ja aliv. 85 mainitulla sivulla, *Tirkkonen*, Sp II s. 499 ss. — Ruotsin esikuvana lienee lähinnä pidetty säännöstöjä, joissa kantelu tuli kysymykseen »mitättömyysperustein», s. PK III s. 137, vrt. s. 140 ehdotusta. Ks. myös PLB s. 66, jossa myös puhutaan vain yleisesti törkeästä oikeudenkäyntivirheestä.

²⁰ Ks. *Welamson* s. 78 ss., *Cars* s. 187 s., *Halila* LM 1964 s. 17 ss., *Ekelöf* I s. 30 ss., *Blomeyer* s. 2 s., *Rosenberg* s. 2 ja 4, *Henckel*, passim.

Meillä on kirjallisuudessa mainittu, että menettelyllinen virhe olisi merkityksellinen vain silloin, kun on olemassa aineellisesti väärä tuomio, ks. *Reinikainen* s. 24. — Tämä lausuma perustuu kuitenkin Itävallan siviiliprosessioikeudesta omaksuttuun näkemykseen, ks. *Schima*, Festschrift 1950 s. 260. Schiman näkemys soveltuu Itävallan oikeuteen, jolle, kuten Klein lausuu, on ominaista »ein Generalpardon für Nichtigkeiten», ks. *Klein—Engel* s. 463. Ruotsalais-suomalainen oikeus on sitävästoin hyvinkin haluton antamaan menettelyvirheitä anteeksi, olkoonkin, että lopputulos on oikea, kuten havaitaan siitä, että paitsi »mitättömyysperusteita» OK 31:1,1 1 kohdassa on kaiken muunkinlaisille tosin kausaalisille oikeudenkäyntivirheille annettu sijaa kanteluperusteina säännöksen 4 kohdassa. Itävallan lain-sääntäjän kanta on toisaalta ymmärrettävissä sikäli, että jo oikeudenkäyntimenettely on toisin organisoitu ja myös asianosaiset velvoitettu osallistumaan aktiivisemmin prosessiin kuin meillä.

²¹ Todistusten harkinta ei kelpaa, jollei ole kysymys rikollisesta toiminnasta, ylimääräisen muutoksenhaun kohteeksi, ks. PLB s. 68, *Cars* s. 156, ja jäljempänä 13 §.

väärin arviointi joko negatiiviseen tai positiiviseen vaikutukseen nähden,²² samoin kontradiktorisen periaatteen loukkaus, määräämisperiaatteen loukkaaminen²³ ja käsittelymenetelmän loukkaaminen perustamalla ratkaisu seikkaan, johon asianosainen ei ole vedonnut.²⁴

Mitä taas purkuun tulee, sen on säännönmukaisesti käsitettävä moite siitä, että tuomio on aineellisesti väärä joko määrätynlaisen rikollisen menettelyn johdosta, aineistoon liittyvästä virheestä tai väärän lain soveltamisen johdosta.

Näistä periaatteellisista lähtökohdista huolimatta on eräitä kohtia, joissa purun ja kantelun väliset raja-aidat eivät tunnu kestävän. Erottelun tekemisen vaikeudet voitaneen keskittää seuraaviin toteamuksiin:

1. On olemassa säännöksiä, joiden luonne on epäselvä, niin ettei niitä voida pitää puhtaasti menettelyllisinä tai puhtaasti aineellisoikeudellisina. Tällaisina mainittakoon esimerkiksi todistustaakkanormit.²⁵

2. Jos purkuperusteena käytetään tuomioistuimen jäsenen rikollista menettelyä, se saattaa sisältää sekä menettelyllisen että aineellisoikeudellisen normin loukkauksen. Jos tuomari voidaan saattaa vastuuseen virkavirheestä, avautuu aina purkutie.

3. Vastaavan voidaan tilanteen ajatella olevan silloin, kun tuomio perustuu ilmeisesti väärään lain soveltamiseen. Laissa ei lausuta, että kysymykseen voisi tulla vain aineellisoikeudellisen säännöksen loukkaus. Kun OK 31:7,1 4 kohta on analogisen restitUTION perillinen, ja se taas saattoi kohdistua myös menettelyvirheeseen, ei ensi näkemältä voitane tehdä senkään soveltamisessa eroa eriluonteisten säännösten välille. Todettakoon myös OK 31:16n säännöksen sisältö.

4. Tapauksen, jossa kantelu ja purku muodostavat täydellisen identtisen tilanteen muodostaa se, että tuomari suostuu, luvaten tuomita jutun määrätyn tavoin, ottamaan vastaan lahjuksia. Tällöin hän, kun hänellä on odotettavissa jutun ratkaisusta erinomaista hyötyä tai vahinkoa, on samalla epäilemättä jo

²² Ks. *Halila* LM 1964 s. 19, *Welamson* s. 81 aliv. 50, *Cars* s. 193, vrt. toisaalta *Ekelöf*, *Komp.* III s. 146 s., jossa mainittu tilanne lienee kyllä jo lähellä purkutilannetta, kun tuomion perusta osoittautuu arvottomaksi, vrt. *Halila* LM 1964 s. 19 aliv. 80.

²³ Ks. *Welamson* s. 81, ks. myös *Glasson—Tissier—Morel* s. 425 ss. ja *Corny—Foyer* s. 478 *requête civile*'n purkuperusteina vastaavissa tilanteissa.

²⁴ Ks. *Welamson* s. 81.

²⁵ Todistustaakkaa koskeva pääsäännös on tosin OK 17:1n säännöksessä, mikä viittaisi siihen, että kysymyksessä on menettelynormi. Asian laita ei kuitenkaan ole näin, ks. *Halila*, *Todistustaakka* s. 310 ss. ja LM 1964 s. 18, *Tirkkonen*, *Sp II* s. 133 s., *Welamson* s. 81., *Cars* s. 187 aliv. 331.

esteellinen OK 13:1n säännösten mukaan, mikä merkitsee OK 31:1,1 1 kohdan kanteluperustetta eli puutetta tuomarin erityisissä kelpoisuusvaatimuksissa.²⁶ Paitsi tätä, tuomari syyllistyy virkavirheeseen ja OK 31:7,1 1 kohdan mukainen purku on mahdollinen, kuitenkin vain, jos menettely on kausaalinen lopputulokseen nähden. Ja vihdoin voi kumuloitua, jos tuomitseminen tapahtuu ilmeisesti väärään lain soveltamiseen perustuen, myös OK 31:7,1 4 kohdassa tarkoitettu purku.

Esitetyistä tilanteista lienee jo ilmennyt, että ehdottomia jakoja ei voida suorittaa po. muutoksenhakukeinojen välillä. Mutta mitkä ovat käytännölliset seuraamukset tästä kumuloitumismahdollisuudesta?

Lähtökohtana lienee pidettävä, että asianosaisella ei voi saman seikan perusteella olla valinnanvapautta. Näin siitä syystä, että vaikkakaan kantelua ei ole pidettävä varsinaisesti meillä, kun se ei ole luonteeltaan »mitättömyyskantelua», joka mitätöisi koko menettelyn ja olisi tässä mielessä aina radikaalimpi seuraamuksiltaan kuin purku, »kvalifioidumpana» kuin purkua,²⁷ on kantelu joka tapauksessa tarkoitettu menettelyvirheiden korjaamiseen. Kun sille on tällöin varattu oma muutoksenhakutie, merkitsi se, että asianosainen käyttäisi purkua samalla KKO:n työtaakan lisäämistä tilanteessa, jossa yli-oikeuskin voisi korjata virheellisestä tuomiosta johtuvat haitat. Onhan varsinaisen muutoksenhakukeinonkin käytön yhteydessä ensin nojaututtava ja tutkittava menettelylliset virheet. Niinpä voitaneen pitää perusteltuna ylimääräistenkin muutoksenhakukeinojen osalta sitä, että menettelyllistä virhettä koskeva muutoksenhakukeino on ensisijainen. Vasta milloin menettelyllisestä virheestä ei ole enää kysymys, voitaisiin purkuhakemus ottaa tutkittavaksi. On myös otettava huomioon se, että esim. milloin ehdoton prosessinedellytys

²⁶ *Palmgren*, SvJT 1957 s. 121 ss., on katsonut, että historiallisten yhteyksiensä vuoksi olisi tuomiovirhe, so. tahallinen väärin tuomitseminen, ollut tehtävä kanteluperusteeksi, jollainen se oli vanhan OK 25:21n mukaan.

Vaikka tuomioistuimen jäsenen virkavirhe, kuten juuri edellä tekstissä on mainittu, voi olla lähellä kantelua, on kuitenkin ratkaisevaksi asetettu lähinnä se näkökohta, että tällöin virhe on tuomion sisällössä, joten vaikka tuomari tahallisesti yrittää tuomita väärin, mutta ei onnistu siinä, kantelua ei ole käytettävissä, jollei samalla voida todeta esteelliseksi tekevää seikkaa.

²⁷ Oliko toisaalta aiheellista säätää eri määraajat kantelulle ja purulle, ks. *Palmgren* mk. s. 124, on tietysti osittain kyseenalaista. Todettakoon, että Saksassa (dZPO 586,1 §) ja Itä-vallassa (öZPO 534,1 §) on kanne nostettava kuukaudessa, jota Entwurf 1931:ssä pidettiin liian lyhyenä, ks. s. 370, Ranskassa kahdessa kuukaudessa sekä kassaation että siviilikantelun osalta, ks. *Glasson—Tissier—Morel* s. 434 ja 461 ja Norjassa kolmessa kuukaudessa, ks. Tml 408 §. Omat määraikamme ovat niin ollen erinomaiset asianosaisen kannalta.

on puuttunut, on yleensä koko menettely poistettava ja prosessi käytävä uudelleen. Tällaisessa tilanteessa on luonnollista, että odotetaan ensin kantelun ratkaisemista, mikäli sellainen on tehty. Toisaalta ei voitane omaksua sitä kantaa, että jos asianosainen hakee purkua silloin, kun kanteluperustekin olisi olemassa, hänen olisi katsottava luopuneen kantelumahdollisuudesta.²⁸ Kantelulle asetetut määräajat tosin ovat suhteellisen lyhyet, joten kysymyksellä ei voine olla kovin suurta merkitystä.

Menettelyvirheen periaatteellisesta erottamisesta on seurauksena myös se, että OK 31:7,1 4 kohdassa tarkoitettu purku olisi rajoitettava aineellisien oikeussäännösten loukkauksiin. Mainitun säännöksen asema analogisen restitution jatkajana oikeuttanee kuitenkin katsomaan, että milloin julkinen etu vaatii, voidaan säännöstä soveltaa myös menettelyllisen virheen oikaisemiseen silloin, kun kantelu ei enää ole mahdollinen.²⁹

Mitä HPurkuL 6 §:ssä mainittuihin purkuperusteisiin tulee, ilmenee lain esitöistä, että 1 kohdassa mainitut perusteet ovat tarkoitettujakin korvaamaan niitä perusteita, joilla ennen oli voitu tehdä kantelu tuomiovirheen perusteella.³⁰ Sääntelyssä on kuitenkin poikettu tuomiovirheen ehdottomasti kumoavasta — oikeastaan poistavasta — vaikutuksesta ja asetettu edellytykseksi se, että virheen on tullut vaikuttaa olennaisesti päätökseen.

²⁸ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 502, *Halila* LM 1964 s. 22 aliv. 90. — Vrt. Itävallassa *Fasching* IV s. 473, jolloin kanteiden ollessa kummankin mahdollinen saman seikan perusteella, asianosainen saa valita, kumpaa käyttää, mutta käyttäessään purkukannetta hän ei saa enää nojautua menettelyvirheeseen.

²⁹ Vrt. *Tirkkonen*, Sp II s. 525, joka korostaa aineellisoikeudellisten ja menettelyllisten säännösten vastaisen lain soveltamisen periaatteellista eroa, joten vain ensiksi mainitut voisivat tulla kuulumaan OK 31:7,1 4 kohdan sovellutusalaan, ks. myös *Halila* LM 1964 s. 16 ss.

Määräaika kantelulle on kuusi kuukautta, ilmeisesti väärään lain soveltamiseen perustuvalla purkihakemuksella vuosi siitä, kun tuomio sai lainvoiman, ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 505 s. ja 530 s.

Oikeuskäytännössä nojaututaan jossain määrin samanaikaisesti sekä kanteluperusteeseen että OK 31:7,1 4 kohdan tarkoittamaan virheeseen, jotka on yleensä tutkittu, mikäli ei ole kysymys alioikeuden tuomiosta, ks. esim. KKO 5.5.1966/1269, 14.4.1966/1021, 16.9.1968/2135—6, 13.8.1969/1606, joissa kumpikin hakemus hylättiin.

Toisaalta pidetään kantelun ja purun välisestä erosta alioikeuksien tuomioihin nähden kiinni jättämällä menettelyvirheisiin kohdistuvat hakemukset tutkimatta, ks. esim. KKO 7.2.1967/247 (kuulematta jättäminen), 22.3.1967/797 (asianosainen oli alioikeuskäsittelyssä mielisairas ja vailla oikeudenkäyntikelpoisuutta), 22.3.1967/799 (haaste ei ollut laillinen), 14.8.1968/1875 (asiaa ei ollut lykätty yhden vastaajan haastamiseksi).

³⁰ Ks. Lvk 1960/5 s. 5 ja HE 1965/165 s. 3.

Kun mainituksessa lainkohdassa tarkoitetaan, vaikkakin laissa puhutaan tuomion purkamisesta, menettelyllistä virhettä, on HPurkuL 6,1 §:n 1 kohdan tarkasteleminen jätetty tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Jos sitä halutaan verrata OK 31 luvun sääntelyjen kanssa, tulee sen tapahtua OK 31:1n säännöksiä tutkittaessa.

6 §. Purkutyyppien jako kolmeen ryhmään

I. Siviiliprosessi

Kun niitä muodollisia ja aineellisia edellytyksiä, joiden perusteella lainvoiman saaneen tuomion purkaminen voi oikeutemme mukaan tapahtua siviiliprosessissa, käsitellään, voitaisiin ajatella, että lain tarjoamat eri purkumahdollisuudet muodostaisivat ainakin siinä määrin homogeenisen ryhmän, että aineellisesta purkuperusteesta riippumatta muodolliset edellytykset olisivat samat. Näin ei kuitenkaan ole asian laita.

Siviiliprosessissa kysymykseen tulevat purkuperusteet on lueteltu OK 31:7,1n neljässä kohdassa. Mainitun säännöksen 1 kohdan nojalla voidaan purkaa lainvoiman saanut tuomio, jos se on perustunut tuomioistuimen jäsenen tai virkamiehen, asianosaisen edustajan tai avustajan rikolliseen menettelyyn. Seuraavan 2 kohdan mukaan on purkaminen taas mahdollista silloin, kun oikeudenkäyntiaineistoon on sisällynyt väärä tai asiakirjan antajan tietien sisällöltään totuudesta poikkeava asiakirja taikka jos totuusvakuutuksin kuultu asianosainen tahi todistaja tai asiantuntija on tahallaan antanut perättömän lausuman, ja asiakirjan tai lausuman voidaan otaksua vaikuttaneen lopputulokseen. Edelleen voidaan (OK 31:7,1 3 kohta) tuomio purkaa silloin, kun nojaututaan uuteen seikkaan tai todisteeseen, jota ennen ei ole voitu esittää, ja joka olisi todennäköisesti vaikuttanut jutun lopputuloksen muodostumiseen toiseksi. Viimeisen cii 4 kohdan mukaan on tuomio purettavissa milloin se on perustunut ilmeisesti väärään lain soveltamiseen.

Tuomion purkaminen on vielä OK 31:11n mukaan mahdollista tapahtuneen erehdyksen oikaisemiseksi, kun jotakuta on oikeudenkäynnissä käsitelty toisena henkilönä tai väärällä nimellä.

Jos ryhdytään lähemmin perehtymään aluksi niihin perusteisiin, jotka koskevat yleislainkäyttöä, voidaan eri purkuperusteiden kesken havaita varsin suuriakin eroavuuksia. Erot kohdistuvat ensiksikin luonnollisesti itse purkuperusteen laatuun, mutta eroja ilmenee myös perusteen vaikutuksiin nähden.

Toisaalta on myös pakko, tutustuttaessa perusteisiin lähemmin, havaita

melko pian, että purkuperusteet voivat tulla sovellettaviksi osittain rinnakkaisina tai valinnanvaraisinakin, osaksi voi määrättyjen perusteiden osalta tapahtua liukumista toisen perusteen sovellutusalaista toiseen siten, että jos seikka, johon purku nojataan, ei ole tarpeeksi kvalifioitu oikeuttaakseen purkamiseen määrätyn lainkohdan nojalla, se voi kuitenkin tulla toisen kohdan mukaan hyväksytyksi purkuun oikeuttavana seikkana.¹

Näille valinnaisille tai perusteesta toiseen siirtyville sääntelyille on kylläkin esitettävissä tiettyjä oikeutuksia siinä mielessä, että vastaavanlaisia ilmiöitä havaitaan vieraissakin säännöstöissä.² Kuitenkin tämä tietty epämääräisyys eri perusteiden kesken tuntuu vaativan purkutyyppien lähempää systematisointia eräissä suhteissa.

Edellä mainittujen näkökohtien valossa, ensiksikin perusteiden lähemmän laadun ja toisaalta niiden erilaisten vaikutusten vuoksi pyritään seuraavassa esityksessä suorittamaan purkutilanteiden ryhmitys kolmenlaatuisiin purkutyyppeihin. Tällä ryhmityksellä ei voimassa olevan oikeuden kannalta ole luonnollisesti mitään perustavaa laatua olevaa merkitystä. Sillä on pyritty tutkimuksen kestäessä lähinnä yksinkertaistamaan eri kysymysten ja edellytysten selvittelyä, ennen kaikkea siitä syystä, että eri purkutyyppeihin nähden on osaksi ehkä sovellettava erilaisia näkökohtia. Lisäksi voitaneen esitetyllä kolmi- jaolla katsoa olevan sen käytännöllisen tarkoituksperän, että mainituilla, alempana esitettävillä purkutyyppin nimityksillä voidaan tutkimuksen aikana viitata kyseiseen purkutilanteeseen lyhyemmin kuin käyttämällä jokaisessa tilanteessa lakitekstin monisanaisia ilmaisuja.

Kuin onnekaasta sattumasta, josta itse asiassa ei nyt tietenkään ole, ei voi olla eikä saakaan olla kysymys, tuntuvat eri purkuperusteet rivitetyn lakitekstissä eli OK 31:7,1 1—4 kohdissa sillä tavoin, että mainituissa kohdissa tarkoitetuista purkutapauksista voidaan sen omaksumassa järjestyksessä myös jollain tavoin loogisestikin muodostaa eri purkutyyppit.

Ensimmäiseksi ryhmäksi muotoutuvat täten OK 31:7,1 1 kohdan tarkoittamat tilanteet, joissa purkaminen perustuu määrättyjen henkilöiden rikolliseen menettelyyn.

Toisena ryhmänä voidaan pitää niitä traditionaalisia perusteita, joiden nojalla jo vuoden 1734 lain säätäjä salli tuomion purkamisen, eli oikeudenkäynti-

¹ Ks. *Cars* s., 151 ja 135 s., *Ekelöf* s. 109 s., *Fasching* IV s. 504.

² Vrt. edellä 4 §:ssä selostettuja ennen kaikkea lähimmän esikuvamme Ruotsin (ks. *Tirskonen*, Sp II s. 493 ja *Lakimiespäivät* 1960 s. 91 aliv. 1, *Halila* LM 1964 s. 10 aliv. 39), mutta myös Itävallan, Norjan ja Saksankin purkusäännöstöjä.

aineistoon liittyviä seikkoja.

Kolmannen ryhmän muodostavat ne tapaukset, jotka säänneltiin laissa siitä syystä, että vakiintunut oikeuskäytäntö ja oikeustiede olivat tavanomaiseksi oikeudeksi kehittäneet mahdollisuuden purkaa lainvoiman saanut tuomio silloin, kun se perustui joko ilmeisesti väärään lain soveltamiseen tai erehdykseen.

Esiteltäessä omaa oikeuttamme lähinnä olevaa Ruotsin RB:n purkusään-
nöstöä tunnutaan omaksi ryhmäksi muodostettavan ensinnäkin tilanteet, joissa perusteena olevan seikan muodostaa rikollinen tahi epämoraalinen menettely, toiseksi ryhmäksi uuteen selvitykseen nojautuva purkaminen ja kolmanneksi ilmeisesti väärään lain soveltamiseen nojautuva purku.³

Onkin tietysti myönnettävä, että varsin voimakkaat syyt puhuvat sen puolesta, että silloin kun oikeudenkäynnin lopputulokseen on vaikutettu rikollisin menettelyin, tulee tällaisten tapausten oikeuspoliittisen käsittelyn olla yhdenmukainen. On huomautettu, että on valtion oikeusjärjestyksen perusteiden vastaista, että se uhkaa jotain tekoa rangaistuksella, mutta kuitenkin pysyttää sellaisen tuomion, joka perustuu rangaistavaan menettelyyn.⁴ Kun oikeudenkäynnin ulkopuolellakin pyritään rikollisen menettelyn kohteeksi joutuneelle antamaan oikeussuojaa, tulisi luonnollisesti tämän olla voimassa silloinkin, kun tämä rikollinen menettely ilmenee oikeudenkäyntimenettelyssä ja käyttäen hyväksi valtion juuri oikeussuojan antamiseen tarkoittamaa organisatiota. Toisaalta on myös katsottu, että purkuhakemuksen nojaaminen rikolliseen menettelyyn perustuisi *oikeellisuuden ajatukseen*, oikeudenkäyntiaineiston ollessa kysymyksessä taas *aineellisen totuuden vaatimukseen*.⁵ Erityyppisiin rikollisiin menettelyihin perustuvien purkutilanteiden yhtäläisyyksien voitaisiin niin

³ Cars jakaa perusteet »rikollisen menettelyn ja väärän todistelun», »uusien syiden» ja »väärän lain soveltamisen» ryhmiin, Ekelöf »rikollisen tai moraalittoman menettelyn» ja »muiden syiden» ryhmiin.

⁴ Ks. *Johannsen* s. 90, ks. myös *Hahn*, *Materialen* s. 380, jossa katsotaan rangaistavan teon »välttämättömäksi seuraukseksi», että tuomiota ei voida pysyttää. — Vrt. toisaalta *Gaul*, *passim.*, joka katsoo, että purku Saksassa on rajoitettu rangaistaviin tekoihin yleensä lähinnä todistelun varmuuden intressissä. Tätä intressiä, tosin »subjektiivisessa suhteessa», kuten *Bruns* s. 482 toteaa, vastaa Ranskan Cpc art. 497n säännös, jonka mukaan siviilikantelua anovan on esitettävä kolmen vähintään kymmenen vuoden ajan ylioikeudessa toimineen asianajajan vakuutus siitä, että he pitävät hakemusta perusteltuna, ks. *Glasson—Tissier—Morel* s. 437, *Cuche—Vincent* s. 536.

⁵ Ks. *Sauer*, *Methodenlehre* s. 545 s., joka uusien tosiasioiden suhteen, mikä Saksassa tulee kysymykseen vain purettaessa tuomio syytetyn eduksi, katsoo totuuden vaativan purkamista, muissa tapauksissa so. sen perustuessa rikolliseen menettelyyn, oikeudenmukaisuuden vaativan purkua.

ollen katsoa ulottavan välttämättä vaikutuksensa myös näiden purkutyyppien soveltuvuuteen yhdessä tutkittavaksi.

Kiistämättä mainittuja periaatteellisia näkökohtia, milloin rikollisella menettelyllä on vaikutettu tuomioon, jotka ovat osaltaan olleet vaikuttamassa rikosperusteisten purkutilanteiden sääntelyyn osaksi muista purkuperusteista poikkeavalla tavalla, lienee asian laita laajemmin tarkasteltaessa kuitenkin siten, että voimakkaammin kuin rikollinen menettely purkuperusteena kytkee yhteen OK 31:7,1 1 ja 2 kohtien tilanteet, liittää toisaalta OK 31:7,1 2 ja 3 kohdissa mainitut purkutapaukset yhteen se seikka, että ne kohdistuvat molemmat tuomion perustana olevaan *tosiasia-aineistoon*. Näissä tapauksissa tapahtunee myös kaikkein selvimmin *yhden* perusteen osoittauduttua soveltumattomaksi liukuminen *toiseen*, eli OK 31:7,1 2 kohdasta 3 kohtaan. Purkuperusteiden liittyminen oikeudenkäyntiaineistoon merkitsee ainakin teoriassa sitä, että purkuhakemukseen suostumisen vaikutukset ulottuvat ei vain tuomioon vaan *edeltäneeseen menettelyyn asti*, jolloin perusteiden vaikutus ilmenee varsinaisen restitUTION luonteisena. Ne saavat säännönmukaisesti aikaan sen, että koko oikeudenkäynnin lopputulos on mitätöitävä ja oikeudenkäyntiaineisto tutkittava uudelleen olkoonpa siihen kohdistunut moite sitten rikolliseen menettelyyn nojautuvaa tahi muuta uutta selvitystä. Huolimatta siis rikollisten menettelyjen samankaltaisuudesta sinänsä tuntuu tarkoituksenmukaisemmalta erottaa *1 kohdan tilanteet erikseen ja 2—3 kohtien tilanteet* omaksi ryhmäksi.

Kun kuitenkin otetaan huomioon kaikki mahdolliset rikolliset menettelyt, jotka voivat sisältyä OK 31:7,1 1 kohdassa tarkoitettuihin tapauksiin, saattaa olla, että niihinkin sisältyy juuri oikeudenkäyntiaineistoon vaikuttanutta lainvastaista toimintaa. Mainitun kohdan sovellutusalaista on siitä syystä pakko erottaa oikeudenkäyntiaineistoon kohdistuva rikollinen menettely erikseen, ja liittää sekin käsiteltäväksi 2 ja 3 kohtien yhteydessä.

Viimeisen ryhmän muodostavat ilmeisesti väärään lain soveltamiseen tai erehdykseen kohdistuvat purkutyyppit.

Ensimmäisen ryhmän purkutilanteille annetaan yleisnimitys »menettelypurku», koska oleellinen seikka niissä on rikollinen menettely. Nämäkin jakaantuvat kuitenkin kahteen oleellisesti poikkeavaan tapaukseen, toisaalta *tuomioistuimen jäsenen ja virkamiehen* rikolliseen menettelyyn, mikä luonteeltaan on lähellä kantelua, ja josta niin ollen käytetään myös nimitystä *k a n t e l u l u o n t e i n e n m e n e t t e l y p u r k u*.⁶ Tällaisen purkutilanteen vaikutukset saattavat olla jokseenkin yhtä ehdottomat kuin kantelussakin, so. aiheut-

⁶ Vrt. myös ed. s. 50 ss.

taa koko edeltäneen oikeudenkäynninkin mitätöitymisen. Tällöin purun vaikutus on kaikkein voimakkain.

Muu rikollinen menettely OK 31:7,1 1 kohdan mukaan voi puolestaan ilmetä eri tavoin, tällöin katsotaan kysymyksessä olevan tavallinen menettelypurku.

Oikeudenkäyntiaineistoon kohdistuville purkutyypeille on annettu yhteisnimitys *restituutio- eli palautuspurku*. Voidaan tietysti olla eri mieltä tämän nimityksen onnistuneisuudesta, sillä restitutioiden vanhastaan on merkinnyt muutakin kuin purkua, so. määrääjän ja yleisemmin prosessuaalisen olotilan palauttamista. Määrääjän palauttaminen on nykyisissä säännöksissä kuitenkin säännelty erikseen, eikä siitä käytetä yleensä nimitystä *restituutio*. Toisaalta taas »palautus»-nimityksellä tarkoitetaan nimenomaan prosessioikeudessa mm. niitä tilanteita, joissa ylempi tuomioistuin palauttaa asian alempaan uutta käsittelyä varten.⁷ Siitä syystä se ei ehkä ole paras mahdollinen vastine tälle ryhmälle. Kun kuitenkin *restituutio-* samoin kuin *palautus-*nimityksiin liitetään aina lisäksi sana *purku*, ei epäselvyyksien syntymistä voitane pitää kovin ilmeisenä, sillä purkuhan joka tapauksessa on prosessioikeuden alalla assosioitavissa juuri lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen. Käytettäessä yhdessä sekä palauttamista että purkamista tarkoittavaa ilmaisua pyritään samalla kiinnittämään huomio siihen, että nämä purkutapaukset säännönmukaisesti liittyvät juuri tilanteisiin, joissa asia tarvitsee uutta oikeudenkäyntiaineistoon asti vaikutuksensa ulottavaa käsittelyä. Purkaminen merkitsee siis säännönmukaisesti sitä, että ensiprosessin aikana tuomion perustaksi pantua *oikeudenkäyntiaineistoa ei voida hyväksyä* varaamatta asianosaisille oikeutta saada asia vielä kerran uudelleen tutkittavaksi uuden selvityksen valossa.

Moite oikeudenkäyntiaineistoon nähden voi, kuten edellä jo mainittiin, sisältää myös väitteen, että aineisto on määrätynlaisen rikollisen menettelyn johdosta muodostunut vääräksi ja tässä mielessä on arvotonta todistamaan sitä, minkä sen oikeudenkäynnissä on katsottu todistaneen. Näistä OK 31:7,1 2 kohdan rikolliseen menettelyyn nojautuvista purkuperusteista on muodostettu ns. *kvalifioitu palautuspurku*.

Jos taas moite ei ole sisällytettävissä OK 31:7,1 2 kohdan sovellutusalaan, katsotaan olevan kysymyksessä ns. *yleisen restitutiio- eli palautuspurkutilanteen*.

⁷ Palauttamista ylemmästä oikeusasteesta alempaan ensiprosessin kestäessä ks. tosin osittain vanhentuneeseen oikeuteen perustuva *Reinikainen*, passim.

Viimeisen ryhmän muodostavat OK 31:7,1 4 kohdassa tarkoitettut ilmeisesti väärään lain soveltamiseen perustuvat tapaukset. Kun näissä tapauksissa ei moitetta kohdisteta yleensä itse menettelyyn oikeudenkäynnin aikana tahi oikeudenkäyntiaineistoon, jotka pääsääntöisesti hyväksytään sellaisinaan, vaan lain soveltamiseen liittyvään toimintaan, ja näin ollen purun seurauksena saattaa riittää pelkkä tuomion oikaiseminen,⁸ on tälle ryhmälle annettu nimeksi o i k a i s u p u r k u.

Sen alaan kuuluvat myös tosiasialliseen tuomion perustaan kohdistuvat oikaisut, kuten väärällä nimellä tuomitseminen, jolloin pelkkä oikaisu voi myös olla riittävä. Tämän purun vaikutus oikeudenkäyntiin nähden on siis säännönmukaisesti kaikkein vähäisin, koska mitään »poistamista» tai »palauttamista» ei ehkä ole tarpeellista suorittaa.

Kun seuraavan esityksen aikana puhutaan menettelypurusta, tarkoitetaan sillä siis OK 31:7,1 1 kohdassa mainittuja purkutilanteita, kantelunluonteisella menettelypurulla taas lähinnä tuomioistuimen jäsenen virkavirheeseen perustuvaa purkamista, palautus- eli restitutiopurulla oikeudenkäyntiaineistoon kohdistuvaa tuomion moitetta, joista OK 31:7,1 2 kohdan tapaukset muodostavat kvalifioidun palautuspurun, ja oikaisupurulla OK 31:7,1 4 kohdassa säänneltyä lain ilmeisesti väärään soveltamiseen nojautuvaa purkua tahi OK 31:11n tarkoittamia tosiasiaerehdykseen kohdistuvia tapauksia.

2. Hallintoprosessi

HPurkuL:n säännökset eroavat osittain OK 31:7n sääntelystä. Purkua hallintoprosessissa koskevan lain 6 §:n suhteen ei voida selvästi lähteä erottamaan sellaisia purkutyyppejä kuin edellä on OK 31:7n suhteen tehty.

Mitä ensinnä HPurkuL:n 6,1 § 1 kohdan perusteisiin tulee, on kysymyksessä puhdas kantelu eli ainoastaan prosessuaalisiin menettelyvirheisiin hallintolainkäytössä kohdistuva moite. Vaikkakin ns. kantelunluonteinen menettelypurku voi olla sukua kantelutilanteille, on, tämän tutkimuksen keskittyessä nimenomaan tuomion p u r k a m i s e e n, jätettävä HPurkuL:n 6,1 § 1 kohdassa tarkoitettu tilanne tutkimuksen ulkopuolelle.

Mitä HPurkuL:n 6,1 §:n 2 ja 3 kohtaan tulee, ne vastaavat olennaisesti entisiä OK 31:3n perusteita ja ns. analogisen restitution tilanteita. Yksityiskohtaisia säännöksiä, vastaten menettelypurkua tai kvalifioitua palautuspur-

⁸ Näin oli asian laita jo analogisen restitution aikaan, ks. *Tirkkonen* s. 290 ss., uusien säännösten mukaan ks. *sama*, Sp II s. 535, vrt. myös *Cars* s. 252 ss.

kua ei ole lakiin otettu.

Kun hallintoprosessia koskevat normit käsitellään tässä tutkimuksessa siviili-prosessia koskevien normien jälkeen lähinnä vertailevassa mielessä, on kuitenkin pakko suorittaa eräänlainen tyyppijako hallintoprosessiakin koskevien purkuperusteiden suhteen.

Kun kvalifioitu palautuspurku ei tule kysymykseen, on kaikki menettelyssä esitettävään oikeudenkäyntiaineistoon liittyvät säännökset käsiteltävä yleisen palautuspurun yhteydessä, ja noudattavat ne siis tätä koskevia säännöksiä. Samoin on pakko menetellä menettelypurun suhteen. Sen soveltaminen ei ole mahdutettavissa HPurkuL:n 6,1 §:n 1 kohdan menettelyvirhetilanteisiin, koska mainitut tilanteet tarkoittavat, kuten lain esitöistä käy ilmi, yksinomaan prosessuaalisia virheitä.

Mitä taas oikaisupurkuun tulee, käsittää sen soveltamisala HPurkuL:n 6,1 §:n 2 kohdan mukaan tosin myös tosiasiaerhdyksen, mutta se vastaa tältä osin lähinnä OK 31:11n purkua. Oikaisutilanteisiin on luettava lisäksi HPurkuL 10,3 §:n sääntelemä mahdollisuus oikaista tuomiota purun yhteydessä.

II. LUKU

TUOMIONPURUN MUODOLLISISTA EDELLYTYKSISTÄ

7 §. Purkumenettelyn kohteesta

I. Siviiliprosessi

1. Tuomiot

Niinkuin OK 31:7,1n ensimmäisen virkkeen alusta jo käy selville, ovat purkumenettelyn kohteena ensi sijassa *lainvoiman saaneet tuomiot eli lopulliset asialliset ratkaisut*.¹

Tuomioistuimen antamaa tuomiota² ei yleensä pidetä mitättömänä, vaan sen katsotaan virheistä huolimatta olevan pätevä niin kauan kuin sitä ei moitita.³ Kuitenkin eräissä poikkeustapauksissa on oikeuskirjallisuudessa katsottu, että tuomio voi olla joko suoraan mitätön tai ainakin enemmän tai vähemmän normaaleja vaikutuksia vailla oleva.⁴

Viimeksi mainituissa tapauksissa on ratkaistava se kysymys, onko tällainen

¹ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 527, *Cars* s. 101, *Skeie* III s. 84, *Rosenberg* s. 772, *Stein—Jonas—Pohle* § 578 I 1, *Fasching* IV s. 496.

² Vrt. terminologiasta oikeustieteessä ja oikeuskäytännössä ja myös lakitekstissä *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 24 ss., *Halila* LM 1964 s. 25 s. ja aliv. 97 sekä OK 24, 25, 30 ja 31 luvuissa käytettyjä termejä, vrt. myös UL 3 luku.

³ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 322, *Halila* s. 56 s., *Wrede*, Om domars ogiltighet s. 19 ss., II s. 229 s., *Kallenberg* I s. 1191 ss., *Eckhoff*, Retskraft s. 35 ss., *Jauernig*, passim., *Rosenberg*, s. 337 ss., *Stein—Jonas—Pohle* I 3 vor § 578, *Blomeyer* s. 406, *Hellwig* s. 556. — Vrt. yksityisoikeudellisten oikeustointen osalta *Kivimäki—Tlöstalo* s. 328 ss., hallintotoimiin nähden *Vilkkonen*, passim.

⁴ Ks. erityisesti Saksan oikeuskirjallisuudessa harrastuksen kohteena olleesta ongelmasta *Stein—Jonas—Pohle* I 1 ja 2 vor § 578, *Jauernig* s. 6 ss., *Rosenberg* s. 337 ss., *Hellwig* s. 554 ss. Vrt. myös *Blomeyer* s. 406. — Suomen oikeudessa ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 322, *Halila* s. 56 aliv. 97.

»vajaa» tuomio purettavissa. Voitaisiinhan ajatella että purkaminen ei ole joko tarpeellista, koska tuomiolta puuttuvat sen normaalit vaikutukset, tahi että purkaminen ei olisi mahdollista ainakaan mitättömyystapauksessa.

Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin pääsääntöisesti katsottu, että mainittunlaistenkin tuomioiden purkaminen on mahdollista.⁵ Sillä vaikkakaan tällaisen tuomion purkaminen ei ehkä olisi aina *välttämätöntä*, voi se silti olla *perusteltua*, mikäli varsinaista muutoksenhakukeinoa ei ole enää käytettävissä, mahdollisen epävarmuuden tilan poistamiseksi.⁶

Purettavaksi anotun tuomion tulee olla kotimaisen tuomioistuimen antama, sillä lainkäyttötoimintana ei valtio voi harjoittaa tuomioiden purkamisvaltaa muuta kuin omien tuomioistuijensa tuomioihin nähden.⁷

Purkukelpoisuuden kannalta ei ole myöskään sillä seikalla merkitystä, onko tuomio annettu tavallisen, ns. kontradiktorisen menettelyn jälkeen vaiko yksipuolisena tuomiona vastaajan tai nyttemmin myös kantajan⁸ jäätyä saapumatta asian ensikäsittelyyn ja saapuville tulleen vaadittua yksipuolista tuomiota, mikä on dispositiivisessa riita-asiassa mahdollista.⁹ Viimeksi mainittuun tuomioon nähden ovat moiteperusteet tosin rajoitetumpia johtuen siitä, että todistelumenettelyä ei yleensä suoriteta.

⁵ Ks. *Blomeyer* s. 509 yleensä muutoksenhakuoikeuden kannalta, *Stein—Jonas—Pohle* I 3 vor § 578, vrt. *Rosenberg* s. 773.

⁶ Vrt. toisaalta *Blomeyer* s. 409 aliv. 3 ja *Jauernig* s. 188 s. sekä aliv. 191; Saksassa on mahdollista nostaa vahvistuskanne tuomion toteamiseksi vaikutuksettomaksi.

⁷ Ks. *v. Kries* s. 412 aliv. 227 a., KKO 2. 9. 1970/1675, jossa hakija oli anonut, että KKO purkaisi Tukholman RO:n antaman, lainvoiman saaneen tuomion isyyttä ja avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen elatusapua koskevassa asiassa tai ainakin määräisi, ettei tuomio ole täytäntöönpantavissa Suomessa. KKO: Koskei KKO:n toimivaltaan kuulu vieraan valtion tuomioistuimen antaman tuomion purkaminen eikä KKO:n asiana myöskään ole ensimmäisenä asteena ratkaista kysymystä hakemuksessa tarkoitettuna tuomion täytäntöönpanosta, KKO jätti anomuksen tutkittavaksi ottamatta.

⁸ Ks. 14. 1. 1972 annettua lakia OK:n muuttamisesta (1972/21) jonka mukaan OK 12: 10:ssä säännellyn edellytyksin vastaaja, 12:12:ssä säännellyn edellytyksin kantaja voi saada yksipuolisen tuomion.

⁹ Ks. *Cars* s. 106, missä on tarkasteltu kysymystä, onko yksipuolisen tuomion purkaminen mahdollista yhtäläisesti kuin muunkin tuomion, missä suhteessa kielteisellä kannalla Ruotsissa on ollut *Gärde* s. 851. *v. Kriesin* kielteinen kanta s. 471, johon *Cars* myös viittaa, perustuu lähinnä siihen, ettei ole olemassa sellaista purkuperustetta kuten väärää valaa jne., ja toisaalta virkarikos- ja petostilanteissa olisi asianosaisen ensisijassa (Saksan purkuperusteet ovat kaikki toissijaisia) ollut turvauduttava takaisinsaantiin, joten hän ei voi enää hakea purkua. Yleensä pidetään ulkomailla myös yksipuolista tuomiota purkukelpoisena, ks. *Rosenberg* s. 772, *Stein—Jonas—Pohle* § 580 I 2, *Fasching* IV s. 496, *Glasson—Tissier—Morel* s. 415.

Eräiden ulkomaisten prosessilakien mukaan voidaan dispositiivisissa riita-asioissa, joihin lähinnä seuraava esitys rajoittuu, antaa asianosaisen joko kanteesta luopumiseen tai sen myöntämiseen perustuva luopumis- tai myöntämistuomio. Edellytyksenä on, että asianosainen, asettamatta rajoituksia tai vastaväitteitä joko luopuu kanteestaan tai ilmoittaa pitävänsä vastapuolen esittämää kannetta oikeutettuna.¹⁰

Se, mikä oman oikeutemme suhteen tässä kohdin tuntuu pakottavan ottamaan jossain määrin kantaa mainitunlaisen, ennen kaikkea myöntämistä koskevan ilmoituksen luonteeseen on se, että myöntämisessä on katsottu olevan kysymyksessä, paitsi *prosessitoimi*, myös *aineellisoikeudellinen oikeustoimi*, joka myöntämisen ollessa tosiasioiden vastainen, samalla synnyttäisi myönnetyn oikeussuhteen.¹¹

Kotimaisessa oikeudessamme edusti *Granfelt* lähinnä aineellisoikeudellista teoriaa. *Wrede* puolestaan omaksui erityiset »prosessuaaliset oikeustoimet», joihin myöntäminen hänen mukaansa kuului.¹²

Sittemmin asetui *Halila* sille kannalle, että myöntäminen oli periaatteessa

¹⁰ Ks. dZPO 306—307 §, *Rosenberg* s. 649 ss., *Stein—Jonas—Pohle* § 306 I 1, § 307 I 1, *Blomeyer* s. 297 ss., *Baumbach—Lauterbach* s. 630 ss., öZPO 394—395 §, *Fasching* III s. 599 ss., Ruotsissa RB 42:18, vrt. myös RB 17:4 ja 43:7, ks. *Ekelöf* IV s. 55 ss., *Hassler* s. 373 s.

¹¹ Tällä kannalla oli saksalainen vanhempi oikeustiede yleensä, ks. näistä *Halila* s. 118 ss., *Baumgärtel* s. 143 ss. — Tämä aineellisoikeudellinen tai »Doppelnatur»-luonnetta edustava kanta joutui kuitenkin jo vuosisadan alusta lukien yhä voimistuvaan vastavirtaan ja kritiikin kohteeksi, ja nytemmin saksalaisessa oikeuskirjallisuudessa on todettu, ettei po. käsityksellä ole enää nykyisin kannatusta, ks. *Baumgärtel* s. 143 ss., eikä nykyhetken johtavissa prosessualisteissa enää ole kaksoisluonne-konstruktion kannattajia viimeisen suuren kommentaarin, *Stein—Jonas—Pohlen* käännettyä 19. painoksessaan (*Grunsky*) myös prosessitoimilinjalle, ks. mt. § 307 I 1. — Vrt. *Olivecrona*, *Rätt och dom* s. 186, joka toteaa mainitun kommentaarin olleen viimeisimpänä aineellisen teorian kannalla, jolla muuten *Schönke* itse oli, ks. *Schönke* s. 208. — Uudemmassa kirjallisuudesta ks. *Schönke—Kuchinke* s. 230, *Rosenberg* s. 647 (*Wissenserklärung*), *Blomeyer* s. 302 ss., *Bruns* s. 257, *Fasching* III s. 607.

Ruotissakin oli alkuaan aineellinen teoria vallalla, ks. *Gärde* s. 480, PLB s. 151. *Kallenberg* oli prosessuaalisen teorian kannalla, ks. *Kallenberg* I s. 757 ss., 1220 ss., II s. 28 ss. — Uudempi ruotsalainen oikeustiede lienee lähinnä prosessuaalisella kannalla, ks. *Hassler* s. 373, joka pitää myöntämistä ilmoituksena, että vastaaja hyväksyy kanteen, ks. toisaalta *Ekelöf* IV s. 57 s. — *Olivecrona*, *Rätt och dom* s. 190 s. pitää myöntämistä vain vastaajan ilmoituksena siitä, että annettaisiin määrätyn sisältöinen tuomio, mihin asian käsittely päättyisi.

¹² Ks. *Granfelt—Castrén* XIII muist. 4 ja 5, *Psykologiska problem* s. 6, vrt. kuitenkin *Processledning* s. 90, missä tunnustamista ja myöntämistä käsitellään saman kaltaisina vanhan OK 17:36n alaan kuuluvina lausumina, ks. myös *Halila* s. 124 aliv. 20 i.f. *Wreden* osalta ks. *Todistusoikeus* s. 113 s., I (3. painos) s. 351 ss. ja II s. 142 s., *Zivilprozessrecht* s. 231 ja *Halila* s. 124 s.

samanlainen prosessitoimi kuin tunnustaminen vain sillä erotuksella, että edellisen kohteena oli *oikeussuhde*, jälkimmäisen *tosiasia*.¹³ *Tirkkonen* puolestaan omaksui lähinnä myöntämisen kaksoisluonnekonstruktion katsomalla, että myöntäminen, ollessaan todellisen asiantilan vastainen, merkitsee asianosaisten taholta disponointia. Seurauksena on, että olemattoman oikeussuhteen myöntäminen samalla saa tällaisen oikeussuhteen aikaan.¹⁴ *Ellilä* taas lienee lähinnä asettunut, ainakin epäsuorasti pääteltynä, *Tirkkosen* linjalle.¹⁵

Viime vuosina on meidänkin lakitekstiimme ilmaantunut myöntämistä koskevia lainkohtia, ensimmäiseksi OK 14:1,leen. Sen mukaan on, kantajan käytettyä oikeudenkäynnin alussa ensimmäisen puheenvuoron vastaajan, jolle hän myönnä kannetta, esitettävä vastaväitteensä ja ne seikat, joihin hän väitteensä perustaa.

Lain esitöistä ei voi saada tukea sille, että myöntämisellä olisi tarkoitettu jotain muuta kuin prosessitoimintaa, sillä perusteluissa tunnutaan lähinnä viittaavan asianosaisten totuusvelvollisuuteen.¹⁶ Lainkohta tarkoittaneekin lähinnä olla vain lausuma tuomioistuimen prosessinjohtotoimenpiteiden järjestämiseksi. Lisäksi uusittaessa OK:n erinäisiä säännöksiä (14. 1. 1972/21) voidaan OK 12:10,2n mukaan antaa yksipuolinen tuomio kantajan poissaollessa vastaajan vaatimuksesta, eräiden edellytysten vallitessa, jolloin kanne on hyödyttävä siltä osin kuin vastaaja ei sitä myönnä oikeaksi. Tästäkään säännöksestä ei voitane tehdä myöntämisen luonnetta koskevia johtopäätöksiä.¹⁷

Se kritiikki, mitä varsinkin Saksassa on esitetty viime vuosikymmeninä myöntämisen aineellisoikeudellisia vaikutuksia vastaan, tuntuu olevan siinä määrin kantovoimaista, että tuskin voidaan katsoa myöntämisen sisältävän disponointia joutumatta melkoisiin vaikeuksiin tällöin syntyneen tilanteen kä-

¹³ Ks. *Halila* s. 127 ss., erit. s. 147 ss.

¹⁴ Ks. *Tirkkonen* LM 1951 s. 158 ss., Rp II s. 192, Sp II s. 47 s., 122 aliv. 1, ja 127 s. sekä Pääpiirteet s. 148 ja s. 150 s.

¹⁵ Tämä epäsuora johtopäätös voitaneen tehdä *Ellilän* yhtyessä tältä kohdin huomautuksista *Tirkkosen* *Halilan* mainitun teoksen johdosta antamaan lausuntoon, ks. LM 1951 s. 152 ss., *Tirkkosen* tosin todettua kysymysten suuren kiistanalaisuuden, ks. *Ellilä*, Lausunto s. 23 ss.

¹⁶ Ks. HE 1959/33 s. 3, vrt. kuitenkin *Tirkkonen*, Sp II s. 47 s. — Lainkohdassa ei tehdä eroa dispositiivisen, so. sellaisen asian välillä, jossa sovinto on sallittu, eikä sellaisen, jossa sovinto ei ole sallittu.

¹⁷ Tässä lainkohdassa tehdään ero dispositiivisten ja indispositiivisten asioiden välillä, mutta toisaalta yksipuolinen tuomio ei viimeksi mainittuihin nähden tule lainkaan kysymykseen.

sittelyssä, mihin kritiikki on osin juuri kohdistunut.^{17a} Tällaisina painavimpina argumentteina¹⁸ on esitetty mm., että keskitason vastaaja ei tarkoita myöntäessään kanteen tehdä mitään disponointia, hän suhtautuu vain kanteeseen. Jos syntyisi jokin uusi oikeusperuste kanteelle, tapahtuisi samalla kanteen muutos,^{18a} ja kantajan olisi uudelleen vaadittava nyt syntynyttä oikeutta. Uuden oikeussuhteen vaikutukset, kuten koron suoritusvelvollisuuden alkamisajankohta, mahdollinen etuoikeus, kuittausoikeus jne. saattaisivat olla poikkeavia siitä, mitä alkuperäinen kannevaatimus koski: Näin jouduttaisiin melkoisiin ristiriitatilanteisiin.¹⁹

Lisäksi voidaan mainita, että dispositiivisessa asiassa ei voida pitää edes sallittuna, että kantajan kanne perustettaisiin seikkaan, eli myöntämisen aikaan saamaan disponointiin ilman, että kantaja olisi sitä vaatinut, sillä oikeus ei voisi viran puolesta suinkaan ottaa tällaista seikkaa huomioon.²⁰ Kun dispositiivisissakin asioissa on pyrittävä, joskin rajoitetuin keinoin, aineelliseen totuuteen, tulisi oikeustointen solmimisen tapahtua nimenomaisesti eikä kätkeytyneinä vastaajan myöntämisilmoituksen pimentoon. Joka tapauksessa olisi tuomioistuimen siis kysyttävä, myöntääkö vastaaja kanteessa tarkoitetun vaatimuksen vaiko perustaa jonkin oikeussuhteen, eikä tämä voi olla prosessin tarkoitus. Se, että myöntämisen yleensä katsotaan sitovan antajaansa, ei merkitse sitä, että se samalla disponoisi mitään, mikä ei kyllä estä vastaajaa oikeustoimenkaan tekemisestä prosessin aikana, mutta sen tulee olla nimenomaisesti tällaiseksi ilmaistu eikä pelkkä valmiin kanteen myönnytyks.²¹

^{17a} Ks. tältä osin ennen kaikkea *Lentin*, Festgabe Rosenberg s. 123 ss., seikkaperäistä ja argumentoitua arvostelua.

¹⁸ Ks. po. *Lentin* kirjoitusta ja sen johdosta *Olivecrona*, Rätt och dom s. 186, jossa artikkeleita pidetään täydellisimpänä aineellista teoriaa vastaan esitettyinä kritiikkinä.

^{18a} Vaikkakaan meidän oikeutemme mukaan ei asianosaisten suostumukselle kanteen muutoksen suhteen voida antaa mitään merkitystä, vrt. dZPO 264 § ja sen johdosta esim. *Rosenberg* s. 488 s., voinee tällainen muutos, oikeudenkäynnin kohteen pysyessä samana, olla sallittu, mutta ei, mikäli kanteen yksilöinti muuttuu, mikä myös on po. tapauksessa mahdollista, ks. *Tirkkonen* Sp I s. 538 s., vrt. *Ellilä* DL 1939 s. 395 ss., Oikeudenkäynti s. 64, 134 s., *Reinikainen*, Prosessinedellytykset s. 140 ss. — Jos uusi kanneperuste esim. saamisoikeudelle syntyy, on siirrytty jo ehdottoman prosessinedellytyksen loukkaamistilanteeseen.

¹⁹ Ks. *Lent* mk. s. 128 ss.

²⁰ Ks. *Welamson* s. 81, missä todetaan sellaisen seikan huomioon ottamista dispositiivisessa asiassa, johon ei ole vedottu, merkitsevän oikeudenkäyntivirhettä, ks. *NJA* 1941 s. 80.

²¹ Oikeudenkäynnissä katsotaan kyllä yleisesti voitavan tehdä myös yksityisoikeudellisia oikeustoimia, ks. *Halila* s. 39 ss., *Blomeyer* s. 306, *Rosenberg* s. 648, vrt. myös *Fasching* III s. 606. — Po. yksityisoikeudellinen oikeustoimi on taas moitittavissa vain aineellisoikeudellista oikeustointia koskein perustein.

Myöntäminen käsitetään niin ollen puhtaaksi prosessitoimeksi, ja myöntämiseen perustuvaa tuomiota voidaan moittia tarvitsematta vaatia yleensä sellaisia seikkoja, jotka ovat aineellisoikeudellisten oikeustointen moiteperusteita.²²

Siviiliprosessuaalinen tuomio voi olla kannevaatimusta vastaten joko suoritus- eli velvoittamistuomio, vahvistustuomio tahi muotoamistuomio.

Mahdollisuutta suoritus- eli velvoittamistuumion ja vahvistustuomion yleisestä kelpaavuudesta tuomionpurkuteitse kumottavaksi ei liene yleensä asetettu kysymyksen alaiseksi, joskin eräissä poikkeustilanteissa voi rajoituksia olla säänneltynä, kuten konkurssituomioon pesän omaisuuden tultua jaetuksi, vekselituomioon eräissä tapauksissa jne.²³

²² Kysymys moitemahdollisuuksista toisaalta prosessitoimiin, toisaalta aineellisoikeudellisiin oikeustoimiin nähden siinä suhteessa, soveltuvatko samat moiteperusteet, on kirjallisuudessa kiistainen, ks. toisaalta *Halila* s. 44 ja s. 48 ss., *Tirkkonen*, Sp I s. 587 ss., *Kallenberg* I s. 1246 ss. Ks. myös *Henckel* s. 81 ss., *Blomeyer* s. 140, *Rosenberg* s. 288, *Zeiss* s. 44. Toisella kannalla Ruotsin uudempi oikeustiede, ks. *Ekelöf* I s. 21. — Myöntämistoimen moittimisesta vrt. myös *Fasching* III s. 607, missä tuomion tultua lainvoimaiseksi viitataan juuri ylimääräisten muutoksenhakukeinojen käyttömahdollisuuteen.

Oikeuskäytännön osalta ks. seuraavat tiedonannot:

KKO 1950 I 25: Kanne tonttiosan kaupan mitättömäksi julistamisesta hylättiin näyttämättömänä, kun vastaajan kanteen oikeaksi myöntämiseen siihen nähden, että kanteen tarkoituksena ilmeisesti oli estää kolmatta henkilöä käyttämästä osatalokkaan lunastusoikeutta, ei voitu kiinnittää huomiota eikä kanteen perusteeksi esitettyjä seikkoja muutoin ollut näytetty toteen.

KKO 1956 II 66: Määräalan omistusoikeuden vahvistamista koskevassa jutussa, jossa kannetta vastustancelle kolmannelle henkilölle myönnettiin itsenäinen muutoksenhaku-oikeus, kanne hylättiin näyttämättömänä, vaikka vastaaja oli myöntänyt sen oikeaksi.

KKO 1958 II 32: Kolmannen henkilön toista puolisoa vastaan ajamassa velkomusjutussa oli vastaaja myöntänyt kanteen oikeaksi. Toinen puoliso — katsoen kysymyksessä olevan valesitoumuksen, jonka tarkoituksena oli loukata hänen avio-oikeuttaan, otti asiassa puhevallan ja vaati kanteen hylkäämistä. Koska velkasitoumusta oli pidettävä mainittua tarkoitusta varten annettuna valesitoumuksena, hylättiin kanne.

Ainakaan sanamuodoista päätellen ei kysymyksessä ole ollut myöntämistä arvosteltaessa muu kuin lähinnä näyttöön kohdistuva toteamus; jos kysymyksessä olisi ollut aineellisoikeudellinen disponointi, olisi perustelujen tullut olla tarkemmat.

²³ Muutamien maiden siviiliprosessilacissa on tosin eräiden tuomioiden purkumahdollisuus evätty, ks. esim. Norjassa *Skeie* III s. 87, *Eckhoff* s. 214. — Tavallista runsaammin rajoituksia ilmenee Zürichin ZPO:sta, ks. *Sträuli—Hauser* s. 523 s. — Vekselituomion purkaminen on öZPO 556 §:n mukaan kielletty hyvässä uskossa olevaa asianosaista vastaan, joka osittainkin on menettänyt vekselioikeudelliset vaatimuksensa. Ks. tässä kohdin asetetuista edellytyksistä lähemmin *Fasching* IV s. 600 ss.

Mitä sen sijaan muotoamistuomioihin tulee, osoittautuu tilanne toisenlaiseksi. Näille tuomioille ominaisen muotoavan vaikutuksen johdosta on nousut esiin kysymys, onko niitä pidettävä kaikissa tapauksissa yhtäläisesti purettavissa olevina kuin muitakin tuomiotyyppejä. Niinpä on katsottu, että kun muotoamistuomiolla aikaan saatu oikeustilan muutos on astunut voimaan ja tuomion lopulliseksi tulemisesta on kulunut pitempi ajanjakso, on tuomioon perustunut olotila voinut jo siinä määrin muuttua tai joka tapauksessa vakiintua, että haettaessa muotoamistuomion purkamista ja otettaessa huomioon purkavan tuomion taannehtivat vaikutukset, purkaminen voisi järkyttää valitsevaa olotilaa huomattavasti enemmän kuin mitä tapahtuisi, jos tuomio, vaikkakin ehkä aineellisesti vääränä, jäisi voimaan.

Nämä erityisen korostetut epäilyt ja arvelut ovat kohdistuneet ennen kaikkea avioerotuomion (vastaavasti avioliiton peruutuneeksi julistaneen tuomion) purkamiseen silloin, kun toinen aviopuoliso tahi ehkä kumpikin heistä on avioeron jälkeen solminut uuden avioliiton toisen henkilön kanssa.²⁴ Aikaisemman, lainvoiman saaneen avioerotuomion purkaminen aiheuttaisi tällöin välttämättömästi taannehtivine vaikutuksineen sen hämmennystä herättävän tilanteen, että ensimmäinen avioliitto astuisi jälleen päteväksi voimaan ja uuden avioliiton solminut puoliso havaitsisi olevansa kahdessa avioliitossa samanaikaisesti. Tämä puolestaan on sellainen tilanne, jota yksiavioisuuteen perustuva avioliittolaki ei hyväksy, vaan uhkaa jälkimmäistä avioliittoa mitätöimyydellä.²⁵

Tämä ongelma on eräiden maiden prosessilaeissa otettu kyllä nimenomaisesti huomioon kieltämällä tällaisissa tapauksissa avioerotuomion purkamisen.²⁶

Ruotsissa on *Cars* huomauttanut, että tämä ongelma olisi jäänyt lainsäätäjältä huomaamatta.²⁷ On tietysti vaikea sanoa, onko ongelma tahallisesti vai huomaamattomuudesta sivuutettu. Toisaalta oli jo lähinaapurin Norjan laissa

²⁴ Ks. *Eckhoff* s. 214, *Liessem* s. 2, *Fasching* IV s. 478 s., *Kumbruch*, passim., *Nikisch* s. 511.

²⁵ Vrt. *Hakulinen* s. 160, *Rautiala* s. 76.

²⁶ Näin Norjan Tml 424,2 §, ks. *Allen* s. 410, *Skeie* III s. 87, joka katsoo, että säännöstä on sovellettava silloinkin, kun jälkimmäinen avioliitto on jo purkautunut, *Eckhoff* s. 214. Vrt. myös *Sträuli—Hauser* s. 523, jossa katsotaan, että avioerotuomion purkaminen tällaisissa tapauksissa sotisi »yleistä järjestystä» vastaan. — Yleensä muuallakin, missä on haluttu evätä avioerotuomion purkaminen toisen puolison mentyä uuteen avioliittoon, on nojaututtu lähinnä oikeusvarmuuteen, yleiseen etuun, yksiavioisuusperiaatteeseen, siveellisyyteen ym. perustavaa laatua oleviin periaatteisiin, ks. *Kumbruch* s. 63 s.

²⁷ Ks. *Cars* s. 294, ks. myös mt. s. 294 s. kannanotoista Ruotsissa kysymyksen johdosta.

nimenomainen säännös, joten kysymys ei voine olla jäänyt huomaamatta. Asian laita lienee yksinkertaisesti siten, että kysymyksen ei ole katsottu olevan esiintymistaajuukseltaan sitä luokkaa, että se olisi vaatinut erityistä lain-sääntäjän huomiota osakseen.

Sitävastoin on Saksassa todettu, että ongelma oli viime vuosisadan lopulla kyllä esillä. Saksan siviililakikirjan laatijoiden on todettu ottaneen huomioon sen seikan, että kollisiotilanne saattoi syntyä. He *hyväksyivät* kuitenkin tällaisen mahdollisuuden ja asettuivat sille kannalle, että ensimmäinen avioliitto oli tällöin se, joka oli uudelleen astuva voimaan.²⁸

Tätä kantaa ei ole kuitenkaan oikeuskirjallisuudessa haluttu hyväksyä, vaan siinä lähdettiin siitä yleisestä periaatteesta, että vilpittömässä mielessä ollutta, eronneen puolison kanssa avioliiton solminutta henkilöä oli suojattava vastaavaan tapaan kuin kolmatta muissakin samankaltaisissa kollisiotilanteissa.²⁹ Tältä kannalta lähtien on osaksi haluttu *kokonaan kieltää* oikeus purkaa avioerotuomio sen puolison toimesta, joka on mennyt uuteen avioliittoon, koska hän voisi tällöin käyttää vilpillisesti hyväkseen purkumahdollisuutta vapautuakseen ehkä *molemmista avioliitoistaan*, sillä on mahdollista, että ensimmäinen avioliitto kuitenkin lopullisessa käsittelyssä purettaisiin.³⁰ Toisaalta on katsottu, että kun laista ei ilmene mitään rajoituksia purkumahdollisuuksiin eri tuomiotyyppien mukaan, on kaikki tuomiot voitava purkaa. Viimeksi mainittua, yleensä purkamisen sallivaa kantaa voidaan pitää vallitsevana.³¹ Aineellisten oikeussäännösten mukaan on tämän jälkeen selvittettävä, mikä on minkin avioliiton kohtalo.³²

²⁸ Ks. *Liessem* s. 29 s., joka toteaa ZPO:n säätäjien ilmeisestikin jättäneen tilanteen huomiotta, koska muotoamistuoimio ei ollut sen säätämisen aikaan vielä kovinkaan kehittynyt, eikä muotoamistuomion taannehtivia vaikutuksia pystytty tiedostamaan. Tilanne oli kuitenkin toinen BGB:tä säädettäessä, jonka säätäjät olisivat helposti voineet säännellä tämänkin tilanteen. — *Kumbruch* s. 40 s. toteaa pöytäkirjoista ilmenevän, ettei haluttu omaksua samaa sääntöä kuin kuolleksijulistamistapauksessa, *Rüßmann AcP* 167 s. 410.

²⁹ Ensimmäisenä ilmaisi tämän kantansa *Hellwig* s. 558 ss., *JZ* 1904 s. 834 ss., *Grenzen der Rückwirkung* s. 70 s., yleisemmin s. 51 ss., vrt. myös *Kumbruch* s. 30 ss.

³⁰ Ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 578 I 2, *Rüßmann AcP* 167 s. 430 s., po. tilanteessa epää purku-oikeuden uuteen avioliittoon menneeltä puolisolta *Kumbruch* s. 72 s. ja *Blomeyer* s. 602 aliv. 4.

³¹ Ks. *Rosenberg* s. 820, *Stein—Jonas—Pohle* § 578 I 2, joka tekee poikkeuksen vain, milloin on erityistä syytä epäillä vilppiä purkua hakevan taholta, *Schönke—Schröder—Niese* s. 418, vrt. *Lent—Jauernig* s. 218, joka pitää purkamista arveluttavana, muttei kiistä sen sallittavuutta. — Itävallassa *Fasching* IV s. 478 s.

³² Ks. *Schlosser* s. 225 s., *Rüßmann AcP* 167 428 ss., *Jelinek* JBl 1968 s. 557 s., *Peters* MDR 194 s., vrt. myös *Cars* s. 294 s.

Kuten omankin prosessilakimme eli OK 31:7,1n säännöksestä ilmenee, ei erityyppisten tuomioiden suhteen ole tehty rajoituksia. Purkaminen on niin ollen katsottava kaikkiin tuomioihin nähden mahdolliseksi. Paitsi avioerotuomioita on tosin joukko muitakin muotoamistuomioita, joihin nähden vaikeuksia voi syntyä.³³

Kun niin ollen poikkeussäännöstä lainvoiman saaneen avioerotuomion purkamisen suhteen ei ole olemassa, ei meillä voida myöskään asettaa sanotunlaista tuomiota eri asemaan muiden tuomioiden kanssa, sillä muutoin tiettyä osaa oikeuselämässä näyttelevän »yleisen edunkaan» ei voitane näissä tapauksissa katsoa yltävän tuomionpurun estäviin vaikutuksiin.

Eräs toinen lainvoiman saaneen avioerotuomion purkamiseen liittyvä kysymys on se, mikä merkitys *aviopuolison kuolemalla* on mahdollisuuksiin saada jälkeensä puretuksi häntä koskenut varhempi avioerotuomio. Tämä kysymys ajankohtaistuu ennen kaikkea silloin, kun eloon jäänyt puoliso on avioerotuomiossa katsottu syylliseksi eroon ja tästä syystä joutunut tuomion johdosta kärsimään taloudellisia, huolto-oikeuteen tai muuhun liittyviä menetyksiä.³⁴

Oikeuskirjallisuudessa on tuotu esille se kanta, että tällaisessa tapauksessa tulisi avioerotuomio voida toisen puolison kuoleman jälkeenkin purkaa, sillä vaikkakaan avioliittoa ei voida enää herättää henkiin, voitaisiin ehkä viattomasti vääryyttä kärsineen osaksi tulleet haitat saada tällä tavoin oikaistuiksi.³⁵

Ei lienekään kiistettävissä, etteikö tämän kannan tueksi olisi esitettävissä huomion arvoisia näkökohtia. Silloin kun avioerotuomio jälkeensä voidaan todeta vääräksi, voidaan vain sen purkamisella saada aikaan korjaus aiheettomasti syylliseksi tuomitun oikeudellisessa asemassa. Sallitaanhan toisaalta rikosprosessissakin tuomion purkaminen syytetyn kuoleman jälkeenkin, vaikka syytetty ja ehkä rangaistuksen kärsinyt on tällöin kaikkien oikeellisuuden ajatusta toteuttavien toimenpiteiden ulottumattomissa.³⁶ Sitä enemmän syytä olisi katsoa purkaminen mahdolliseksi sellaisessa tapauksessa, jossa viaton vielä voisi saada hyvityksenkin kärsimästään vääryydestä.

³³ Ks. *Schlosser* s. 223 ss.

³⁴ Ks. *Kumbruch* s. 73 ss.

³⁵ Ks. *Kumbruch* s. 78.

³⁶ Ks. *Tirkkonen* s. 218 s., Rp II s. 704, v. *Hentig* s. 139, *Cars* s. 127 s. — Kun syytetyn eduksi tapahtuvan tuomion purkamisen katsotaan perustuvan ennen kaikkea pieteettisyyhin, ovat purkua oikeutettuja hakemaan lähisukulaiset, ks. *Tirkkonen* s. 218 s., *Cars* s. 127, vrt. ms. aliv. 226, jossa todetaan, että *syytetyn eläessä* eivät omaiset voi hakea purkua.

Esitetyistä ajatuksista huolimatta, kiistämättä niiden oikeutusta, on todettava oikeuskirjallisuudessa asetutun yleensä sille kannalle, että avioerotuomioita ei voida toisen puolison kuoltua enää purkaa.³⁷

Avioerotuomion purkamistahan ei ensinnäkään voida, jos halutaan muutos avioerosta aiheutuviin sivuvaatimuksiin kuten avio-oikeuden menetykseen, vahingonkorvaukseen ja huoltomääräyksiin, sallia vain osaksi, so. viimeksi mainittuihin nähden, vaan ensin on purettava syyllisyyskysymystä koskeva ratkaisu, johon sivuvaatimukset perustuvat.^{37a}

Silloin, kun eronnut puoliso on kuollut, ei avioliittoa voida saada voimaan purkamalla avioerotuomio. Kysymystä avioeroon tuomitsemisesta samoin kuin avioerotuomion purkamisesta on pidettävä siinä määrin henkilökohtaisena asiana, ettei mikään seuraanto oikeudenkäynnissä prosessin aikana enempää kuin sen jälkeenkään voi tulla kysymykseen.³⁸ Vain asianosainen itse voi prosessata tällaisesta kysymyksestä, eivät hänen perillisensä tai muut mahdolliset oikeudenomistajansa. Ei ole myöskään ajateltavissa, että purkamistoimenpiteet rajoitettaisiin vain siihen, että avioerotuomio otetaan uudelleen käsiteltäväksi ja kumotaan (*judicium rescindens*), minkä jälkeen uudelleen vireille tulleen avioeron kohtalo ratkaistaisiin sitten yleissäännön mukaan, so. se raukeaisi puolison kuoleman johdosta, ja purkumenettelyn jälkiosa (*judicium rescissorium*) jäisi pois.³⁹ Kuten kirjallisuudessa on aiheellisesti huomautettu, purkumenettelyn molempia mainittuja osia on pidettävä siinä määrin elimelliseen yhteyteen kuuluvina, että ensimmäistä ei ole yleensä pidettävä yksinään mahdollisena, jollei jälkimmäistäkin seuraa.⁴⁰ Niinpä ainoana *teo-*

³⁷ Ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 578 I 2, 628 III 1, *Thomas—Putzo* s. 670, toista mieltä *Blomeyer* s. 682. Itävallassa katsovat sekä *Stagel—Milchmayr* s. 1064 että *Fasching* IV s. 480, ettei puolison kuoleman jälkeen voida nostaa avioerotuomiota koskevaa purkukannetta, ks. myös *Göppinger ZZP* 70 s. 313, jossa todetaan oikeuskäytännön olevan Itävallassa samalla kannalla. — Vrt. toisaalta *Cars* s. 295 aliv. 47, josta voitaneen päätellä Carsin pitävän purkamista mahdollisena.

^{37a} Vrt. *NJA* 1961 s. 521, *SvJT* 1964 s. 452.

³⁸ Ks. *Tarjanne* s. 99, *Stein—Jonas—Pohle* § 628 III 1, vrt. kuitenkin *Blomeyer* s. 682.

³⁹ Ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 628 III 1, vrt. *Göppinger ZZP* 70 s. 312 s. — Vrt. kuitenkin mt. § 628 III 2, jossa todetaan, että jos avioliiton mitättömäksi julistamista koskeva kanne on hylätty, voi syyttäjä hakea puolison kuoleman jälkeenkin tämän päätöksen purkua. Ks. myös *DL* 1945 oik.tap. no. 23, *KKO* 1944 I 11 ja *DL* 1960 oik.tap. no. 51, jossa avioliiton peruuttamista koskeva kanne oli nostettu ja tutkittu puolison kuoleman jälkeen, vrt. *Rautiala* s. 77 aliv. 10 ja 11.

⁴⁰ Ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 628 III 1. Vrt. toisaalta *Cuche—Vincent* s. 537, milloin ei pyritä muuhun kuin tuomion pelkkään poistamiseen esim. kahden tuomion ristiriitatilanteessa.

reettisesti oikeana ratkaisuna on pidettävä sitä, että lainvoiman saaneen avioerotuomion purkaminen ei voi puolison kuoleman jälkeen tulla kysymykseen. Käytännössä tämä kanta voi kuitenkin johtaa kohtuuttomaan tulokseen.

Onko tuomion purkamista koskeva pyyntö kohdistettava tuomioon kokonaisuudessaan, vai voidaanko se rajoittaa vain osaan tuomiota?

Suomen oikeuden mukaan ei nimenomaisen lain säännöksen perusteella ole mahdollista ensinnäkään ratkaista vain osa kanteesta tai ennakkoluonteinen kysymys ja antaa ns. osa- tai välituomiota.⁴¹ Osatuomion antamista on pidetty kuitenkin mahdollisena, milloin tuomioistuimen käsiteltävänä on samanaikaisesti useampia juttuja, jos joku näistä on valmis ratkaistavaksi, mutta muiden käsitteleminen veisi vielä pitkän ajan.⁴²

Ulkomailla on katsottu, että milloin olisi voitu antaa jostakin kanteen tai kanteiden osista erillinen osatuomio, on tällaisen osan erikseen purkaminen mahdollista, jolloin puhutaan ns. *latentista osatuomiosta*.⁴³

Mitä muutoin tuomion eri osiin tulee, voidaan lähinnä lähteä siitä, että samat säännöt, jotka koskevat varsinaista muutoksenhakua, ovat purkamisenkin osalta voimassa.⁴⁴ Toisaalta on korostettu, että jos tuomio ei ole jaettavissa itsenäisiin osiin, ei asianosainen voi mielivaltaisesti pyytää esim. vain tuomion kvantitatiivisen osan purkamista, vaan ainoastaan koko tuomion kumoamista purkuteitse.⁴⁵ Ratkaisevana on haettaessa purkua osaan tuomiota toisaalta luonnollisesti myös se, missä määrin itse purkuperuste koskee tuomion pohjana olevaa oikeudenkäyntiaineistoa; tuomion oikeusvoimaa on suojattava siten, ettei purkamista uloteta laajemmalle kuin on välttämätöntä.⁴⁶ Mutta

⁴¹ Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 485 s. ja II s. 287 s., *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 53, *Sjöström—Alkio* s. 110; tämä on ollut vanha 1734 vuoden lain aikaan vallinnut periaate meillä, ks. *Nehrman* (2. painos) s. 349. — Poikkeuksia sisältyy eräisiin uudempiin lakeihin, ks. TTL 21 § ja VL 16:24. — Ulkomaisissa prosessilacissa on yleensä katsottu tarkoituksenmukaiseksi sallia osa- ja välituomioiden antaminen. ks. *Hassler* s. 164 ss., *Alten* s. 168 ss., *Rosenberg* s. 238 s. ja 240 ss., *Blomeyer* s. 410 ja 419 ss., *Baumbach—Lauterbach* s. 616. Vrt. *Palmgren* JFT 1970 s. 181 ss.

⁴² Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 485 s. ja II s. 287, *Sjöström—Alkio* s. 110, vrt. myös *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 54, *Tirkkonen*, Sp II s. 287, jossa todetaan käytännössä juttujen erottamisella päästävän samaan tulokseen.

⁴³ Ks. *Gilles* s. 51, ZZZ 78 s. 473 ss.

⁴⁴ Ks. *Cars* s. 231, tuomion purkavan päätöksen osalta s. 247, *Gilles* s. 51 s.

⁴⁵ Ks. *Gilles* s. 51 s, ZZZ 78 s. 475.

⁴⁶ Ks. *Gilles* s. 52, vrt. toisaalta kantelun osalta OK 31:6n säännöstä, jonka mukaan tuomio voidaan poistaa tuomiovirheen johdosta kokonaisuudessaan tai tarpeellisilta osin, ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 509, *Halila* LM 1964 s. 39 s.

milloin purkaminen perustuu esim. tuomioistuimen jäsenen rikolliseen menettelyyn, lieene sen yleensä kohdistuttava koko tuomioon.⁴⁷

Siviilioikeudellisiksi erikoistuomioistuimiksi on meillä luettu työtuomioistuin, vakuutus oikeus, maanjako-oikeudet ja vesituomioistuimet.⁴⁸ Niidenkin antamien tuomioiden purkamisen tulee olla mahdollista;⁴⁹ erimielisyyttä voi lähinnä aiheuttaa se seikka, mille tuomioistuimelle niitä koskevien tuomioiden purkaminen voi kuulua. Tällöin tulevat harkittavaksi toisaalta purkusoikeuden antaminen niille itselleen silloin, kun varsinaista muutoksenhakumahdollisuutta KKO:een ei ole olemassa, tahi purkusoikeuden antaminen KKOL 3 §:n 5 kohdan yleissäännöksen nojalla KKO:lle. Jos taas KKO toimii ylimpänä muutoksenhakuasteena erikoistuomioistuimeen nähden, kuten maanjako-oikeuksiin, vakuutus oikeuteen ja osittain vesituomioistuihin nähden,⁵⁰ on luonnollista, että sillä on myös purkuvalta.

Jos ajatellaan erikoistuomioistuinten perustamisen rationa yleensä olevaa pyrkimystä saada erikoisia ammattitietoja erikoistuomioistuimen kokoonpanoon, voidaan pitää kyseenalaisena, onko KKO sovelia in purkutuo mioistuin. Toisaalta taas otettaessa historialliset näkökohdat huomioon KKO:n yleinen purkuinstanssin asema oikeusasioissa on itsestään selvä, varsinkin kun se voi purkamisen jälkeen palauttaa asian erikoistuomioistuimelle uutta käsittelyä varten. KKO onkin työtuomioistuimen tuomioihin nähden katsonut olevansa toimivaltainen purkuinstanssi.⁵¹

⁴⁷ Ks. *Wieczorek* s. 582 s., vrt. *Gilles* ZZP 80 s. 399 s.

⁴⁸ Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 237 ss. ja Sp II s. 566 ss., *Ellilä* LM 1967 s. 450 ss. Kuten *Ellilä* toteaa, mk. s. 457, vakuutus oikeuden luonne siviilituomioistuimena on kyseenalainen, pikemminkin sitä olisi pidettävä lähinnä sosiaaliturva-asioihin keskittyneenä hallinto-oikeudellisenä tuomioistuimena, kuten asian laita on Ruotsissa.

⁴⁹ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 529, *Cars* s. 101 s. — Ks. KKO 1960 II 29 VakO:n päätöksen purkamisesta. Ranskan osalta *Glasson—Tissier—Morel* s. 415 s. ja s. 453 s., *Cuche—Vincent* s. 530 s. ja 539 s.

⁵⁰ Ks. *Ellilä* LM 1967 s. 461 ss. vesituomioistuihin nähden voimassa oleva hajonta ylimmissä oikeusasteissa erityyppisten asioiden osalta.

⁵¹ Ks. KKO 1968 II 28, hakemus hylättiin, koska purettavaksi anottu päätös ei perustunut ilmeisesti väärään lain soveltamiseen. Ks. *Cars* s. 101 s., missä todetaan, että Ruotsissakin on HD katsottu toimivaltaiseksi purkamaan työtuomioistuimen tuomioita. — Työtuo mioistuin lakia uusittaessa KKO:n purkuvalta on esitetty pysytettäväksi, ks. HE 1972/30 s. 5.

2. Muut oikeudelliset ratkaisut

Jo vanhan OK 31 luvun voimassa ollessa sovellettiin purkumenettelyn käyttöalaa varsin laajasti. Ennen kaikkea analogisen restitUTION katsottiin voivan tulla kysymykseen yleensä aina, kun oli oikeudelliseksi ratkaisuksi katsottavasta viranomaisen sitovasta päätöksestä kysymys ja sen purkaminen osoittautui aiheelliseksi.⁵²

Kun toisaalta tilanne oli epäselvä sikäli, että OK 31:3n säännöksessä puhuttiin vain tuomioista, poistettiin tämä epäselvyys määräämällä uuden OK 31:16n säännöksessä, että po. lain säännöksiä on sovellettava myös muihin oikeudellisiin ratkaisuihin.

Jos aluksi tarkastellaan niitä ratkaisuja, jotka lienevät lähinnä lainvoiman saanutta tuomiota, so. pääasiasa koskevaa ratkaisua, voitaneen ottaa esille kysymys ns. prosessuaalisen sovinnon vahvistaneen päätöksen purkamismahdollisuudesta.⁵³

Dispositiivisessa riita-asiassa voivat asianosaiset tehdä oikeudenkäynnin koh-

⁵² Ks. *Tirkkonen* s. 163 ss., s. 273 s., *Wrede* II s. 345 s. Ks. lisäksi esim. KKO 1944 II 74, vuokrantarkastuslautakunnan päätös purettiin ja poistettiin, KKO 1943 II 174, lohkomistoimitus purettiin ja poistettiin, KKO 1954 II 50, valtion tapaturmatoimiston päätös purettiin ja poistettiin (äänestys 3—2, vähemmistö hylkäsi hakemuksen, koska hakijalla eli valtion tapaturmatoimistolla oli purettavaksi anotun päätöksen estämättä oikeus hylätä hakemus ko. lakien nojalla eikä julkinen etu ottaen huomioon myönnetyn hautausavun pienuus ja asian laatu, vaatinut hautausapupäätöksen purkamista).

⁵³ *Cars* samaistaa tuomioistuimen vahvistaman sovinnon ja dispositiivisessa asiassa annetun tuomion, joka perustuu myöntämiseen, koska kummassakaan tapauksessa ei ole tapahtunut mitään aineellista jutun tutkimista, ks. s. 104 s. *Cars* ei tunnuta kuitenkaan tuovan selvästi esiin dispositiivisessa asiassa, mikäli myöntäminen katsotaan disponointitoimeksi, tapahtuvaa sovinnon tekemiseen rinnastettavaa aineellisoikeudellista osaa, vaikka hän tosin s. 105 aliv. 65 katsoo, että myöntäminen kuten luopuminenkin sitoo dispositiivisessa asiassa. Kuten edellä on esitetty, on tämä tosin ollut varhemmin vallinnut kanta, kuten *Carsin* viittaamissakin PK III s. 144 s. ja PLB s. 174 ja 380, *Gärdes*. 480 ilmenee. Uudemman käsityskannan osalta ks. *Hassler* s. 373 ja *Ekelöf* IV s. 57. — Saksassa katsotaan prosessitaloudellisista syistä, että asianosainen voi peruuttaa myöntämisensä, mikäli hän voi esittää purkuperusteen, ks. *Baumgärtel* s. 148, *Blomeyer* s. 305. — Itävallan oikeudessa *Fasching* III s. 607 ei anna myöntämiselle mitään tavallisen prosessitoimen vaikutuksia laajemmalle ulottuvaa merkitystä, vaan se on vapaasti peruutettavissa.

Prosessuaalisen sovinnon luonne on varsin kiistainen, ks. *Baumgärtel* s. 192: »seit Jahrzehnten hoffnungslos umstritten», *Tirkkonen*, Sp II s. 68 aliv. 37. Oman oikeutemme mukaan voidaan kyllä katsoa, että sovintoon sisältyy sekä aineellisoikeudellinen että prosessuaalinen puoli, ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 610 ja Sp II s. 68, vrt. myös *Halila* s. 143 ss. — Ruotsin osalta ks. *Larsson* s. 21 ss.

teena olevasta oikeussuhteesta aineellisoikeudellisen sovinnon ja pyytää tuomioistuimelta tämän sovinnon vahvistamista, jolloin oikeudenkäynti päättyy tuomioistuimen suorittamaan sovinnon vahvistamiseen.⁵⁴ Tuomioistuimen vahvistaman sovinnon moittiminen ei taas ole yleensä mahdollista varsinaisin muutoksenhakukeinoin.⁵⁵

Todettakoon aluksi, että tuomioistuimen vahvistamaa sovintoa voidaan OK 20:5n säännöksen mukaan moittia sillä perusteella, että asianosainen on tullut sovinnon tekoon petollisesti viekoitelluksi, mitä säännöstä nykyisin tulkitaan siten, että se sulkee piiriinsä kaikki OikToimiL:n pätemättömyysperusteet.⁵⁶ Kun tuomioistuin toisaalta ei sovintoa vahvistaessaan ole suorittanut minkäänlaista asian tutkimista tai harkintaa eikä varsinaisesti soveltanut mitään aineellis-oikeudellisia oikeusohjeita, jää tavallaan kysymyksen alaiseksi, voidaanko tuomioistuimen sovinnon vahvistamista tarkoittavan toimenpiteen yhteydessä puhua mistään »oikeudellisesta ratkaisusta» OK 31:16n säännöksen tarkoittamassa merkityksessä.

Jos ajatellaan asianosaisen kannalta asiaa, on hänen etunsa mukaista ensisijaisesti ajaa OK 20:5n moitekannetta, mikäli mahdollisuudet siihen ovat olemassa, eikä purkuun turvautuminen tällöin voi tulla kysymykseen. Mainittu moitekanne on kuitenkin kohdistettava itse sovintoon.

Moitittaessa sovinnon vahvistamistoimenpidettä jää sovinto kyllä voimaan,⁵⁷ joten kysymyksessä lienee lähinnä täytäntöönpanoperusteiden poistaminen.

Oikeuden vahvistaman sovinnon on meillä katsottu toisaalta olevan moitittavissa *kantelulla*.⁵⁸ Jos ajatellaan taas sovinnon purkamista, putoavat joka tapauksessa ne perusteet, jotka liittyvät oikeudenkäyntiaineistoon, mahdollisuuksien rajoista, koska sovinnon vahvistamista edeltäneeseen menettelyyn ei ole sisältynyt näyttöä koskevaa toimintaa, vaan pohjana toimenpiteelle on

⁵⁴ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 67 ss., *Halila* s. 143 ss., *Wrede* II s. 54 ss., *Granfelt* JFT 1933 s. 189 *Kallenberg* I s. 1228 ss. ja II s. 507 ss., *Förlikningen* s. 81 ss.

⁵⁵ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 74, *Halila* s. 145, *Granfelt*, s. 81, *Civilprocessrätt Wrede* II s. 54. — RB:n mukaan voidaan sovinnon vahvistamista koskevaan tuomioon hakea varsinaisin muutoksenhakukeinoin muutosta, ks. *Hassler* s. 149, *Olivecrona*, *Rätt och dom* s. 338, *Larsson* s. 213 ss., *Gärde* s. 184.

⁵⁶ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 74, *Pääpiirteet* s. 232, *Wrede* II s. 56.

⁵⁷ Ks. *Halila* s. 144, vrt. myös aliv. 94, *Wrede* II s. 54, *Kallenberg* II s. 515, *Tirkkonen*, Sp II s. 70 katsoo, että muodollisen edellytyksen puute »yleensä» estää tuomioistuinta vahvistamasta sovintoa.

⁵⁸ Ks. *Tirkkonen* Sp II s. 70 aliv. 41, s. 74 ja s. 503, *Halila* LM 1964 s. 28.

aineellisoikeudellinen sopimus asianosaisten välillä.⁵⁹ *Cars* on Ruotsin oikeuden suhteen, josta tosin puuttuu nyttemmin OK 20:5n säännöstä vastaava oikeusohje, omaksunut oudohkon kannan, jonka mukaan purkaminen olisi mahdollista samoissa rajoissa kuin oikeustoimen moittiminen, so. 1 kohdan mukaan, jos on kysymys tuomioistuimen jäsenen tai oman asiamiehen jne. rikollisesta menettelystä, tai 3 kohdan mukaan, jos on kysymys uudesta selviytyksestä tai vastapuolen vilpistä, joka osoittaa, ettei sovinto ole pätevä oikeustoimi.⁶⁰

Carsin ajatuksien johdosta *Olivecrona* on huomauttanut, ettei purku voi kohdistua kuin sovinnon vahvistamispäätöstä vastaan. Tämä taas edellyttää sellaisen seikan olemassaoloa, että vahvistamista koskeva tuomioistuimen toimenpide osoittautuu virheelliseksi. *Olivecrona* katsoo toisaalta, ettei ole estettä ajaa erillistä kannetta itse sovinnon julistamisesta mitättömäksi, ja tämän toteava tuomio on silloin sellainen seikka, joka 3 kohdan nojalla oikeuttaa purkamaan tuomioistuimen vahvistamis päätöksen.⁶¹

Olivecronan kuvaama tilanne vastannee meillä vallitsevaa OK 20:5n säännökseen perustuvaa tilaa sikäli, että senkin mukaan voidaan itse sopimusta moittia. Meillä ei ole kuitenkaan lausuttu, mikä on tuomioistuimen vahvistuksen kohtalo silloin, kun sovinto julistetaan mitättömäksi, so. tarvitseeko tuomioistuimen vahvistus tällöin erityistä kumoamistointia. Kun laissa kiinnitetään huomio itse sovinnon moittimiseen, voitaneen selvänä pitää, että tuomioistuimen vahvistus tällöin ilman muuta myös raukeaa, sillä mitään järkejellistä perustetta kumottuun sovintoon kohdistuvalla vahvistuksella ja sen pysyttämisellä ei voine olla.

Kuitenkin voitaneen meillä katsoa, että purku voi OK 31:7, 1 1 kohdan nojalla tulla kysymykseen, mikäli sovinnon vahvistamiseen liittyy siinä tarkoitettua rikollista menettelyä. Purkuperusteeksi säännelty tuomioistuimen jäsenen tai asianosaisten asiamiehen jne. rikollinen toiminta voi vaikuttaa jo

⁵⁹ Yleensä onkin kirjallisuudessamme lausuttu, ettei sovinto voi olla purkamisen kohteena, ks. *Tirkkonen* s. 166 s., *Sp* II s. 528. *Cars* s. 102 toteaa yleensäkin pohjoismaisessa oikeuskirjallisuudessa asetutun tälle kannalle. *Skeie* III s. 86 tuntuu kuitenkin epäroivaltä, ks. myös *Allen* s. 395. Ks. toisaalta *Larsson* s. 234 s. Itävallan osalta ks. *Fasching* IV s. 485 ja 497, jossa katsotaan, ettei moittiminen ole mahdollista, koska kysymyksessä ei ole oikeudellinen ratkaisu, eikä se ole tarpeellistakaan, koska sovintoa voidaan moittia aineellisoikeudellisin perustein ja saada vahvistetuksi sen vaikutuksettomuus. Vrt. kuitenkin *Sperl* s. 705.

⁶⁰ Ks. *Cars* s. 102 ss.

⁶¹ Ks. *Olivecrona*, Rätt och dom s. 338 ss. *Olivecrona*, mt. s. 340 ss. katsoo, että tuomiovirhekin voisi tulla kysymykseen tilanteessa, jossa tuomioistuin vahvistaa pätemättömän sovinnon, tosin vain ns. »objektiivisena virheenä».

niissä menettelyllisissä edellytyksissä, jotka sovinnon vahvistamisessa on otettava huomioon, ja toisaalta on muistettava tämän purkuperusteen läheinen yhteys tuomiovirhekantelutilanteiden kanssa ja edelleen sen tavallisesta aineistoon kohdistuvasta palautuspurusta säännönmukaisesti poikkeava luonne. Vastaavasti OK 31:7, 1 4 kohdan mukainen purku voinee tulla kysymykseen, mikäli dispositiiviseen riita-asiaan ja sitä koskevan sovinnon vahvistamiseen voitaisiin katsoa joskus liittyvän julkisen edun vaatimuksia, mutta yleensä menettelyvirheeseen perustuva moite on kanavoitava OK 31:1:n kanteluperustein ajettavaksi.

Oikeuskäsittelyn aikana joudutaan antamaan muunkinlaisia ratkaisuja kuin varsinaisia tuomioita. Asian käsitteleminen ja jutun vireilläolo voi päättyä siihen, että tuomioistuin katsoo, ettei se ole toimivaltainen käsittelemään asiaa. Se voi jättää tästä syystä tahi muun ehdottoman prosessinedellytyksen tai väitteellä tehokkaaksi tehdyn tahdonvaltaisen prosessinedellytyksen puuttumisen johdosta jutun tutkimatta. Tällainen päätös saa säännönmukaisesti oikeusvoiman, so. se estää, oikeusvoiman negatiivisen vaikutuksen johdosta, identtisen kanteen ottamisen uudelleen samassa tuomioistuimessa käsiteltäväksi. Näin ollen se on myös purkukelpoinen.⁶² Toisaalta lienee asian laita niin, että useimmiten ei tässä tilanteessa ole purkukelpoista ratkaisua, vaan vain kantelukelpoinen. Milloin tuomioistuin on nimittäin tulkinnut väärin ehdottomia prosessinedellytyksiä koskevia säännöksiä kantajalle »positiiviseen suuntaan» siten, että se on tutkinut kanteen, jota ei olisi saanut ottaa käsiteltäväksi, haetaan käytettäessä ylimääräistä muutoksenhakua, muutosta tuomiovirhekantelulla.⁶³ Mutta jos tuomioistuin on tulkinnut samoja säännöksiä »negatiiviseen suuntaan» väärin siten, että se ei ole katsonut prosessinedellytysten olevan olemassa tilanteessa, jossa ne itse asiassa olivat olemassa, on ratkaisu oleellisesti samanlainen kuin OK 31:1,1 1 kohdan tilanteissa. Sillä seikalla, että OK 31:1,1 1 kohdan tapauksissa on annettu tuomio, ei voine olla oleellista merkitystä, sillä moite ei kohdistukaan tuomiota vastaan, vaan edeltänyttä menettelyä.⁶⁴

⁶² Ks. *Tirkkonen* Sp II s. 524 s., *Halila* LM 1964 s. 26, *PLB* s. 580, *Kallenberg* II s. 1255 s. ja 1291 ss., *Cars* s. 110 ja aliv. 104, jossa katsotaan saman säännön koskevan sekä kanteen että erityyppisten muutoksenhakujen jättämistä tutkimatta.

⁶³ Ks. *Tirkkonen* Sp II s. 495 s., *Halila* LM 1964 s. 11 s.

⁶⁴ Tämä ilmenee siitäkin, että po. tapauksissa ei kiinnitetä huomiota siihen, onko tuomio aineellisessa suhteessa oikea vai väärä, mikä on lähinnä seuraus »mitättömyys»-periaatteesta, ks. *Fasching* IV s. 472, *Welamson* s. 76. — Sovellettavaksi tulee lähinnä OK 31:1,1 4 kohta.

Purku tuomioistuimen tutkimatta jättämispäätökseen voinee niin ollen tulla vain poikkeuksellisesti kysymykseen, milloin päätös perustuu virheelliseen oikeudenkäyntiaineistoon. Milloin aineisto taas on ollut oikea, voi kysymykseen tulla vain kantelu tahii mahdollisesti muut sopivat ylimääräiset muutoksenhakukeinot menettelypurku ja oikaisupurku, milloin muuta oikeussuojatietä ei enää ole avoinna.

Vastaavankaltainen tilanne syntyy myös silloin, kun muutoksenhakutuomioistuim jättää muutoksenhakemuksen tutkimatta jonkin puuttuneen menettelyllisen edellytyksen johdosta. Lähinnä voinevat tällöinkin tulla sovellettaviksi vain tuomiovirhekantelusäännökset, koska asian käsittelyssä ei ole tapahtunut aineellista tutkimista. Mutta milloin pelkäsi prosessuaaliseksi ratkaisuksi jäänyt muutoksenhakuinstanssin päätös on perustunut jossain suhteessa väärään, tutkimatta jättämiselle ratkaisevaan aineistoon, kuten väärennetyksi osoittautuvaan puutteelliseen valtakirjaan, voinee purkukin tulla kysymykseen.⁶⁵

Kuinka on sitten suhtauduttava päätökseen, jolla KKO on *hylännyt tai jättänyt tutkimatta purkuanomuksen?* Tällainen ratkaisu tulee periaatteessa kyllä *oikeusvoimaiseksi* ja niin ollen sitä on pidettävä purkukelpoisena.⁶⁶ Käytännössä kuitenkin ei yleensä voine olla mahdollisuutta todeta hakemusten identtisyttä, josta syystä tällaisen edelliseen identtiseen purkuhakemukseen annetun päätöksen oikeusvoimavaikutus voi jäädä huomaamatta.⁶⁷

Toisin on sitävästoin tilanne silloin, kun KKO on *suostunut* purkuhakemukseen. Tällöin on aiheellista erottaa tosiasiallisesti purkumenettelyn eri vaiheet, ensiksikin vaihe, jossa *purkuun suostutaan* ja lainvoiman saanut tuomio kumotaan ja poistetaan, tosin ehkä vain ehdollisesti, ja toiseksi vaihe, jossa *pääasia tutkitaan ja ratkaistaan* uudelleen, tapahtuipa se sitten välittömästi KKO:ssa tahii palauttamisen jälkeen toisessa tuomioistuimessa. Mitä ensimmäiseen ratkaisuvaiheeseen tulee, ei sitä ole pidettävä purkukelpoisena.⁶⁸ Se on rinnastettavissa lähinnä sellaiseen ratkaisuun, jossa ylioikeus palauttaa

⁶⁵ Ks. *Cars* s. 110, jossa todetaan, että purkusyy ei saa kohdistua asialliisiin seikkoihin oikeudenkäynnin kohteena olevassa oikeusriidassa.

Näissä tapauksissa voi tulla kysymykseen myös menetetyn määräajan palautus.

⁶⁶ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 535.

⁶⁷ Ks. *Tirkkonen* s. 239 s. ja Sp II s. 535.

⁶⁸ Ks. KKO 1963 II 3: Purkupäätös ei voinut olla purkuanomuksen kohteena. Po. tapauksessa KKO oli purkanut tuomionsa ja asia palautettiin alioikeuteen, minkä jälkeen KKO antoi tuomion muutoksenhakuinstanssina samassa asiassa. Hakemuksessa oli anottu sekä aikaisempaa purkupäätöstä että KKO:n sittemmin asiassa antamaa tuomiota purettavaksi; edelliseltä osin hakemus jätettiin tutkimatta ja jälkimmäiseltä osin hylättiin.

asian alioikeuteen, eikä se ole merkinnyt sitä, että KKO olisi vielä irrottautunut jutusta tai ettei juttu olisi, milloin se palautettiin, enää tuomioistuimessa vireillä.⁶⁹ Jos ylimääräistä muutoksenhakua halutaan käyttää, sen on kohdistuttava sitä *lopullista asiallista ratkaisua* vastaan, joka sen jälkeen kun tuomio oli purettu ja asiaa uudelleen käsiteltiin, annettiin.⁷⁰

Tavallaan tähän tilanteeseen liittyvät sellaiset tapaukset, joissa ylioikeus on palauttanut asian alioikeuteen. Yleensä on niiden suhteen voimassa se pääsääntö, että varsinainen muutoksenhaku ei tule kysymykseen.⁷¹ Asiahan ei palautuksen johdosta ole vielä lakannut olemasta vireillä, vaan käsittely jatkuu ja reagointi voi tapahtua lopullisen tuomion yhteydessä.⁷²

Oikeuskäytännöstä ilmenee kuitenkin, että tuomiovirhekantelu on tutkittu myös sellaisista HO:n päätöksistä, joilla asia on palautettu alioikeuteen.⁷³ Näissä ratkaisuihin kantelu oli tehty kysymyksestä, joka koski alioikeudessa nostetun oikeudenkäynnin vireille tulon laillisuutta. HO:n ratkaistua asian ja varsinaisen muutoksenhakuineen käyttämisen ollessa kiellettyä voidaan itse

⁶⁹ Ks. *Reinikainen* s. 349 ss., jossa s. 351 nimenomaan todetaan, tosin vanhan OK 31:3n voimassaoloaikaan, ettei tuomionpurku tule kysymykseen palautuspäätöksestä, vrt. *Tirkkonen*, Sp, II s. 453 s., erit. aliv. 29 s. 454, *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 78 ss.

⁷⁰ Tätä päätöstä vastaan on tietenkin mahdollista käyttää myös varsinaisia muutoksenhakuineja, ks. edellä aliv. 68 selostettua KKO 1963 II 3, jossa oli näin menetelty. Ks. myös *Fasching* IV s. 496 s., jossa todetaan, että purkukanteesta annettu tuomio ei voi silloin olla purkukanteen kohteena, jos peruste voidaan esittää välittömästi pääprosessissa annetun tuomion purkamiseksi.

⁷¹ Ks. *Reinikainen* s. 351 ja aliv. 26, *Tirkkonen*, Sp II s. 453 s. On myös katsottu, ettei OK 30:3,2n mukainenkaan muutoksenhaku tule kysymykseen, ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 582, Sp II s. 454 aliv. 29, Rp II s. 660 aliv. 21, *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 78 ss., *Hakulinen* LM 1956 s. 331, KKO 1953 II 35 ja 38. — Jos palautuspäätökseen kuitenkin on sisältynyt prejudikaatti-intressiä omaava ylioikeuden väärä kannanotto, voitaneen prosessitaloudellisilta näkökohdilta lähtien ehkä katsoa, että muutoksenhaku virheen pikaiseksi oikaisemiseksi olisi sallittava.

⁷² Vrt. *Reinikainen* s. 349 s.

⁷³ Ks. KKO 3. 4. 1970/777—778: Oy Helsingin Sähkötyö Ab:n konkurssipesä oli kannellut H:gin HO:n 15. 1. 1970 antamasta ps:stä, jolla HO, H:gin RO:n jätettyä 15. 4. 1969 julistamallaan ps:llä mainittua konkurssipesää vastaan ajetun, konkurssissa riitautetun saatavan vahvistamista koskevan Lauri Viding Oy:n kanteen tutkimatta ja velvoitettua yhtiön korvaamaan Sähkötyö Ab:n oikeudenkäyntikulut, oli yhtiön valituksesta, kumoten RO:n ps:n, palauttanut jutun RO:een uudelleen käsiteltäväksi. KKO: Koskei Helsingin HO:n menettelyn sen palauttaessa kirjoituksessa tarkoitetun jutun H:gin RO:een uudelleen käsiteltäväksi voida katsoa käsittävän tuomiovirhettä, KKO on OK 31:1 1 kohdan nojalla hylännyt hakemuksen. Samoin KKO 3. 4. 1970/778. Ks. myös KKO 14. 4. 1966/1012, joka käsitti sekä kantelun että oikaisupurkuhakemuksen palauttamispäätöksestä.

asiassa sanoa, että po. prosessuaalinen kysymys lakkasi olemasta enää pääasiana vireillä, koska alioikeus oli velvoitettu HO:n palautuspäätöksellä ottamaan asia käsiteltäväkseen, ja se jatkoprosessi, joka palautuksen jälkeen tapahtui, kohdistui niin ollen jo jutun aineelliseen puoleen. Kuten kirjallisuudessa on esitetty, merkitsisi muutoksenhaun totaalinen epäminen asianosaisen kannalta ehkä pitkällisenkin jatkoprosessin läpikäymistä, ennenkuin hän uudelleen voisi hakea po. seikkaan muutosta.⁷⁴ Voidaan siis kyllä sanoa, että po. HO:n palauttamispäätöksessä ratkaistuun prosessuaaliseen kysymykseen voitaisiin hakea muutosta vielä jutun jatkovaiheissa, mutta ratkaisu palvelee kylläkin prosessin tarkoituksenmukaisen järjestämisen periaatetta.

Prosessin aikana joudutaan usein ratkaisemaan erillisillä päätöksillä kysymyksiä, jotka eivät välittömästi ole pääasiaan kohdistuvia. Tällaisia ovat oikeudenkäyntiin liittyviä erillisiä *prosessuaalisia oikeuksia ja velvollisuuksia* koskevat kysymykset. Niiden voidaan katsoa muodostavan pääasiaa koskevan oikeudenkäynnin ulkonaisten rajojen sisällä erinäisiä *itsenäisiä pienoisprosesseja* omine asianosaisine ja itsenäisine muutoksenhakuineen.⁷⁵ Nämä ratkaisut voivat olla niin ollen myös ylimääräisen muutoksenhaun kohteena.⁷⁶ Toisaalta niiden suhde pääprosessiin on liitännäinen, mistä johtuen esim. kolmannen prosessuaalista velvollisuutta koskeva päätös ei voi olla kelpoinen itsenäisesti purettavaksi enää sen jälkeen, kun oikeudenkäynti on lainvoimaisesti ratkaistu.⁷⁷ Tämän luonteiseksi lienee katsottava myös päätös, joka koskee väliintulo vaatimuksen hyväksymistä tai hylkäämistä.⁷⁸

Samoin maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain nojalla annetut päätökset on katsottu purkukelpoisiksi.⁷⁹

Läheisesti lainvoiman saaneeseen suoritustuomioon ovat rinnastettavissa

⁷⁴ Ks. *Reinikainen* s. 349 s.

⁷⁵ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 473 ss.

⁷⁶ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 502 s. ja s. 528, *Halila* LM 1964 s. 26 s.

⁷⁷ Ks. *Skeie* III s. 84 s.

⁷⁸ Ks. *Cars* s. 110, vrt. aliv. 109 mainitulla sivulla.

⁷⁹ Ks. KKO 1960 II 81 (vanhan OK 31:3n sovellutusajalta) purettiin maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain nojalla oikeudenkäyntiavustajalle annettu määräys ja määrättiin toinen hänen sijaansa (äänestys 3—2, vähemmistö peruutti po. määräyksen). Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 503 aliv. 31, *Halila* LM 1964 s. 27, tosin kantelun osalta.

maksamismääräykset ja lainhakupäätökset, ja ne on myös katsottu purkukelpoisiksi.⁸⁰

Sensijaan kysymys välitystuomion purkamismahdollisuudesta ei ole aivan riidaton.⁸¹ Vallitseva kanta lienee meillä niin oikeustieteessä kuin -käytännös-

⁸⁰ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 529, *Cars* s. 114, kantelukelpoisina pitävät lainhakupäätöksiä *Ellilä*, Yleiset opit s. 519 s. ja *Halila* LM 1964 s. 28 s., joten vastaavasti tulisi niiden olla purkukelpoisiaakin, ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 502. Vrt. KKO 17. 9. 1969/1918, jossa H.S. anoi, että KKO purkaisi hänen Espoon tuomiokunnan tuomarina antamansa maksamismääräyksen. KKO: Koska S:n hakemus perustui siihen, että hän on antanut maksamismääräyksen, vaikka velallinen on vastustanut maksamismääräyksen antamista, ja hakemus niin ollen käsittää maksamismääräysmenettelyssä tapahtuneeksi väitettyä tuomiovirhettä koskevan kantelun, joka on MaksMäärL:n 9,4 §:n mukaan tehtävä asianomaiselle HO:lle, KKO katsoi, ettei anomus antanut aihetta toimenpiteeseen (äänestys 4—1, eri mieltä ollut jäsen lisäsi sen perustelun, että kantelun tekemiselle määrätty aika ei ollut vielä kulunut umpeen). Ks. myös KKO 6. 4. 1970/797, jossa konkurssituomion purkua koskevat hakemukset hylättiin, mutta koska siltä osin kuin hakemus perustui siihen, että po. etuoikeusvaatimus oli hylätty varaamatta E.K:lle tilaisuutta esittää tarpeellisessa määrin selvitystä vaatimuksensa perusteena olevista seikoista, kysymyksessä on alioikeudessa tapahtuneeksi väitettyä tuomiovirhettä koskeva kantelu, jonka käsitteleminen kuuluu HO:lle, KKO katsoi oikeaksi siirtää hakemuksen tältä osin Vaasan HO:lle. Vrt. myös KKO 10. 2. 1965/397, jossa kantelu HO:n lainhakuasiassa antamasta päätöksestä hylättiin, koska hakijan kuuleminen ei UL 2:2 nojalla ollut tarpeellista.

⁸¹ Ruotsissa *Cars* pitää välitystuomion purkamista mahdollisena, ks. mt. s. 116 s., katsoen varsinaisen muutoksenhakumahdollisuuden puuttumisen merkitsevän suurempaa tarvetta ylimääräisen muutoksenhakukeinon käyttöön. Vallitseva kanta Ruotsissa lienee kielteisellä kannalla, ks. *Bolding* s. 145 ss. ja s. 236, *Skiljeförfarande och rättegång* s. 233 s., *Wedberg* SvJT 1938 s. 219, *Gärde* SvJT 1945 s. 292.

Omassa oikeuskirjallisuudessamme samoin kuin oikeuskäytännössäkkin on asetettu sille kannalle, ettei ylimääräisen muutoksenhakukeinon käyttäminen ole mahdollista, ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 503, 528 ja aliv. 47a s. 692, *Halila* LM 1964 s. 27 s. — *Ellilä* sitävastoin tuntuu suhtautuvan myönteisemmin purkumahdollisuuksiin, ks. SvJT 1962 s. 222 ja LM 1964 s. 186 aliv. 23. Vrt. varhemman oikeuden kannalta *Tirkkonen* s. 168 ja 289.

Oikeuskäytännössä ei välitystuomioita ole pidetty purkukelpoisina, ks. KKO 1953 I 2 (ään.) ja 1964 II 78, (äänestys 3—2), LM 1965 s. 509.

Ulkomaisille prosessilaille ei muutoksenhakumahdollisuuden antaminen välitystuomioon ole mitenkään harvinaista. Ranskan oikeuden mukaan voidaan käyttää appel-muutoksenhakukeinoa ja siinä annettua tuomiota vastaan requête civile'ä ja myöskin kassaatiota, ks. *Glasson—Tissier—Morel* s. 417 ja 450, *Cuche—Vincent* s. 531, 540 ja 671, samoin Geneven ZPO:n mukaan, ks. *Helberg* s. 106 ja aliv. 1 mainitulla sivulla.

Saksassa voidaan välitystuomioita moittia erityisillä perusteilla, ks. *Rosenberg* s. 868 ss., *Schönke—Kuchinke* s. 456, *Baumbach—Lauterbach* s. 1694 ss., joista ilmenee, että erät purkuperusteetkin tulevat kysymykseen.

säkin se, että välitystuomion moiteperusteet on tyhjentävästi lueteltu VML:ssa, eikä välitystuomiota voida muunlaisin perustein moittia.⁸²

Ei tosin voida kieltää, etteikö käytännössä saattaisi ilmetä tilanteita, joissa välitystuomion purkaminen voi osoittautua perustelluksi. Ajateltakoon esim. välimiesten syyllistymistä rikolliseen menettelyyn, valheellisen näytön asettamista välitystuomion perustaksi tai kuten Ruotsissa *Bolding*⁸³ on esittänyt, välitystuomion perustamista ilmeisesti väärään lain soveltamiseen ns. *ordre public* -tapauksissa, jotka muuten jo ovat lähellä meillä analogisen restituti-
tion aikaan *Wreden* esittämää käsitystä.⁸⁴

Välitystuomion purkumahdollisuutta voitaneen ajatella siltäkin kannalta, mikä merkitys on sillä seikalla, että asianosaiset *pidättävät* itselleen välityssopimuksessa oikeuden käyttää välitystuomioon nähden ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja.⁸⁵ Tällaisella lausumalla voitaisiin ajatella selvennettävän tilan-
netta. Kuitenkin lieenee asian laita siten, että VML 2 §:n säännös merkitsee tässä tapauksessa tällaisen välityssopimuksen joutumista VML:n sovellutus-
alan ulkopuolelle, ovathan moitemahdollisuudet OK 31 luvun säännösten perusteella melko laajat. Ja jollei asianosaisen sallita solmia VML:n mukaista välityssopimusta pidättämällä itselleen oikeus ylimääräiseen muutoksen-
hakuun, tuskinpa hänelle voidaan tätä oikeutta antaa muutenkaan.

Lisäksi otettaessa huomioon juuri mainitut purkuperusteiden sallimat suhteellisen monipuoliset moitemahdollisuudet, jouduttaisiin sallimalla ylimääräinen muutoksenhaku siihen, että välimiesmenettely tulisi kadottamaan suurimman osan niistä kiistattomista eduista, joita sillä nykyisin on ennen kaikkea nopeutensa ja erityisen asiantuntemuksen käyttömahdollisuuksiensa johdosta.⁸⁶ Mikäli moitemahdollisuuksia halutaan lisätä, on sen tapahduttava VML:n muutoksilla, koska nykyiset mainitun lain moiteperusteet on katsot-

⁸² Ks. edellisessä aliviitassa mainitut Suomea koskevat lähteet.

⁸³ Ks. *Bolding*, *Skiljeförfarande och rättegång* s. 233 s.

⁸⁴ Ks. *Wrede*, *Om domars ogiltighet* s. 28 olevaa lausumaa, jossa tunnutaan lausuttavan kiitollisuus siitä, että ylimmän tuomiovallan haltijalla on ollut oikeus purkaa tuomioita lain analogian perusteella, mistä syystä tuomioistuinten ratkaisuja, »huru felaktiga de än kunnat vara, icke därför behövt behandlas såsom nulliteter». Tästä Wreden lausumasta käynee ilmi, että *vaihtoehto* purkamiselle olisi tuomioiden katsominen nulliteetiksi.

⁸⁵ Vrt. *Tirkkonen*, *Sp II* s. 637 ja Välimiesmenettely s. 35 ss.

⁸⁶ Ks. *Tirkkonen*, *Sp II* s. 632.

tava joskin ehkä epätydyttäväksi, mutta joka tapauksessa tyhjentäväksi.⁸⁷

Mitä konkurssimenettelyssä annettuihin päätöksiin tulee, voidaan niiden joukossa erottaa osaksi sellaisia lopullisen luonteen omaavia, itsenäistä merkitystä saavia ratkaisuja, jotka on katsottava purkukelpoisiksi, osaksi epäitsenäisiä välitoimenpiteitä, joihin nähdessä purkaminen tuskin voi tulla kysymykseen.⁸⁸ Oikeuskäytännöstä ilmenee varsinkin konkurssituomioiden, jotka luonnollisesti ovat tärkeimpiä, joutuneen tuomionpurkuhakemusten kohteeksi ja tulleenkin eräissä tapauksissa oikaistuksi.⁸⁹ Myös konkurssiin asettamista koskeva päätös on purkukelpoinen.⁹⁰

Jos konkurssituomioon on sisältynyt ehdollinen vahvistaminen tai oikeastaan velvoittaminen, milloin saatava on tullut erillisen oikeudenkäynnin koh-

⁸⁷ *Tirkkonen*, Välimiesmenettely s. 284 s. ja Sp II s. 692 katsoo, etteivät välitystuomion pätemättömyysperusteet ole tyydyttäviä, ks. myös *Bodling* s. 235, joka toteaa, että kysymyksestä moittemahdollisuuksien lisäämiseen on, välimiesmenettelyn kansainvälisen suosion vuoksi, keskusteltava kansainvälisellä tasolla: ks. tässä suhteessa *Ellilä*, LM 1953 s. 342 s.

Vrt. tässä yhteydessä KKO 11. 2. 1964/351: Välimiesoikeus oli julistanut tuomion 11.7. 1956. — S. ilmoitti välimiesoikeutta johdetun harhaan esittämällä tekaistuja laskelmia jne. ja vaati korvausta.

RO jätti 21. 9. 1962 julistamallaan lainvoiman saaneella päätöksellä kanteen tutkimatta, koska vaatimukset perustuivat siihen, että välimiesoikeuden julistaman tuomion täytäntöönpanosta oli aiheutunut S:lle vahinkoa sekä koskivat kysymystä, joka asianosaisten välisen urakkasopimuksen mukaan kuului välimiesoikeudelle.

S. nosti tämän jälkeen uuden kanteen vaatien vahingonkorvausta.

RO jätti 5. 4. 1963 julistamallaan päätöksellä tämänkin kanteen tutkimatta.

KKO, jonne hankitusta selvityksestä ilmeni HO:n kumonneen em. RO:n päätöksen ja palauttaneen asian RO:lle: Koska S. oli perustanut vahingonkorvausta koskevan kanteen rikolliseen menettelyyn välimiesmenettelyn yhteydessä ja sen jälkeen eikä 11. 7. 1956 julistettu välitystuomio niin ollen ollut esteenä sanotun kanteen tutkimiselle ja RO:n 21. 9. 1962 julistama päätös perustui ilmeisesti väärään lain soveltamiseen, KKO OK 31:7,1 4 kohdan nojalla purki ja poisti RO:n 21. 9. 1962 julistaman päätöksen.

⁸⁸ Ks. *Halila* LM 1964 s. 30, jossa mainitaan kantelukelpoisuuden kannalta itsenäisinä ratkaisuin konkurssiin asettamispäätös ja konkurssituomio sekä, aliv. 118, uskotun miehen ja toimitsijamiehen määräykset, kun taas epäitsenäisiä välitoimenpiteitä kuten velkojainkuulustelun, valvontapäivän, esiinhuutojen ja konkurssituomion julistamispäivän määräämistä ei voida pitää kantelun kohteeksi soveltuvina. Ks. myös *Cars* s. 111 ja aliv. 113. Vrt. aikaisemman oikeuden kannalta *Granfelt—Castrén* LIX—LXV OK 27:8n (A 27. 4. 1868) mukaisesta kantelumahdollisuudesta.

⁸⁹ Ks. jäljempänä 14 § aliv. 32 jälkeen mainitut konkurssituomioita koskevat ratkaisut.

⁹⁰ Ks. *Halila* LM 1964 s. 30, *Cars* s. 111, vrt. s. 107.

teeksi, ei tällainen lausuma tarvitse purkamista.⁹¹

Tässä yhteydessä voitaneen mainita, että ulosottoasioissakin on katsottu voitavan purkaa sekä ulosmittaustoimituksia että irtaimen omaisuuden pakko-huutokauppa.⁹²

Ulosottoasioissa ja muissakin ulosottoviranomaisten tehtäviin kuuluvissa asioissa on oikeuskäytännössä esiintynyt myönteisiinkin ratkaisuihin johtaneita ylimääräisen muutoksenhaun aikaansaamista koskevia hakemuksia.⁹³

Lainhuudatus- ja kiinnitysasioissa samoin kuin muissa hakemuslainkäytön alaan kuuluvissa päätöksissä voi purkaminen tulla kysymykseen, mikäli vir-

⁹¹ Po. ehdollisesta suoritusuomiosta ks. *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 339, s., *Tirkkonen* LM 1954 s. 311.

Saamisen vahvistamista tarkoittava oikeudenkäynti on taas luonteeltaan aivan tavallinen oikeudenkäynti, ks. *Halila* LM 1964 s. 30 aliv. 116, *Tirkkonen* LM 1954 s. 330.

⁹² Ks. KKO 1930 II 40, 1931 II 271, *Ellilä*, Yleiset opit s. 518, Sivullissuoja s. 137; mainitut tapaukset olivat vanhan säännösten ajalta, ks. myös *Tirkkonen* s. 115 aliv. 49.

Irtaimen pakkohuutokauppa purettiin KKO 1963 II 25, ks. sen johdosta *Ellilä*, Yleiset opit s. 519 ja Oikeudenkäynti s. 309 aliv. 8, jossa *Ellilä* katsoo, että mikäli on muu keino kuin tuomionpurku käytettävissä, ei voida erityisittä syyttää katsoa olevan käsillä purkuintressiä.

⁹³ Ks. KKO 11. 6. 1970/1267: Koska L.T. R:n täällä esitetyn uuden selvityksen mukaan on katsottava ainakin vuoden 1967 alusta voineen elättää itsensä ilman ko. elatusapua ja L.A.R. on saattanut todennäköiseksi, ettei hän aikaisemmin voinut vedota tuohon selvitykseen, KKO OK 31:7,1 3 kohdan ja 2 momentin mukaan harkitsi oikeaksi välittömästi oikaista Helsingin HO:n 5. 6. 1969 antamaa päätöstä siten, että asiassa toimitettu ulosmittaus kumotaan, mikäli se koskee L.T.R:aa varten vuoden 1967 ajalta erääntynyttä, suorittamatta olevaa elatusapua 864 markkaa ja 1. 1. 1968 lukien häntä varten kuukausittain maksettavaa, viimeksi mainittuun aikaan 72 markan määräistä elatusapua.

Vrt. myös KKO 20. 6. 1966/1760, jossa oli kysymys vähittäismaksukauppalaan mukaisesta tilityksestä: Kun kysymys on ulosottomiehen menettelyssä tapahtuneeksi väitettyyn virheeseen perustuvasta kantelusta eikä tuollaisen kantelun käsitteleminen, huomioon ottaen OK 31:2,1 ja 16 §, kuulu KKO:lle, kirjoitus jätettiin tutkimatta. Ks. myös KKO 1969 II 50; Vähittäismaksukaupasta annetun lain nojalla toimitettu tilitys purettu OK 31:7,1 4 kohdan nojalla, sanotun luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu 1 vuoden määräaika luettu osamaksukaupasta annetun lain 13 §:n 3 momentin mukaisen takaisinsaantikanteen vireillepanomääräajan päättymisestä. (Tilityksen oli suorittanut ulosottomies).

KKO 18. 12. 1968/3105, ulosmittauksen oikaisu, kun saaminen ei ollut vanhentunut.

hettä ei voida oikaista kanneteitse tai päätöksen antaneen tuomioistuimen tai sen jäsenen toimenpiteestä.⁹⁴

KKO:n toimivallan purkuasioissa ei kuitenkaan ole katsottu jatkuvan aivan loputtomiin OK 31:16nkaan voimaan astuttua. Tällöinkin noudatetaan yleensä sitä periaatetta, että jos oikaisu voidaan saada yksinkertaisemmalla tavalla, purkamiseen ei ole suostuttu.⁹⁵

II. Hallintoprosessi

Tuomionpurun kohteen osalta voidaan pääsääntöisesti lähteä siitä, mitä siviiliprosessuaalista tuomionpurun kohdetta silmällä pitäen on edellä lau-

⁹⁴ Ks. *Halila* LM 1964 s. 29, *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 120 ss., *Sivullissuoja* s. 111 s., *Cars* s. 111; kannetien käyttämisestä tällaisissa tapauksissa ks. myös *Helminen* JFT 1960 s. 126 ss., *Zitting—Rautiala* s. 110 ss. ja 133 ss.,

Oikeuskäytännöstä ks. esim. KKO 1957 II 52, jossa lainhuutopäätös purettiin, kun tila johon lainhuuto oli annettu, ei ollut po. kaupungin alueella.

KKO 1963 II 59: Lainhuutopäätös, jolla väärälle henkilölle oli myönnetty lainhuuto, purettiin OK 31:11 ja 16 § nojalla ja määrättiin, että tuomiokunnan tuomarin tuli ilmoituksesta ottaa asia uudelleen käsiteltäväksi ja siinä laillisesti menetellä.

KKO 1963 II 114: Sitten kun KO oli lainvoiman saaneessa päätöksessään selittänyt, että A:n ja B:n välisellä kiinteistönkaupalla, jolla A oli myynyt B:lle erään tilan, oli ollut tarkoituksena myydä B:lle vain määräala tuosta tilasta, ja oikaissut B:lle tilaan myönnetyn lainhuudon koskemaan sanottua määräälaa, B anoi KO:n päätöksen purkamista. KO:n päätös purettiin lainhuudon oikaisemista koskevalta osalta (äänestys).

KKO 1968 II 36: Alituomarilla tai alioikeudella katsottiin olevan valta asianosaisia kuultuaan itse oikaista kiinnityspäätöksessä oleva virhe, joka oli aiheutunut siitä, että kiinnitetty tila oli lohkomistositimyksessä saanut väärän rekisterinumeron.

Vrt. myös KKO 5. 4. 1968/1016: Koska kirjoituksessa tarkoitetun lainhuutopäätöksen oikaisemista koskeva asia ei ole purkuteitse ratkaistavissa, hakemusta ei tutkittu.

Vrt. KKO 20. 10. 1967/2469: Kiinnityspäätöstä oikaistu OK 31:7,1 4 kohdan nojalla siten, että kiinnitysten todettiin rasittavan T:n tilasta vain 1/3.

Ks. myös kuolleeksi julistamista koskevien päätösten osalta KKO 1933 I 14, 1956 II 6 ja asiakirjan kuolettamista koskevan päätöksen purkamisesta KKO 1948 II 10.

⁹⁵ Ks. KKO 1966 II 67, 1961 II 47, 1960 II 29, joissa oli toinen oikaisutie käytettävissä. Vesilautakunnan päätös (KKO 5. 5. 1967/1178) ja ojayhtiön päätös (KKO 1. 10. 1963/2415) eivät olleet purettavissa.

suttu. Ensijaisesti tulee hallintoprosessissakin kysymykseen lopullinen asiallinen ratkaisu tuomionpurun kohteena. Säännönmukaisesti se tulee myös oikeusvoimaiseksi.⁹⁶

Hallintoprosessissa ei yksipuolisten tuomioiden antaminen ole mahdollista, mitä seikkaa on pidetty seurauksena sovellettavasta tutkintamenetelmästä.^{96a} Myöskään ei ole ajateltavissa, että hallintotuomio perustuisi myöntämiseen tai luopumiseen, koska asianosaisella ei ole yleensä disponointivaltaa prosessin kohteena olevaan oikeussuhteeseen nähden.⁹⁷ Toisaalta ei tosin siviili-prosessissammekaan ole tuomion muotoon nähden eroa mainittuihin prosessitoimiin perustuvien ja muiden tuomioiden välillä.

Osatuomioiden osalta on katsottu, että hallintoprosessissa niiden esiintyminen olisi yleisempää.⁹⁸ Tällöin on purkamisen kohteen kannalta kuitenkin

⁹⁶ Ks. *Merikoski* s. 458 ss., *Ståhlberg* s. 332 s., *Sundberg* s. 200 s.

Saksassa on VwGO 121 §:ään otettu siviiliprosessuaalista oikeusvoimasaännöstä vastaava oikeusohje, jonka mukaan tuomio sitoo asianosaisia ja heidän seuraajiaan »soweit, als über den Streitgegenstand entschieden worden ist», ks. *Ule* s. 404 ss., *Klinger* s. 547 ss., *Eyermann—Fröhler* s. 567 ss.

Kysymys hallintoprosessin kohteesta on Saksan oikeuskirjallisuudessa vähintään yhtä kiistainen kuin vastaava siviiliprosessin ongelma. Osoituksena loputtomasta tarmosta po. kysymyksen parissa lueteltakoon tarjolla olevia vaihtoehtoja riidan kohteesta:

- a) subjektiivinen oikeus moititun hallintotoimen kumoamiseen lainvastaisena,
- b) kantajan vastaava vaatimus,
- c) kantajan väite, että hallintotoimi loukkaa hänen oikeuksiaan,
- d) mainittu väite ja hallintotoimen lainvastaisuus,
- e) kantajan väite, että hallintotoimi loukkaa häntä objektiivisen oikeudenvastaisuutensa vuoksi,

- f) hallintotoimella säännellyn asian sisältö,

g) kantajan pyyntö saada kanteessa vaadittu ratkaisu, ks. po. mielipiteistä *Klinger* s. 382 s. ja aliv. 1 s. 382, *Ule* s. 406 ss. — *Klinger* s. 383 toteaa, että kiistalla on käytännöllistä merkitystä lähinnä siinä suhteessa, missä määrin siviilituomioistuin on sidottu hallintotuomion oikeusvoimaan myöhemmässä vahingonkorvaus- tai virkavastuuprosessissa. BGH:n oikeuskäytännöstä ilmenee vain niiden teorioiden, jotka pitävät silmällä menettelyn kohteena (yksin tai muun ohella) hallintotoimen oikeudenmukaisuutta tai -vastaisuutta, johtavan tyydyttäviin tuloksiin. BGH katsoo hallintotuomioistuimen ratkaisun hallintotoimen lainvastaisuuden tai kanteen hylkäämisen osalta siviilituomioistuimeen nähden oikeusvoimaiseksi, ks. myös *Klinger* s. 552 aliv. 11. — Ranskan osalta ks. *Waline* s. 241 ss.

^{96a} Ks. *Ule* s. 362.

⁹⁷ Ks. *Merikoski* s. 137 s. myöntämismahdollisuudesta. — Vrt. *Ule* s. 363, jossa katsotaan po. tuomiot mahdolliseksi.

⁹⁸ Ks. *Autere* LM 1970 s. 469 s.

otettava huomioon mahdollisuus käyttää varsinaista muutoksenhakekeinoa osaan kannetta. Jos se on mahdollista, voi purkaminenkin erikseen tulla kysymykseen. Periaate lienee niin ollen sama kuin edellä siviiliprosessia käsiteltäessä mainittiin, vaikka esiintymistiheys hallintoprosessissa ja ennen kaikkea verotusprosessissa lienee suurempi.

Hallintoprosessissa on myös todettu esiintyvän runsaasti ennakkoluonteisista kysymyksistä annettuja erillisiä ratkaisuja.⁹⁹ Tällaiseen »välituomioon» saat-
taa liittyä asian palauttaminen alempaan instanssiin jatkotoimenpiteitä var-
ten.¹⁰⁰ Erillinen muutoksenhaku voi tällöin olla tarkoituksenmukainen, mikäli
on ratkaistu sitovasti jokin asiallinen kysymys, ja jollei varsinainen muutok-
senhakekeino ole käytettävissä, tuomionpurku voinee tulla kysymykseen.¹⁰¹

Mitä muutoin prosessuaalisiin ratkaisuihin tulee, kuten milloin asia on
palautettu¹⁰² tai jätetty tutkimatta, tahi annettu muu päätös puhtaasti me-
nettelyllisestä seikasta, soveltunevat lähinnä samat säännöt kuin siviiliproses-
sissa. Jos ratkaisu tulee oikeusvoimaiseksi ja omaa itsenäistä merkitystä, se on
myös purkukelpoinen.

Lähinnä varsinaisen hallintomenettelyn alalla voidaan todeta myös sovel-
lettavan sitä periaatetta, ettei päätöstä pureta, jos se ei ole esteenä asian uudelle
käsittelemiselle.¹⁰³ Toisaalta oikeusvoimainen ratkaisu voidaan purkaa huoli-
matta siitä, että itseoikaisumahdollisuus on olemassa.¹⁰⁴

⁹⁹ Ks. *Autere* LM 1970 s. 469 ss. — Siviiliprosessissa tilannetta vastaa lähinnä vain OK 24:2n sääntelemlä laseiden laskujen selvittämistä koskeva päätös, ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 76 ss. ja s. 288.

¹⁰⁰ Ks. *Autere* LM 1970 s. 475 ss., *Ellilä* LM 1961 s. 771 ss., Oikeudenkäynti s. 79, *Ikkala* LM 1955 s. 167 s.

Palauttaminen voi alemmaa instanssia sitovasti tapahtua tällöin täytäntöönpanotoimen-
pidettä varten, ks. *Autere* LM 1970 s. 476.

Näin esim. KHO 1966 B II 645 ja 1967 B II 651.

¹⁰¹ Vrt. *Autere* LM 1970 s. 474 prosessuaalisten palautuspäätösten osalta, *Ellilä* LM 1961 s. 771 s.

¹⁰² Ks. edellä.

¹⁰³ Ks. esim. KHO 1960 II 602, 1961 II 477 ja 1963 A II 4.

¹⁰⁴ Ks. *Merikoski* s. 487, *Ojala* s. 178 s., *Petrén* s. 248, vrt. *Westerberg* s. 78 s. ja *Thulin* NAT 1941 s. 128.

8 §. Tuomion lainvoimaiseksitulon ajankohdasta

I. Siviiliprosessi

Tuomion purkaminen edellyttää sitä, että tuomio on tullut lainvoimaiseksi ja tällä tavoin siirtynyt varsinaisin muutoksenhakekeinoin tapahtuvien moite-mahdollisuuksien ulkopuolelle. Lainvoima määritellään oikeustieteessä yleisesti siksi tuomioistuinratkaisun ominaisuudeksi, ettei siihen enää voida hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakekeinoin.¹ Kun purkamisen kohteeksi voivat tulla vain sellaiset ratkaisut, jotka ovat lopullisia, ja joilla tuomioistuin on irrottautunut asian käsittelystä, ei ole aiheellista asettaa lainvoiman vaatimukselle enää sitä lisäkriteeriä, joka kirjallisuudessa toisinaan asetetaan, nimittäin että tuomioistuin ei myöskään voi enää *peruuttaa* päätöstään. Peruuttaminen voi tulla yleensä kysymykseen vain prosessinjohtoon kuuluvien tuomioistuimen päätösten osalta.²

Kun purkaminen voi tapahtua vain sen hetken jälkeen, jona tuomio on tullut lainvoimaiseksi, on tämä ajankohta otettava lähemmän tarkastelun kohteeksi. Lainvoimaisuuden ollessa kytketty varsinaisten muutoksenhakekei-

¹ Ks. *Tirkkonen* s. 26 ss., *Oikeusvoimasta* s. 49 ss., *Sp II* s. 323, *Wrede II* s. 230, *Tarjanne DL* 1929 s. 389 ss., *Kallenberg Rättsmedlen* s. 200 s., *II* s. 1304, *Hassler* s. 177, *Rosenberg* s. 729 ja 732 ss.

² Ks. *Tirkkonen*, *Sp I* s. 597 ja *Rp I* s. 404 s., *Reinikainen* s. 347 s., *Wrede—Palmgren I* s. 387, *Wrede II* s. 232, *Erich JFT* 1907 s. 25, vrt. *Rosenberg* s. 259, 264 ja 729.

Säännökset, jotka koskevat tuomioistuimen mahdollisuuksia *peruuttaa* antamansa päätös eivät ole varsinaisesti yhteneväisiä lainvoimaisuuskriteerin kanssa. Peruuttaminen tulee säännönmukaisesti kysymykseen vain tuomioistuimen ns. prosessinjohtotoimenpiteisiin nähden, jotka nekään eivät kuitenkaan aina ole peruutettavissa, ks. *Tirkkonen*, *Sp I* s. 597, *Sp II* s. 325, *Rp I* s. 404 s., *Sjöström—Alkio* s. 60 s. Muutoksenhakumahdollisuus prosessinjohtotoimenpiteisiin on kuitenkin poikkeuksellinen ilmiö, sillä mainitut toimenpiteet eivät edes pyri ratkaisemaan oikeudenkäynnin kohteena olevaa kysymystä, vaan vain määräämään menettelyn ulkonaista kulkua. Tuomio taas ei sen jälkeen kun se on annettu asianosaisille tiedoksi joko julistamalla kuten alioikeudessa tahi antamalla päätös kuten muutoksenhakuvaiheessa, ole lainkaan peruutettavissa, vaikka varsinaisen muutoksenhaun määrääajat alkavat kulua vasta julistamisesta tahi siitä päivästä, jona ylioikeuden päätös on asianosaisen saatavissa, joten mainitut kaksi päätökseen nähden vaikutuksellista ajankohtaa eivät lainkaan lankea yhteen lukuunottamatta KKO:n ratkaisuja. Ks. *Aalto*, *Rikostuomion vaikutuksista* s. 10. Poikkeuksen systeemistä muodostaa tuomioistuimen itseoikaisukiello, ks. sen johdosta *Tirkkonen*, *Sp II* s. 311 ss. ja s. 325 s., *Aalto mt.* s. 11 ja *LM* 1961 s. 727 ss.

nojen käyttömahdollisuuksiin, on niin ollen tutkittava, minkälaisen ajan-kohtien mukaan määräytyy niiden sulkeutuminen pois.

Mikäli muutoksenhakukeinon käyttäminen *ei* ensiksikään tule *lainkaan kysymykseen*, on tuomio tullut heti lainvoimaiseksi.³

Tuomiot saattavat olla joko kontradiktoriaisia tahi yksipuolisia tuomioita, jolloin kysymykseen tulevat erilaiset muutoksenhakukeinot, joten niitä lienee aiheellista tarkastella erikseen.

Mitä ensinnä alioikeuden antamaan päätökseen tulee, on asiallisesta pääasiasratkaisusta varsinaisena muutoksenhakukeinona säännönmukaisesti veto.

Asianosaisen, joka haluaa vedota, tulee ilmoittaa tästä alioikeuden puheenojohtajalle tai tähän tehtävään määrätylle henkilölle kahdeksan päivän kuoluessa tuomion julistamisesta, julistamispäivä mukaan luettuna, mikä aika raastuvanoikeuden tuomiosta vedottaessa päättyy määräpäivänä kello 12, muutoin sanotun päivän loppuun mennessä.^{3a}

Jos asianosainen ei ilmoita haluavansa vedota tuomiosta, jää ratkaistavaksi kysymys, minä ajankohtana tuomiosta on tullut lainvoimainen: Heti julistamisen jälkeen, vai vasta vetoilmoituksen tekemiseen määrätyn ajan kuluttua umpeen.

Tähän kysymykseen on oikeustieteessä annettu vastakkaisia vastauksia.⁴ Vallitsevana ja myös oikeana on pidettävä sitä kantaa, jonka mukaan tuomio

³ Se, ettei muutoksenhakukeinoa ole käytettävissä, voi johtua ensiksikin siitä, että laissa on olemassa kielto tässä suhteessa, ks. *Tirkkonen* s. 27, Sp II s. 326, *Tarjanne* DL 1929 s. 397.

Kysymykseen voi tulla myös muutoksenhakuoikeuden rajoitus, kuten asian laita on OK 30 luvun muutoksenhakulupajärjestelmän mukaan. Kun turvautuminen OK 30:3,2n säännöksessä mainittuihin muutoksenhakulupamahdollisuuksiin katsotaan ylimääräiseksi muutoksenhakukeinoksi, on tästä seurauksena, että HO:n tuomio tulee, jollei lupaa saada OK 30:3,1n mukaan anoa, antamishetkellään lainvoimaiseksi, ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 327, LM 1956 s. 122 s., *Reinikainen* s. 348, *Tarjanne* DL 1929 s. 392.

Vrt. myös *Rosenberg* s. 732, *Fasching* III s. 692.

^{3a} Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 164 aliv. 3, Sp II s. 409 ss. Ilmoitus voidaan tehdä myös postitse, ks. vmt. s. 409 s.

Tätä aikaa ei voida pidentää, mutta kylläkin palauttaa, ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 614.

Määräajan laskemisessa noudatetaan MääräaikaL:n säännöksiä, mutta tällöin on kysymyksessä sen mukainen viikon aika, ks. edellä *Tirkkonen*, Sp I s. 614 aliv. 3.

⁴ Sitä kantaa, että tuomio saa lainvoiman jo julistamispäivänä, jollei vetoilmoitusta tehdä edustavat *Hakulinen*, *Familjerätt* s. 207, DL 1948 s. 342 ja *Melander* s. 85.

tällaisessa tapauksessa tulee lainvoimaiseksi vasta sinä ajankohtana, jona aika vedon ilmoittamiseen on kulunut umpeen, ja jolla kannalla myös oikeuskäytäntö on ollut.⁵

Jos asianosainen taas haluaa valittaa alioikeuden prosessiratkaisusta, on hänen ilmoitettava tyytymättömyytensä viimeistään kahdeksannen päivän loppuun mennessä uhalla, että tuomio muutoin saa lainvoiman viimeisen määräpäivän kuluttua umpeen.⁶

Jos ilmoitus muutoksenhakukeinon käyttämisestä on tehty, mutta muutoksenhakemusta ei ajeta perille, tulee päätös lainvoimaiseksi määräpäivänä kello 12.⁷

Haettaessa taas muutosta HO:n tuomioon muutoksenhakuinstanssina, tulee sovellettavaksi OK 30 luvussa säännelty muutoksenhakulupajärjestelmä. Jos sen mukaan muutoksenhaku ei ole sallittu OK 30:3:n 1 kohdan mukaan, on hovioikeuden tuomio tullut heti lainvoimaiseksi.⁸ Mikäli muutoksenhakuluvan anominen taas on mahdollista, tulee hovioikeuden ratkaisu lainvoimaiseksi kahdentenakymmenentenäensimmäisenä päivänä kello 12 hovioikeuden tuomion antamispäivästä lukien, jollei asianosainen tee hovioikeudelle ilmoitusta noston tai valituksen käyttämisestä.⁹ Jos taas muutoksenhakemusta

⁵ Ks. *Tirkkonen* s. 27, Sp II s. 326, *Rautiala* s. 111, *Heikonen* LM 1949 s. 349 ss., *Tarjanne* DL 1929 s. 391.

⁶ Ks. *Tirkkonen* s. 27 s. ja aliv. 59 s. 28, Sp II s. 326 ja aliv. 34, ks. myös KKO 1935 II 35, *Stein—Jonas—Pohle* § 705 II 2a.

⁷ Ks. *Tirkkonen* s. 28 s., Sp II s. 326 s. Tuomion lainvoimaiseksitulohetki ei voine, milloin on kysymys muutoksenhakemuksen perille ajamisesta tahi vedon ilmoittamisesta RO:n päätökseen olla muu kellonaika kuin 12, vrt. *Tirkkonen*, Sp II s. 328, jossa katsotaan, että ATL merkitsisi tässä suhteessa poikkeusta.

Asian laitahan on se, että jollei muutosta lainkaan haeta, tulee alemman instanssin ratkaisu lainvoimaiseksi kello 12 pääsäännön mukaan. Mutta jos muutosta haetaan, ei muutoksenhaunalainen päätös tule lainkaan lainvoimaiseksi, ei siis kello 12 eikä edes myöhempänäkään ajankohtana ennenkuin asiassa on annettu lopullinen päätös, edellyttäen, ettei muutoksenhakemusta peruuteta. Vaikkakin muutoksenhakemus ATL:n mukaan (ks. tässä suhteessa HE 1965/5 s. 5 ja Lvk:n mietintö N:o 2, s. 1) saadaan tehdä viimeisenä määräpäivänä postitse kello 12 ajankohdasta riippumatta, merkitsee se poikkeusta vain, milloin muutosta todella haetaan, eikä lainvoimaisuus tule lainkaan kysymykseen.

Ns. kello 12:n sääntö on tosin menettänyt osan merkitystään siitä syystä, että lainvoimaisuus on säännönmukaisesti todettavissa vasta sen jälkeen, kun viimeinen mahdollisuus käyttää postia on kulunut umpeen.

⁸ Ks. *Tirkkonen* s. 29, Sp II s. 327, *Reinikainen* s. 348, *Tarjanne* DL 1929 s. 391.

⁹ Ks. *Tirkkonen* s. 29, Sp II s. 327, *Tarjanne* DL 1929 s. 391.

ei toimiteta määräaikana perille, saa hovioikeuden päätös lainvoiman viimeisenä määräpäivänä kello 12.¹⁰

Mitä taas yksipuoliseen tuomioon tulee, on 14. 1. 1972 annettu laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta aiheuttanut muutoksia sen suhteen. Ainoana varsinaisena muutoksenhakukeinona tulee kysymykseen takaisinsaanti (OK 12:13, L. 14. 1. 1972), joka on myös muuttanut varhempaa luonnettaan sikäli, että takaisinsaantimenettelyssä voidaan nojautua myös menettelyllisiin virheisiin.¹¹ Takaisinsaanti on kuitenkin vain hävinneen käytettävissä. Uusien säännösten (OK 12:3) mukaan on sen, jonka vaatimuksesta yksipuolinen tuomio on annettu (ks. OK 12:10, L. 14. 1. 1972), annettava siitä tieto vastapuolelle kirjallisen haasteen tiedoksi antamisesta säädetyssä järjestyksessä, jonka jälkeen vastapuolella on oikeus hakea takaisinsaantia. Tämän on pantava kanteen vireille antamalla haaste sille, jonka hyväksi yksipuolinen tuomio on annettu, 60 päivän kuluessa siitä lukien kun takaisinsaannin hakija on saanut tiedon tuomiosta. Yksipuolisen tuomion lainvoimaisuus jakaantuu niin ollen tuomiota pyytäneen osalta vetomenettelyn mukaan, tuomitun osalta taas se saa lainvoiman takaisinsaantikanteen vireillepanoajan kuluttua umpeen ilman, että kannetta olisi nostettu.¹² Yksipuolisen tuomion muutoksenhakukeinon käytön kytkeminen tiedoksiantoon aiheuttaa sen, että tällainen tuomio ei ehkä tule lainkaan hävinneeseen nähden lainvoimaiseksi, mikäli tiedoksiantoa ei tapahdu.¹³ Kuitenkin lienee kuten varhemmankin lain ollessa voimassa katsottava sallituksi takaisinsaantikanteen nostaminen jo ennen tiedoksiannon tapahtumista.¹⁴ Näin sitäkin suuremmalla syyllä nykyisin, kun vetomahdollisuutta ei enää ole, ja takaisinsaantimahdollisuus ei toisaalta ole täytäntöönpanon esteenä.¹⁵ Vetomahdollisuuden poisjääminen hävinneen osalta ei voine vaikuttaa UL:n 3:13,1:n säännökseen siitä, että takaisinsaanti ei estä täytäntöönpanoa.¹⁶

Mitä maksamismääräyksen lainvoimaiseksi tulemisen ajankohtaan tulee, on kysymys hiukan problemaattinen. Maksamismääräykseen on asianosaisella

¹⁰ Ks. *Tirkkonen* s. 29, Sp II s. 327 s.

¹¹ Ks. HE 1971/21 s. 6.

¹² Vrt. vanhemman lain voimassaolon ajalta *Tirkkonen* s. 29 ss., Sp II s. 328, *Sjöström* s. 223 ss.

¹³ Ks. *Tirkkonen* s. 31, Oikeusvoimasta s. 206 aliv. 26.

¹⁴ Näin *Sjöström* s. 227, joka perustelee kantaansa ennen kaikkea sillä, että asianosaisella voi olla todistuskeinoja, joita hän myöhemmin ei ehkä voisi käyttää.

¹⁵ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 328 aliv. 37, *Ellilä*, Yleiset opit s. 376, *Wrede* III s. 56.

¹⁶ Ks. *Ellilä*, Yleiset opit s. 171 täytäntöönpanon keskeyttämisestä.

oikeus hakea takaisinsaantia 60 päivän kuluessa ulosmittauksesta tai siitä, kun hän takaisinsaantioikeuden pidättäen suoritti tuomittua saamista. Takaisinsaanti maksamismääräykseen oli tarkoitettu varsinaiseksi muutoksenhakukeinoksi, mutta tämä käsitys ei tunnu olevan aivan riidaton.¹⁷

Tulkinnanvarainen tilanne aiheutunee siitä, että MaksMäärL:n 9,4 §:n säännöksen mukaan aika *tuomiovirhekantelun* tekemiselle luetaan siitä, kun *velallinen sai tiedon* maksamismääräyksestä. Mutta onko purkamiseen nähden sama sääntö voimassa, so. tiedoksisaaminen vastaa ylimääräiseltä muutoksenhakukeinolta muutoin vaadittavaa lainvoimaiseksitulohetken alkua?

Kun HE 1958/14 lausuttiin, että maksamismääräys (kuten rangaistusmääräyskin) tulee heti lainvoimaiseksi, saattoi tämä lausuma sisältää vain osan totuudesta, mikäli takaisinsaantia pidettiin varsinaisena muutoksenhakukeinona. Kun takaisinsaanti on ollut epätäydellinen muutoksenhakukeinon siten, että sen avulla ei ole voitu nojautua menettelyvirheisiin,^{17a} on maksamismääräyksen kyllä niihin nähden katsottava heti saavan lainvoiman. Mutta asiallinen sisältö oli mahdollista saada takaisinsaannin avulla tutkittavaksi. Olisiko maksamismääräys kuitenkin katsottava purkukelpoiseksi antamisestaan alkaen, tiedoksisaamisesta lukien vaiko vasta takaisinsaantijankin kuluttua umpeen?

Johdonmukaista olisi tietenkin lukea kanteluajan ja purkuajan alkaminen *samasta hetkestä* kuten muutoinkin on asian laita tuomion saadessa lainvoiman. Joka tapauksessa olisi kohtuutonta oikaisupurun suhteen lukea se alkavaksi jo maksamismääräyksen antamisesta. Mutta jos toisaalta lainvoimaiseksitulohetkenä katsotaan päätöksen tiedoksi antaminen, voi tämä merkitä sitä, että jos takaisinsaantiaika kuluu umpeen ehkä vasta myöhemmin, purku ja takaisinsaanti olisivat samanaikaisesti käytettävissä. Tätä taas ei voitane pitää hyväksyttävänä, vaan purkutien tulee olla vasta viimeinen käytettävissä oleva mahdollisuus. Mainitun rinnakkaisen käyttömahdollisuuden estämiseksi tuntuu parhaiten perustellulta se kanta, että maksamismääräys *tuomion purkamiseen nähden* tulee lainvoimaiseksi vasta silloin, kun aika takaisinsaantikanteen nostamiselle on jo kulunut umpeen. Se, että kanteluun nähden on sovellettava toista ajankohtaa, on katsottava seuraukseksi näiden muutoksenhakukeinon

¹⁷ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 328 s. ja aliv. 38 s. 329, s. 394 aliv 39 ja s. 563, vrt. kuitenkin Sp II s. 506, *Halila* LM 1964 s. 36, HE 1958/14 s. 14 ja *Ellilä*, Yleiset opit s. 235 aliv. 1.

Maksamismääräysmenettelystä yleensä ks. lisäksi *Ellilä*, DL 1964 s. 163 ss., erit. s. 167.

^{17a} Tämä kanta perustui aikoinaan siihen, ettei pidetty soveliaana, että sama tuomari tutkisi myös tuomioonsa kohdistuvat tuomiovirheet, ks. *Sjöström* s. 214 ss.

Ks. lisäksi *Tirkkonen*, Pääpiirteet s. 229 s., Sp II s. 63 s., *Wrede* II 72, *Kallenberg* II s. 477.

poikkeavasta luonteesta. Kun menettelyvirheen korjaamiseksi ei lainkaan ole varsinaista muutoksenhakukeinoa käytettävissä, voi ylimääräinenkin muutoksenhaku menettelyvirheestä noudattaa toisenlaista lähtökohtaa.^{17b}

Edellä esitetyt näkökohdat koskivat sitä henkilöä, joka oli tuomittu maksamismääräyksellä suoritukseen. Sen sijaan velkojalla ei ole oikeutta muutoksenhakuun, koska maksamismääräyksen ei ole katsottava olevan esteenä uusien prosessien ajamiseen jutun rauettua saman saamisen perusteella.^{17c}

Jos tuomioon on ilmoitettu haettavan muutosta, mutta muutoksenhakumenettelyssä sattuu häiriöitä, on todettava ensiksikin, että muutoksenhakemuksen myöhästyminen merkitsee sitä, että tuomio tulee lainvoimaiseksi määräpäivänä, ja sillä ratkaisulla, jonka muutoksenhakutuomioistuin tällöin antaa, vain todetaan tämä asiantila.¹⁸

Mikäli muutoksenhaun perille toimittamisessa on muu mahdollinen virhe, joka aiheuttaa muutoksenhakemuksen jättämisen tutkimatta, on ulkomaaisessa oikeuskirjallisuudessa varsin kiistaista, minä hetkenä tuomio tulee lainvoimaiseksi, jos muutoksenhakemusta ei tutkita. Tällaisissa tapauksissa on nimittäin haluttu katsoa, että lainvoimaiseksi tulemisen ajankohta on muutoksenhakemuksen perilleajamisen ajankohta, joten lainvoimaisuus astuisi *taannehtivasti*

^{17b} Mikäli uuden OK 12 luvun (L. 14. 1. 1972/21) omaksumaa periaatetta, jonka mukaan takaisinsaannissa voidaan nojautua myös muodollisiin perusteisiin (ks. HE 1971/21 s. 6), katsotaan voitavan vastaavasti soveltaa MaksMäärL 9 §:n tarkoittamaan takaisinsaantikanteeseen, on seurauksena takaisinsaantikanteen ja tuomiovirhekantelun tuleminen rinnakkaisiksi. Kanteluinstanssi ei vastoin MaksMäärL:n 9,4 §:n säännöstä voine evätä kantelun tutkimista. Samaa ongelmaa ei synny yksipuolisen tuomion osalta, sillä siihen nähden on jo aikaisemminkin ollut vallalla se käsitys, että vasta takaisinsaantiajan umpeen kuluminen tekee yksipuolisen tuomion lainvoimaiseksi, ks. *Halila* LM 1964 s. 36, ja kantelukelpoiseksi. Itse asiassa ennen lainmuutosta tuli kyllä yksipuolinenkin tuomio lainvoimaiseksi menettelyvirheiden osalta jo vetoajan kuluttua umpeen, vastaavasti kuin maksamismääräyseenkään nähden ei menettelyvirheisiin voitu vedota kuin kantelulla. Tämän vähäisen epäloogisuuden käytännöllinen haitta lienee ollut kuitenkin vähäinen, koska asianosaiselle on voitto aineellisessa suhteessa säännönmukaisesti ensiarvoisen tärkeää.

^{17c} Ks. *Tirkkonen*, Pääpiirteet s. 300 aliv. 8, Sp II s. 560 s., *Salervo* LM 1954 s. 656.

¹⁸ Ks. *Tirkkonen* s. 35 s., Sp II s. 413, 479; edellytyksenä on tosin se, ettei asianosainen ole voinut muutoksenhakuajan kuluessa tehdä tehokkaaksi laillista estettä ja saada muutoksenhakuajan pitennystä, *Tirkkonen* s. 88 s., 94 ss., erit. aliv. 19 s. 97, Sp II s. 414, Sp I s. 615 s., *Wrede* II s. 330. Vrt. tytyttämättömyydenilmoitusajan suhteen *Tirkkonen* s. 89 aliv. 10, Sp I s. 161, Sp II s. 414 aliv. 33, 479.

Ks. myös *Rosenberg* s. 732 s., *Fasching* III s. 692.

voimaan.¹⁹ Samoin on tilannetta haluttu arvostella silloin, kun muutoksenhakija *peruuttaa* muutoksenhakemuksensa.²⁰

Kun taannehtivien vaikutusten antamiselle on yleensäkin pyrittävä asettamaan rajoituksia, on nähdäkseni perusteltua hyväksyä se oikeuskirjallisuudessamme esitetty oikeuskäytännön tältä osin hyväksymä kanta, jonka mukaan tällainen muutoksenhaun alainen tuomio saa lainvoiman silloin, kun muutoksenhakuinstanssin päätös, jolla muutoksenhakemus jätetään tutkimatta tai sen todetaan peruuttamisen johdosta raukeavan, saa lainvoiman.²¹

Jos asianosainen hakee muutosta sellaisessa tapauksessa, jossa muutoksen hakeminen *ei ole sallittua*, on selvää, että muutoksenhaulla ei voi olla mitään vaikutusta itse tuomion lainvoimaiseksi tulemiseen.²² Viimeksi mainittuun nähden ratkaisee se *oikeudellinen seikka*, että muutosta ei saada hakea, ei sen sijaan se seikka, että muutoksenhakukeinoa on *tosiasiallisesti käytetty*. Samoin on katsottava, että virheelliset osoitukset muutoksen hakemiseen silloin, kun lain mukaan muutoksenhakeminen ei ole sallittua, eivät voi perustaa muutoksenhakuoikeutta. Myöskään muutoksenhakukeinoa koskevan osoituksen antamatta jättämisellä ei ole katsottu olevan yleislainkäytössä vaikutusta tuomion lainvoimaiseksi tulon ajankohtaan.²³ Toisaalta asianosaisella on oikeus käyttää muutoksenhakukeinoa osoitukseen ehkä sisältyneestä muutoksenhaun

¹⁹ Ks. *Stein—Jonas—Schönke—Pohle*, 18 painos, § 705 II 2 c, uudempi eli 19 painos on asettanut sille kannalle, että ratkaisevana on se hetki, jona muutoksenhakemuksen tutkimatta jättävä päätös saa lainvoiman, ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 705 II 2 c, samoin *Blomeyer* s. 439 s., *Thomas—Putzo* s. 723, *Goldschmidt*, s. 378, vrt. *Niese* JZ 1957 s. 73, *Rosenberg* s. 733, *Hellwig* s. 766, vrt. edelleen *Bötticher* JZ 1952 s. 424 s., joka katsoo, että törkeiden menettelyvirheiden ollessa kysymyksessä ei muutoksenhakemuksella voi olla vaikutuksia.

²⁰ Ks. edellisessä viitassa mainitut lähteet.

Vrt. Itävallan osalta *Fasching* III s. 692.

²¹ Ks. *Tirkkonen* s. 36 aliv. 72 selostettua KKO 1930 II 259 ja i.f. — Vrt. toisaalta myös *Cars* s. 95 aliv. 8, joka katsoo, että purku on mahdollista, ennenkuin tutkimatta jättämistä koskeva päätös on saanut lainvoiman, toisaalta *Fasching* III s. 692.

²² Ks. *Tirkkonen* s. 27 aliv. 58, vrt. *Rosenberg* s. 732, *Stein—Jonas—Pohle* § 705 II 1, *Fasching*, III s. 692.

²³ Ks. *Tirkkonen* s. 27 aliv. 27 ja siellä mainittu KKO 1936 II 462. — Yleislainkäytössä ei tuomion lainvoimaiseksi tulemiselle ole ratkaisevana muu ajankohta kuin »absoluuttisesti» alioikeuden tuomion julistamisesta alkavat määräajat ja samasta ajankohdasta myös laskettavat ajat muutoksenhakukeinon perille toimittamiseen, poikkeuksena on kuitenkin yksi-puolinen tuomio, ks. sen osalta edellä aliv. 13 edellä.

määräaikaa koskevasta virheestä huolimatta osoituksen mukaan.²⁴ Sen sijaan OK 30 luvun muutoksenhakurajoituksia koskevat väärät osoitukset eivät voi perustaa asianosaiselle oikeutta muutoksenhakuluvan anomiseen.²⁵

Ulkomaisissa säännöstoissa on asianosaisille toisinaan myönnetty oikeus luopua joko etukäteen tai tuomion antamisen jälkeen sitovasti muutoksenhakukeinon käyttämisestä, jolloin tällaisen sopimuksen syntymisellä on se vaikutus, että tuomio tulee heti lainvoimaiseksi.²⁷ Oman oikeutemme mukaan ei sitävästoin muutoksenhakukeinosta voida sitovasti yleensä luopua enempää ennen tuomion antamista kuin sen jälkeenkään. Ainoana poikkeuksena on tässä suhteessa mahdollisuus peruuttaa veto OK 25:2n tai 25:24n mukaan.²⁸ Tuomio tulee tällöin lainvoimaiseksi säännönmukaisesti silloin, kun vedon peruuttaminen tulee vastapuolen tietoon.²⁹ Sen sijaan valituksen osalta ei tyytymättömyyden ilmoittamisen peruuttamisella ole katsottu olevan sitovaa vai-

²⁴ Ks. myös KKO 1927 I 32: Kun valitusajaksi oli valitusosoituksessa ilmoitettu laissa säädettyä lyhemmäksi, muutoksenhakemus oli katsottava tehdyksi oikeassa ajassa, kun lain mukaista valitusajaksi oli noudatettu (täysistunto, äänestys).

KKO 1935 II 290: Veto-osoituksessa oli määräpäivä numeroilla merkitty toisin kuin kirjaimilla, muutoksenhakemus, joka oli annettu HO:een numeroin merkittynä myöhäisempänä päivänä, tutkittiin (äänestys 4—1, eri mieltä ollut jäsen hylkäsi muutoksenhakemuksen), vrt. myös KKO 1934 II 207, jossa valitus tutkittiin, kun valittaja oli noudattanut virheellisen valitusosoituksen ohjeita.

KKO 1956 II 88: Kun asianosaisella OK 30 luvun 2 §:n mukaan oli oikeus hakea muutosta HO:n maksamismääräyksen epäämisestä tehtyä kantelua koskevassa asiassa antamaan päätökseen vain, mikäli KKO antoi siihen luvan, eikä HO:n olisi pitänyt osoittaa päätökseen tyytymättömyyttä hakemaan siihen muutosta valittamalla lupaa pyytämättä, KKO poisti HO:n virheellisen muutoksenhakuosoituksen. Viivytyksen välttämiseksi KKO otti muutoksenhaun käsiteltäväksi niin kuin siinä olisi anottu myös lupaa saattaa HO:n päätöksellään ratkaisema asia KKO:n tutkittavaksi ja, myöntäen OK 30 luvun 3,2 §:n nojalla muutoksenhakuluvan, tutki asian (äänestys).

²⁵ Tällaisissa tapauksissa KKO poistaa HO:n muutoksenhakuosoituksen ja jättää muutoksenhakulupa-anomuksen tutkimatta, ks. esim. KKO 1968 II 68. Vrt. myös *Stein—Jonas—Pohle* § 705 II 1 aliv. 5.

²⁷ Ks. Ruotsissa RB 49:1,1 (dispositiivisissa asioissa mahdollinen), ks. *Hassler* s. 275, joka tosin katsoo, ettei säännöksellä ole erityistä käytännöllistä merkitystä, *Ekelöf*, Rättsmedlen s. 15 ss., Norjassa *Allen* s. 346, Saksassa (myös indispositiivisissa asioissa) *Rosenberg* s. 663 ss., *Stein—Jonas—Pohle* § 514 I, *Blomeyer* s. 522 ss., *Wieczorek* s. 90 ss., Itävallassa *Fasching* IV s. 86 ss.

²⁸ Ks. *Tirkkonen* s. 33 s., Sp II s. 395 s., *Wrede* II s. 278, *Granfelt* Civilprocessrätt s. 78.

²⁹ Ks. *Tirkkonen* s. 33 s., Sp II s. 329, missä huomautetaan siitä rajoituksesta, ettei tuomio ole yksipuolinen tai ettei vastapuoli ole hakenut muutosta.

kutusta, vaan asianosainen voi ilmoittaa tyytymättömyytensä määräajan kuluessa uudelleen, ja peruuttamisella on vaikutusta lähinnä vain vastapuolen oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuteen nähden.³⁰

Tuomio voi saada lainvoiman myös vain osittain. Näin tapahtuu, jos vain toinen asianosainen hakee muutosta (yksipuolinen tai relatiivinen lainvoima) tahi asianosainen hakee muutosta vain sellaiseen itsenäiseksi katsottavaan osaan tuomiota, josta erillinen muutoksenhaku on mahdollinen (osittainen lainvoima).³¹

Ylimääräisen muutoksenhaun kannalta on todettava, ettei sillä seikalla, että tuomio on vain osaksi lainvoimainen, ole muuta merkitystä kuin että purkaminen voidaan kohdistaa vain lainvoimaiseen osaan tuomiosta.

Lopuksi on tarkasteltava, *minä ajankohtana tuomion on oltava lainvoimainen*, so. onko sen tapahduttava jo ennen kuin purkuhakemus esitetään vai olisiko sitä aikaisemmassa hakemuksen esittämisessä katsottava olevan kysymyksessä sellainen puute, joka olisi parannettavissa.³²

Sitä, että tuomion tulee olla lainvoimainen, on pidettävä lähinnä muodollisena edellytyksenä purkuhakemuksen tutkimiselle. Prosessioikeudessa voidaan yleensä katsoa olevan aihetta asettua sille kannalle, että puute, joka on

³⁰ Ks. *Tirkkonen* s. 34 s. ja aliv. 69 s. 34, Sp II s. 329 ja aliv. 39 m.s.

³¹ Osittaisen lainvoiman tilanteista ks. *Tirkkonen* s. 36 s., Sp II s. 329 s. ja 412, *Aalto* s. 126 s., missä aliv. 32 huomautuksia terminologiasta, *Reinikainen* s. 315, *Wrede* II s. 275, *Kallenberg* s. 203.

Missä määrin asianosainen jo ilmoittaessaan tyytymättömyytensä rajoittaa muutoksen hakemuksen koskemaan vain osaa tuomiosta, ks. *Tirkkonen* Sp II s. 412, *Aalto* s. 128 aliv. 37, *Candolin* JFT 1955 s. 5 ss., *Nehrman*, (2. painos) s. 394 s. — Vrt. täytäntöönpanon kannalta *Ellilä*, Yleiset opit s. 226.

Kun muutoksenhakemuksen rajoittaminen itse asiassa jää aina asianosaisen määräämisvaltaan, voidaan de lege ferenda pitää ainoana puollettavana sääntelynä mahdollisuutta rajoitusten tekemiseen. De lege lata lienee asian laita siten, että rajoituksen tekeminen merkitsee muutoksenhakemuksesta luopumista. Em. periaatteen mukaan se on kyllä mahdollista, ja voinee olla mahdollista osittainkin. Jos asia on dispositiivinen, voitaneen samaan tulokseen päästä tekemällä asiasta sovinto, ks. KKO 1950 II 375 ja sen johdosta *Tirkkonen*, Sp II s. 396 aliv. 45.

³² Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 532 s. — Samoin kantelun osalta *Tirkkonen*, Sp II s. 507, samoin *Halila* LM 1964 s. 38, *Hassler* s. 337, joka purun osalta ei ole samalla kannalla, ja PLB s. 585 samoin kantelun osalta, vrt. s. 574, jossa nimenomaan ollaan eri kannalla tuomion purkamisen suhteen.

Kun kanteluinstanssi ja muutoksenhakuinstanssi ovat samoja, paitsi ylimmän tuomioistuimen päätökseen nähden, jolloin vain kanteluinstanssista voi olla kysymys, ei lainvoimai-

parannettavissa esim. niin vähäisen seikan kuin jonkin ajan umpeen kulumisen kautta, on pyrittävä korjaamaan sen sijaan että koko menettely jäisi tämän kaltaisen puutteellisuuden vuoksi sikseen.³³

Tätä kysymystä arvosteltaessa on otettava huomioon kuitenkin se seikka, että lainvoiman saaneen tuomion purkaminen on tarkoitettu viimeiseksi tarjolla olevaksi oikeuskeinoksi. Tällöin on lähdettävä siitä, että jos mahdollisuus turvautua varsinaiseen muutoksenhakukeinoon on vielä olemassa esitettäessä purkuhakemus, ei purkua ole otettava tutkittavaksi.³⁴ Valintaa varsinaisen ja ylimääräisen muutoksenhakukeinoon välillä ei voida niin ollen jättää asianosaisen suoritettavaksi.

Tämän kannan tueksi on otettava huomioon vielä eräs asianosaisenkin intressissä oleva seikka. Toiset purkuun oikeuttavat perusteet ovat tosin sellaisia, ettei niihin nojautumisen edellytyksenä ole se, että varsinaisen muutoksenhakukeinoon käyttämistä (tai nojautumista seikkaan jo alioikeudessa) ei ole laiminlyöty. Mutta käytännössä tärkein yleinen palautuspurku on mahdollinen vain, jos varsinaisen muutoksenhakukeinoon käyttöä ei ollut laiminlyöty, ja toiseksi voi ns. ensisijaisessakin purkuperusteessa olla joskus puute, joka oikeuttaisi vain purkamaan yleisen palautuspurun edellytyksin perusteena käytetyn seikan nojalla. Ajateltakoonpa vain käytännössä ehkä joskus hiuksenhienoksi jäävää jakoa tahallisuuden lievimmässä muodossaan ja tuottamuksen törkeimmässä muodossaan välillä, joka taas on määräävänä siihen nähden, onko kysymyksessä kvalifioitu vai yleinen palautuspurku.³⁵

suuden odottaminen aiheuta myöskaan kantelussa vaikeuksia, koska kumpikin muutoksenhakukeino tulee samaan instanssiin. Sen sijaan tuomionpurun suhteen on väliasteena ylioikeus, joten purkuinstanssi ei erikoisista toimenpiteistä voi todeta alioikeuden tuomion mahdollista lainvoimaa.

Oikeuskäytännöstä ks. KKO 1951 II 96: Koska po. ratkaisu huoneenvuokrasäännöstelystä annetun lain 5 §:ssä säädetyssä järjestyksessä ja ajassa voitiin valitusteitse saattaa KKO:n tutkittavaksi, KKO ei ottanut hakemusta tutkittavakseen.

Vrt. myös KKO 1940 II 348 (rikosasia).

Saksan oikeuden osalta ks. *Wieczorek* s. 518, joka katsoo, että menettelyn lykkääminen lainvoiman tai muun prosessinedellytyksen odottamista varten ei ole sallittua.

³³ Parannettavia prosessinedellytyksiä ovat oikeutemme mukaan liian lyhyt haasteaika ja valtuutuksen puute, ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 568 ss., *Reinikainen*, Prosessinedellytykset s. 38 ss.

³⁴ Tämä näkemys kytkeytyy yhteen oikeudessamme muutoinkin vahvasti esiin tuotuun kantaan yksinkertaisemman oikeussuojatien ensisijaisuudesta, jonka periaatteen takana ovat sekä yleiset että yksityiset intressit, ks. *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 76, *Sivullissuoja* s. 348, *Tirkkonen*, Sp II s. 716 ja aliv. 40, vrt. myös *Tirkkonen*, Sp II s. 502, *Halila* LM 1964 s. 22 aliv. 90 ja *Reinikainen* s. 8 ja aliv. 10.

³⁵ Ks. kvalifioidusta palautuspurusta jäljempänä 12 §.

Jos purkuinstanssi tällöin jää odottamaan sitä, että tuomio tulee lainvoimaiseksi, voi se merkitä sitä, että asianosainen menettää kokonaan oikeutensa purkuun. Tällaisessa tapauksessa hän kokonaan laiminlöisi varsinaisen muutoksenhaun käyttömahdollisuutensa. Ja jos ollaan kaikkein ankarimman muodollisella linjalla, ei purkuinstanssi voisi purkuperustetta tutkiakaan ennenkuin tuomio on tullut lainvoimaiseksi. Erilaisen menettelyn puoltaminen taas purkuperusteen laadun vuoksi ei tunnu perustellulta, koska on ylimääräisestä muutoksenhakukeinosta kysymys. Pääsäännöksi lienee niin ollen asetettava, että tuomion on oltava lainvoimainen jo silloin, kun purkamista koskeva hakemus jätetään KKO:lle.

Mainitusta säännöstä voidaan kuitenkin eräissä tapauksissa poiketa. Näin on asian laita silloin, kun muutosta on haettu OK 30:3,1 kohdan mukaisella varsinaisella muutoksenhakukeinolla. Jos sen kanssa on kumuloitu purkuhakemus, voidaan viimeksi mainittu tutkia välittömästi sen jälkeen kun varsinaisesta muutoksenhakemuksesta on annettu päätös, koska KKO:n päätös saa heti lainvoiman. Kumulointi on mahdollista myös OK 30:3,2 kohdan muutoksenhaun kanssa, mutta tällöin on hovioikeuden tuomio jo saanut lainvoiman, joten kysymyksessä ei ole mikään poikkeus.³⁶

II. Hallintoprosessi

Hallintotuomion lainvoimaiseksitulon ajankohta on jossain määrin ratkaisu eri tavoin kuin siviiliprosessissa annetun tuomion vastaava hetki.

Jos muutoksenhakua ei laissa olevan kiellon johdosta tai koska kysymyksessä on ylimmän instanssin päätös ole lainkaan sallittu, tulee hallintotuomiokin heti lainvoimaiseksi.

Muutoin määräytyy ajankohta säännönmukaisesti siitä lukien, kun hallintotuomio on annettu asianosaiselle tiedoksi. Jos tiedoksi antamista ei lainkaan tapahdu, ei tuomion katsota yleensä tulevan lainvoimaiseksikaan.^{36a} Tämä

³⁶ Oikeuskäytännössä tunnutaan varsin runsaasti esitettävän ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja kumuloituina, ks. esim. KKO 5. 5. 1966/1269: OK 30:3,2 muutoksenhakemus, purku ja kantelu, 16. 9. 1968/2136: menetetyn määräajan palautus, purku tai kantelu, 13. 8. 1969/1606: kantelu ja purku.

Vrt. myös KKO 22. 2. 1968/560, jossa oli pyydetty määräajan palauttamista. KKO katsoi, ettei siihen ollut syytä, mutta koska teko, josta oli tuomittu rangaistus, ei ollut rikos, KKO OK 31:8,1 4 kohdan nojalla purki ja poisti po. RO:n päätöksen.

^{36a} Ks. KHO 1934 II 2672: Kun LH ei ollut liittänyt valitusosoitusta päätökseensä, ei

merkitsee sitä, että yksipuolisesti lainvoimaisten tuomioiden tapaukset ovat hallintoprosessissa tavallisempia kuin siviiliprosessissa, mutta toisaalta tällainenkin tuomio on purettavissa sen pyynnöstä, johon nähden lainvoima on olemassa. Verotusasioissa merkitsee myös mahdollisuus perustevalituksen tekemiseen sitä, että verotusta koskevan päätöksen ei katsota saavan lainvoimaa ennenkuin perustevalituksen tekemiselle säädetty aika on kulunut umpeen.³⁷

Mitä itseoikaisumahdollisuuksiin tulee, ei niiden liene varsinaisesti katsottava koskevan hallintotuomioiden lainvoimaa vaan niiden oikeusvoimaa eli siis sitovuutta tulevaisuuteen nähden.³⁸ Itseoikaisumahdollisuus ei toisaalta HPurkuL:n 13,1 §:n mukaan estä päätöksen purkamista. HPurkuL:n 12 §:n tilanteissa ei ilmeisen virheen oikaisemisen esteenä ole katsottava olevan oikeusvoimaa.

Valittaminen on eräissä erikoistilanteissa säännelty laissa siten, että se katsotaan sallituksi vain silloin kun KHO myöntää valitusluvan.³⁹ Lupa voidaan taas myöntää silloin, kun asianosainen voi nojautua prejudikaatti- tai intressidispenssiin, mikä sääntely vastaa OK 30:3,2n tapauksia. Mainituissa tapauksissa voidaan tuomio HValL 14,1 §:n säännöksen mukaan kuitenkin panna täytäntöön. Mutta milloin sen on katsottava saavan lainvoiman?

Kysymykseen voisivat lähinnä tulla päätöksen antamispäivä tai se päivä, jona KHO epää valitusluvan myöntämistä koskevan pyynnön, tai jollei tätä ole anottu, siihen säädetyn määräajan viimeinen päivä.

Loogisimmalta tuntuisi, tilanteiden vastatessa KKO:n osalta voimassa ole-

sitä pidetty lainvoimaisena.

Samoin KHO^o1942 II 500.

Valitusta maistraatin päätöksestä ei ollut jätettävä tutkimatta, jos maistraatti ei ollut liittännyt päätökseensä valitusosoitusta, KHO 1948 II 584.

³⁷ Kysymys on kuitenkin jossain määrin riitainen, joskaan ratkaisulla ei ole vaikutusta purkamisen kannalta. HPurkuL:n 6,3 §:n säännöksen mukaan eivät perustevalitus ja purku voi kilpailla keskenään.

Perustevalituksen lainvoimaan kohdistuvasta vaikutuksesta ks. *Merikoski* s. 457 s., *Andersson*, Verotuslaki s. 165, Grundbesvär s. 223 ss., *Ojala* s. 147 s., Lvk 1960/5 s. 2, HE 1965/165 s. 2.

Ks. KHO 1964 B II 580: Kahdessa paikassa verotetun verot poistettiin purkuteitse, kun perustevalituksen määräaika oli mennyt umpeen.

³⁸ Ks. *Merikoski* s. 183 ss., Vapaa harkinta s. 113 ss., Laillisuusvalvonta s. 59 ss.

Vrt. *Vilkkonen* s. 274, missä ei liene tehty tarpeellista eroa OK 24:10n ja HPurkuL:n 12 §:n tarkoittaman, puhtaasti teknisen itseoikaisun (lasku- tai kirjoitusvirhe) ja viranomaisen oikeuden ottaa jo ratkaistu asia uuden selvityksen tai muun sellaisen syyn johdosta uudelleen käsiteltäväksi, välille, vm. säänneltynä suhteessa purkuun HPurkuL 13 §:ssä.

³⁹ Ks. *Merikoski* s. 314 s., HE 1968/52.

vaa sääntelyä, katsoa päätöksen saavan heti lainvoiman. Tätä puoltaisi sekin, että päätös on pantavissa täytäntöön heti, valitusperusteet ovat tarkoin rajoitettuja ja tarkoitettukin poikkeukselliseksi ja lähtökohtana on se, että po. tilanteissa on voimassa valituskielto. Se, että milloin valituslupa myönnetään päätös olisi vain vähän aikaa lainvoimaisena tuskin on erityisemmän haitallista.⁴⁰ Valitusluvan myöntäminen ja päätöksen muuttaminen sen jälkeen vastaisi tällöin päätöksen purkamista, jolla aina on taannehtiva vaikutus. Mutta jos päätöksen ei taas katsottaisi saavan heti lainvoimaa, saattaisi taannehtiva vaikutus kohdistua lainvoimaiseksitulon ajankohtaan. Oikeimpana ratkaisuna lienee tällöin pidettävä sitä, että päätös tulee heti lainvoimaiseksi, koska valituskielto ei ole tullut kumotuksi KHO:n luvan tultua evätyksi. Huomioon lienee otettava sekin seikka, että purkuperusteet ovat itse asiassa paljon liberaalimmat kuin mahdollisuudet anoa valituslupaa, ja teoriassa tämä merkitsisi, että purkuhakemus ehkä joutuisi odottamaan lainvoimaa tilanteessa, jossa purku kuitenkin on ainoa mahdollinen muutoksenhakukeino.

Mitä muutoin tulee lainvoimaiseksi tulon ajankohtaan on mainittava HValL:n 11 §:n säännöksiin sallimat mahdollisuudet korjata ajoissa jätettyyn muutoksenhakemukseen sisältyneet määrättyt virheet, jotka eivät siis välttämättä johda valituksen jättämiseen tutkimatta. Mutta jollei puutteita korjata, saa hallintotuomio lainvoiman muutoksenhakuinstanssin jätettyä muutoksenhakemuksen tutkimatta. Muilta osin voitaneen viitata siviiliprosessin osalta esitettyihin periaatteisiin.

9 §. Purkulegitimaatiosta

I. Siviiliprosessi

1. Yleistä

Muodollisiin purkuedellytyksiin kuuluu myös se, että purkua hakevalla tulee olla ns. purkulegitimaatio eli oikeus yksittäistapauksessa esittää pyyntö

⁴⁰ Tällä kannalla tosin Lvk 1960/5 s. 2, HE 1965/165 s. 2, vrt. *Ojala* s. 147.

lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta.¹

Ryhdyttäessä tätä kysymystä käsittelemään on ehkä perusteltua meillä vallitsevan oikeuskäytännön johdosta jakaa selvittely kahteen osaan. Asianosaisen ohella voi lisäksi viranomainen olla oikeutemme mukaan oikeutettu esittämään lainvoiman saaneen tuomion purkamista siviiliprosessissa.

Yleisenä oikeusvertailevana havaintona voitaneen aluksi todeta, että mahdollisuus menestyksellä anoa lainvoiman saaneen tuomion purkamista on tavallaan itsestään selvästi annettu ensiprosessin asianosaisille. Tätä on pidetty siinä määrin selvänä asiana, että monissa prosessilaeissa on suoraan lain säännöksessä lausuttu, että lainvoiman saanut tuomio voidaan purkaa asianosaisen pyynnöstä. Näin on menetelty esim. Ranskan, Saksan ja Itävallan prosessilaeissa, ja jossain määrin epäsuoremmin on vastaava johtopäätös tehtävissä Norjan, Tanskan ja Ruotsin vastaavista säännöksistä.^{1a} Todettakoon toisaalta, että saksalaisessa oikeuskirjallisuudessa on voimakkaasti ollut edustettuna sekin kanta, että purkumenettely on itse asiassa ensiprosessin jatkoa, eikä edeltänyt oikeudenkäynti ole varsinaisesti päättynytkään ennenkuin mahdollisuus hakea tuomion purkamista on lopullisesti kulunut umpeen.^{1b}

Mitä taas viranomaiselle annettavaan aloiteoikeuteen tuomionpurun aikaan saamiseksi tulee, voidaan tällaisen mahdollisuuden todeta olevan melko har-

¹ Oikeuskirjallisuudessa on joskus käytetty synonyymeinä muutoksenhakuintressiä ja -legitimaatiota, ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 386, vrt. s. 405, 503 ja 529, Rp II s. 590 ja Pääpiirteet s. 266. Vrt. terminologiasta myös *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 75 ja 92 s. sekä Yleiset opit s. 474 ss.

Voidaan tietysti lähteä siitä, että oikeus purkuhakemuksen tekemiseen edellyttää aina oikeudellista intressiä, tarkennettuna intressiä subjektiivisessa suhteessa, vrt. *Tirkkonen*, Oikeusvoimasta s. 221.

Kun intressi muutoksenhakukysymyksissä lienee kuitenkin lähinnä rinnastettavissa itse asian sisältöön, ei muutoksenhakijan henkilöön, on se erotettu terminologisesti legitimaatiosta ja seuraavassa pykälässä käsitellään ns. purkuintressiä.

^{1a} Ks. Ranskan Cpc art. 480 ja *Glasson—Tissier—Morel* s. 415, *Cuche—Vincent* s. 534, dZPO 578 §, *Rosenberg* s. 781, *Stein—Jonas—Pohle* § 578 II, *Blomeyer* s. 598, *Fasching* IV s. 473 s., s. 352, Tml 405,2 ja 407,2 §, *Allen* s. 396 ss., *Skeie* III s. 94 s., Rpl 423 §, *Hurwitz—Gomard Cars* s. 118 s., *Ekelöf* s. 120, PLB s. 576.

^{1b} Ks. *Behre* s. 59 s., *Schiedermair*, Festschrift Dölle s. 329 ss. — Kysymyksen ratkaisulla on Saksassa huomattava käytännöllinen merkitys, koska dZPO 265 §:n säännöksen mukaan oikeudenkäynnin aikana tapahtuneella aineellisoikeudellisella erikoisseuraannolla ei ole yleensä vaikutusta legitimaatioon. Jos purkuprosessi on ensiprosessin jatkoa, olisi purkukanne näin ollen nostettava edeltäjien kesken. Ks. Saksan po. säännöksen johdosta *Tarjanne* s. 155 ss.

vinainen. Viranomaiset saattavat esiintyä aloitteen tekijöinä yleensä milloin kassaatioinstituutin katsotaan olevan olemassa julkisen edun vuoksi tai muutoin poikkeuksellisesti julkisen intressin säilyttämissä prosessilajeissa.²

Omien säännöstemme osalta voidaan todeta, että laista saatetaan tosin epäsuorasti tehdä johtopäätöksiä purkuun oikeutetuista sikäli kuin kysymys on asianosaisista.³ Kuitenkin purun hakemiseen oikeutettujen piirin määrittäminen jätettiin lakia säädettäessä ilmeisesti tarkoituksellisesti lähinnä jo varhempien säännösten aikaan vakiintuneiden periaatteiden mukaisesti oikeustieteen ja -käytännön selviteltäväksi.⁴

Kun tuomionpurun hakemiseen oikeutettujen piiriä jäljempänä ryhdytään tarkastelemaan, otetaan ensin käsiteltäväksi ns. asianosaistaho, johon katsotaan kuuluvan myös virallisen syyttäjän silloin, kun hänen on virkansa puolesta tullut olla lain mukaan prosessissa osallisena.⁵ Sen jälkeen pyritään selvittämään, missä määrin eri viranomaiset voivat esiintyä tuomionpurkua hakemina tai esittävinä. Viranomaistahossa voidaan lisäksi erottaa eri ryhmiksi viranomaiset, joiden tehtäväpiiriin tällaisen toiminnan on katsottava kuuluvan ja toisaalta viranomaiset, joille purkualoitteiden tekeminen ei varsinaisesti kuulu.

2. Asianosaistaho

Jo oikeudenkäynnin määritelmästä voidaan päätellä, että yksittäinen oikeudenkäynti rajoittuu yleensä yhden oikeussuhteen tutkimiseen ja tuomitsemiseen. Niinpä annetusta tuomiostakin ovat pääsääntöisesti oikeutettuja reagoimaan vain ne asianosaiset, joiden nimissä prosessia on käyty.⁶ Tämä oikeutus

² Tällaisia menettelyjä ovat Ranskan cassation dans l'intérêt de loi ja kansandemokratioiden kassaatiotyytit, ks. edellä 4 § I. 1., *Hidén* DL 1969 s. 126 ss. ja Tanskassa poikkeuksellisesti Rpl 456 r § mainittu kanne, ks. *Hurwitz—Gomard* s. 406 s.

³ Ks. OK 31:7,2, jossa puhutaan asianosaisesta, vrt. kantelun osalta *Halila* LM 1964 s. 30 s.

⁴ Ks. KKO:n lausunto prosessikomitean mietinnön johdosta 16. 5. 1957.

⁵ Vrt. AVL 11,3 § ennen sen kumoamista.

⁶ Vallitsevana on yleisesti ns. muodollinen asianosaiskäsite, ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 357 ss., *Ellilä*, Yleiset opit s. 180, *Sivullissuoja* s. 150, *Palmgren* s. 42 s., *Tarjanne* s. 22, *Salmiala* s. 144, *Hassler* s. 89, *Ekelöf* I s. 20, II s. 51, *Kallenberg* I s. 502, vrt. *Salmiala* s. 38 ss., *Rosenberg* s. 162, *Blomeyer* s. 41 s.

säilyy asianosaisilla sen jälkeenkin, kun tuomio on saanut lainvoiman. Ja vaikkakin legitimaatiokysymyksen selvittäminen ensiprosessin oikeudenkäynnin edellytyksiä tutkittaessa voi olla joskus vaikeaa, vastaa tätä vaikeutta muutoksenhakumenettelyssä taas se periaate, että oikeus hakea tuomioon muutosta kuuluu juuri niille, jotka jo ensimmäisessä prosessissa saivat asianosaisen aseman. Mitä lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen tulee, on purkulegitimaation kuulumista juuri asianosaisille pidettävä itsestään selvänä, koska kysymyksessä on pääsääntöisesti juuri heitä koskeva ja sitova tuomio. Purkua hakeamalla asianosainen voi yrittää vielä kerran saada asian tutkittavaksi ja oikeutus tähän kuuluu tietenkin juuri hänelle itselleen.⁷

Eräisiin erikoistilanteisiin on lisäksi aihetta kiinnittää huomiota. Mitä ensinnäkin välttämättömässä prosessinyhteydessä oleviin henkilöihin tulee, on jokaisella oikeus itsenäisesti hakea tuomion purkamista, mikäli hänet oli kutsuttu prosessiin mukaan.⁸ Jos mainitussa suhteessa olevaa henkilöä ei taas ollut kutsuttu prosessiin, mikä merkitsee virhettä prosessinedellytyksissä, on hänen reagoitava tuomiota vastaan kantelemalla OK 31:1,1 2 kohdan nojalla. Voitaisiin tosin ajatella, että kuulematta ja kutsumatta jätetyllä välttämättömässä prosessinyhteydessä olleella henkilöllä voisi olla enemmän etua hakea tuomion purkamista saadakseen ehkä kanteen lopullisesti hylätyksi asiallisessa suhteessa. Joka tapauksessa prosessissa mukana ollut *asianosainen* voi käyttää kumpaakin reagointikeinoa. Tuomion oikeusvoima ulottuu tosin välttämättömässä prosessinyhteydessä olevaan, mutta kun hänen poissaolonsa ensiprosessista on merkinnyt prosessuaalista virhettä, voitaneen lähteä siitä, että po. kantelu on lähinnä hänen käytettävissään oleva ylimääräinen muutoksenhakukeino. Poissa olevaltahan ei ole myöskään voitu vaatia esim. asian selvittämistä tarkoittavia toimia.

Purkulegitimaatio voi eräissä tilanteissa ulottua asianosaisten piirin ulkopuolellekin. Näin on asian laita silloin, kun ulkopuoliselle annetaan poikkeuksellisesti sen intressin johdosta, joka hänellä on oikeudenkäynnin lopputulokseen nähden, käyttää sivuväliintulijan oikeutta.⁹ Mikäli po. intressi oli välitöntä, saa sivuväliintulija oikeuden muutoksenhakukeinojen käyttämiseen ja

⁷ Ks. edellä aliv. 1a mainitut lähteet.

⁸ Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 495, Sp II s. 405, *Rosenberg* s. 781, *Fasching* IV s. 497.

⁹ Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 425 ss., Oikeusvoimasta s. 349 ss., *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 156 ss., Sivullissuoja s. 314 ss., *Reinikainen* s. 147 ss., LM 1951 s. 437 ss., *Wrede—Palmgren* I s. 258 ss., *Ekelöf*, Om interventionsgrunden, passim., *Kallenberg* I s. 1020 ss., *Rättsmedlen* s. 65 ss., *Lundstedt* s. 110 ss., *Hassler* s. 98 ss.

myös tuomion purkamisen hakemiseen.¹⁰ Väliintulo ei kuitenkaan voi alkaa muutoksenhakemuksella, vaan edellytyksenä oikeutemme mukaan on, että väliintulija on jo osallistunut oikeudenkäyntiin.¹¹

Lainvoiman saaneen tuomion purkamiseen oikeuttava syy voi joskus ilmetä kauankin sen jälkeen, kun tuomio on tullut lainvoimaiseksi. Tällöin voi tapahtua, että henkilö, joka ensiprosessin aikana oli legitimoitu prosessaamaan oikeudenkäynnin kohteena olevasta oikeussuhteesta, joko po. oikeussuhteen subjektina tahi asiavaltuuden poikkeuksellisen järjestelyn vuoksi¹², ei purkamisen tullessa ajankohtaiseksi enää olekaan oikeutettu prosessia käymään. Tällaisissa tapauksissa on säännönmukaisesti katsottava, että myös purkulegitimaatio on siirtynyt.

Yksinkertaisimman tilanteen muodostaa asianosaisen kuolema, joka saa aikaan myös seuraannon oikeudenkäynnissä. Tapahtuneen aineellisoikeudellisen yleisseuraannon johdosta ovat oikeudenomistajat tulleet oikeutetuiksi myös hakemaan heitä koskevan, seuraannolla siirtyneen tuomion purkamista.¹³

Mitä taas tulee aineellisoikeudelliseen erikoisseuraajaan seuraannon tapahtuttua tuomion lainvoimaiseksitulon jälkeen, on oikeuskirjallisuudessaamme katsottu, että erikoisseuraaja on oikeutettu hakemaan tuomion purkamista.¹⁴ Lisäksi on katsottu, että jos seuraanto on tapahtunut oikeudenkäynnin aikana, saattaa edeltäjän aineellisoikeudellinen asema olla sellainen, että hänellä seuraannon jälkeenkin on intressiä jutun lopputuloksesta. Tällöin hänelle on kat-

¹⁰ Ks. *Tirkkonen* s. 173, Sp II s. 530, *Cars* s. 119, kantelun osalta *Halila* LM 1964 s. 31.

¹¹ Ks. *Tirkkonen* s. 173 ja aliv. 38, Sp I s. 432 aliv. 27, *Kallenberg* I s. 1057, Rättsmedlen s. 83, kantelun osalta *Halila* LM 1964 s. 31 s. Ulkomailla on väliintulijan purkulegitimaatiota haluttu rajoittaa sillä perusteella, että hänellä ei ole oikeutta aloittaa *itsenäistä* prosessia, joksi purkumenettely on katsottu, näin *Neumann* II s. 1405, toisin *Fasching* IV s. 473 s. ja *Sperl* s. 706.

Vaikka purkua meillä on selvästi pidettävä erillisenä prosessina ainakin sen tapahtuessa kokonaan eri instanssissa, ei väliintulijan, jolla on muutoksenhakuoikeus, legitimaatiota voitane riitauttaa. Vrt. kuitenkin jos pääasianosainen sopii asian *Fasching* IV s. 474.

Mitä tulee LiikVakL:n 12 §:n tarkoittamiin prosesseihin, joissa vahingon aiheuttajaa vastaan ajetaan korvausvaatimusta, on yhtiötä pidetty sivuväliintulijana, jolla on erityissäännöksen mukaan myös muutoksenhakuoikeus, s. *Aalto* s. 216 s., *Tirkkonen*, Rp I s. 338 aliv. 8, Sp I s. 440, vrt. *Arti* s. 361.

¹² Vm. tilanteista ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 375 ss., vrt. kuitenkin lastenvalvojan osalta Sp II s. 603 ja *Ellilä* LM 1967 s. 620.

¹³ Ks. *Tirkkonen* s. 171 s., Sp II s. 530 aliv. 41, *Cars* s. 119, *Rosenberg* s. 781, *Fasching* IV s. 497.

¹⁴ Ks. *Tirkkonen* s. 171 s., Sp II s. 530 aliv. 41, *Cars* s. 119.

sottu voitavan antaa ilman OK 18 luvun säännösten määräämää menettelyä sivuväliintulijan asema mahdollisine muutoksenhakuoikeuksineen.¹⁵ Tällaisissa tapauksissa voidaan ajatella edeltäjällä, hänen intressinsä vahvuudesta riippuen, ehkä olevan oikeus myös ylimääräisten muutoksenhakukeinojen käyttämiseen.¹⁶

Eräistä siviili- ja rikosoikeudessa vallitsevista periaatteista tai ainakin niiden analogisesta soveltamisesta on toisaalta katsottava seuraavan eräitä rajoituksia purkulegitimaatioon.¹⁷ Niinpä ei esimerkiksi sen asianosaisen, joka on syylistynyt asiakirjan väärentämiseen voida katsoa olevan oikeutetun hakemaan sellaisen tuomion purkamista, joka perustuu väärennettyyn asiakirjaan.¹⁸ Mikäli kysymyksessä on valeoikeustoimi, ei tällaisissa tapauksissa syyllisen purkuoikeuden sulkemiselle pois ole sillä seikalla vaikutusta, oliko toinen osapuoli ehkä vilpillisessä tai vilpittömässä mielessä.¹⁹

Samojen rajoitusten on katsottava olevan voimassa silloin, kun asianosainen on syylistynyt perättömän lausuman antamiseen.²⁰

Ensiprosessin ulkopuolisten henkilöiden mahdollisuudet hakea tuomion purkamista rajoittuvat pääsääntöisesti edellä mainittuihin tilanteisiin.^{20a}

Voimassa olevan oikeutemme mukaan ei voitane sen sijaan lähteä siitä, että *kolmannen henkilön vahingoksi* oikeudenkäynnissä harjoitettu vilppi esim. kollu-

¹⁵ Ks. *Tarjanne* s. 238, *Kallenberg*, Rättsmedlen s. 71 ss.

¹⁶ Vrt. *Cars* s. 119 s., joka aliv. 168 s. 120 toteaa, että luovuttaja ei tule tuomion oikeusvoiman sitomaksi, joten hän voi ajettaessa kannetta tehdä väitteensä seuraajaa vastaan.

Vrt. kuitenkin tässä suhteessa sitä tilannetta, että seuraannon aiheuttajana on asianosaisen joutuminen konkurssiin, *Tirkkonen* s. 171 aliv. 35.

Vrt. päinvastaisia tilanteita KKO 17. 2. 1960/448: Konkurssipesän toimitsijamiehillä ei ole oikeutta hakea konkurssituomion purkamista.

Samoin KKO 11. 10. 1960/2678: Hakemus jätettiin tutkimatta siltä osin kuin konkurssipesän toimitsijamiehet olivat hakeneet konkurssituomion purkamista, koska heillä tuossa toimessaan ei ollut po. oikeutta.

¹⁷ Ks. *Kivimäki—Ylöstalo* s. 328 ss. — Rikosoikeudessa on taas ainoastaan *asianomistajalla* oikeus esittää vaatimuksia tapahtuneen rikoksen johdosta, ei sen sijaan syytetyllä tai jo syylliseksi todetulla.

¹⁸ Ks. *Fasching* IV s. 504.

¹⁹ Vrt. *Ellilä*, Sivuullissuojasta s. 271 s., joka s. 272 katsoo, että purkuoikeuden laajentaminen tällaisissa tapauksissa pitäisi olla mahdollista.

²⁰ Ks. *Fasching* IV s. 505.

^{20a} Nämä ovat samalla tilanteita, joissa oikeusvoima ulottuu kolmanteen, ks. *Tirkkonen*, Oikeusvoimasta s. 323 ss., Sp II s. 365 ss.

siivisen prosessin muodossa oikeuttaisi ulkopuolisen hakemaan lainvoiman saaneen tuomion purkamista.²¹ Ruotsin osalta on todettu, että tällaista yleistä periaatetta ei voida löytää ruotsalaisesta oikeudesta.^{21a} Saman täytynee katsoa koskevan omaakin oikeuttamme. Toisaalta on OK 31:1,1 2 kohdan kan-
telun katsottava olevan lähinnä juuri se reagointikeino, jolla oikeudenkäynnin ulkopuolelle jäänyt, mutta sen kautta haittaa kärsimään joutuva henkilö voi yrittää päästä oikeuksiinsa. Po. säännöksen onkin meillä tulkittu voivan tulla sovellettavaksi mm. silloin, kun tuomion kolmanteen kohdistuvista vaikutuk-
sista voidaan päätellä, että kysymyksessä on petollisessa tarkoituksessa ajettu prosessi.^{21b} Muissa tilanteissa on todettava niin ollen, että ulkopuolinen ei voi turvautua hänen vahingokseen harjoitettuun vilppiin tuomionpurun hake-
miseen oikeuttavana perusteena. Todettakoon toisaalta, että asianosaisella itselläänkään ei ole oikeutta välittömästi turvautua vastapuolensa harjoitta-
maan vilppiin suoranaisena tuomion purkamiseen oikeuttavana perusteena, joten *tässä* suhteessa on johdonmukaista, ettei kolmannellekaan ole annettu tätä oikeutta.^{21c} Asianosaisen käytettävissä ovat kuitenkin sekä varsinaiset
että ylimääräiset muutoksenhakekeinot kaikilla lain tuntemilla perusteilla.

2. Viranomaistaho

a. Viranomaiset, joiden tehtäviin kuuluu purkuesitysten tekeminen. — Kun ryhdytään tutkimaan, mitkä viranomaiset voivat oikeutemme mukaan tehdä esityksen lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta, voidaan aluksi ennakoivasti todeta, että kun yksityiselle kuulunut oikeutus anoa tuomion-
purkua kytkeytyy säännönmukaisesti yhteen hänen asianosaisasemansa kanssa oikeudenkäynnissä, on nyt käsiteltävälle viranomaistaholle ominaista se, ettei

²¹ Näin *Ellilä*, Sivullissuojasta s. 272, joka laajentaisi legitimaation myös viranomais-
tahoön.

^{21a} Ks. *Welamson* s. 235 s., vrt. myös *Ekelöf*, Interventionsgrunden s. 80, *Kallenberg* II s. 1262 ss.

^{21b} Ks. po. säännöksestä *Tirkkonen*, Oikeusvoimasta s. 323 ss., LM 1956 s. 385 ss., Sp II s. 497 s.

^{21c} *Welamson* s. 236 aliv. 97 toteaa epäjohdonmukaiseksi, että kolmas voisi aina nojautua vilppiin, mutta ei sensijaan asianosainen itse. — Ruotsissa on sivullisen asema huomattavasti parempi siinä suhteessa, että sivuväliintulija, jolla on ns. itsenäinen asema, voi käyttää muu-
toksenhakekeinoja vaikka ei ole osallistunutkaan oikeudenkäyntiin, jolloin hän yleensä voinee nojautua prosessissa tapahtuneeseen vilppiin ainakin RB 58:1,1 3 kohdan tarkoittamana seikkana, ks. mt. s. 219 aliv. 59 ja s. 288, *Cars* s. 122. — Ks. myös jäljempänä 11 §:n esitystä.

sillä ole oikeutta käyttää varsinaisia muutoksenhakukeinoja ensiprosessissa.²²

Oikeutus lainvoiman saaneen tuomion purkamista koskevan aloitteen tekemiseen liittyy lähinnä yhteen lainkäytön valvontatehtävien kanssa. Viimeksi mainittu on järjestetty osaksi *tuomioistuinlaitoksen ulkopuolisten viranomaisten* toimesta tapahtuvaksi, osaksi taas *tuomioistuinlaitoksen sisällä*.

Oikeuskanslerin tehtävänä on HM 46,1 §:n säännöksen mukaan valvoa, että viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia sekä täyttävät velvollisuutensa, niin ettei ketään laillisessa oikeudessa sorreta. Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtäviin kuuluu HM 49,1 §:n mukaan valvoa lakien noudattamista tuomioistuinten ja muiden viranomaisten toiminnassa.²³

Korkeimman oikeuden tehtävänä on HM 53 §:n ilmaiseman oikeusohjeen mukaan valvoa tuomarien ja ulosottoviranomaisten lainkäyttöä, ja hovi-oikeuksien on OK 8:1:n säännöksen mukaan valvottava ja pidettävä huolta siitä, että oikeutta sen alaisissa tuomioistuimissa käytetään lain ja sen oikean tulkituksen mukaisesti.²⁴

Etsittäessä oikeutusta ensinnäkin OKa:lle ja OA:lle kuuluvaan purkualoitteiden tekovaltaan, on lähdettävä mainitusta tehtävästä lainkäyttöä valvovana viranomaisena. Mainittujen viranomaisten aloitevaltaa purkuasioissa on meillä pidetty sekä oikeustieteessä että -käytännössä tavallaan itsestään selvänä, ja sanotunlainen oikeutus kuului varhemmin jo prokuraattorille.²⁵ Laillisuuden valvonta, johon ei sisältyisi oikeutta tapahtuneen laittomuuden korjaamiseen, olisikin useimmiten merkityksetön.

Mutta onko kysymyksessä olevien viranomaisten katsottava olevan oikeutettuja rajoituksitta hakemaan riita-asioissa tuomion purkamista? Vastauksen osalta on aihetta ensiksikin muistaa, että po. viranomaisten toimivaltuudet tältä osin ovat olleet läheisessä yhteydessä analogisen restitution kanssa. Sen mukaan voitiin tuomio purkaa, jos sen seuraamukset yleiseltä tai yksityiseltä kannalta olivat niin arveluttavia, että julkinen etu vaati purkamista. Vaikkakin viimeksi mainitun määritteen voidaan yleensä todeta olevan mel-

²² Kun virallinen syyttäjä AVL 11,3 §:n nojalla käytti puhevaltaa, oli hänet lähinnä rinnastettava asianosaiseen,

²³ Ks. *Hidén* s. 79 ja 147 ss., *Kastari* LM 1962 s. 365, *Hakkila* s. 220 ss. ja 235 ss., *Erich* II s. 61 ss.

²⁴ Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 235, *Hakkila* s. 248.

²⁵ Ks. *Hidén* s. 257 ss., *Tirkkonen* s. 113 ss., 173 s. ja 175 s., Sp II s. 530, sekä aliv. 42 mainitulla sivulla, *Wrede* II s. 346, Om domars ogiltighet s. 28, *Söderhjelm* JFT 1931 s. 83, *Charpentier* NAT 1929 s. 216 s., *Puhakka* DL 1929 s. 107 s., *Tarjanne*, Virkasuhteen lakkaaminen s.32, Kirjoituksia ja lausuntoja s. 153, *Hakkila* s. 910.

koisen epämääräinen, konkretisoitui se analogisen restitUTION osalta aina ilmeisesti vääraan lain soveltamiseen tai erehdykseen perustuvan tuomion seuraamuksiin, siis viime kädessä yksityisenkin henkilön kannalta.²⁶ Julkisen edun ja yksityisen edun ei tältä osin voida todeta olevan vastakkaisia.²⁷ Toisaalta saatettiin tällaisiin näkökohtiin vedota ennen kaikkea rikosasioissa, joissa noudatettavat oikeusohjeet ovat yleensä ehdottomia.

Sensiiaan siviiliprosessissa käsiteltävien asioiden suhteen on tapana jakaa asiat dispositiivisiin eli asioihin, joissa sovinto on sallittu ja joissa noudatetaan määräämisperiaatetta.²⁸ Jos sovinto riidan kohteesta ei ole sallittu, on kysymyksessä indispositiivinen riita-asia, jossa oikeussuojaa saatetaan antaa ns. virallisiperiaatteen nojalla yksityisen tahdosta riippumattakin.²⁹

Mikäli oikeudenkäynnin kohteena olevalle intressille voidaan antaa oikeussuojaa yksityisen tahdosta riippumatta, ei voida asettaa rajoituksia myöskään sille, että tällaisessa asiassa viranomainen hakee myös tuomion purkamista. Julkinen etu on tällöin ollut jo vaikuttamassa asiatyyppin sulkemiseen pois yksityisen disponointivallasta.³⁰

Jos kuitenkin tarkastellaan siviiliprosessissa tutkittavien asioiden kokonaisuutta, muodostavat indispositiiviset asiat siitä häviävän pienen osan. Ja jos asia on dispositiivinen, ei voida katsoa, että viranomainen voisi puuttua sellaisessa asiassa annettuun lainvoimaiseen tuomioon. Asian dispositiivisuus sulkee pois mahdollisuuden, että asiassa saattaisi olla julkinen etu kysymyksessä, ja jollei julkinen etu ole kysymyksessä, ei lainvalvojaviranomaisellakaan voi olla oikeutta purkualoitteen tekemiseen.³¹ Mikäli dispositiivisessa asiassa esiin-

²⁶ Ks. *Tirkkonen* s. 266 ss., vrt. myös *Sp* II s. 530, *Wrede* II s. 338 s., vrt. *Hidén* s. 260.

²⁷ Vrt. *Hidén* s. 260.

²⁸ Ks. *Tirkkonen*, *Sp* I s. 90 ss., *Juhla*julkaisu *Ståhlberg* s. 423 s., *Ellilä*, *Yleiset opit* s. 389 s., *Sivullissuoja* s. 129 ss., *Wrede—Palmgren* I s. 77, *Wrede—Tirkkonen* s. 62 s.

Po. periaatteiden kehitysvaiheista ks. *Ekelöf*, *Grundbegrepp* s. 214 ss.

²⁹ Ks. *Tirkkonen*, *Sp* I s. 92 ss., *Juhla*julkaisu *Ståhlberg* s. 423 s., *Granfelt* *JFT* 1912 s. 320, *Wrede—Palmgren* I s. 77 ss., *Sjöström—Alkio* s. 20.

Oikeussuojan antaminen ei kuitenkaan tapahdu tuomioistuimen aloitteesta, vaan se on säännönmukaisesti uskottu ulkopuolisille orgaaneille. — Siitä, mitkä asiat on katsottava indispositiivisiksi, ks. *Tirkkonen*, *Sp* I s. 94, *Välimiesmenettely* s. 52 ss., *Granfelt* *JFT* 1912 s. 329 ss. ja *JFT* 1937 s. 651 ss.

³⁰ Ks. *Tirkkonen*, *Sp* I s. 94 ss.

³¹ Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että OA:lle tulisi aina myöntää purkulegitimaatio silloin kun hän harkitsee, että on aihetta aloitteen tekemiseen, varsinkin kun ylimmillä oikeusasteilla on valta olla myöntämättäkin purku, ks. *Hidén* s. 266.

Tähän näkemykseen on kohdistettava kahdenlaista kritiikkiä. Kysymys siitä, kuka saa

tyisi virkavirhe, josta on nostettava syyte, on syyte tietenkin toteutettavissa, mutta syyteprosessin yhteydessä ei purkamista voi vaatia muu kuin asianosainen. Näin on asian laita siitä huolimatta, että tuomitseminen jutun lopputulokseen vaikuttaneesta tuomioistuimen jäsenen virkavirheestä on välitön purkuperuste.

Lukuun ottamatta oikaisupurkua voi viranomaiselle annettava oikeutus purun hakemiseen aiheuttaa vaikeuksia ja lain kiertämistä määräaika säännösten suhteen. Asianosainen voisi pyrkiä torjumaan omat laiminlyöntinsä kääntymällä lainvalvojan puoleen, johon nähden määräaikoja ei voida yleensä soveltaa, koska viranomaisella ei ole ollut asianosaisen asemaa ensimenettelyssä. Viranomainen saa purkuperusteesta myös tiedon vasta yleensä asianosaisen ilmoittaessa siitä, jolloin asianosaisen oikeus voi olla jo menetetty. Kuitenkin määräajoilla on pyritty juuri suojaamaan oikeusrauhaa, jota purkaminen muutoin järkyttää. Niin ollen jollei julkinen etu voi perustaa lainkäyttöviranomaiselle itsenäistä oikeutta purun anomiseen, ei asianosainen saa siirtää omaa oikeuttaan viranomaiselle. Viimeksi mainitussa tapauksessa joko viranomainen toimii asianosaisen asiamiehenä tai antaa asianosaiselle virka-apua, mitä kumpakaan ei ole pidettävä asianmukaisena dispositiivisessa riita-asiassa.

Mitä oikeuskäytäntöön tulee, voidaan todeta OKa:n toiminnan purkualoitteiden tekijänä ennen kaikkea liittyneen yhteen OKa:n tehtäviin virallisten syyttäjien esimiehenä, jonka toimipiiriin kuuluu myös virallisen syyttäjän tehtävä muutoinkin KKO:ssa; tällöin on jo säännönmukaisesti kysymys

tehdä aloitteen lainvoiman saaneen tuomion purkamiseksi, on katsottava menettelylliseksi edellytykseksi. Se on ratkaistava sen suhteen perusteella, joka aloitteen tekijällä on itse asiaan nähden, eikä voida pitää juridisesti kestävässä argumenttina sitä, että aloiteoikeus syntyy viranomaiselle aina silloin, kun se harkitsee olevan aiheutta aloitteen tekemiseen.

OAn kertomuksista ilmenee, että se itsekin kiinnittää huomiota juuri julkisen edun vaatimuksiin, ks. OA:n kertomus 1963 s. 34 ss., jossa oli anottu toimenpidettä avioerotuomion purkamiseksi vastaajan tultua haastetuksi kuulutuksella, mutta ollessa vankilassa käsittelypäivänä. OA: »Koska tämän virheellisen menettelyn ei kuitenkaan voida katsoa vaikuttaneen jutun lopputulokseen siltä osin kuin siinä on ollut kysymys avioeron myöntämisestä, eikä yleinen etu niin ollen vaadi toimenpidettä ko. päätöksen purkamiseksi. —», ks. myös KKO 1961 II 103.

Toiseksi on todettava, että vaikka purkuoikeus on historiallista jatkoa kuninkaan aikoinaan harjoittamalle muodoista vapaalle toiminnalle, on se nykyisin melko tarkoin lakiin sidottua. KKO:lla on harkintavaltia siinä suhteessa, ovatko purkuedellytykset olemassa. Mutta jos ne ovat olemassa, ei ole yleensä ajateltavissa, että purkua ei myönnettäisi (ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 379) tai että KKO tutkisi OA:n hakemuksen tai jättäisi sen tutkimatta sen mukaan, mikä on asenne purkuun suostumiselle.

asiasta, jossa sovelletaan virallisperiaatetta.^{31a}

OA:n voidaan taas todeta yleensä nojaavan purkualoitteiden tekemisen siihen, että julkinen etu po. tilanteessa vaatii purkamista. Toisaalta vaikka pääsääntönä on katsottava, että julkinen etu ei voi asianosaisten sovittavissa olevassa asiassa konstituoida purkualoittevaltaa mainitulle viranomaiselle, saattaa yksittäistapauksessa kuitenkin poikkeuksellisesti tulla kysymykseen julkisen edun vaikutus tällaisessakin asiassa. Kun OA:lla ei ole oikeutta nostaa syytettä yksityisen kansalaisen tekemästä rikoksesta, lienee tällöin lähinnä kysymys OKa:lle kuuluvasta tehtävästä, vaikka ehkä nimenomaisesta rikoksesta ei olisikaan kysymys.

Mitä KKO:n ja hovioikeuksien asemaan tulee, on KKO:n joskus mahdollista, julkisen edun so. lähinnä oikean lain soveltamisen intressissä, purkaa tuomioita ilman aloitettakin.³² Siviiliasioissa ei tällaista liene kuitenkaan käytännössä esiintynyt. Vastaavasti voidaan hovioikeuksien osalta todeta, että niiden purkuesitykset kohdistuvat käytännössä rikosasioihin.

Milloin KKO:ssa ilmenee, että on esim. syytä ryhtyä mahdollisiin syyte-toimenpiteisiin asiassa tuominnutta tuomaria vastaan, siirretään asia yleensä OKa:n virastolle.

b. Viranomaiset, joiden toimivaltaan purkuesityksen tekeminen ei varsinaisesti kuulu. — Oman lukunsa suomalaisessa oikeuselämässä ansaitsee alioikeuden tahi sen puheenjohtajan harjoittama toiminta tuomionpurun aikaan saamiseksi. Tällaista menettelyä voi turhaan etsiä ulkomaisista järjestelmistä, eräitä lähitapauksia lukuun ottamatta.³³

Tällaisesta toiminnasta on oikeuskirjallisuudessamme kyllä mainintoja eri yhteyksissä.³⁴ Paitsi julkisen edun vaatimuksia ei tähän liene kuitenkaan lähemmin etsitty perusteita.

^{31a} Ks. KKO 1959 II 99, KKO 2. 5. 1966/1219 (prosessipetos), ks. s. 164 aliv. 71. siviilijutuissa ovat purkuesitykset harvinaisia.

³² Ks. rikosasioissa KKO 21. 11. 1966/3035, jossa oikaistiin sellainenkin virhe, jonka oikaisua OA ei ollut vaatinut, 22. 2. 1968/560 rangaistustuomio purettu ja poistettu viran puolesta.

³³ Vrt. Tanskassa Rpl 456 r 3, *Hurwitz—Gomard* s. 353.

³⁴ Ks. *Tirkkonen* s. 113 ss., 118 ja s. 275 s., aliv. 25 s. 276, *Wrede*, Om domars ogiltighet s. 28, *Käpy* s. 58 s. analogisen restitUTION ajalta.

Uusittujen OK 31 luvun säännösten suhteen ks. *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 250, Yleiset opit s. 520, *Halila* LM 1964 s. 31 aliv. 119.

Oikeuskäytännöstä mainittakoon KKO 22. 3. 1967/798, jossa KO:n puheenjohtaja, oheistaen lapsen äidin ja lastenvalvojan kirjallisen suostumuksen toimenpiteelle, anoi elatusaputuomion purkamista. KKO purki ja poisti päätöksen OK 31:7,1 3 kohdan nojalla (äänestys

Aluksi voitaneen todeta, että asiassa tuominnut tuomioistuimen jäsen ei voi olla asianosainen po. asiassa, vaan hänen tehtävänsä päättyy siihen, kun tuomio on annettu. Jos hänellä olisi henkilökohtaista intressiä jutussa, olisi hän OK 13:1n perusteella esteellinen.³⁵

Alituomarille ei voida myöskään katsoa kuuluvan velvollisuutta *valvoa lainkäyttöä*, vaan tämä tehtävä on uskottu ylemmille oikeusasteille. On kuitenkin muistettava, että alituomareiden toiminta purun hakijoina kytkeytyi yhteen edellä mainitun analogisen restitUTION kanssa, so. tilanteisiin, joissa oli kysymys ilmeisesti väärästä lain soveltamisesta tahi erehdyksestä.³⁶ Kuitenkaan ei voida katsoa, että alituomarin virkatehtäviin kuuluisi purun hakeminen, vaan perusteita tälle menettelylle on etsittävä muualta.

Huomio kiintyy tällöin lähinnä siihen rikosoikeudellisesti melko ankaran sanktiointiin, joka koskee meillä yleensä kaikkia virkamiehiä.³⁷ Rikoslain 40 luvun 20 ja 21 §:ien mukaan rangaistaan paitsi tahalliset, myöskin huolimattomuudesta, laiminlyömisestä tahi varomattomuudesta taikka myös ymmärtämättömyydestä tahi taitamattomuudesta tehdyt virkavirheet.

Kun tuomioistuimen jäsentä vähäisestäkkin rikkomuksesta on uhkaamassa virkasyytteen vaara, on hänellä kieltämättä intressiä saada virhe jälkikäteen oikaistuksi ja välttyä virkasyytteenä. Eräänlaisena lakiinkin sisältyvänä perusteena tälle menettelylle voitaneen pitää RL 4:2n rikoksen yritystä ja tehokasta katumusta koskevaa säännöstä. Lainkohdan mukaan ei teosta tuomita rangaistukseen sitä, joka omasta tahdostaan eikä ulkonaisten esteiden tähden on luopunut rikoksen täyttämisestä, taikka ehkäissyt sen vaikutuksen, joka tekee yrityksen täytetyksi.³⁸ Lainkohta tuntuu olevan sovellettavissa juuri tämänkaltaiseen tilanteeseen, vaikkakin toiminta, josta siinä on kysymys, on erikoislaatuista verrattaessa tavalliseen »rikollisuuteen». Milloin tuomarin virka-

3—2, eri mieltä olleet jäsenet palauttivat jutun alioikeuteen). Purku perustui siihen, että vastaaja oli toimittanut veriryhmätutkimusta koskevan todistuksen niin myöhään tuomionkunnan kansliaan, ettei sitä ehditty ottaa huomioon asiaa päätettäessä. Veriryhmätutkimus sulki isyyden pois 99,99 %:n todennäköisyydellä.

Vrt. KKO 9. 4. 1968/1051: Koska kysymyksessä oli kantelu, jonka tutkiminen kuului HO:lle, KO:n määrätyn puheenjohtajan hakemusta ei tutkittu.

KKO 11. 2. 1969/345 ja 17. 4. 1969/963 (määräajan palautus), aloitteen teki pormestari oheistaen asianosaisen asianajovaltakirjan; määrääjat palautettu.

³⁵ Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 256 s., *Wrede—Palmgren* I s. 132 s.

³⁶ Analogista restitutiota koskevasta määritelmästä ks. *Tirkkonen* s. 267 ss., *Wrede* II s. 345 s., *Om domars ogiltighet* s. 29. *Wrede—Tirkkonen* s. 199.

³⁷ Ks. *Honkasalo*, Erityinen osa II s. 234 ss.

³⁸ Ks. *Honkasalo*, Yleinen osa II s. 183 ss.

virhe muodostaa täytetyn teon on tosin rikosoikeudellinen kysymys,³⁹ mutta tuomion purkamisella saadaan kuitenkin tuomio oikeusvoimavaikutuksineen ja muine seuraamuksineen poistetuksi tai ainakin oikaistuksi. Yksityisenkin kannalta voidaan pitää suotavana virheen nopeaa oikaisemista.

Esitetyt näkökannat soveltuvat varauksitta kuitenkin vain niille aloille, joilla vallitsee virallisperiaate, so. oikeussuojan antamisesta huolehtiva koneisto toimii yksityisen tahdosta riippumatta.

Jos kysymystä tarkastellaan nimenomaan siviiliprosessin kannalta, herää kuitenkin eräitä epäilyksiä järjestelmän kokonaisuokeutusta vastaan. Osaksi nämä ovat yhteneväisiä edellä lainvalvojaviranomaisista puhuttaessa mainittuihin näkökohtiin, so. määräämisperiaatteen asettamiin rajoituksiin. Osaksi on kuitenkin kysymys muistakin seikoista.

Siviiliprosessin alalla ei voida lähteä siitä, että tuominneen henkilön mahdollinen vaara joutua syytteeseen virkavirheestä olisi riittävä peruste oikeuttaakseen tuomioistuimen jäsenen anomaan antamansa tuomion purkamista. Poikkeuksen voi muodostaa vain virallisperiaatteen sovellutusalaan kuuluva riita-asia. Siviiliprosessissa ei yleensä ole sellaista suhdetta yksityisen ja julkisen intressin välillä kuin rikosasiassa, jossa aina voidaan puoltaa oikaisua milloin virhe on tapahtunut. Riita-asiaa on säännönmukaisesti kaksi tasaverstaista asianosaista. Näin ollen tuomioistuimelta voidaan edellyttää tasapuolisuutta, sekä ennen tuomiota että sen jälkeen. Perustetta tuomioistuimen jäsenen harjoittamalle purkutoiminnalle tuntuu tältä lähtökohdalta olevan vaikea löytää.

Kun purkualoitteiden tekeminen kuitenkin käytännössä tunnutaan sallittavan,⁴⁰ on pakko päätyä toisenlaiseen konstruktion. Kun tuomioistuimen jäsenellä ei voi olla omaa intressiä jutussa eikä hän voi julkisenkaan edun nimissä hakea tuomion purkamista, jäänee ainoaksi mahdollisuudeksi johtaa hänen oikeutuksensa toisesta asianosaisesta, so. siitä, jonka hyväksi hän toimii. Tällöin lienee katsottava tuomioistuimen jäsenen toimivan *asianosaisen asiamiehenä*. Tämä käsitys tuntuu kuitenkin joutuvan vastakkain erään oikeudessamme ehdottomasti sovellettavan säännöksen kanssa, nimittäin OK 15:3n ilmaiseman

³⁹ Ks. *Honkasalo*, Erityinen osa III s. 275 ss.

Vrt. *Hidén* JFT 1971 s. 106, jossa todetaan, ettei vahingonkorvausta yleensä tuomita, mikäli päätös on oikaistu varsinaisin muutoksenhakukeinoin.

⁴⁰ Ks. edellä aliv. 34 mainittuja oikeustapauksia, joissa ei ainakaan kaikissa ilmene erityistä julkisen edun vaatimusta.

Toisaalta ei myöskään liene yleensä ollut kysymys kaikissa tapauksissa siitä, että tuomioistuimen purkaa esittänyt jäsen olisi syyllistynyt virkavirheeseen.

oikeusohjeen kanssa. Jos henkilö on toiminut asiassa tuomarina, ei hän saa enää toimia siinä asianosaisen asiamiehenä. Mikäli tuomioistuimen jäsenen sallitaan asianosaisen valtuutuksen nojalla hakea tuomion purkamista, eikä tuomioistuimen jäsenellä voi eikä saa olla henkilökohtaista intressiä asiassa, lienee menettely vastoin OK 15:3,3n säännöstä.^{40a}

Tämän kaltaisessa toiminnassa on otettava vielä huomioon eräs näkökohta, joka rikosprosessissa ei syytetyn eduksi toimittaessa ilmene, nimittäin vastaapuolen intressit. Kun osapuolet riita-asiassa ovat yleensä tasa-arvoisia, edellyttää tämä tuomioistumeltakin tasapuolisuutta. Jos tuomari jälkeempään ryhtyy toisen asianosaisen asiaa ajamaan, tuntuu vastapuolen oikeussuoja joutuvan suurempaan vaaraan kuin jos asian ajamisen suorittaa *ulkopuolinen asiamies*. Se, että OK 15:3,3n säännös epää tuomioistuimen jäseneltä tällaisen toiminnan on harkittu menettely, jonka sivuuttamista riita-asiassa ei voida pitää periaatteessa hyväksyttävänä. Käytännössä voitaneen kuitenkin ajatella po. menettelystä vapautumista kokonaan vasta silloin, kun yksityisen oikeussuojasta huolehtiminen voidaan uskoa ennen kaikkea vähävaraisen osalta aina hänen käytettävissään olevalle oikeusavustajalle.

Muiden viranomaisten aloitevallalla ei oikeuskäytännön mukaan tunnu olevan siviiliasioissa mitään merkitystä.

II. Hallintoprosessi

1. Asianosaistaho

Hallintomenettelyssä joudutaan usein in casu harkinnan jälkeen ratkaistamaan kysymys valitusoikeudesta. Yleisesti sanotaan valitusoikeuden kuuluvan sille, jonka etua tai oikeutta asia koskee.⁴¹

Mitä hallintoprosessiin tulee, voitaneen ns. jälkipäätöksen hallintolainkäyttö-

^{40a} Ks. Tirkkonen, Sp I s. 403, Wrede—Palmgren I s. 245.

⁴¹ Ks. Merikoski s. 339, Julkisoikeus II s. 171 ss., erit. s. 175, Andersson s. 163 ss., Ikkala LM 1955 s. 155 ss.

Vastaavaan tapaan luonnehditaan kysymystä ulkomaillakin, ks. Ruotsissa Sundberg s. 318. Vrt. SOU 1964:27 s. 21 ja 37, missä käytetään sanontaa »part», joka on se, jota asia koskee ja jolle valitusoikeus annetaan silloin, kun päätös on hänelle vastainen.

Ks. Saksassa VwGO 42,2 §, jossa kanteen nostamiseen hallintotuomioistuimessa on oikeutettu henkilö silloin, kun hän väittää, että hallintotoimi tahi se, että toimeen ei ole ryhdytty loukkaa häntä »in seinen Rechten». Viimeksi mainittua tulkitaan laajasti, ks. Ule s. 119 ss., Redeker—v. Oertzen s. 147 ss. Oikeudenloukkausta pidetään prosessinedellytyksenä.

menettelyn osalta todeta, että purkulegitimaatio⁴² kuuluu sille, jolla oli oikeus valittaa hallintotoimesta ja joka myös k ä y t t i tätä oikeuttaan. Valituksen johdosta tuli lainkäyttömenettely vireille ja ratkaisu siinä on koskenut ensi sijassa juuri valittajaa.

Mitä taas alkuperäiseen hallintolainkäyttöön tulee, kuuluu purkulegitimaatio pääsäännön mukaan sille, joka oli asianosaisena tahi ainakin legitimoituna prosessia käymään.⁴³

Näiden mainittujen henkilöpiirien lisäksi voi siviiliprosessin yhteydessä esitettyjen periaatteiden mukaan tapahtua purkulegitimaation laajentumista. Seuraantotilanteessa voi seuraja tulla edeltäjänsä asemesta oikeutetuksi myös purkuanomuksen tekemiseen, ja samoin on asian laita välittömän intressin omaavaan sivuväliintulijaan nähden.⁴⁴

2. Viranomaistaho

HPurkuL:n valmisteluvaiheissa esitettiin lakiin otettavaksi viranomaisten aloitevaltaa purkuasiassa koskeva säännös.⁴⁵ Lopullisesta lakitekstistä se jätettiin kuitenkin pois, mutta ilman säännöstäkin viranomaisten toimivalta esitysten tekemiseen purkuasioissa on vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan aikaisemminkin myönnetty.

Yleinen OKa:n ja OA:n virkamiehiin kohdistuva laillisuusvalvonta ulottuu myös hallintoprosessin alalla toimiviin viranomaisiin. Niillä on vastaavasti aloiteoikeus purkuesitysten tekemiseen laittomuuden tultua havaituksi. Oikeuskäytännöstä voidaan tältä osin todeta, että KHO on ollut jossain määrin ankarammalla kannalla kuin KKO.⁴⁶ Toisaalta rajoittuvat purkuesitykset oikeusasioden puolella lähinnä rikosjuttuihin, ja jos on kysymyksessä purkaminen tuomitun eduksi, on julkinen etu yleensä jo niin voimakkaasti esillä, ettei esityksenteko-oikeutta voida yleensä riitauttaa. Sen sijaan on hallintoasioissakin tosin julkinen etu aina esillä mutta sen valvominen on säännönmukaisesti toisen viranomaisen tehtävänä. Lainvalvojan oikeus puuttua me-

⁴² Purkulegitimaatio ei merkitse samaa kuin asialegitimaatio, vaan se johdetaan ensiprosessin aikana menettelyssä esiintyneestä henkilöstä. Purun hakemiseen oikeutetusta ks. *Andersson*, SKL 1966 s. 329, *Ikkala* LM 1955 s. 157.

⁴³ Ks. *Merikoski* s. 484, vrt. valitusoikeuden osalta *Andersson* s. 8 ja 171.

⁴⁴ Ks. KHO 1962 II 100: Konkursivelallisen valitus LH:n päätöksestä hänen verotustaan koskevassa asiassa tutkittiin, ks. *Andersson* s. 171 aliv. 16.

⁴⁵ Ks. Lvk 1960/5 s. 6 ja HE 1965/165 s. 5, *Ojala* s. 166 ss.

⁴⁶ Ks. *Hidén* s. 262 ss., vrt. *Andersson* s. 203 s.

nettelyyn on tästä syystä rajoitettava ensi sijassa tapauksiin, joissa yksityinen on *viranomaisen virheen johdosta* kärsinyt vahinkoa.

KHO:n tehtäviin kuuluu HM 56 §:n säännöksen mukaan myös valvoa alempien hallintolainkäyttöä harjoittavien viranomaisten toimintaa, ja tähän nojautuen se on aikaisemminkin purkanut viran puolesta hallintoratkaisuja.⁴⁷ Tämä oikeus on HPurkuL:n 7,1 §:n säännöksessä ilmaistu lausumalla, että KHO voi hakemuksettakin vireillä olevan asian yhteydessä purkaa asiaan liittyvän hallintopäätöksen.

Paitsi edellä mainittuja hallintolainkäyttöä valvovia viranomaisia on oikeus purkualoitteen tekemiseen eräillä sellaisilla viranomaisilla, jotka valvovat julkista etua hallintoprosessissa ja joista yleensä käytetään asiamiehen yleisnimitystä.⁴⁸ Lähemmin se määritetään tehtävän mukaan valtion, kunnan jne. asiamieheksi. Mainitussa ominaisuudessa on näillä viranomaisilla oikeus hakea tuomion purkamista. Oikeuskäytännössä on myös katsottu, että jos hallintoasiassa on nimenomaisesti määrätty julkisen edun valvomisesta huolehtiva viranomainen, ei toisella viranomaisella ole oikeutta hakea muutosta.⁴⁹

Jollei erityistä julkista etua valvomaan määrättyä viranomaista ole, jää viime kädessä ratkaisuviranomaisen tehtäväksi huolehtia asian tästäkin osasta.

⁴⁷ Ks. *Hakkila* s. 251. Ks. esim. KHO 1958 II 388, jossa valitus hylättiin, mutta taksoituk-
sessa tapahtuneen erehdyksen takia KHO:n ja LH:n päätökset purettiin ja asia palautettiin
taksoituslautakuntaan.

KHO 1946 II 589 samoin valitus hylättiin, mutta verotus purettiin siinä sattuneiden
erinomaisten virheiden vuoksi.

KHO 1966 B II 718, jossa oli pyydetty uutta määräaika tullauksessa sattuneen laskuvirheen
oikaisun saamiseksi, mutta KHO hylkäsi hakemuksen ja OK 31:7,1 4 kohdan nojalla purki
päätöksen palauttaen asian uudelleen käsiteltäväksi. (Äänestys 4—1, eri mieltä ollut jäsen
soi, että virhe voitiin oikaista OK 24:10 säännösten nojalla).

⁴⁸ Ks. *Merikoski* s. 28 s., *Honka* s. 86 ss., *Andersson* s. 200 ss.

⁴⁹ Ks. KHO 1960 II 334: Kun LääkH:lla oli valitusoikeus, ei sitä ollut lääninasiamiehellä.

KHO 1968 A II 120: Lääninasiamiehellä ei ollut oikeutta hakea valtion puolesta muu-
tosta asiassa, joka koski tietoitituksen kustannusten maksamista valtiolle.

KHO 1965 A II 14, 174: Lääninasiamiehellä ei ollut oikeutta valtion puolesta valittaa
maanmittauspalkkioita koskevasta LO:n päätöksestä.

KHO 1964 B II 664: Koska VerotL:n 96,1§:n mukaan vain kauppalanhallituksella on
kunnan puolesta oikeus valittaa LO:n päätöksestä KHO:een, kunnanasiamiehen valitus
jätettiin tutkimatta.

KHO 1967 A II 162: Läänin sosiaalihuollon piiritarkastajalla ei ollut oikeutta hakea
LH:n sotilasavustusta koskevan päätöksen purkamista.

Vrt. myös KHO 1968 A II 648: Valtionasiamiehen varamies, joka oli esitellyt asian liike-
vaihtoverotoimistossa, oli esteellinen valittamaan liikevaihtoverotoimiston päätöksestä liike-
vaihtoverokonttorille.

Toisaalta voitaneen katsoa, että kun yleisenkin tuomioistuimen jäsen voi anoa vääräksi toteamansa tuomion purkamista silloin, kun häntä on uhkaamassa virkasyytteen vaara ja julkinen etu vaatii purkamista, sama oikeus olisi hallintotuomarillakin. Tällöin ei ehkä ole kysymyksessä asia, jossa valtion tai muun julkisen yhdyskunnan asiamiehen olisi toimittava julkisessa intressissä. Mutta toisaalta on viranomaisten meillä jo aikaisemmin katsottu voivan hakea purkua myös yksityisen asianosaisen eduksi.⁵⁰

10 §. Purkuintressistä

I. Siviiliprosessi

1. Yleistä

Hakemus lainvoiman saaneen tuomion purkamiseksi edellyttää purkukelpoisen päätöksen ja purkulegitimaation lisäksi erästä kolmattakin menettelyllistä eli muodollista seikkaa, jonka on todettu täydentävän kahta ensin mainittua edellytystä.¹ Tämä kolmas edellytys merkitsee sitä, että tuomion tulee olla purkua pyytävälle vastainen tai haitallinen.²

Muutosta hakevan on säännönmukaisesti pyydettävä muutosta omaksi edukseen. Tällöin on kuitenkin suoritettava se, tavallaan itsestään selvä täydennys, että kun kanne sallittuine muutoksineen on rajannut oikeudenkäyn-

⁵⁰ Ks. *Ojala* s. 166, Lvk 1960/5 s. 6, HE 1965/165 s. 5.

¹ Ks. *Fasching* IV s. 13; *Fasching* ei kuitenkaan lue tuomion vastaisuuteen kohdistuvaa vaatimusta varsinaisesti menettelylliseksi.

² Tuomion vastaisuuden jo Saksan yleisoikeudesta peräisin olevan vaatimuksen, ks. *Wetzell* s. 711 s. ja 742 s., ei katsottu alkuaan koskevan dZPO:n muutoksenhakukeinoa *Berufung*, koska sen mukaan suoritettiin täysi uusi käsittely, ks. *Hellwig* s. 836, v. *Kries* s. 51. — *Wach* s. 262 kuitenkin saattoi vaatimuksen uudelleen kunniaan kaikkien muutoksenhakukeinojen osalta. Nytemmin se esitetään yleisesti muutoksenhaun edellytyksenä, ks. esim. *Stein—Jonas—Pohle* *Rechtsmittel*, Allg. Einl. II 1 c, § 580 III 1, *Rosenberg* s. 660, *Blomeyer* s. 513 ss., *Baumbach—Lauterbach* s. 874 ss., *Wieczorek* s. 21 ss., *Betterman*, *ZZP* 82 s. 24 ss.

Ranskan oikeudessa puhutaan tältä osin »intressistä», jonka muodostaa tuomion haitallisuus, ks. *Glasson—Tissier—Morel* s. 293 s., 415 ja 455, *Corny—Foyer* s. 324.

Lainkäyttömenettelyssä, jossa on suoritettavissa vertailu kahden melko täsmällisen kohteen, tuomion ja muutoksenhakupyynnön, välillä on vastaisuusvaatimus suhteellisen helposti ratkaistavissa. Vrt. haitallisuuden määrän arvioinnista muutoksenhakurajoitusten kannalta *Tirkkonen*, Sp II s. 449 ss., KKO:n ratkaisujen hakemisto s. 269 ss.

nin kohteen alan, voi muutosta tarkoittava pyyntö koskea vain sellaista, mikä sisältyy käsittelyn kohteeksi saatettuun kysymykseen.³

Kun oikeuskirjallisuudessamme käsitellään edellä mainittua edellytystä, puhutaan yleensä *muutoksenhakuintressistä*.⁴ Sinänsä epämääräinen intressikysymys voitaneen tällöin katsoa siinä määrin täsmennetyksi, että sitä voidaan käyttää ja tuomion purkamisen osalta katsoa, että purkua pyytävällä täytyy olla *purkuintressi*.⁵ Toisaalta on kuitenkin todettava, että muutoksenhakuintressi ei sinänsä vielä samaistu tuomion vastaisuus-vaatimukseen. Sen lisäksi täytyy olla olemassa muunkinlaista tuomion muuttamiseksi vaadittavaa intressiä.⁶

Aluksi tarkastellaan kuitenkin lähemmin, mitä tuomion vastaisuudella on katsottava tarkoitettavan ja minkäluonteisesta edellytyksestä tällöin on kysymys.

Oikeusvertailevasti asiaa tarkastellen voidaan havaita, ettei suinkaan vallitse yksimielisyys siitä, mitä tämä tuomioon kohdistuva edellytys tarkoittaa. Yksinkertaisimman, mutta yleisesti kyllä hylätyn käsityksen mukaan oikeussuojan tarve ja tuomion vastaisuus olisivat identtisiä.⁷

Vallitsevana käsityksenä on sitävastoin saksalaisessa oikeuskirjallisuudessa se kanta, että kysymyksessä on tosin oikeussuojan tarpeeseen rinnastettavissa tai sisällytettävissä oleva prosessinedellytys, joka koskee muutoksenhakumenettelyä, mutta ei kuitenkaan oikeussuojan tarpeen kanssa yhteneväinen edellytys, vaan kvalifioitu, omalaatuinen oikeussuojantarve.⁸

³ Vrt. *Bley* s. 47.

⁴ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 405, 503, 529, vrt. s. 386, Rp II s. 590 ja Pääpiirteet s. 266. — Vrt. *Ellilä*, Yleiset opit s. 474 ss., Sivullissuoja s. 68 ss.

⁵ Vrt. *Cars* s. 126, jonka mukaan hakijalla tulee olla »erityinen intressi» saada ratkaisu muutetuksi. — v. *Kries* s. 467, johon *Cars* s. 126 aliv. 217 viittaa on kyllä vallitsevalla Saksan oikeuden kannalla, että muutosta hakevalla täytyy olla intressi, ks. v. *Kries* s. 53. Tilanteet, joihin v. *Kriesin* esitys s. 467 viittaa, liittyvät erilaatuisiin rikollisiin menettelyihin purkuperusteina, ja silloin kun sellaisen menettelyn todetaan tapahtuneen, ei yksityiseltä voida vaatia selvitystä siitä, että tuomio olisi varsinaisesti haitallinen.

⁶ Ks. *Stein—Jonas—Pohle* Rechtsmittel, Allg. Einl. II 1 c, *Blomeyer* s. 517, *Thomas—Putzo* s. 531 s., *Baumbach—Lauterbach* s. 874, *Baur*, Festschrift Lent s. 14, *Stephan* s. 63 ss., *Zeiss* s. 167 s.

⁷ Ks. *Schönke*, Rechtsschutzbedürfnis s. 52. — Vrt. *Kallenberg*, Rättsmedlen s. 62.

⁸ Ks. *Stein—Jonas—Pohle* Rechtsmittel. Allg. Einl. II 1 c, *Betterman* ZZP 82 s. 27, *Blomeyer* s. 517, *Bruns* s. 446, *Baur*, Festschrift Lent s. 5.

Näin ollen on mahdollista, että tuomio on kyllä muutoksenhakijaan nähden vastainen, mutta muutoksen hakijalla ei ole kuitenkaan muuten oikeus-suojantarvetta saada pyytämäänsä tuomiota. Näin voi asian laita olla silloin, kun jälkepäin on tapahtunut olosuhteiden muutos, joka on poistanut muutoksenhakijalta perusteen saada haluamansa muutos tuomioon.⁹ Mutta tällöinkään ei olosuhteiden muutos ole vaikuttanut tuomion periaatteelliseen vastaisuuteen, vaan muutos koskee vain muutoksenhakijan mahdollisuuksia menestyä hakemuksensa kanssa.

2. Vastaisuuden määräytyminen

Lähtökohtana tuomion vastaisuuden määräytymiselle on ensiksikin tuomion johtopäätöslauselma.¹⁰ Pelkkien tuomion perusteiden ei voida säännön-mukaisesti katsoa aiheuttavan asianosaiselle muutoksenhakukeinon käyttä-miseen oikeuttavaa haitallisuutta.¹¹

Kirjallisuudessa on haluttu toisinaan erottaa tuomion haitallisuus toisaalta kantajan, toisaalta vastaajan osalta määräytyväksi erilaisin kriteerein. Niinpä kantajan osalta on lausuttu, että ratkaisevana tulee olla ns. muodollisen vastaisuuden, joka merkitsee sitä, että tuomiossa ei ole tuomittu kantajalle kaikkea sitä, mitä hän on pyytänyt. Ratkaisevana olisivat niin ollen kantajan vaatimus ja tuomiovahvistuksen sisällys.¹²

⁹ Ks. *Stein—Jonas—Pohle* Rechtsmittel. Allg. Einl. II 1 c, *Blomeyer* s. 517, *Thomas—Putzo* s. 532, *Baumbach-Lauterbach* s. 874, *Baur*, Festschrift Lent s. 14, *Stephan* s. 63 ss., *Zeiss* s. 167 s.

Esimerkkinä *Blomeyer* mainitsee, että hädätetty vuokralainen muuttaa pois, mutta hakee silti muutosta häättötuomioon, ks. mt. s. 517.

Vrt. myös *Cars* s. 126.

¹⁰ Ks. *Rosenberg* s. 660, *Blomeyer* s. 513, *Thomas—Putzo* s. 532, *Fasching* IV s. 16 s., *Pollak* s. 576, *Neumann* II s. 1253, vrt. *Steininger* JB1 1963 s. 1 ss., joka yrittää perustella purkukan-teenseen nähdn päinvastaista kantaa.

Ks. myös *Glasson—Tissier—Morel* s. 293, *Corny—Foyer* s. 423.

¹¹ Ks. edellisessä alaviitassa mainittujen lähteiden lisäksi *Tirkkonen*, Sp II s. 387, Rp II s. 590, *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 75.

Oikeuskäytännöstä mainittakoon tapauksina, joissa muutoksenhakemusta ei ole tutkittu vain perustelujen oikaisemiseksi KKO 1930 II 623, 1931 II 43 ja 372, 1934 II 477, 1939 II 393, 1945 II 197 ja 1950 II 218. Ks. myös KKO 28. 2. 1962/636 c.

Vrt. KKO 1955 II 87, jossa muutoksenhakijalla katsottiin olleen oikeudellista etua siviili-asiaassa hakea perustelujen osalta muutosta.

¹² Ks. *Stein—Jonas—Pohle* Rechtsmittel. Allg. Einl. II 1 c, *Blomeyer* s. 514, *Bruns* s. 446, *Baur*, Festschrift Lent s. 1 ss. Ks. myös *Fasching* IV s. 15 s.

Sen sijaan vastaajan suhteen on katsottu, että vastaisuus määräytyisi tuomion tosiasiallisen vaikutuksen mukaan. Jos toisin sanoen vastaaja on tuomittu johonkin, joka aineellisessa suhteessa on hänelle epäedullista, tuomiota on pidettävä vastaajan kannalta haitallisena.¹³

Tätä käsityskantaa ei ole kuitenkaan haluttu hyväksyä, vaan on kiinnitetty huomio siihen, mitä vastaaja on oikeudenkäynnissä lausunut, ja tämän mukaan määräytyisi vastaajan osalta tuomion haitallisuus samalla tavoin kuin kantajankin osalta on asian laita.¹⁴ Jos vastaaja on antanut oikeudenkäynnissä hyväksymisensä kantajan esittämälle vaatimukselle, ei tuomiota voida pitää enää vastaajalle epäedullisena.

Johdonmukaisimpana voitaneen pitää viimeksi mainittua näkemystä. On kuitenkin tilanteita, joissa esim. vastaaja ei ole ollut lainkaan paikalla antamassa mitään lausumaa, tahi on tosin ollut läsnä, mutta ei ole ilmoittanut kantaansa vaatimuksen johdosta.¹⁵ Tällaisissa tapauksissa on pakko ratkaista tuomion vastaisuus sen tosiasiallisen sisällön, so. aineellisen haitallisuuden mukaan.¹⁶

3. Eräitä erikoistilanteita

Selostetut näkökohdat koskivat lähinnä dispositiivisia riita-asioita. Silloin kun prosessin kohteena olevaan oikeussuhteeseen liittyy julkista intressiä, ei voida enää ratkaista tuomion mahdollista haitallisuutta yksinomaan asianosaisten esittämien vaatimusten mukaan, vaan näistä enimmäkseen muodollisista määräityksistä voidaan poiketa.

Niinpä jo asianosaistenkaan ajamissa avioliiton purkautumista koskevissa oikeudenkäynneissä ei pidetä kiinni tuomion vastaisuusvaatimuksesta, vaan yhteiskunnan intressi avioliiton säilymisen puolesta merkitsee oikeutta poiketa

¹³ Ks. *Blomeyer* s. 514, *Thomas—Putzo* s. 531, *Baur*, *Festschrift Lent* s. 11 ss., *Fasching IV* s. 16 pitää muodollisen vastaisuuden vaatimuksen soveltamista kummassakin suhteessa perusteltuna, koska Itävallan oikeuden mukaan vastaaja on aina velvollinen antamaan asiallisen vastineen kanteeseen.

¹⁴ Ks. *Baur*, *Festschrift Lent* s. 16, *Blomeyer* s. 514 s.

¹⁵ Ks. *Baur*, *Festschrift Lent* s. 14.

¹⁶ Ks. *Baur*, *Festschrift Lent* s. 16, vrt. *Blomeyer* s. 514 s.

siitä, mitä edeltäneen prosessin aikana vaadittiin.¹⁷ Oikeuskäytännöstämme ilmenee myös parissa tapauksessa myönnetyn lainvoiman saaneen tuomion purku avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen elatusta koskevista oikeudenkäynneissä lapsen äidin hakemuksesta tai ainakin suostumuksella, mitä juuri mainitun yhteiskunnallisen intressin takia on pidettävä oikeana.¹⁸

Tuomion vastaisuusvaatimuksesta ahtaassa mielessä ei voida pitää kiinni myöskään silloin, kun meillä vallitsevan käytännön mukaan julkinen viranomaislainen tekee esityksen lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta, säännönmukaisesti väärään lain soveltamiseen perustuen. Tällaisissa tapauksissa on julkinen etu myös sen valvojana toimineen tai toimivan henkilön ehkä aikaisempien prosessissa annettujen tahdonilmaisujen yläpuolella, sen sitomattomissa. Tuomion haitallisuutta tällöin arvosteltaessa voidaan ratkaisevaksi asettaa vain se kanta, jota »objektiivisen» julkisen intressin on katsottava vaativan.¹⁹

¹⁷ Tällöin voi tulla kysymykseen yleensä vain poikkeaminen ensiprosessissa esitetyistä vaatimuksista avioliiton säilyttämiseksi. — Ks. *Stein—Jonas—Pohle Rechtsmittel. Allg. Einl. II 2 a, Baur, Festschrift Lent s. 1 s. ja s. 15 s., Fasching IV s. 18, ks. myös s. 499 ss., Cars s. 124.*

Ks. myös KKO 1967 II 30: Avioerotuomio ei ollut purettavissa sen jälkeen tietoon tulleella avioeroperusteella. Todettakoon, että tällainen jälkeinpäin tietoon tuleva eroperuste ei pääsääntöisesti edes vaikuta siihen, että avioerotuomio olisi sinänsä väärä tai sitä rasittaisi purkuperuste.

¹⁸ Ks. KKO 9. 2. 1967/283 a: Avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen elatusta koskeva, lainvoiman saanut tuomio purettiin lapsen äidin ja lastenvalvojan hakemuksesta (isyys suljettu pois veriryhmätutkimuksen mukaan 99,9 %:n todennäköisyydellä), asia ratkaistiin tältä osin ja kanne hylättiin sekä elatusvelvolliseksi tuomittu vapautettiin maksuvelvollisuudesta. (Äänestys 3—2, eri mieltä olleet jäsenet olisivat pyytäneet vastineen elatusvelvolliselta).

Ks. myös edellä 9 §:ssä aliv. 34:ssä mainittua KKO:n päätöstä 22. 3. 1967/798, jossa lapsen äiti ja lastenvalvoja olivat antaneet suostumuksensa purkuhakemukselle, jonka esitti KO:n puheenjohtaja, kanteen hylkäämiseksi.

Ks. avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia koskevista oikeudenkäynneistä *Tirkkonen, Sp II s. 602 ss., Ellilä, Lakimiespäivät 1960 s. 166 ss. ja Granfelt JFT 1937 s. 657 ss.*, missä viimeksi mainitussa korostetaan virallisperiaatteen sovelletusta po. jutuissa.

Vrt. Tanskan oikeudessa, jossa muutoin vallitsee erinomaisen pidättyvä asenne tuomion purkamiseen, vastaavissa asioissa vallitsevaan korostettuun julkisen edun merkitykseen, joka oikeuttaa virankin puolesta tapahtuvaan purkamiseen, edellä 4 § aliv. 63 edellä ja erit. *Tapsoe—Jensen s. 451 ss.*

¹⁹ Ks. *Blomeyer s. 688, Wiczorek s. 788, Bettermann ZZP 82 s. 30 aliv. 12, Ule s. 422.*

4. Muu purkuintressi

Tuomion vastaisuus merkitsee, että muutoksenhakemus voidaan ottaa tutkittavaksi. Mutta johtaakseen niin varsinaisen kuin ylimääräisenkin muutoksenhaun osalta tuomion muuttamiseen täytyy muutoksenhakukanteessa pysyä esittämään samanlainen oikeussuojan tarpeen olemassaolo kuin mikä koskee kanteen hyväksymiseltä ensiprosessissa vaadittavan prosessinedellytyksen olemassaoloa.

Huolimatta tuomion vastaisuudesta on tämä intressi voinut lakata. Ei voida kuitenkaan lähteä siitä, että esim. saamisen vapaaehtoinen maksaminen tahi esineen luovuttamista koskeneen tuomion kohteena olleen esineen häviäminen merkitsivät sitä, että purkuintressiä tältä kohdin ei olisi olemassa.²⁰ Jos ulkoprosessuaalisessa olotilassa on olemassa asianosaisten kesken oikeudellinen riidattomuuden tila, kuten on silloin, kun asianosaiset tekevät sovinnon keskenään, ei purkaminen ole enää mahdollista, jollei sovintoa voida osoittaa pätemättömäksi. Suoritustuomiossa on sitävastoin asianosaisen pakko ainakin tuomion saatua lainvoiman suorittaa asetettu velvoitus, eikä vapaaehtoisuudella voi tältä osin olla purkuintressiä poistavaa merkitystä. Jos tuomio oli väärä, on asianosaisensaataava oikaisu täytäntöönpanosta riippumatta. Mikäli vaadittu saamisoikeus olisi kuitenkin vanhentunut ja tämä seikka viran puolesta huomioon otettava edellytys, ei purkaminen voi tulla kysymykseen.²¹ Samoin on asian laita, jos vastapuoli tekee väitteen vanhentumisesta.²² Tosin purulle asetettu viiden vuoden määräaika sulkenee pois yleisen vanhentumisajan umpeen kuluttua tapahtuvat purkihakemukset.

²⁰ Ks. *Fasching* IV s. 20, vrt. *Cars* s. 126. *Cars* viittaa ms. aliv. 216 i.f. siihen, että myöntämisenkään ei ole katsottava tekevän purkamista dispositiivisessa asiassa tarpeettomaksi.

²¹ Ks. *Cars* s. 99, *Tirkkonen* s. 213 aliv. 117 i.f.

Sama vaatimus koskee luonnollisesti muitakin oikeuksia, joiden vireillepano on sidottu määräaikaan.

Vrt. myös OK 31:10,1.

Ks. KKO 2. 6. 1969/1304: Hakemus avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen elatusta koskevan tuomion purkamisesta hylätty, koska hakemusta ei ollut tehty viidessä vuodessa siitä, kun kihlakunnanoikeuden päätös sai lainvoiman. (Äänestys 4—1, eri mieltä ollut jäsen jätti hakemuksen tutkimatta.)

²² Yleisen saamisoikeuksien kymmenen vuoden vanhentumisajan kulumisesta on tehtävä väite, ks. *Kivimäki—Ylöstalo* s. 397. — Purkumenettelyssä ei voitane lähteä eri linjalle.

Ks. *Cars* s. 100 s.

Myös muut ulkoprosessuaaliset muutokset voivat poistaa purkuintressin. Tällainen muutos voi olla myös se, että aikaisempaa olotilaa ei enää pystytä palauttamaan.²³

5. Purkuintressin arvo

Lainvoiman saaneen tuomion purkamista on pyydettävä KKO:lta. Toisaalta muutoksen hakeminen KKO:ssa on OK 30 luvun säännöksistä ilmenevin tavoin rajoitettu. Tällöin herää kysymys, mikä merkitys muutoksenhakurajoituksilla, jotka koskevat varsinaisia muutoksenhakekeinoja, on tuomionpurun kannalta. Onko niillä toisin sanoen katsottava olevan yleensä mitään merkitystä, tahi olisiko niillä merkitystä ehkä jossain määrätyssä purkuryhmässä.

Todettakoon aluksi, ettei laissa ole tuomionpurun osalta asetettu mitään rajoituksia purkuintressin laatuun tai määrään nähden. Tästä lain vaikenemisesta ei voitane kuitenkaan tehdä välittömästi sitä johtopäätöstä, että muutoksenhakurajoituksilla ei voisi olla mitään merkitystä.

Vastauksen antaminen alussa esitettyyn kysymykseen ei voine tapahtua kuitenkaan yhteneväisesti jokaisen purkutyyppin osalta.

Jos tarkastellaan aluksi menettelypurkua ja palautuspurkua, voitaneen lähteä siitä, että muutoksenhakurajoituksilla ei voi olla merkitystä. Menettelypurun osalta voidaan tämä näkemys perustaa oikeuspoliittisiin seikkoihin. Se, mitä asianosainen on rikollisella menettelyllä voittanut, ei voi jäädä hänen edukseen, olipa intressi suuri tai vähäinen.

Palautuspurussa on taas kysymys siitä, että ratkaistavana ollut asia saadaan uudelleen käsiteltäväksi, eikä sillä pyritäkään saamaan asiaa ylimmän instanssin tutkittavaksi samassa mielessä kuin varsinaisen muutoksenhaun kohteena olevaa oikeusriitaa. Purkuinstanssinhan on mahdollista suostuttaessa purkuun palauttaa asia toiseen tuomioistuimeen. Varsinaista muutoksenhakua koskevat rajoitukset ovat toisaalta voimassa vain hovioikeuden tuomioihin nähden. Purkamisen kannalta ovat taas kaikkien oikeusasteiden tuomiot samanveroisia eikä voida katsoa, että perustellusti voitaisiin pitää yllä eroa eri instanssien antamien tuomioiden välillä purkumahdollisuuksiin nähden.

Oikaisupurun osalta on kysymys kuitenkin ongelmallisempi. Peruste, johon oikaisupurussa voidaan nojautua olisi oikeuttanut varsinaisenkin muutoksen-

²³ Näin esim. edellä aliv. 9 lopussa mainittuun häätötilanteeseen nähden. Avioerotuomion purkamisesta puolison kuoleman jälkeen vrt. edellä 7 § aliv. 40 jälkeen.

hakukeinon käyttämiseen jo ensiprosessin aikana. Oikaisupurkumahdollisuus merkitsee poikkeusta muutoksenhakumahdollisuuksista säänneltyihin rajoituksiin. Itse asiassa se on vastakkainen säännöstö näille. Rajoitettaessa varsinaisen muutoksenhakukeinon käyttämistä on nimittäin katsottava jossain määrin asetutun hyväksyvälle kannalle siinä suhteessa, että jokin vähäisempi tuomio voi jäädä vääräksi. Tämä tulos on pakko hyväksyä, että ylimmän instanssin mahdollisuudet ratkaista tärkeämpiä ja ennen kaikkea periaatteellisia kysymyksiä paranisivat. Oikaisupurku on tavallaan vastakkainen myös prejudikaatti-intressiin perustuvalla muutoksenhauille. Viimeksi mainittu edellyttää yleensä jossain määrin *epäselvää* oikeustilaa, ensin mainittu taas yleensä sitä, että tulkinnan varaisuudesta ei ole kysymys.

Näihin ongelmiin voitaneen saada vastaus lähinnä kiinnittämällä huomio entiselle analogiselle restitutiolle asetettuun julkisen edun vaatimukseen. Se edellytti, että väärän tuomion seuraamusten tuli olla yleiseltä tai yksityiseltä kannalta arveluttavia. Tämän ei taas, mitä yksityiseen henkilöön tulee, voida katsoa välttämättä edellyttävän määrätyn suuruista taloudellista intressiä. Oikeusjärjestyksen intressi lain oikeasta soveltamisesta on niin ollen katsottava riittäväksi oikaisupurun myöntämiselle. Myöskään oikeuskäytännössä ei ole kiinnitetty huomiota varsinaista muutoksenhakua koskeviin rajoituksiin.²⁴ Toisaalta jos purun hakijana on viranomainen, voidaan nyt po. intressikysymystä arvostella toisinkin.

On vielä eräs kysymys, joka puoltaa sitä kantaa, että purun kohteen taloudelliseen intressiin ei voida kiinnittää huomiota. Tämä on oikaisupurun valinnaisuus menettelypurun kanssa. Ilmeisesti väärä lain soveltaminenhan merkitsee useimmiten jonkinasteista virkavirhettä. Tällöin on asianosaisella joka tapauksessa oikeus tuomionpurkuun. Mainitussa tapauksessa ei ole niin ollen syytä olla suostumatta oikaisupurkuun, joka asianosaisen kannalta on vaittommampi.

Edellä olevan esityksen johdosta saatetaan kysyä, onko lopultakaan perusteltua jakaa purkuintressiä mainittuihin kahteen osaan, tuomion vastaisuuteen kohdistuvaan vaatimukseen ja sen lisäksi vaadittavaan intressiin tuomion muuttamiseksi tai purussa purkamiseksi ja siten tilaisuuden varaamiseksi muuttamiseen.

Käytännössä eivät ehkä nämä erot tule juuri ilmi, sillä tilanne, jossa muu-
tosta hakisi muu kuin se, joka kärsii haittaa tuomiosta, ei liene kovin tavalli-

²⁴ Ks. jäljempänä 14 § aliv. 32 jälkeen selostettuja KKO:n ratkaisuja.

nen. Poikkeuksena ovat tapaukset, joissa muutosta yritetään saada tuomion perusteluihin, ja joita oikeuskäytännössä esiintyy.²⁵

Tämän differentioimisen arvo on, jollei sillä käytännöllistä merkitystä olisi-kaan, nähtävä joka tapauksessa *teoreettisella* tasolla. Muutoksenhakuoikeuden kytkeminen ensi sijassa tuomion vastaisuuden vaatimukseenhan merkitsee teoriassa sitä, että muutoksenhakumahdollisuus katkaistaan jo *aikaisemmassa* vaiheessa, jo muutoksenhaun kohteena olevaan tuomioon liittyvän ominaisuuden puutteen vuoksi. Ja kun on olemassa tilanteita, joissa vastaisuus ja toisaalta silti mahdollisuus menestyä muutoksenhakemuksen kanssa eivät ole samaistettavissa, voitaneen omankin oikeutemme osalta puoltaa tuomion vastaisuus-vaatimuksen huomioon ottamista menettelyllisenä edellytyksenä niin varsinaisen kuin ylimääräisenkin muutoksenhaun osalta.

II. Hallintoprosessi

Myös hallintotuomiolle voidaan asettaa edellä mainitut vastaisuuden ja purkuintressin vaatimukset. Toisaalta kiinnittää tältä kohdin huomiota HPurkuL:n 6 §:n 2 momentin säännös, jonka mukaan »pääöstä ei saa purkaa, ellei se loukkaa yksityisen oikeutta tai julkisen edun katsota vaativan päätöksen purkamista.»

Mainitun säännöksen selvytydessä lienee jossain määrin toivomisen varaa. Joka tapauksessa voitaneen pitää epäonnistuneena sen ulottamista koskemaan *kaikkia* purkuperusteita. Kuten edellä on mainittu, ei palautuspurkuun nähdessä voida asettaa mitään erityisiä edellytyksiä. Jos tuomio osoittautuu jälkeensä julkis tulevien seikkojen johdosta vääräksi, täytyy laillisten purkuedellytysten yleensä olla olemassa.

HPurkuL:n 6 §:n 2 momentin säännös tuli lakiin vasta lakivaliokunnan esityksestä, jolloin viitattiin siihen, että määräys perustui oikeuskäytännössä jo vakiintuneeseen periaatteeseen.²⁶

Mitä sanontaan yksityisen oikeuden loukkaamisesta tulee, kiinnittää huomiota se, että vastaavaa sanontaa käytetään esim. HVaL:n 4 §:n 1 momentissa perusteltaessa yleistä valitusoikeutta. Tällöin se merkitsee kuitenkin samaa kuin esitetty prosessuaalinen vaatimus tuomion vastaisuudesta.²⁷ Tästä

²⁵ Ks. edellä aliv. 11:ssä mainittuja KKO:n ratkaisuja.

²⁶ Ks. *Ojala* s. 157 ss., Lakivaliokunnan mietintö N:o 41 HE 1965/165 johdosta.

²⁷ Ks. *Schlosser* s. 114, vrt. *Merikoski* s. 339 ss. Ks. myös *Menger* s. 179 s.

seikasta ei olisi ollut tarpeellista lausua lakitekstissä, vaan se on seuraus yleisistä muutoksenhakuoikeutta koskevista periaatteista. Sillä jollei hallintotuomio loukkaa hakijan oikeutta, ei koko hakemusta menettelyllisen edellytyksen puuttuessa ole otettava tutkittavaksi.

Kuitenkin voitaneen HPurkuL:n 6 §:n 2 momentissa olevan säännöksen sijainnista päätellä, että kysymyksessä ei voine olla päätöksen vastaisuus vaan jokin muu seikka, johon on otettava kanta vasta sen jälkeen, kun muut purku-edellytykset ovat olemassa. Kun säännöksen syntyvaiheissa viitattiin siihen, että kysymyksessä oli vakiintuneen periaatteen ilmaisu, täytynee tämän katsoa tarkoittavan sitä analogisen restitUTION osalta lausuttua, että päätöstä ei ollut purettava, jolleivät *sen seuraukset* yleiseltä tai yksityiseltä kannalta olleet niin arveluttavia, että julkinen etu vaati purkamista. Tämä ajatus olisi kuitenkin tullut *rajoittaa* oikaisupurkuun. Nykyisessä muodossaan säännöksestä voi tehdä sen johtopäätöksen, että purettavan päätöksen virheellisyys, sen syyksi esitetty kausaalinen purkuperuste ja muut edellytykset eivät vielä velvoittaisi KHO:ta purkamaan tuomiota, vaan kysymys voisi olla jossain määrin harkinnan varainen.

Viittaus *julkisen edun* vaatimukseen lakitekstissä silloin, kun on *oikeussuojakeinosta* kysymys, on yksityisen kannalta arveluttava. Mainitun edun täsmentäminen lienee vaikeaa, ja sen johdosta onkin osuvasti lausuttu »tranchante et brutale dans ses conséquences, la notion d'ordre public est, en elle-même, essentiellement contingente, variable, relative».²⁸

Toisaalta hallinto-oikeudessa on voimassa melkoinen määrä muutoksenhakurajoituksia²⁹ ja verrattuna yleisissä tuomioistuimissa tapahtuvaan oikeudenkäyntiin, joissa aina yleensä on yksi muutoksenhakuaste, hallintoasiassa voi muutoksenhakumahdollisuus kokonaan puuttua. Tämä seikka voi olla omiaan aiheuttamaan hallintoprosessissa oikaisupurun tarpeellisuuden juuri lainkäytön valvontamuotona.

Jos HPurkuL:n 6 §:n 2 momentin säännökselle esitetyn selvityksen valossa halutaan antaa täsmällisempi sisältö, lienee sen *yksityisen osalta* katsottava merkitsevän sitä, että jos hallintopäätös on ilmeisesti väärään lain soveltamiseen perustuva ja se aiheuttaa asianosaiselle todellista haittaa, se on purettava. Ennen kaikkea on asian laidan katsottava olevan näin milloin ratkaisuviranomainen saattaisi joutua vastuuseen väärästä lain soveltamisesta. Tässä mie-

²⁸ Ks. *Solus—Perrot* s. 24.

²⁹ Ks. ennen kaikkea tosin varsinaisen hallintomenettelyn osalta *Merikoski* s. 339, *Ragnemalm* s. 176 ss., *Westerberg*, *Besvärärrätt* s. 55 aliv. 131. *Andersson* s. 7, 97, 132 s., 149.

lessä voitaneen soveltaa samaa periaatetta mikä yleisten tuomioistuinten osalta on voimassa.

Jos hakijana on viranomainen, voitaneen päätöksen haitallisuudelta hakijan kannalta vaatia suurempaa merkitystä.

Ja vihdoinkin saatettaneen, kun oikaisupurku epäilemättä useissa tapauksissa voi olla ainoa keino ennakkopäätöksen saamiseksi, yleisen edun tältä kohdilta katsoa merkitsevän oikeusjärjestyksen intressiä siinä suhteessa, että lainkäytön ohjaaminen voi vaatia oikaisupurkuun suostumista ja ennakkopäätöksen antamista vähäisemmässäkin asiassa. Sinänsä ei siis ratkaisussa kysymyksessä olevalle taloudelliselle intressille ole annettava merkitystä.

Sitävastoin ei yleisen edun vaatimukseen voida oikeussuojamenettelyssä sisällyttää epämääräisiä yhteiskunnallisia, poliittisia tai taloudellisia näkökohtia.³⁰

³⁰ Julkisesta intressistä tässä epämääräisemmässä ilmenemismuodossaan ks. esim. *Holopainen* s. 69 s. ja aliv. 25 s. 70, *Merikoski*, Vapaa harkinta s. 51 ss. ja *Kaila* s. 75 ss.

III LUKU

TUOMIONPURUN AINEELLISISTA EDELLYTYKSISTÄ

11 §. Menettelypurku

I. Siviiliprosessi

Uudistettaessa tuomionpurkusäännöksiä otettiin OK 31:7,1 1 kohtaan määrättyssä asemassa olevien henkilöiden rikollinen menettely tuomionpurun aineelliseksi edellytykseksi eli purkuperusteeksi. Mainittuja purkutilanteita on tämän tutkimuksen yhteydessä nimitetty menettelypuruksi.¹ Tällaisen purkuperusteen oikeuspoliittinen ratio on kiistaton. Kun oikeuselämässä yleensäkin pyritään suojaamaan kansalaisia toisen rikollisilta toimilta, täytyy tämän saman periaatteen ulottua oikeudenkäyntimenettelyynkin. Viime kädessä palvelee tämä purkuperuste osaksi myös lakien oikeaa soveltamista.

Käsiteltävänä olevassa purkutyyppissä on kysymykseen tulevien henkilöiden piiri rajattu tarkasti ja melko suppealle alalle. Kysymykseen tulevat vain tuomioistuimen jäsen tai virkamies taikka asianosaisten edustaja tai avustaja. Kun näiden henkilöryhmien asema ja tehtävät oikeudenkäynnissä yleensä ja myös asianosaisten kannalta poikkeavat suuresti toisistaan, tarkastellaan niitä seuraavassa kahtena erillisenä ryhmänä.

¹ Ks. myös 6 §:ssä olevaa esitystä. — Tätä purkuperustetta ei ole sisältynyt oikeudenkäyntilaitoksen uudistamista koskeviin esityksiin jne.

Kaikissa maissa ei tuomaria voida saattaa virkavastuuseen, ks. Englannin osalta *Petersen—Soukka* s. 130 ja 322 ss., *Romberg* s. 53 ss.

Ranskassa voi asianosainen käyttää la prise à partie -kannetta, ks. *Solus—Perrot* s. 702 ss. Vrt. Italian osalta *Cpc* 395,6 art., *Carnelutti* s. 213.

Vrt. myös *Wetzell* s. 421, *Engströmer* s. 4, *Bergendal* s. 1 s., *Nehrman* (1 painos) s. 408 ja (2 painos) s. 389.

1. Henkilöpiiri

a. Oikeuden jäsen tai virkamies

Ketä on pidettävä yleensä oikeuden jäsenenä on siksi selvä kysymys, että sen tarkempaan tutkimiseen ei liene aiheellista ryhtyä. Kysymyksessähän on tällöin tuomarin ominaisuudessa asianmukaisesti määrättyä ja yleensä vaa-dittavin kelpoisuusehdoin varustettuna asian käsittelemiseen ja tuomitsemiseen osallistuva henkilö.^{1a} Sillä seikalla ei ole vaikutusta, onko kysymyksessä oikeus-oppinut jäsen, maallikkojäsen kuten lautamies tahi erityinen asiantuntija-jäsen erikoistuomioistuimessa tahi -prosessilajissa.

Milloin asian käsittelyä joudutaan prosessin jatkuessa siirtämään oikeuden-käyntitilaisuudesta toiseen, voivat useat eri henkilöt osallistua käsittelyn eri vaiheisiin. Ulkomailla on joskus tällöin voitu rajoittaa säännöksen sovellutus-alaa siten, että vain se tuomioistuimen jäsen, joka on osallistunut *tuomion anta-miseen*, voidaan saattaa vastuuseen tuomiosta.² Mikäli aikaisemmissa vaiheissa on tapahtunut rikollista toimintaa tuomioistuimen jäsenten taholta, se ei niin ollen voi tulla purkuperusteena kysymykseen.

Mainitun kaltainen sääntely edellyttäneekin menettelyn nykyistä suurempaa keskitystä nimenomaan meidän oikeuttamme tarkastellen. Nykyi-sin ei voitane ratkaisun antaneita tuomioistuimen jäseniä katsoa vastuullisiksi siihen nähden, mitä edeltäneissä käsittelyissä on tapahtunut paitsi milloin käytettävissä olevasta oikeudenkäyntiaineistosta saatetaan havaita lainvas-taista menettelyä tapahtuneen. Purkuperusteeksi voidaan niin ollen katsoa kenen tahansa asiaa käsitelleen tuomioistuimen jäsenen rikollinen menettely. Vastaavasti on säännöksen katsottava soveltuvan oikeusapua antaneen tuomio-istuimen jäsenen silloin, kun OK 17:41n säännöksen mukaisesti jutun todis-tajaa on kuultu toisessa tuomioistuimessa.³

Milloin rikollinen menettely tapahtuu vasta tuomion antamisen jälkeisenä ajankohtana aiheuttaen esim. sen, että asianosainen menettää muutoksen-haule asetetun määräajan, ei purku voine enää tämän kohdan mukaan tulla kysymykseen. Menettelyhän ei enää liity itse tuomioon vaikuttaneeseen virhee-seen, ja asianosainen saanee määräajan palautetuksi muutoksen hakemiseksi.

^{1a} Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 245 ss., ja 254 ss., *Ellilä* LM 1970 s. 4 ss. ja *Wrede—Palmgren* I s. 123 ss.

² Ks. *Fasching* IV s. 506.

³ Ks. *Skeie* III s. 90.

Säännöksen soveltamiseksi on katsottava riittäväksi, että kolleegisessa tuomioistuimessa yksikin ratkaisseista tuomioistuimen jäsenistä on mainituin tavoin syyllinen.⁴

Tuomioistuimen jäsenen ohella mainitaan tuomioistuimen virkamies. Tämän henkilöpiirin määrittäminen on jossain määrin ongelmallisempi. Tuomioistuinnan valtion viranomaisena käsittää monia sellaisia henkilöitä, jotka eivät lainkaan joko ole virkavastuussa tahi osallistu tuomitsemistoimintaan. Mainitut henkilöryhmät on ilman muuta suljettava tässä kohdin säännöksen sovellutusalan ulkopuolelle, olkoonkin, että tällaisella henkilöllä voi olla tosiasiallinen mahdollisuus päästä käsiksi oikeudenkäyntiaineistoon ja sillä tavoin vaikuttaa annettavaan tuomioon.⁵

Toisaalta on esitetty, että ko. henkilöpiiriin olisi sisällytettävä kaikki ne virkamiehet, jotka ovat virkavastuussa rikoslain säännösten mukaan.⁶ Vaikka OK 31:7,1 1 kohdan sanamuoto tuntuisikin käsittävän kaikki mahdolliset rikoskategoriat, ei lainkohtaa mielekkäästi ajatellen voida tulkita näin laajasti, vaan lähtökohtana tulee pitää juuri *virkavastuun* ulottuvuutta.

Mutta soveltuuko kenen tahansa oikeuden virkamiehen virkavirhe purkuperusteeksi? Tällainen tulkinta lieenee liian laaja, kun ajatellaan, mistä menettelypurussa tältä osin on kysymys. Kun lainkohdassa asetetaan purun menestymiselle se vaatimus, että rikollisen toiminnan on täytynyt vaikuttaa *jutun lopputulokseen* ja tapahtua *jutun yhteydessä*, olisi tosin ajateltavissa, että kaukaisempikin yhteys asian kanssa riittäisi säännöksen vaatimaksi kosketuskohdaksi. Kuitenkaan ei kysymykseen voine tulla minkälaatuinen yhteys tahansa, vaan vain ns. »laillinen yhteys», mikä tarkoittaa sitä, että rikolliseen menettelyyn syylistyneen virkatehtäviin tulee kuulua asian tutkiminen ja tuomitseminen. Vaikka laissa puhutaankin yleisesti virkamiehestä, ei sen soveltaminen niin ollen voine ulottua laajempiin virkamiespiireihin.⁷ Paitsi tuomioistuimen jä-

⁴ Toiminnan tulee kuitenkin olla kausaalista tuomion sisältöön nähden, ks. *Matz* s. 371. — Vrt. *Fasching* IV s. 506.

⁵ Ks. *Cars* s. 134.

⁶ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 518, *Cars* s. 134.

⁷ Vrt. KKO 5. 7. 1968/1717: HO:n kirjaaja oli erehdyksessä merkinnyt asianosaisen kapaleeseen, ettei tyytymättömyyttä ollut ilmoitettu, minkä vuoksi asianosainen ei ollut tien-
nyt vastata muutoksenhakemukseen. KKO: Ei ollut esitetty syitä, jotka, jos asianosainen
olisi vastannut muutoksenhakemukseen, olisivat voineet vaikuttaa ratkaisun lopputulokseen,
minkä vuoksi KKO katsoi, ettei kirjoitus antanut aihetta toimenpiteisiin.

sentä voinee tällöin kysymykseen tulla lähinnä vain pöytäkirjan pitämisestä huolehtiva virkamies tai ylempien oikeusasteiden esittelijä. Mainittujenkin virkamiesten toiminnan voitaneen katsoa koskevan vain sellaista menettelyä, joka tapahtuu varsinaisesti tuomitsemaan oikeutettujen oikeuden jäsenten johdattamisessa antamaan virheellinen tuomio. Varsinainen tuomiovaltahan on uskottu vain tuomioistuimen jäsenille.

Tämän suppean tulkinnan puolesta puhuu vielä sekin, että menettelypurku-tilanteessa voidaan kysymykseen tulevien henkilöryhmien välillä todeta olevan se yhdenmukaisuus, että kummankin ryhmän henkilöitä koskee määrätty oikeudellinen velvollisuus. Tuomioistuimen jäsenen osalta se on virkavelvollisuus, asianosaisen edustajan tai avustajan osalta toimeksiantosuhteesta johtuva yksityisoikeudellinen velvollisuus.⁸

b. Asianosaisen edustaja tai avustaja

Huolimatta lakitekstin jossain määrin epäselvästä sanonnasta (OK 31:7,1 1 kohta) tarkoitetaan asianosaisen edustajalla tai avustajalla vain sen asianosaisen valtuusmiehiä, joka hakee tuomion purkamista.⁹ Sen sijaan säännöksen sovellutusalan ulkopuolelle on jätetty asianosaisen vastapuoli ja vastavasti on ollut meneteltävä myös hänen edustajansa ja avustajansa suhteen. Tämä sääntely, jonka onnistuneisuudesta voidaan olla eri mieltä, lienee lähinnä seuraamus sen omaksumisesta meille Ruotsin RB 58:1,1n säännöksen

⁸ Asianosaisen itsensä velvollisuuksista ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 541 ss.

Osaksi saatettaneen totuusvelvollisuuden sanktioimatta jättämisessä nähdä jonkinlainen peruste sille, että asianosaisen vastapuolen vilppi ei ole purkuperuste tämän kohdan mukaan, vaikka välitöntä yhteyttä ei näillä seikoilla lienekään.

Muita mahdollisia rikostyyppejä ovat esim. asianosaiseen tai tuomariin kohdistettu pakotaminen tai kiristäminen, yllytys vääriin valaan, ks. PLB s. 572, HE 1958/14 s. 8.

Jos asianajajaa pidetään oikeudenhoidon elimenä, tulisi hänen toimintansa riippumatta ketä asianosaisista hän on edustanut tai avustanut, olla purkuperuste tämän lainkohdan mukaan yhtäläisesti kuin asian laita on tuomioistuimen jäsenenkin nähden, jota myös koskee julkisoikeudellinen velvollisuus virkasuhteessaan valtioon.

Asianajajaa — puhumattakaan muista asianosaisen valtuusmiehistä — ei meillä kuitenkaan yksimielisesti pidetä oikeudenhoidon elimenä, ks. toisaalta *Tirkkonen*, Sp I s. 413, *Salmiala* eri yhteyksissä, mm. DL 1968 s. 482, Kirjoituksia s. 28 ss., *Ylöstalo* DL 1969 s. 65 ss., vrt. *Ellilä* DL 1970 s. 257, *Kivimäki* s. 58.

⁹ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 518 aliv. 8, *Cars* s. 135, *Hassler* s. 329, *Bevisrätten* s. 87, *Ekelöf* s. 109, *Matz* s. 371.

mukaisena.¹⁰ Kuitenkin tilanne meidän oikeutemme osalta poikkeaa sikäli ratkaisevasti Ruotsin tarjoamasta mallista, että ns. prosessipetos, joka lähinnä lieene kysymykseen tuleva rikostyyppi, on Suomessa rangaistava, Ruotsissa sen sijaan ei.¹¹ Rangaistava on po. rikostyyppi myös esim. Tanskan, Saksan ja Itävallan oikeuden mukaan.¹² Prosessipetoksen jättäminen huomioon ottamatta purkuperusteena ansainnee kritiikkiä myös siinä suhteessa, että mainittu rikos ei oikeuselämässä ole ollut mitenkään pelkkä teoreettinen mahdollisuus, kun taas asianosaisen oman edustajan tai avustajan rikollista menettelyä päämiestään kohtaan ei oikeudenkäynnissä liene juuri esiintynyt.¹³

Asianosaisen edustajana tulee kysymykseen sekä hänen oikeustoimella valtuuttamansa että myös muun prosessilegitimaation nojalla toimiva henkilö. Säännöstä on sovellettava myös lakimääräiseen edustajaan esim. oikeushenkilöiden tai alaikäisen osalta riippumatta siitä, perustuuko edustussuhde lain määräykseen tahi muuhun perusteeseen.¹⁴

Asianosaisen avustajana tietyssä mielessä voidaan pitää myös sivuväliintulijaa siihen osapuoleen nähden, jota sivuväliintulija pyrkii tukemaan. Hänen toimensa oikeudenkäynnissä eivät voine kuitenkaan koskaan tulla sillä

¹⁰ Ks. *Ekelöf* s. 109, vrt. myös *Welamson* s. 236 aliv. 96 ja 97.

Ulkomailla ilmenee, että juuri vastapuolen taholta uhkaavaan vilppiin on kiinnitetty huomiota, vrt. Saksan, Itävallan ja Norjan ao. säännökset. Ks. Ranskan osalta *Glasson—Tissier—Morel* s. 417, missä mainitaan lain tässä kohdin tuoneen prosessiin Code civil'in art. 1116ssa ilmaistun ns. vilppiteorian. Vastaavasti Italian Cpc art. 395,1, ks. *Carnelutti* s. 213 s., *Redenti* s. 493 ss.

¹¹ Ks. *Cars* s. 135 ja aliv. 27, vrt. PK II s. 237, III s. 138.

Prosessipetoksen rangaistavuus on tuotu meillä oikeuskirjallisuudessa selkeästi esille. Ks. ensimmäisenä *Honkasalo* JFT 1937 s. 686 ss. ja Festschrift Ekeberg s. 294 ss., uudempina kannanottoina *Heinonen* LM 1965 s. 719 ss., *Ellilä*, *Grundlagen* s. 16, *Yleiset opit* s. 545 s., *Sivulissuojasta* s. 267 s., *Oikeudenkäyntivalheen rankaisemisesta* s. 52, LM 1962 s. 112 (vrt. *Tirkkonen*, Sp II s. 211 aliv. 31), *Aalto* LM 1962 s. 582 s., *Halila* s. 204 ss., *Ståhlberg* Petos s. 102 aliv. 4 ja s. 107, *Salmiala* DL 1959 oikeustapaus N:o 1, *Kirjoituksia* s. 213 ss., *Anttila*, *Väliillinen tekeminen* s. 93, *Tirkkonen*, *Juhlajulkaisu Kivimäki* s. 419.

¹² Ks. Saksan osalta esim. *Blomeyer* s. 595, Itävallan osalta *Fasching* IV s. 505, Österreichische Materialien s. 369. Itävallan kirjallisuudessa on kiistaista, voidaanko säännöstä soveltaa muihinkin kuin petosrikoksiin, ks. *Sperl* s. 709 ja *Pollak* s. 624, *Fasching* IV s. 505, vrt. *Neumann* II s. 1554.

¹³ Ks. KKO 1933 II 19, jossa rikos oli tapahtunut oikeudenkäynnin ulkopuolella.

¹⁴ Ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 580 II 4 d.

tavoin asianosaisen haitaksi, että purkutilanne voisi tulla ajankohtaiseksi.¹⁵ Sivuväliintulijan toimintaoikeus perustuu myös muuhun seikkaan kuin prosessilegitimaatioon, mistä syystä hänen toimintansa ei voine tämän lainkohdan mukaan tulla kysymykseen.

2. Rikollinen menettely

Kysymys siitä, minkälaiset teot ovat yleensä rangaistavia, on viime kädessä luonteeltaan rikosoikeuden alaan kuuluva. Siihen ei voida tässä yhteydessä yksityiskohtaisemmin puuttua. Eräisiin näkökohtiin voitaneen kuitenkin kiinnittää huomiota.

Menettelypurku tulee kysymykseen vain sellaisen teon johdosta, joka on rikoslain säännösten perusteella rangaistava.¹⁶ Kurinpidollinen toimenpide ei ole riittävä purkuperusteeksi, ja meillä se tulee kysymykseen vain asianajajan osalta.

Tuomioistuimen jäsenen ja virkamiehen osalta tulevat kysymykseen kaikki virkavirheet, mutta niiden on kuitenkin tullut vaikuttaa otaksuttavasti lopputulokseen.

Lähinnä lienevät kysymykseen tulevia tekoja tuomitseminen vastoin lain säännöstä. Meidän oikeutemme suhteen ei voitane tehdä sitä erotusta, että menettelyllisen säännöksen rikkominen voisi tulla kysymykseen vain kantelu-perusteena.¹⁷ Kantelun ja purun välisestä erosta on tosin teoriassa pyrittävä pitämään kiinni, mutta silloin kun tuomioistuimen jäsenen voidaan todeta rikkoneen virkavelvollisuuttaan menettelyllisenkin säännöksen suhteen, lienevät oikeuspoliittiset perusteet purkamiseen jo olemassa. Tämän kannan mukaisesti on myös oikeuskäytännössä menetelty.¹⁸

¹⁵ Sivuväliintulijan toimimismahdollisuuksista ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 435 ss., *Halila* s. 255 ss. ja *Ellilä*, Sivullissuoja s. 314.

¹⁶ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 518 aliv. 9, *Cars* s. 137, tuomarin asemasta tältä osin ks. *Rytkölä* s. 32 s., *Tarjanne*, Virkasuhteen lakkaaminen, s. 53. — Saksassa on tuomarin kurinpidollinen rankaiseminen mahdollista, ks. *Kern* s. 107, *Baur* s. 68 ss. Sensijaan tuomarin rikosoikeudellinen vastuu koskee lähinnä StGB 334, 336 ja 348 §§:ssä tarkoitettuja rikoksia (lahjoman vastaanottaminen, tahallinen »oikeuden epääminen» so. väärin tuomitseminen, julkisen asiakirjan väärentäminen), ks. *Petters—Preisendanz* s. 532 s., 543 ja 542.

¹⁷ Vrt. *Cars* s. 187.

¹⁸ Ks. KKO 21. 2. 1968/557, jossa KO:n puheenjohtaja oli tuomittu saamaan varoitus siitä, että sotilasrikoslain alaisuuteen kuuluvasta teosta oli yleisessä tuomioistuimessa tuomittu rangaistus. OA:n hakemuksesta purettiin ja poistettiin päätös OK 31:8,1 nojalla.

Väärin tuomitseminen voi toisaalta olla luonteeltaan erilaista. Kun OK 17:2n säännöksen mukaan tuomarin on päätettävä, mitä asiassa on pidettävä totena, voitaisiin menettelyä, jossa tuomari tuomitsee vastoin sitä, mikä oikeudenkäyntiaineiston mukaan on totta, pitää prosessinormin vastaisena.¹⁹ Näin ei kuitenkaan ole, sillä tuomari tekee kyllä oikeat johtopäätökset siitä, mikä on totta, mutta soveltaa lakia tahallaan väärin. Moiteperuste on tällöin aineellinen.²⁰

Edustajan tai avustajan osalta tulevat lähinnä kysymykseen epärehellisyysrikokset, lähinnä ehkä tosin vain RL 38:2n tarkoittamat rikokset.²¹ Kun mainituissa säännöksissä edellytetään yleensä tahallista rikostyyppiä, ei esim. tilanteessa, jossa asiamies tuottamuksesta laiminlyö määrätyn tehtävän kuten muutoksen hakemisen määräajassa, voida turvautua OK 31:7,1 1 kohtaan tuomionpurun saamiseksi sillä perusteella, että asianosaisen asiamies olisi syylistynyt rikolliseen menettelyyn.

Rikos voi toisaalta olla tehty joko kotimaassa tai ulkomailla. Jos teosta on tuomittu ulkomailla rangaistus, herää kysymys tällaisen rangaistustuomion vaikutuksesta tuomion purkuun oikeuttavana seikkana. Yleensä tosin suhtauduttaneen pidättyvästi ulkomailla annetusta rikostuomiosta aiheutuvaan sidonnaisuuteen.²² Toisaalta ei rikostuomio sinänsä ole purkuprosessissa välittömästi sitova. Mutta kun asian laita voi olla siten, että teon rankaiseminen ulkomailla sulkee pois sen rangaistavuuden kotimaassa²³, voitaneen pitää perusteluna ulkomaisenkin rikostuomion hyväksymistä purkuun oikeuttavana seikkana. Kuitenkin on tällöin vaadittava, että po. rikos on myös kotimaan oikeuden mukaan rangaistava.

Tähän purkuryhmään kuuluvien perusteiden laajentava soveltaminen ei voi tulla kysymykseen.

¹⁹ Ks. v. *Kries* s. 419 aliv. 229.

Vrt. myös KKO 1956 II 23 ja *Makkonen* s. 150 s., jonka johdosta *Tirkkonen* LM 1966 s. 127.

²⁰ Ks. *Fasching* IV s. 506. Vrt. *Palmgren* SvJT 1957 s. 120 ss.

²¹ Po. rikostyypeistä ks. *Anttila* s. 23 ss., *Salmiala* DL 1968 s. 480 ss.

²² Vrt. *Cars* s. 141, *Wieczorek* s. 551, v. *Kries* s. 481 s., toisaalta *Fasching* IV s. 506.

Ulkomaisen rikostuomion sitovuudesta ks. *Tirkkonen*, Rp I s. 68 s., *Aalto*, Rikostuomion vaikutuksista s. 117 ss.

²³ Ks. *Tirkkonen*, Rp I s. 68, *Wieczorek* s. 551.

3. Rikollisen menettelyn todentamisesta

Rikolliseen menettelyyn perustuva purkuhakemus on pantava vireille OK 31:10n säännöksen mukaan KKO:ssa vuoden kuluessa siitä, kun rikostuomio sai lainvoiman. Tämä säännös herättää kysymyksen, onko rikostuomio *aina* hankittava etukäteen silloin, kun se on tosiasiallisesti mahdollista. Toisaaltahan ei syypääksi julistavan tuomion oikeusvoima suinkaan ulotu purkumenettelyyn, vaan sen vaikutus kuuluu muihin tuomion vaikutuksiin.²⁴

Ulkomailla on lähdetty usein siitä, että ennenkuin lainvoimaisen tuomion aikaan saamaan oikeusrauhan olotilaan voidaan puuttua, on oltava ehdottoman varmat takeet perusteeksi ilmoitetun seikan olemassaolosta. Tässä suhteessa on parhaaksi mahdolliseksi selvitykseksi ja todistukseksi katsottu rikostuomarin suorittama tutkimus.²⁵

Ne tilanteet, joissa rikostuomiota ei voida tosiasiallisesti saada, ovat harvinaisia, joten ne eivät riitä sellaisinaan perusteluksi sille, että rikostuomiota ei olisi vaadittava. Useimmiten tuomio on saatavissa, mutta lähteminen sen hankkimisen välttämättömyydestä johtaa eräisiin ongelmiin.

Yleensä asianomistaja reagoi rikokseen syytteellä. Jos rikollinen menettely on johtanut väärän tuomion antamiseen, voi tilanne olla kuitenkin se, että asianosaisella on intressiä vain saada tuomio puretuksi. Jollei hänellä ole korvausvaatimuksia, merkitsisi rikosprosessin ensin ajaminen vaikkapa syyttäjänkin toimesta viivytystä asiaan. Lisäksi on olemassa mahdollisuus, ettei syyttäjä voi tai halua syyttää ajaa.

Syyteprosessin pakollisuus tuottanee asianosaiselle kuitenkin täysin aiheutonta haittaa. Se merkitsee siviiliproessin puolella sitä, että hänen on hankittava itselleen oikeus purkuun menettelyn kautta, jossa vastaajaa ovat suojaa-massa kaikki puolustuksen suosimisperiaatteen ilmentymät.^{25a} Tuntuu koh-tuuttomalle pakottaa syytön asianosainen tällaiseen ennakkoprosessiin rikos-tuomion hankkimiseksi.

Olisiko sitten luovuttava rikostuomion vaatimuksesta? Tämäkään ei johda täysin tyydyttäviin tuloksiin. Asianosaisen on pystyttävä luotettavasti selvit-tämään purkuperusteen olemassaolo, ja tämä lienee kirjallisessa purkupro-

²⁴ Rikostuomion hankkiminen voi olla mahdotonta tekijän poissaolon, kuoleman, syyn-takeettomuuden, yleisen armahtamisen tahi rikoksen vanhentumisen tms. takia.

Ks. *Aalto*, Rikostuomion vaikutuksista s. 292 ss.

²⁵ Ks. *Gaul* s. 78, *Hahn*, *Materialen* s. 380 s. Vrt. *Bruns* s. 482.

^{25a} Ks. *Cars* s. 141 aliv. 60, v. *Hentig* s. 66, 84 ja 124 s., *Bruns* s. 482.

sessissa²⁶ vaikeaa. Pelkän rikollisen menettelyn toteamiseksi ei ole myöskään mahdollista saada OK 17:11n tarkoittamaa kuulustelua tuomioistuimessa. Ja rikolliseen menettelyyn syylistyneen kannalta ei tunnu sovelialta lukea syyksi lainvastaista menettelyä muuta kuin varsinaisessa rikosprosessissa, varsinkaan kun syytetyllä ei ole aloiteoikeutta syyllisyyskysymyksen oikeusvoimaiseksi ratkaisemiseksi.

Kumpikaan kanta ei siis ole täysin ongelmaton. Kun oikeuskäytäntö on meillä ollut purkuasioissa vapaata eikä laki ole asettanut, kuten esim. Saksan ZPO 581 §, rikostuomiota ehdottomaksi vaatimukseksi silloin kun se on saatavissa, voitaneen tuomion vaatimuksesta luopua. Tällä kannalla on oikeuskäytäntökin vastaavissa tapauksissa, joissa purku perustuu rikolliseen menettelyyn tai muutoin rikokseen, ollut.²⁷ Virkarikoksen johdosta voidaan virankin puolesta ryhtyä toimenpiteisiin pyytämällä OKa:n toimenpiteitä.

Kuten edellä mainittiin, rikostuomio ei vielä velvoita purkamaan tuomiota tai ratkaisemaan asiaa toisin, vaan sen vaikutus jää purkuinstanssin ratkaistavaksi. Jos syyte hylätään rikostuomiossa, on purkumahdollisuudenkin katsottava olevan tällä perusteella menetetty.²⁸

4. Purkuperusteen vaikutusalasta ja virheen parantumisesta

Jos vain osaa tuomiosta on pyydetty purettavaksi ja erillinen muutoksenhaku on mahdollista, onko kantelunluonteisessa menettelypurussa purettava tuomio kokonaisuudessaan?

Varsinaista muutoksenhakua koskevan vastaavan tilanteen suhteen on oikeuskirjallisuudessamme edustettuna kaksi kantaa. Ensimmäisen kannan

²⁶ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 531 s., ks. myös s. 115.

²⁷ Oikeuskäytännössä on toisinaan esitetty ensin rikostuomio, ks. KKO 21. 2. 1968/557, edellä aliv. 18.

Tuomio oli myös olemassa KKO 19. 12. 1962/3300 tapauksessa, jossa vastaaja oli yksipuolisessa tuomiossa velvoitettu maksamaan yhteisvastuullisesti eräiden toisten kanssa vekselien määriä. Sittemmin vastaajan veli oli tuomittu po. vekselien väärentämisestä rangaistukseen, ja KKO OK 31:7,1 2 kohdan nojalla purki ja poisti päätöksen palauttaen asian.

Tuomiota ei taas ollut KKO 1967 II 53, ks. *Aalto*, Rikostuomion vaikutuksista s. 293 aliv. 37.

Vrt. myös KKO 3. 2. 1966/246: Todistaja oli tunnustanut antaneensa perättömän lausuman esitutkinnassa. KKO purki ja poisti tuomion OK 31:9,1 1 kohdan nojalla.

²⁸ Vrt. *Aalto*, Rikostuomion vaikutuksista s. 172.

mukaan tulisi, jos muutosta haetaan vain osaan tuomiota ja koko tuomiossa havaitaan se virhe, että se on annettu ehdottoman prosessinedellytyksen puuttumisesta huolimatta, tuomio poistaa kokonaisuudessaan. Jälkimmäisen kannan mukaan taas saattaa tulla kysymykseen virheen rasittaman tuomion poistaminen muutoksenhaun alaiselta osalta.²⁹

Ratkaisu lienee suoritettava pitäen silmällä virheen yleistä vaikutusta ja asianosaisen määräämisvaltaa muutoksenhaussa.

Törkeäkään tuomiovirhe ei merkitse oikeutemme mukaan tuomion muuttamista nulliteetiksi, vaan vain moiteperustetta. Jollei tuomiota moitita, tuomio jää pysyväksi.³⁰ Jos muutoksenhakuinstanssille annettaisiin oikeus muuttaa virheen rasittamaa, mutta jo lainvoiman saanutta osaa tuomiosta, ei tämä voine olla ymmärrettävissä muutoin kuin siten, että po. osaa ei pidettäisi yhtä pätevänä kuin normaalin lainvoiman saanutta tuomiota, jota ei saa poistaa.³¹ Tällainen käsitys on taas vastoin oikeudessamme vallitsevaa kantaa.

Toiseksi mikäli asianosaiselle annetaan määräämisvalta siihen nähden, mihin osaan tuomiota hän hakee muutosta, ei tuomioistuin saa vastoin tätä disponointiperiaatteen ilmentymää poistaa tuomiosta enempää kuin asianosaisen muutoksenhakupyyntö koski, ja mikä ei muuten ole tullut muutoksenhakuinstanssiin vireillekään. Lainvoiman saaneeseen tuomioon voidaan puuttua vain purkumahdollisuuksien rajoissa, sen voi tehdä vain KKO ja sen tapahtuessa viran puolesta voi kysymykseen tulla vain julkisen edun vaatima lähinnä oikaisupurku.

Esitettyjen näkökohtien valossa on päädyttävä siihen, että jos tuomio on saanut osittaisen lainvoiman, tätä osaa ei, olkoonpa moiteperuste mikä tahansa, varsinaisen enempää kuin ylimääräisenkään muutoksenhaun johdosta voida poistaa edellisen kappaleen lopussa mainituin poikkeuksin.

²⁹ Koko tuomion poistamisen kannalla on *Reinikainen*, Prosessinedellytyksistä s. 36 ss., missä tosin viitataan siihen, että selventävä säännös olisi Ruotsin mukaan tarpeen. Samalla kannalla *Wrede* II s. 279. — Tässä yhteydessä herää epäily, olisiko tämä »selventävä» säännös päässyt Suomenkin oikeuteen OK 31:6n säännöksessä, vrt. RB 50:26,3, milloin kantelu kohdistuu vain osaan tuomiota.

Muutoksenhaun alaiseen osaan rajoittavat poistamisen *Tirkkonen*, ks. Sp I s. 576, Sp II s. 390, Rp II s. 630, LM 1936 s. 227 ss. ja *Kallenberg*, Rättsmedlen s. 178 ss.

³⁰ Ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 17 ja Sp II s. 322.

³¹ Tällainen ajatus voidaan tavallaan löytää analogisen restituu-tion takaa, ks. *Wrede*, Om domars ogiltighet s. 28.

Ilmiö esiintyy myös välimiesmenettelyn alalla, ks. *Tirkkonen*, Sp I s. 17 aliv. 23. — Ks. myös *Bolding*, Skiljeförfarande och rättegång s. 233 s.

Saattaako asian joutuminen varsinaisin muutoksenhakekeinoin ylemmän oikeusasteen tutkittavaksi johtaa siihen, että alemman tuomarin virkavirheeseen ei enää voida vedota? Tähän kysymykseen on vastattu, että siltä osin kuin ylemmän toimivaltaan on kuulunut tutkia kokonaisuudessaan alemmassa tuomioistuimessa tapahtunut menettely, virhe voi korjaantua, jollei se ole sen laatuinen, että ylempi instanssikin syyllistyy samaan virheeseen.³² Jos taas muutoksenhaussa on rajoitettu muutoksenhaku vain oikeuskysymykseen, ei tosiasiakysymykseen liittyvä rikollinen menettely voi parantua ylemmän instanssin vilpittömän mielen ansiosta.

Voidaankin todeta, että muutoksenhakuinstanssin tehtävänä suorastaan on korjata tapahtuneet virheet ja vaikka virhe olisi alkuaan ollut rikollinenkin menettely, voi uuden instanssin tällaisesta vaikuttimesta vapaa uuden tuomion antaminen tehdä tuomiosta moitteettoman.

II. Hallintoprosessi

Tarkasteltaessa kahta tuomionpurkusäännöstä, joiden kumpaisenkin tarkoituksena voidaan katsoa olevan aineellisesti oikean lopputuloksen saavuttaminen³³, voitaneen vertailevalta kannalta pitää asianosaisen oikeussuojanäkökohtia tutkittaessa ratkaisevina niitä aineellisia edellytyksiä, joilla lainvoiman saaneen tuomion purkamista voidaan pyytää. Mitä useammilla moiteperusteilla saatetaan määrättyssä prosessilajissa anoa tuomion purkamista, sitä parempana voitaneen ainakin periaatteessa pitää tämän prosessilajin asianosaiselle tarjoamaa oikeussuojaa.

Mikäli tämän ajatuksen valossa tarkastellaan OK 31:7,1 1 kohdan menettelypurkutilanteiden jälkeen HPurkuL:n 6,1 §:n aineellisia purkuperusteita, voidaan havaita, ettei menettelypurkua vastaavaa säännöstä ole otettu HPurkuL:iin.

Tätä puutetta voidaan tavallaan pitää kummastuttavana. Kun hallinto-oikeudellisen oikeussuojakoneiston tarkoituksena on tarjota yksilölle oikeussuojaa julkisyhteisön taholta ehkä tulvivaa vallankäyttöä vastaan, saattaisi virkavastuun toteuttaminen tarjota tähän käyttökelpoisen keinon. Vaikka

³² Ks. Löwe—Rosenberg s. 1375 s.

³³ Vanhojen purkusäännösten aikaan esitti *Palme* s. 44 aliv. 80, ettei purkusäännösten tarkoituksena ole aineellisen totuuden saavuttaminen, vrt. *Tirkkonen* s. 161 aliv. 16. *Palme* jättää kuitenkin vastaamatta kysymykseen, mikä sitten on po. säännösten tarkoitus.

hallintotuomarilla ei nykyisin aina ole yhtä riippumatonta asemaa³⁴ kuin yleisen tuomioistuimen tuomarilla, on hänen vastuunsa virkamiehenä sama. Jos katsottaisiin, että hallintotuomarin virkavirheen johdosta hallintotuomiota ei voitaisi purkaa, olisi oikeussuojajärjestelmässä hallintoprosessin puolella epäilemättä huomattava puute.³⁵ Vakuuttavaa perustetta sille, että kaksi oikeussuojajärjestelmää tällä kohdin voisivat oleellisesti poiketa toisistaan tuntuu olevan vaikea löytää. Tosin menettelypurku asianosaisen oman valtuusmiehen toiminnan johdosta ainakaan vastapuolen kanssa harjoitettuna vilp-pinä tuskin tulee kysymykseen. Kantelunluonteinen menettelypurku sitävas-toin saattaa olla mahdollinen. Asianosaisen oikeussuojan kannalta tarkastel-tuna ei voida sivuuttaa mahdollisuutta saada tällaisissa tapauksissa hallinto-tuomio puretuksi. Tosin silloin, kun rikollinen menettely ilmenee vääränä lain soveltamisena saattaa oikaisupurku tulla kysymykseen. Mutta huolimatta sen käyttömahdollisuuksista ja lisäksi niissä tapauksissa, joissa rikollinen menettely sisältää muuta lainvastaista toimintaa, tulee oikeuspoliittisten näkö-kohtien mukaisesti pitää purkamista mahdollisena tälläkin perusteella. Purku-mahdollisuus on kuitenkin tällöin ilmeisesti pakko kanavoida »uutena selvi-tyksenä» yleisen palautuspurun kautta muun säännöksen puuttuessa.³⁶

Jos tilannetta arvostellaan puhtaasti lakitekstien tarjoamien mahdollisuuksien valossa, on todettava, että hallintoprosessissa asianosaisen mahdollisuu-det saada hallintotuomio puretuksi OK 31:7,1 1 kohdassa tarkoitetuista syistä ovat melkoisesti heikommät kuin siviiliprosessissa. On myös otettava huo-mioon HPurkuL 6 §:n 2 momentin säännöksen mahdollinen vaikutus, mikä voi merkitä asianosaisen oikeussuojaa heikentävästi jättäessään purkamisen viime kädessä ratkaistavaksi yleisen edun vaatimusten mukaisesti. Toisaalta, huolimatta mahdollisesta rikollisesta menettelystä hallintotuomion yhtey-dessä voitaneen hyväksyä se periaate, että jos hallintotuomion merkitys asian-osaiselle on vähäinen eikä aiheuta arveluttavia seuraamuksia hänen kannal-

³⁴ Tämä koskee ennen kaikkea lääninoikeuden jäsentä, sillä lääninoikeus ei ole HM:n mukainen tuomioistuin muodollisorganisatorisessa, joskin asiallisessa, suhteessa, ks. *Merikoski* s. 305, *Julkisoikeus* I s. 259, vrt. *Ellilä*, *Juhlajulkaisu Kaira—Castrén* s. 67.

³⁵ Vrt. myös *Castrén*, *Juhlajulkaisu KHO* 1943 s. 37.

³⁶ Kun HPurkuL on uudempi kuin OK 31 luvun säännökset, ei voine tulla kysymykseen OK:n säännösten soveltaminen analogisesti.

Vrt. Ruotsin osalta uusien säännösten soveltamisesta edellä 4 § VII ja lisäksi *Sundberg* s. 379, *Westerberg* s. 71, *Petrén* FT 1950 s. 374 s., *Herlitz* SOU 1946:69 s. 200 s., *Sandström* s. 311 ss., *Thulin* NAT 1941 s. 118 ss.

taan, voidaan tuomio jättää purkamatta. Vain mainituin tavoin on katsottu voitavan säilyttää tasapaino muutoksenhakujärjestelmässä hallintoasioissa.³⁷

12 §. Kvalifioitu palautuspurku

I. Siviiliprosessi

Tuomio voidaan yleensä perustaa vain sellaiseen oikeudenkäyntiaineistoon, joka on esitetty tuomioistuimelle. Tosin tunnustaminen ja myöntäminen voivat tehdä muun selvityksen esittämisen tarpeettomaksi. Jos näyttöä on kuitenkin esitetty tuomioistuimelle, mutta siihen on sisältynyt virhe tai puute, on tällä seikalla säännönmukaisesti vaikutuksensa tuomioonkin, joka tällöin ei voi yleensä vastata ulkoprosessuaalista olotilaa.¹

Kun oikeudenkäynti on ajallisesti rajoitettu, ei asianosaisella ehkä ole sen kestäessä ollut mahdollisuutta nojautua sellaiseen todistusaineistoon, joka ehkä tuomion saatua lainvoiman tulee hänen käytettäväkseen. Tällaisissa tapauksissa on ns. palautus- eli restitutiopurulla tärkeä asema purkutyyppien joukossa, koska sen avulla voidaan asia saada vielä uudelleen tutkittavaksi.

Voimassa olevan OK 31:7,1 säännökset tarjoavat asianosaiselle kaksi oikeudenkäyntiaineiston suhteen kysymyksen tulevaa mahdollisuutta pyytää tuomion purkamista. Ensimmäinen peruste kohdistuu oikeudenkäyntiaineiston paikkansa pitämättömyyteen sen perättömyyden tai valheellisuuden takia, jolloin todistukeinojen osalta tulee kysymykseen joko suoranaisesti rikollinen tai ainakin vilpillinen menettely.² Näistä tilanteista käytetään tämän tutkimuksen yhteydessä nimitystä kvalifioitu palautuspurku, koska ne tulevat kysymykseen vain tarkoin määrätyissä tapauksissa ja edellyttävät yleensä rikoslaissa rangaistavaksi säänneltyä tekoa.

Toisaalta tosin viimeksi mainitusta syystä tämä purkutyyppi ei ole teoreettisesti erityisemmin mielenkiintoinen prosessuaaliselta kannalta. Syynä lieinee ennen kaikkea se, että perusteena purkamiselle tulevat kysymykseen rikolliset teot, joten säännöksen sovellutusalan sääntelee ennen kaikkea rikoslaki. Tämä purkutyyppi on muilta osin yhteneväinen monissa kohdissa yleisen

³⁷ Ks. edellä 10 § II esitettyä.

Ks. myös SOU 1964:27 s. 630 ja 640 s.

¹ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 380, vrt. *Rosenberg* s. 538, vrt. *Sauer* s. 163 ja 261, *Bruns* s. 265.

² Pelkkä vilppi ei tämänkään säännöksen osalta tule kysymykseen kuin poikkeuksellisesti, milloin suoranaisen rankaisemisen mahdollisuutta ei ole. *Ekelöf* s. 108 puhuu tällöin moraalittomasta menettelystä.

palautuspurun kanssa, toisaalta taas soveltuu siihen osaksi se, mistä edellä on menettelypurun yhteydessä ollut kysymys.

Kvalifioitu palautuspurku tulee kysymykseen määrättyjen todistuskeinojen suhteen, ensinnäkin asiakirjatodisteluun ja toiseksi henkilöllisiin todistuskeinoihin nähden.

1. Asiakirjoista

Puuttumatta asiakirjoista annettuihin käsitelmäritelmiin tai jaoituksiin tarkemmin voitaneen vain todeta, että asiakirja on esine, johon ulkonaisesti havaittavin tavoin on ilmaistu jokin tahdonilmaisu tai selitys. Ei voitane katsoa, että asiakirja oikeudenkäynnissä olisi jotain oleellisesti muuta kuin asiakirja oikeudenkäynnin ulkopuolella,³ joskin oikeudenkäynnissä asiakirjaa säännönmukaisesti käytetään jonkin tosiseikan todistamiseen. Asiakirjahan tuodaan oikeudenkäyntiin elävästä elämästä ja lainsäätäjä on nyttemmin suhtautunut jopa melkoisella epäilyksellä mahdollisuuteen käyttää hyväksi *yksinomaan oikeudenkäyntiä* varten laadittuja ns. todistusasiakirjoja.⁴

Silloin kun oikeudenkäynnissä on käytetty todisteena asiakirjaa, joka on väärä tai asiakirjan antajan tietien sisällöltään totuudesta poikkeava, voidaan tähän seikkaan OK 31:7,1 2 kohdan nojalla nojautua purkuperusteena. Mainitut asiakirjaan liittyvät vaatimukset johtavat vastaaviin rikoslain sääntelyihin, sillä asiakirjojen ulkonainen luotettavuus on eräs rikosoikeuden ns. suojeluobjekteista.⁵

Säännöksen soveltamisalaan on katsottava kuuluvan myös ns. intellektuaalisen eli välillisen väärentämisen, mikä tosin lain esitoissa lienee jossain määrin epäselvästi ilmaistu.⁶

Asiakirjan »antajalla» lienee lähinnä tarkoitettu sitä, joka on *laatinut* asiakirjan, ei sensijaan sitä henkilöä, joka käyttää asiakirjaa todisteena, olkoonpa viimeksi mainittu sitten vilpillisessä tahi vilpittömässä mielessä.⁷

Kvalifioitua palautuspurkua koskevassa säännöksessä on lueteltu kaikki

³ Vrt. *Kallenberg* II s. 789 s.

⁴ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 112 ss., Rp II s. 162 ss., Todistuslainsäädäntö s. 64 ss., *Ellilä*, LM 1948 s. 614 aliv. 5, Todistelusta rikosasioissa s. 5 s., *Hassler* s. 347 s., *Gärde* s. 491 ss.

⁵ Ks. *Honkasalo*, Erinäiset rikokset II s. 179 ss.

⁶ Ks. HE 1958/14 s. 8, po. rikostyyppistä ks. *Honkasalo*, Erinäiset rikokset II s. 230 ss., *Petters—Preisendanz* s. 466.

⁷ Ks. HE 1958/14 s. 8 »— todistaa jotakin muuta kuin se asiakirjan antajan sille antaman muodon mukaan on todistanut —». Vrt. *Aalto*, Rikostuomion vaikutuksista s. 292.

muut OK 17 luvussa säännellyt todistuskeinot paitsi katselmus; sama koskee oikeusvertailevasti tarkastellen esim. Saksan, Itävallan ja Norjan vastaavia säännöstöjä. Tämä on tuskin kuitenkaan ollut unohtaminen lainsäätäjän taholta, vaan sen voitaneen katsoa johtuvan ensiksikin katselmuksen luonteesta tuomioistuimen suorittamana todisteluna ja toisaalta vastaavan välittömän rangaistussäännöksen yleensä puuttumisesta. Pääsääntöisesti voidaan katselmuksen osalta lähteä siitä, että tuomioistuimen taholta tapahtuva valvonta sulkee pois mahdollisuudet vilpin harjoittamiseen, so. katselmuksobjektin väärentämiseen. Mikäli tuomioistuimen jäsenten syyksi taas jäisi virkavirhe, voidaan purkamisen tueksi nojautua kantelunluonteiseen menettelypurkuun⁸ tahi esittää uutta selvitystä yleisen palautuspurun saamiseksi. Joudutaanhan viimeksi mainittuun purkuun muutoinkin turvautumaan silloin, kun purkuperuste ei täytä kvalifioitun palautuspurun vaatimuksia kuten jäljempänä esitetään.

Toisaalta on kuitenkin oikeuskirjallisuudessa esitetty, että OK 31:7,1 2 kohdan säännöstä tulisi voida soveltaa myös silloin kun kysymyksessä on katselmuksobjektin väärentäminen.⁹

On kylläkin totta, että eräissä poikkeustilanteissa on kriminalisoitu myös määrättyjen esineiden »koskemattomuus». Niinpä RL 36:9n säännöksen mukaan rangaistaan mm. rajan tahi pyykin, taikka vedenkorkomerkin ottaminen pois, hävittäminen, liikuttaminen, muuttaminen jne.¹⁰ Tämä säännös on kuitenkin siinä määrin poikkeuksellinen, että tuskin voidaan siitä vetää yleistä johtopäätöstä siihen suuntaan, että muiden yleiseltä kannalta vähemmän tärkeiden esineiden muuttaminen olisi rangaistava. Kun otetaan tämän purkutyypin osalta huomioon sen sääntelevä muilta edellytyksiltään kuten ensisijaisuuteen tai lievemmin asetettuun kausaalisuusvaatimukseen nähden asianosaisen eduksi helpommin saatavaksi kuin yleinen palautuspurku, tuntuisi tämä seikka puoltavan sitä, että säännöstä voidaan soveltaa vain sen nimenomaisesti luettelemissa tilanteissa. Toisaalta on asian laita niin, että jos tavallinen esine vilpillisessä tarkoituksessa on »väärennetty» tuomioistuimen johtamiseksi harhaan, on tämä menettely aineellisen totuuden saavuttamisen kannalta oikeudenkäynnissä aivan yhtä tuomittavaa kuin asiakirjankin vää-

⁸ Ks. *Wieczorek* s. 541.

⁹ Ks. *Cars* s. 146, *Wieczorek* s. 538, vrt. *Stein—Jonas—Pohle* § 580 I 2, *Rosenberg* s. 775, *Fasching* IV s. 503, vrt. *Pollak* s. 624.

¹⁰ Ks. *Honkasalo*, Erinäiset rikokset II s. 236 ss.

rentäminen. Oikeuspoliittinen ratio tämän purkutyyppin osalta lienee kuitenkin juuri se, että pääsääntöisesti on kysymyksessä sellainen teko, joka on rikoslain säännösten mukaan rangaistava. Katselmuksobjektin väärentäminen ei tältä kannalta katsoen kuulu sen sovellutusalaan.

Kuitenkaan ei aina tarvitse olla kysymyksessä sellainen menettely, josta voitaisiin teoriassakaan tuomita rangaistus. Pelkästään rangaistaviin menettelyihin ei kvalifioidun palautuspurun sovellutusala ole niin ollen rajoitettu. Niinpä on mahdollista, että henkilö, joka ei ole lainkaan tietoinen määrätyn asiakirjan suhteen siitä, että se on väärä tai väärennetty, esittää asiakirjan tuomioistuimelle hyvässä uskossa. Tuomio on tällöin purettavissa, vaikkakaan ketään ei voitaisi tuomita rangaistukseen.¹¹

2. Henkilöllisistä todistuskeinoista

OK 17 luvun säännösten mukaan voidaan määrättyjä henkilöitä kuulla todistuskeinona rangaistussanktion uhalla oikeudenkäyntiaineiston saamiseksi.¹² Tällaisen sanktoidun totuusvelvollisuuden alaisena ollessaan antamastaan perättömästä lausumasta voidaan po. henkilö tuomita rangaistukseen, minkä lisäksi seuraamuksena voi olla se, että tällaiseen paikkansa pitämättömään todisteluun perustuva tuomio saadaan puretuksi OK 31:7,1 2 kohdan perusteella.

Kysymykseen tulevia todistuskeinoja ovat ensinnäkin asianosainen itse totuusvakuutuksin kuultuna. Vaikka OK 31:7,1 2 kohdan säännöksessä puhutaan vain asianosaisesta ja analogisen soveltamisen on katsottava olevan pääsääntöisesti lainkohdan tarkan sanonnan johdosta kielletty, lienee toisaalta selvää, että säännöstä on sovellettava silloinkin, kun muuta henkilöä kuin

¹¹ Ks. *Cars* s. 149, *Skeie* III s. 92, *Alten* s. 398, *Stein—Jonas—Pohle* § 580 II 2, *Fasching* IV s. 504.

¹² Ks. po. todistuskeinoista yleensä *Tirkkonen*, Sp II s. 199 ss., rikoksista *Honkasalo*, Eri-näiset rikokset III s. 194 ss., *Kekomäki* LM 1954 s. 3 ss. ja 95 ss.

¹³ Kysymys sivuväliintulijan kuulemisesta todistuskeinona aiheutti OK 17 luvun muut-tuessa aluksi oikeuskirjallisuudessa erimielisyyttä. *Tirkkosen* mukaan hänen kuulemisensa totuusvakuutuksin ei ollut mahdollista, ks. *Todistuslainsäädäntö* s. 258 s., Rp II s. 272 ja SvJT 1949 s. 344. — Nytemmin katsottaneen yksimielisesti, että kuuleminen mainituin tavoin on mahdollista, ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 205 s., *Palmgren* JFT 1954 s. 60, *Reinikainen* LM 1955 s. 492, *Halila* s. 259 aliv. 121, *Ellilä* LM 1948 s. 634 ss.

Konkurssivelallisesta ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 206 aliv. 16, *Todistuslainsäädäntö* s. 259 ja *Ellilä*, LM 1948 s. 633 sekä *Palmgren* JFT 1954 s. 49 ss.

asianosaista itseään on kuultu totuusvakuutuksin. Päinvastaisessa tapauksessa olisi laissa aukko.

Tällaisia totuusvakuutuksin kuultavia henkilöitä ovat asianosaisen ohella ns. välittömän intressin omaava sivuväliintulija, jota ei voida kuulla todistajana, ja jollaisena on konkurssia koskevassa oikeudenkäynnissä pidettävä konkurssivelallista. Edelleen voidaan totuusvakuutuksin kuulla asianosaisen lakimääräistä edustajaa.¹³

Rikosoikeudellisena kysymyksenä on jätettävä sivuun sen selvittäminen, muodostaako asianosaisen totuusvakuutuksin kuultuna antama perätön lausuma konkurrenssitilanteen mahdollisen prosessipetoksen kanssa.

Asianosaisen ohella mainitaan laissa todistajana ja asiantuntijana kuullun henkilön perätön lausuma purkuperusteena. Yhteistä mainituille kolmelle todistuskeinona kuullulle henkilölle on se, että hänen on tullut syyllistyä *tahalliseen* rikokseen, kun taas lievemmät syyksi luettavuuden muodot eivät oikeuta pyytämään tuomion purkamista kvalifioituna palautuspurkuna.¹⁴

Niiden henkilöiden joukkoon, joiden rikollinen menettely todistelussa tulee kysymykseen ei laissa ole luettu kielenkääntäjää eli tulkkia, missä kohden säännös poikkeaa esikuvastaan Ruotsin laissa.¹⁵ Tosiasiallisesti lieenee kielenkääntäjän asema kuitenkin rinnastettavissa lähinnä asiantuntijaan ja kun hänen on toisaalta annettava lausuntonsa erityisen valan nojalla, tulisi hänenkin oikeudenkäyntiaineistoon vaikuttavana tekijänä antamansa paikkansa pitämätön lausuma voida ottaa huomioon.¹⁶ Joka tapauksessa se tosin kelpaa purkuperusteeksi yleisenä palautuspurkuperusteena.

Muutoin määräytyy todisteena käytettyä perätöntä lausumaa koskeva purkuedellytys lähinnä mahdollisessa syyteprosessissa sovellettavien rikoslain säännösten mukaan. Todettakoon, että yleensä rangaistavuuden mutta joka tapauksessa purun edellytyksenä on se, että perätön lausuma on vaikuttanut

¹⁴ Ks. HE 1958/14 s. 8, *Tirkkonen*, Sp II s. 519, *Cars* s. 148, *Ekelöf* s. 109.

Myös Itävallassa vaaditaan tahallista tekoa vastaavissa tilanteissa, ks. *Fasching* IV s. 504.

— Vrt. Saksan osalta *Stein—Jonas—Pohle* § 580 II 3.

¹⁵ Vrt. OK 31:7,1 2 kohta ja RB 58:1,1 2 kohta.

¹⁶ Ks. *Granfelt*, *Processledning* s. 125 aliv. 1, JFT 1946 s. 223 ss., *Tirkkonen* ei asiantuntija-todistelun yhteydessä mainitse tulkista, ks. Sp II s. 267 ss., *Todistusslänsäädantö* s. 198 ss. Ks. kuitenkin Sp I s. 241 s. tulkin käyttämisestä.

Tulkin asema on Saksassa jo laissa säännelty, ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 580 II 3, ks. Itävallassa *Fasching* IV s. 504, Norjassa, missä tulkki myös mainitaan Tml 407,1 § 2 kohdassa *Allen* s. 398, *Skeie* III s. 91 s.

jutun lopputulokseen.¹⁷ Perättömän lausuman antajalle on toisaalta RL 17:7n säännöksessä varattu tilaisuus vapautua rangaistuksesta katumalla tekoaan ja peruuttamalla lausumansa. Nämä jälkeenpäin tapahtuneet seikat eivät voi kuitenkaan vaikuttaa varsinaisesti purkuun vaan vain tekijän rangaistavuuteen. Tekijällä ei voida myöskään katsoa olevan oikeutta saada *itse tuomioon* muutosta, koska hänelle ei voida siinä suhteessa perustaa mitään disponointivaltaa. Lainvoimaisesta tuomiosta voivat reagoida yleensä vain asianosaiset tai poikkeuksellisesti lainvalvojaviranomaiset.¹⁸

Mitä tulee perättömän lausuman todentamiseen, voidaan viitata edellä menettelypurun yhteydessä esitettyyn (11 § I 4). Yleensä ei nytkään ole niin ollen tuomio rikoksesta välttämätön, vaan purkuun voidaan suostua ja oikeuskäytännössä on suostuttukin ilman edeltänyttä syytemenettelyä, mikäli asia on katsottu muutoinkin riittävän selväksi.¹⁹ Vaikka kvalifioitu palautuspurku edellyttää tahallista rikosta, merkitsee jo yleensä syytetyn tunnustaminen siitä, että hän on tahallaan antanut perättömän lausuman riittävän näytön rikoksen syyllisyysasteesta.

Tämä purkutyyppi on läheisessä yhteydessä yleisen palautuspurun kanssa. Lausuma, jota ei ole annettu tahallisesti, mutta joka kuitenkin on ollut muutoin perätön, oikeuttaa purkamaan tuomion »uutena seikkana tai todisteena».

Todettakoon lopuksi, että menettelypurulle enempiä kuin kvalifioidulle palautuspurullekaan ei ole asetettu sitä vaatimusta, että asianosaisen olisi tullut nojautua niihin jo ensiprosessissa. Tämä perustuu osin oikeuspolitiisiin syihin, joiden mukaan tapahtuneeseen rikokseen tulee voida nojautua

¹⁷ Ks. aliviitassa 12 mainittuja yksityiskohtaisia po. rikostyyppisiä koskevia lähteitä. Vrt. toisaalta *Cars* s. 146. — Todettakoon, että todistuskeinona kuultu henkilö loukkaa totuusvelvollisuuttaan myös todistamalla sellaista, mitä ei tiedä, vaikka se oli tottakin.

¹⁸ Ks. edellä 9 § esitystä purkulegitimaatiosta. — Yksityistä henkilöä ei voida rinnastaa viranomaiseen aloitevallan suhteen.

¹⁹ Jo kumotun OK 31:3n yleensä varsin joustava säännös teki mahdolliseksi nojautua tällaisiin perusteisiin purun saamiseksi, ks. varhemmin vääränä valana tuomituista tilanteista KKO 1947 II 330 ja 335 sekä 1950 II 208.

Uusien säännösten ajalta ks. KKO 5. 8. 1970/1494 ja 15. 10. 1970/2156, joissa todistaja oli tuomittu tahallisesta perättömän lausuman antamisesta, ja purkuun suostuttu OK 31:7,1 2 kohdan nojalla.

Vrt. KKO 13. 6. 1963/1624.

Vrt. myös KKO 1968 II 21 (AOKa:n hakemus, avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen elatusta koskeva juttu) ja DL 1968 oikeustapaosasto N:o 27 s. 63, hakemus hylättiin.

Asiakirjatodistelussa esiintyneinä tapauksina ks. 11 § aliv. 27:ssä mainitut KKO 19. 12. 1962/3300 ja 1967 II 53.

purkuperusteena riippumatta siitä, oliko nojautuminen rikolliseen menettelyyn ensiprosessissa mahdollista. Perusteluna voidaan nojautua siihenkin, että kun purkuperuste useimmiten on tapahtunut vasta *oikeudenkäynnin kestäessä* (tuomioistuimen jäsenen rikollinen menettely, perätön lausuma),²⁰ ei ole kohtuullista vaatia, että siihen olisi tullut jo ensiprosessissa nojautua. Asianosaisella on tosin ollut yleensä muutoksenhakumahdollisuus.

II. Hallintoprosessi

HPurkuL:n 6 §:n säännöksissä ei ole OK 31:7,1 2 kohtaa vastaavaa oikeusohjetta. Kuitenkin asiakirjatodistelu on aina mahdollista hallintoprosessissa, ja sanktioitujen todistuskeinojenkin käyttö joko välittömästi tahi oikeusavuitse on useimmiten mahdollista (KHOL 15 §, LOL 12 §, LHA 22 §, VerotL 139—140 §§, VirkamL 9 §, VL 17:6,2, RakL 142 §, ATulliH 27 §, KL 455 §).

Kvalifioitua palautuspurkua koskevan säännöksen puuttuminen ei merkitse toisaalta mitään todellista puutetta oikeussuojassa, sillä valheellisiin asiakirjoihin tai perättömiin lausumiin voidaan aina nojautua yleisenä palautuspurkuna. Tällöin on perusteltua luopua esim. vaatimuksista, jotka koskevat asianosaisen velvollisuutta nojautua näyttöön jo ensimenettelyssä.²¹ Rikollinen tai vilpillinen menettely on peruste, johon asianosaisen täytyy voida nojautua missä vaiheessa tahansa.

13 §. Yleinen palautuspurku

I. Siviiliprosessi

1. Yleisiä näkökohtia

Toisena oikeudenkäyntiaineistoon kohdistuvana purkuperusteena tulee kysymykseen vetoaminen uusiin seikkoihin ja todisteisiin. Tätä purkuperustetta voidaan pitää historiallisesti vanhimmat perinteet omaavana; kumotun OK 31:3n säännöksen mukaan se oli myös ainoa lain tuntema purkuperuste. Kun sen nojalla voidaan purkua hakea tarkemmin yksilöimättömillä perusteilla,

²⁰ Ks. *Neumann* II s. 1553.

²¹ Vrt. *Andersson* JFT 1970 s. 247 purkusäännösten soveltamisen merkityksestä niiden arvolle.

käytetään siitä nimitystä yleinen palautuspurku, ja sen avulla pyritään avaamaan vielä kerran, tuomion saamasta lainvoimasta huolimatta, asianosaiselle mahdollisuus saada esittää oikeudenkäyntiaineistoa muutoksen saamiseksi tuomioon.

Kun aineellisen totuuden mukaiseen lopputulokseen voidaan päästä säännönmukaisesti vain silloin, kun tuomioistuimen käytettävissä on ollut riittävä ja virheetön oikeudenkäyntiaineisto, voitaisiin ehkä katsoa, että asianosaisten tulisi saada rajattomasti esittää uutta oikeudenkäyntimateriaalia tuomion lainvoimaiseksi tulemisen jälkeenkin.

Tälle rajoittamattomalle mahdollisuudelle on kyllä annettu jossain määrin purkusääntelyissä sijaa. Tämä on kuitenkin tapahtunut vain rikosprosessissa syytetyn vapauttamisen puolesta puhuvien näkökohtien huomioon ottamiseksi silloin, kun epäillään hänen tulleen väärin tuomituksi.¹

Siviiliprosessin puolella ei sitävastoin ole suinkaan katsottu, että asianosaiset voisivat rajattomasti saada esittää uutta selvitystä huolimatta aineellisen totuuden periaatteen voimassaolon myöntämisestä. Niinpä voidaan toisten maiden purkusäännösten mukaan esittää uutta oikeudenkäyntiaineistoa vain määrättyjen todistuskeinojen välityksellä tahi sitten materiaalin esittäminen on sallittua vain sillä edellytyksellä, että vastapuoli oli tahallisesti estänyt asianosaista oikeudenkäynnin aikana saamasta todistetta käyttöönsä.² Ja silloinkin, kun purkuperusteena sallitaan nojautua kaiken laatuiseen uuteen selvitykseen, on tämä nojautuminen jo niistä ajoista alkaen jolloin palautuspurku esiintyi ensimmäisissä muodoissaan kytketty yhteen asianosaisten prosessuaalisen toimimisvelvollisuuden kanssa.³ Mikäli asianosainen ei käyttänyt jo oikeudenkäynnin kestäessä tiedossaan olevaa todistetta, hän menetti oikeuden tähän enemmälti nojautumiseen.

Asianosaisten näytön esittämisvelvollisuuteen liittyville seikoille on haluttu kirjallisuudessa antaa laajemmaltikin merkitystä.⁴ Todistustaakanäkökohdilta

¹ Ks. *Cars* s. 35 ss. selostettuja eri maiden rikosprosessilakien purkusäännöstöjä, ks. lisäksi Itävallan osalta *Roeder* s. 419 s. Ks. myös HE 1958/14 s. 9 ja PLB s. 575.

² Saksassa tulevat rikollisten menettelyjen ja uuden tuomion lisäksi kysymykseen vain asiakirjat ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 580 IV 1—4, *Rosenberg* s. 776 s.

Ranskassa edellytetään, että vastapuoli on estänyt asianosaista saamasta todistetta käyttöönsä oikeudenkäynnin aikana, ks. *Glasson—Tissier—Morel* s. 420 s., *Cuche—Vincent* s. 534. — Vastaavanlaisia sääntelyjä on myös sveitsiläisissä prosessijärjestyksissä, ks. *Helberg* s. 114 s., *Guldener* s. 547 ss., *Sträuli—Hauser* s. 524 ss., *Heusler* s. 179.

³ Ks. *Wetzell* s. 676 s.

⁴ Ks. *Johannsen* s. 108 ss.

lähtien voidaan ajatella, että asianosainen joko pyrkii osoittamaan vastapuolen jo todentaman tosiseikan tueksi esitetyn näytön paikkansa pitämättömyyden, tahi esittämään selvitystä sellaisesta seikasta, josta hän itse olisi ollut näyttövelvollinen. Todistustaakan omaavan purun hakijan olisi niin ollen esitettävä luotettavampaa näyttöä kuin vastapuolen.⁵

Näiltä näkökohdilta ei ehkä kokonaan ole kiistettävä oikeutusta, mutta koska meidän oikeutemme mukaan ei ole rajoitettu uutena selvityksenä kysymykseen tulevien purkuperusteiden laatua yksinomaan asiakirjoihin, kuten yllä olevan mielipiteen esittäjän kotimaassa Saksassa, ei niille, kun purkumennettelyssä joka tapauksessa vallitsee tutkintamenetelmä ja kaiken näytön luotettavuus on viran puolesta harkittava, voitane mitään ratkaisevaa arvoa antaa.

2. Seikoista ja todisteista yleensä

Tuomion tulee säännönmukaisesti perustua määrättyihin oikeusvaikutuksellisiin tosiseikkoihin, jotka, jollei niitä ole tunnustettu tai vastaaja myöntänyt kannevaatimusta dispositiivisessa asiassa, on todennettava todistuskeinoin.

Seikoilla voitaneen katsoa tarkoitettavan juuri mainitunlaisia, relevantteja tosiseikkoja. Niiden suhteen on kuitenkin tehtävä se rajoitus, että niiden on ollut oltava olemassa jo sillä hetkellä, jona *tuomio annettiin*. Palautuspurun tarkoituksena on juuri palauttaa varhempi olotila tilaisuuden varaamiseksi asianosaisille saada vielä kerran esittää aineistoa, mutta vain sellaisten seikkojen todentamiseksi, jotka palautettavana ajankohtana olivat olemassa.⁶ Tämä merkitsee sitä, että ns. *jälkiseikka* eli *factum superveniens* ei voi oikeuttaa tuomion purkamiseen.⁷ Mikäli se on seikka, johon laissa liitetään joku oikeusseuraamus, sen perusteella voidaan nostaa yleensä itsenäinen kanne.

Tosiasioiden osalta on toisaalta todettava, että uusien seikkojen esittäminen aikaisemmin hylätyn kanteen tueksi johtaa varsin nopeasti ongelmiin edellisen lainvoimaisen tuomion oikeusvoiman objektiivisesta ulottuvuudesta mikäli tällaisen seikan esittäminen muuttaa kanteen toiseksi.⁸ Näihin ongelmiin ei voida tässä yhteydessä puuttua.

⁵ Ks. *Johannsen* s. 108 ss.

⁶ Ks. *Tirkkonen* s. 180 s., *Stein—Jonas—Pohle* § 580 IV 2 b, *Fasching* IV s. 510, *JB1* 1956 s. 246 ss., *Gaul* s. 127.

⁷ Ks. *Tirkkonen* s. 179, *Sp II* s. 359 s., *Oikeusvoimasta* s. 510 ss., *Wrede II* s. 238, *Ekelöf III* s. 93 ss., *Olivecrona*, *Rätt och dom* s. 297, *Agge* s. 280 ss., *Kallenberg II* s. 1430 ss., *Eckhoff*, *Rettskraft* s. 111 ss., *Allen* s. 399, *Rosenberg* s. 763 ss., *Blomeyer* s. 466.

⁸ Ks. *Tirkkonen*, *Sp I* s. 537 ss., vrt. myös *Sp II* s. 360.

Tuomion purkaminen ei kuitenkaan ole aina välttämätöntä jos halutaan vaatia jotain lisää entisten tosiasioiden perusteella, mikäli tarkoituksena ei ole vain pyrkiä edullisempaan tuomioon. Niinpä on mahdollista vaatia lisäsuoritusta jälkeensä, jos tällainen osoittautuu perustelluksi.⁹ Tämän kannan tueksi on esitetty, että oikeusjärjestyksen ei ole katsottava vaativan asianosaiselta, että hänen olisi välttämättömästi esitettävä *kaikki* mahdolliset vaatimuksensa *saman aikaisesti* ja samalla kanteella, tahi että yhden kanteen nostaminen merkitsisi sitä, että asianosainen on luopunut enemmistä vaatimuksista.¹⁰

Tosiseikkojen osalta merkitsee purkumenettelyn virallispiirteisyys sitä, että ensiksikään pelkkä vetoaminen seikkaan ei riitä, vaan se on *todennettava* ja todentamiseksi *ei riitä* vastapuolen *tunnustaminen* tai purkuhakemuksen *myöntäminen oikeaksi*.¹¹ Vasta purkuun suostumisen jälkeen tulevat sovellettaviksi tavalliset säännökset asianosaisten prosessitoimista.

Oikeudenkäynti voi yksinkertaisimmissa tapauksissa päättyä tuomioon ilman, että varsinaista oikeudenkäyntimateriaalia oli tarpeellista esittää. Näin tapahtuu, jos vastapuoli tunnustaa dispositiivisessa asiassa relevantit tosiseikat tai myöntää kanteen. Sen kannan mukaan, mikä tässä tutkimuksessa on omaksuttu, voi asianosainen jälkeensä peruuttaa sekä tunnustamisensa että myöntämisenä,¹² ja tällaisiinkin tahdonilmaisuihin voidaan purun perusteeksi viitata. Niillä ei kuitenkaan ole mitään ehdottoman purkuperusteen luonnetta. Kun purkaminen kohdistuu oikeusrauhan intressissä lopulliseksi katsottavaan, lainvoimaiseen tuomioon, eivät asianosaisten pelkät ilmoitukset voi vielä tätä olotilaa järkyttää. Kun oikeudenkäynti ei purkua haettaessa ole edes vireillä, ei po. tunnustamisen tai myöntämisen peruuttamista voida pitää edes minäkäänlaisena prosessitoimena. Voidakseen saada palautetuksi asian käsittelyn siihen tilaan, missä se oli ennen jutun jättämistä päätettäväksi täytyy siitä,

⁹ Ks. *Ekelöf* III s. 92 ss., *Olivecrona*, Rätt och dom s. 290 ss., *Domen* s. 218 ss., *Agge* s. 187 ss., vrt. *Kallenberg* II s. 1388.

¹⁰ Ks. *Agge* s. 212 s., *Fasching* II s. 710 ja 724 s. — Vrt. toisaalta *Tirkkonen* s. 181 aliv. 55, joka v. *Kriesiin* s. 51, yhtyen katsoo, että tuomio voitaisiin purkaa uusien todisteiden ilmaannuttua ja osoittaessa, että kantajalla olisi ollut oikeus vaatia enemmän kuin mitä hän ensiprosessissa oli vaatinut.

¹¹ Ks. *Fasching* IV s. 475 s.

¹² Myöntämisestä ks. edellä 7 § I aliv. 10 jälkeen.

Myöntämisen moittimisesta ks. *Halila* s. 145, peruuttamisesta s. 153 ss. Vrt. *Hassler* s. 373 s., toisaalta *Olivecrona*, Rätt och dom s. 196 ss.

Saksan osalta ks. *Baumgärtel* s. 148, *Bruns* s. 258, *Blomeyer* s. 305, *Nikisch* s. 258. Vrt. *Goldschmidt* s. 315, *Hellwig* s. 446 s.

Vrt. purkuprosessissa *Rosenberg* s. 779 s. myöntämisen peruuttamisesta oikeudenkäynnissä.

että tuomio on aineellisen totuuden vastainen pystyä esittämään objektiivinen selvitys. Kun myöntämisen luonne käsitetään yksinomaan prosessitoimeksi, ei sen moittimiseen jälkeenkään ole estettä mikäli voidaan todistaa, että myönnettyä oikeussuhdetta ei ollut olemassa. Kaksoisluonne-konstruktio taas edellyttäisi, että moittiminen tulisi kysymykseen vain samoilla perusteilla, jotka kohdistuvat aineellisoikeudellisiin oikeustoimiin.¹³

Lukuun ottamatta seikkoja saatetaan yleisen palautuspurun hakemisessa nojautua OK 31:7,1 3 kohdan säännöksen mukaan todisteisiin. Huolimatta todistus oikeudellisessa terminologiassa vallitsevasta tietystä vakiintumattomuudesta voitaneen pitää selvänä, että todisteella tarkoitetaan lähinnä todistuskeinoa.¹⁴ Saksankielisessä lakitekstissä käytetään vastaavaa sanaa »Beweismittel», ja myös ruotsinkielisen vastineen »bevis» osalta on ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa katsottu, että kysymyksessä on todistuskeino, vaikkakin poikkeamia tästäkin käsityksestä ilmenee.¹⁵

Todistuskeinojen tarkemmalle laadulle ei ole asetettu mitään vaatimuksia, joten paitsi OK 17 luvussa säänneltyjä todistuskeinoja voivat muutkin tiedon lähteet tulla kysymykseen. Asian luonteesta kuitenkin johtuu, että OK 17 luvun määrätty todistuskeinot eivät voine tulla kysymykseen. Asianosaisen kuuleminen totuusvakuutuksin ei ole mahdollista oikeusavuitse eikä purkuinstanssissakaan. Tuskinpa asianosainen voi myöskään edes teoriassa esittää itseään todistuskeinoksi perustellusti, sillä yleinen palautuspurku edellyttää todisteelta säännönmukaisesti sitä, ettei siihen ole varhemmin voitu vedota.

Asiantuntijatodistelu ei voine myöskään tapahtua oikeusavuitse (e contrario OK 17:11,2 ja 41), mutta asiantuntija voi antaa tosin lausuntonsa kirjallisena.

Kun edellä tosiseikkoihin nähden oli välttämättömänä edellytyksenä, että niiden tuli olla olemassa jo ennen asian edellisen käsittelyn päättymistä ensi-

¹³ Ks. *Olivecrona*, Rätt och dom s. 198 s., vrt. *Gärde* s. 480.

Vrt. myös *Baumgärtel* s. 148 ja 149 aliv. 51.

Vrt. myös *Fasching* IV s. 515, jossa korostetaan purkuoikeuden menettämistä vähäisestäkin laiminlyönnistä.

¹⁴ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 84. — *Halila* s. 16 käyttää todistetta todistusperusteen merkityksenä. Sekaannuksen vaaraa ei kuitenkaan liene.

¹⁵ Ks. *Ekelöf* s. 111, vrt. *Carsin* terminologiaa s. 152 ss.

¹⁶ Ks. *Gaul* s. 127, *Stein—Jonas—Pohle* § 580 IV 2, *Rosenberg* s. 777, *Wieczorek* s. 547, vrt. *Johannsen* s. 113 ss.

Sveitsin osalta ks. *Kummer* s. 182 ja 200.

Itävallan osalta ks. *Fasching* IV s. 510, vrt. *Neumann* II s. 1556.

Vrt. myös *Daninger* JBl 1953 s. 172.

prosessissa tai ainakin ennen tuomion antamista niin että ne voitiin ottaa huomioon ratkaisussa, on sitävästoin todistuskeinoin nähden yleensä katsottu, että niiden ei tarvitse olla ollut olemassa vielä ensiprosessin aikana, vaan ne ovat voineet syntyä vasta myöhemmin.¹⁶ Tämä kanta ei oikeuskirjallisuuden valossa ole tosin mitenkään riidaton vastaten ehkä paremmin uudempiä käsityksiä, mutta se on toisaalta meidän vakiintuneen oikeuskäytäntömme valossa aivan selvä.¹⁷

Oikeudenkäynnin kokonaistapahtumassa on toisaalta välttämätöntä vetää raja sen toiminnan välillä, joka koskee todistelumenettelyä ja toisaalta tuomioistuimen tämän menettelyn johdosta suorittamaa todistusharkintaa. Tuskinpa tämän rajan vetämisessä mitään vaikeuksia voi aiheutua, olkoonkin, että todistelussa voidaan nojautua sekä suoranaisiin että välillisiin todisteisiin.¹⁸ Lain tarkoituksena ei ole tarjota purkumahdollisuutta yleensä silloin, kun varsinaisen muutoksenhakutie on ollut asianosaisen käytettävissä, ja näin on säännönmukaisesti asian laita sellaisiin kysymyksiin nähden kuin todisteiden harkinta entisen aineiston perusteella tai muu asian käsittelyyn liittyvä materiaalia koskeva menettely.¹⁹ Tämä pitää paikkansa kuitenkin vain siihen asti kun tuomioistuimen menettely on ollut moitteetonta. Mikäli tuomioistuin on joko todisteiden harkinnassa tai muussa toiminnassaan syyllistynyt virkavirheeseen, voidaan purku kanavoida kantelunluonteisena menettelypurkuna riippumatta siitä, mihin menettelyyn velvollisuuden vastainen toiminta liittyi.²⁰

¹⁷ Tältä osin voidaan viitata lähinnä elatusapujuttuihin, joissa purku on myönnetty isyyttä koskevan asiantuntijalausunnon johdosta.

Ks. esim. KKO 5. 5. 1966/1266, 26. 5. 1966/1490, *Lahtinen LM* 1967 s. 871.

KKO 15. 6. 1971/1537 myönnettiin purku oikeusantropologisen ja laajennetun veriryhmätutkimuksen yhdistämisen avulla saadun selvityksen perusteella.

Vrt. myös KKO 1961 II 145.

¹⁸ Ks. *Cars* s. 156, joka perustelee tätä periaatetta sillä, että todistusharkinta olisi psykkinen prosessi, jota ei voitaisi analysoida objektiivisin menetelmin. — On tosin totta, että itse harkinta on psykkinen toimintaa, mutta ratkaisevaksi tulee sen lopputulos, joka voidaan kyllä ja on pakkokin varsinaisessa muutoksenhaussa asettaa suhteeseen aineiston kanssa. Siitä, että todistusharkinta tarkoitettiin nimenomaan sulkea pois purkusääntelyjen piiristä ks. PLB 67.

Vrt. *Ekelöf* s. 112 ss., *Ekelöfin* mainitsemissa tilanteissa on kuitenkin lopulta siten, että tuomioistuimelle esitetään uutta materiaalia. Ennenkin kuullun todistajan uusi lausuma on uutta aineistoa.

¹⁹ Ks. PLB 67. Varsinaisen muutoksenhakumenettelyn tehtävänä on tältä osin täyttää oikeussuojan tarpeen vaatimukset.

²⁰ Juuri todistusharkinnan osalta tarjoaa oikeuden suorittaman virheelliseksi katsottuun tulokseen johtaneen menettelyn esimerkin KKO 1956 II 23., ks. s. 133 aliv. 19.

Yleinen palautuspurku merkitsee mahdollisuutta nojautua kaikkiin niihin seikkoihin, jotka ovat voineet vaikuttaa lainvoiman saaneen tuomion aineellisen totuuden mukaisuuteen rikollisella tai vilpillisellä toiminnalla, mutta joita kvalifioidun palautuspurun ankarat ja ahtaasti tulkittavat säännökset estävät hyväksymästä OK 31:7,1 2 kohdan mukaiseksi perusteeksi.²¹ Ruotsin esitöissä todettiin tältä osin, että säännöstä voidaan soveltaa »jokaiseen tosiasiallista laatua olevaan seikkaan», joten kvalifioidun palautuspurun käyttä soveltumattomaksi on purkutie kuitenkin avoinna.²²

Sen, että kaiken näytön on kohdistuttava tosiasiallisiin seikkoihin on myös katsottava merkitsevän sitä, että mainitunlaisen selvityksen esittäminen ei joissakin tapauksissa saa merkitä kohdistumista »todistusketjun viimeiseen renkaaseen» eli tuomarin suorittamaan todistusharkintaan.²³ Mikään todistelu ei sinänsä ole itsetarkoitus, vaan sillä pyritään juuri saamaan tuomioistuimen jäsenet riittävän vakuuttuneiksi todennettavista tosiseikoista. Rajan vetäminen tällöin sen välille, millä pyritään saamaan tuomari vakuuttuneeksi jonkin tosiseikan olemassaolosta tai millä toisaalta pyritään vaikuttamaan tämän vakuuttuneisuuden aikaan saamiseksi lienee liian teoreettinen. Mikäli todistelu pyrkisi tässä kohdin liian »abstraktiselle tasolle», estää OK 17:7n säännös jo lähtökohtaisestikin todistelun vastaan ottamisen.²⁴

Erään rajan tekeminen kysymykseen tulevien seikkojen suhteen on kuitenkin välttämätöntä. Kun muutoksenhakekeinot ovat meillä olleet pääsääntöisesti täydellisiä, ei oikeus- ja tosiasiakysymyksen välisellä erottelulla ole ollut sanottavampaa merkitystä oikeuselämässämme. Tosin OK 30:3,2n tarkoittama prejudikaattidispenssiin perustuva muutoksenhaku merkitsee pelkkään oikeuskysymykseen pitäytyvää muutoksenhakekinoa puhtaimmassa muodossaan. Oikeuskäytännöstämme ei kuitenkaan liene löydettävissä ratkaisuja, joissa

²¹ Ks. HE 1958/14 s. 8, PLB s. 573. — Vrt. Norjan osalta *Skeie* III s. 91 s., Itävallan osalta *Fasching* IV s. 504.

Ks. myös KKO 13. 6. 1963/1624, jossa todistajat oli tuomittu ajattelemattomuudesta ja huolimattomuudesta annetusta perättömästä lausumasta, mutta KKO katsoi, ettei tieto kerrotusta seikasta olisi todennäköisesti johtanut toiseen lopputulokseen juttua KKO:ssa ratkaistaessa (eikä muitakaan OK 31:7n edellyttämiä purkuperusteita ollut esitetty) ja hylkäsi anomuksen.

²² Ks. PLB s. 74.

²³ Tätä kysymystä selvittelee erityisesti *Cars*, ks. s. 156 ja s. 158 s.

²⁴ Ks. po. säännöksestä *Tirkkonen*, Sp II s. 116 s. — *Tirkkonen*, mt. todetaan myös, ettei meillä ole olemassa säännöstä, joka sinänsä estäisi vastaanottamasta näyttöä todistajan luotettavuudesta tms. Vrt. *Cars* s. 156 aliv. 157, vrt. *Ekelöf* s. 113.

olisi katsottu kysymyksessä olleen faktaperusteisen muutoksenhakulupa-anomuksen, minkä olisi tullut johtaa anomuksen jättämiseen tutkimatta.

Seikkoina yleisen palautuspurun tarkoittamassa mielessä ei voida myöskään nojautua oikeudellisiin »seikkoihin», s.o. tuomioistuimen suorittamaan lain soveltamiseen eli puhtaasti oikeudelliseen kysymykseen.^{24a}

Tässä yhteydessä ei voida puuttua oikeus- ja tosiasiakysymyksen tarkempaan erotteluun. Sen osalta voidaan vain todeta, että yleisen palautuspurun ja oikaisupurunkin välinen raja saattaa muodostua juuri po. harkinnan mukaiseksi, mikä tietysti asianosaisen kannalta on melkoinen etu. Mikäli nimittäin katsotaan, että jokin seikka ei olekaan tosiasiallista laatua vaan oikeudellista kysymystä koskeva, voi purkuanomus teoriassa »pudota» suoraan viimeiseen kohtaan ilman että asianosaisen tarvitsisi kärsiä mitään oikeudenmenetyksiä. Mainittakoon tällaisina tosiasia- ja oikeuskysymyksen rajoilla liikkuvina ongelmina mm. sopimuksen tai testamentin tulkintaan ja kauppatapaan liittyvät epäselvyydet.²⁵

Eräänlaisessa erikoisasemassa ovat tässä kohdin tuomioistuimen lainvoimaiset ratkaisut, jotka vaikuttavat tavalla tai toisella toiseenkin prosessiin. Niitä on aihetta tarkastella erikseen, koska niihin liittyy eräitä omia ongelmia.

3. Tuomiokollisioista

Kaikkia samaa riitakysymystä koskevia oikeudenkäyntejä tai muita sitovaan ratkaisuun johtavia menettelyjä ei pystytä keskittämään samaan viranomaiseen ja samaan ajankohtaan. Kun taas samoja kysymyksiä joudutaan ratkaisemaan eri menettelyissä, eri aikoina ja eri viranomaisten tai tuomioistuinten toimesta, ei ristiriitaisten ratkaisujen syntyminen voine olla vältettävissä.²⁶

Sitä seikkaa, että eri viranomaiset ratkaisevat saman kysymyksen eri tavoin on oikeuskirjallisuudessamme pidetty yleistä mielipidettä erikoisesti ärsyttävänä.²⁷ Mikäli tämä eri menettelyissä tapahtuva ratkaiseminen vielä johtaisi

^{24a} Ks. *Tirkkonen* s. 61 ja 177, *Kivimäki* s. 283 aliv. 3, *Wrede*, *Rättegångsbalken* II s. 205 s., *Myrberg* s. 1073 aliv. 1, *Wedberg* SvJT 1922 s. 182 aliv. 1, *Nehrman* (1 painos) s. 438, *Abrahams-son* s. 641.

²⁵ Ks. *Cars* aliv. 155 s. 154, *Skeie* III s. 92 s.

Kysymyksestä tarkemmin ks. 14 §.

²⁶ Ks. *Reinikainen* s. 156 aliv. 6, *Schima*, *Festschrift* 1948 s. 278 s. — Vrt. myös *Aalto*, *Rikos-tuomion vaikutuksista* s. 283 ss.

²⁷ Ks. *Reinikainen* s. 155.

siihen, että asianosainen tulee jopa ne bis in idem -säännön vastaisesti tuomituksi kahdesti samassa asiassa, voitaneen tunteiden oikeutetusti otaksua olevan vieläkin voimakkaampia.

Mainittujen ristiriitaisten epätilanteiden selvittämiseksi on kiinnitetty huomio tuomionpurkusäännöksiin, joiden avulla voitaisiin jompi kumpi tuomio poistamalla saada aikaan vastakkaisten ratkaisujen aiheuttaman tilanteen mukauttaminen oikeustajunnan vaatimusten mukaiseksi.²⁸

Erilaisten tuomiovahvistusten välinen ristiriita voi syntyä useammissa eri variaatioissa.

Ensiksikin on määrätyssä oikeudenkäynnissä voinut tulla ratkaistavaksi ns. ennakko- eli esikysymys, joka voisi olla itsenäisenkin menettelyn kohteena ja tällöin kuuluisi joko toisen tuomioistuimen toimivaltaan tahi ratkaistavaksi hallintoasiana, mutta joka oikeutemme mukaan on pääsääntöisesti ratkaistavissa siinä menettelyssä, jossa se ilmenee.²⁹ Sama kysymys voi myöhemmin tulla sen viranomaisen ratkaistavaksi, jonka toimivaltaan asia kuuluu, jolloin mainittu viranomainen omaksuu siinä poikkeavan kannan.

Toiseksi on lainvoimainen ratkaisu voitu asettaa myöhemmin annettavan tuomion tosiasialliseksi perustaksi joko esikysymyksen luonteisena tahi todistusvaikutuksensa johdosta.³⁰ Tässä yhteydessä ei voida kiinnittää huomiota oikeudellisiin sidonnaisuuskysymyksiin, vaan lähtökohtana on se, että lainvoimainen tuomio on ratkaisevasti perustunut aikaisempaan ratkaisuun sillä tavoin, että se voidaan havaita myöhempää tuomiota koskevista perusteluista.³¹

²⁸ Ks. *Reinikainen* s. 157 aliv. 10.

²⁹ Ks. ennakkokysymysten suhteen *Reinikainen* s. 157 ja aliv. 10 ja *Aalto*, Rikostuomion vaikutuksista s. 181 ss.

Muiden tilanteiden osalta ks. jäljempänä aliv. 37 jälkeen alkava kappale.

Ennakko- ja esikysymys voinevat terminologisesti tulla rinnan käytettäviksi, näin *Tirkkonen*, Sp I s. 165 ja Sp II s. 344 s. — Vrt. *Aalto* s. 233 aliv. 14b ja 15. — Ennakkokysymyksen nimitystä käyttävät *Reinikainen* s. 154 ss., *Sjöström—Alkio* s. 158 ss.

Saksankielinen vastine on Vorfrage, ruotsissa prejudiciell fråga, ks. esim. *Hassler* s. 146.

Po. kysymyksestä muutoin ks. *Aalto* s. 232 ss., *Reinikainen* s. 154 ss. ja *Tirkkonen*, Sp I s. 165 ja Sp II s. 344 s.

³⁰ Missä määrin on olemassa oikeudellinen sidonnaisuus toisen tuomioistuimen tai viranomaislinjan ratkaisuihin, on kiistanalaista. Kysymyksestä siviili- ja rikosprosessin välisissä suhteissa ks. *Aalto*, Rikostuomion vaikutuksista, passim.

Saksassa on kaikki eri linjojen tuomioistuimet asetettu nykyisin tasavertaiseen asemaan, ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 322 XII 4 a, ks. ib. Einl. D 3 f, jossa todetaan, että kysymykseen tuomioistuimen sidonnaisuudesta hallintotoimiin ei voida antaa yhtenäistä vastausta.

³¹ Esikysymystä koskevasta lausumasta tuomiossa ks. *Aalto* s. 183, *Tirkkonen*, Sp II s. 344 ss.

Myöhemmin kuitenkin poistetaan aikaisempi ratkaisu ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla.

Kolmanneksi saattaa esiintyä tilanne, jossa sama kysymys on pääasiana eri prosesseissa ja tulee ratkaistuksi kahteen kertaan. Ratkaisut saattavat olla tosin samanlaisia. Mutta ei ole mahdotonta, että ne poikkeavat toisistaan. Kumpikin tilanne tarjoaa tiettyjä ongelmia.

Mitä tulee ensimmäisenä mainittuun tilanteeseen, jossa tuomioistuin on itse ratkaissut määrätyn esikysymyksen, joka sittemmin kompetenssiviranomaisen toimesta ratkaistaan eri tavoin, on oikeuskirjallisuudessa katsottu, ettei jälkepäin tapahtuva esikysymyksen erilainen ratkaisu voi oikeuttaa tuomion purkamiseen.³² Voidaan tosin katsoa, että tällainen myöhempi ratkaisu olisi seikka, joka olisi aiheuttanut esikysymyksen ratkaisemisen toisella tavoin. Mutta myöhemmän ratkaisun *luonne* on oleellisesti ns. jälkiseikan luonteinen, eikä sillä voi olla taannehtivaa vaikutusta. Aineisto, johon myöhempi päätös on perustunut voi tosin olla täydellisempää kuin esikysymystä ratkaistaessa, ja siihen faktisessa suhteessa saatetaan tietenkin purkuprosessissa nojautua.³³

Seuraavaan tilanteeseen eli siihen, että tuomion perustaksi asetettu aikaisempi lainvoimainen tuomio sittemmin poistetaan on jo lainsäätäjä huomannut eräissä maissa kiinnittää huomiota ja omiinkin oikeudenkäyntilaitoksen uudistamista koskeviin ehdotuksiin on sisältynyt vastaavanlaisia sääntelyjä.³⁴

Näiden normitusten periaatteellisena sisältönä on yleisesti se, että milloin jälkimmäiseltä tuomiolta tällä tavoin putoaa tosiasiallinen perusta pois, se ei ole enää aineellisen oikeuden mukainen ja täytyy niin ollen voida purkaa.

Mainittu ajatus soveltuu epäilemättä meidänkin oikeuteemme, vaikka se on sovitettu yleisen palautuspurun alaan. Aikaisemman tuomion jälkikäteen poistava päätös on katsottava lain tarkoittamaksi »seikaksi» laajassa mielessä. Tosin saatetaan havaita, että sillä teoreettisesti on ns. jälkiseikan luonne, jota

³² Ks. *Fasching* IV s. 507 s. ja 515, vrt. *Schima*, Festschrift 1948 s. 278 s., joka katsoo Itävallan AVG 69 §:n voivan tulla uudenaikaisena säännöksenä sovellettavaksi myös siviili-prosessissa, samoin *Kralik* s. 154 s.

³³ Ks. *Fasching* IV s. 513, missä todetaan, että tosiasiat voivat tulla asianosaisen tietoon toisessa prosessissakin.

³⁴ Nimenomainen säännös on dZPO 580 § I 6 kohdassa ja öZPO 530 § I 5 kohdassa, Norjassa Tml 407,1 § 4 kohdassa. Ranskassa ks. Cpc 504 art., *Glasson—Tissier—Morel* s. 482 s.

Ehdotuksessa 1901 (350 §) ei ollut vielä mainintaa tästä tilanteesta, mutta se lisättiin Lvk 1909 mainittuun säännökseen, *Granfelt*, Ehdotus s. 122, Lvk 1937/16 se on 322 §:n ja vuoden 1939 esitysluonnoksessa 653 §:n säännöksessä. Samassa perusteita koskevassa kohdassa on säännelty myös aikaisemman samaa asiaa koskevan tuomion löytyminen.

ei ollut olemassa silloin kun poistettu ratkaisu asetettiin myöhemmän ratkaisun pohjaksi. Tuomion jälkeenpäin tapahtuva kumoaminen tai poistaminen on kuitenkin luonteeltaan prosessuaalista muotoamista, joka vaikuttaa taannehtivasti ja saa aikaan sen, että ratkaisua on alusta lähtien pidettävä ole-mattomana.³⁵

Sillä vaikutuksella, mikä poistettavalle tai kumottavalle tuomiolle on annettu ei ole oleellista merkitystä laatunsa suhteen. Voimakkaimmillaan se saattaa olla oikeusvoimavaikutus, mutta myös muut nimenomaiseen lain säännökseen tai käytännössä annettavaan vaikutukseen nojautuvat tuomiot ovat purettavissa. Merkityksellistä on tässä kohdin vain se, että kumottu tuomio on ollut itse asiassa ratkaisevassa asemassa jälkimmäisen tuomion perusteiden osalta.³⁶ Tällöin ei toisaalta voine tulla kysymykseen se, onko tuomioistuimien ehkä ensiprosessissa antanut toiselle tuomiolle vaikutuksen, jota se ei olisi saanut sille antaa. Mainituissa tapauksissa on kysymyksessä tuomioistuimen virhe oikeudenkäyntimenettelyä koskevassa seikassa, jonka oikaisukeinona tulee kysymykseen varsinainen muutoksenhaku tai kantelu.³⁷ Jollei niihin ollut turvauduttu, ei tähän virheeseen purkuvaiheessa voida enää nojautua.

Tilanteet, joissa samasta pääkysymyksestä on tuomittu kahdesti muodostavat vahvimmanlaatuisen tilanteen tuomiokollisioita. Yleensä ne normistot jotka ottavat huomioon toisen tuomion vaikutuksen myöhemmin annetun

³⁵ Ks. edellä 2 § aliv. 29 selostusta po. päätöksen luonteesta.

³⁶ Ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 580 III, missä todetaan myös välitystuomion voivan olla sitova ratkaisu, *Gaul* s. 197, *Wieczorek* s. 541 s.

Vrt. *Skeie* III s. 89, Norjan oikeuden mukaan on ratkaisun tullut olla »sitova», mutta viimeksimainittu voi olla hallintopäätöskin.

Itävallassa koskee sidonnaisuus vain rikostuomiota, ks. *Fasching* IV s. 507 s. — Po. suhteesta ks. myös *Aalto*, Rikostuomion vaikutuksista, passim.

Mikäli varhemmalla tuomiolla olisi ollut vain todistusvaikutus, ei se Carsin ajatuksen mukaan voi olla purkuperuste kohdistuessaan »todistusketjun viimeiseen renkaaseen», ks. *Cars* s. 158 s., vrt. *Gärde* s. 853, *Hassler*, *Bevisrätten* s. 89 ja *Bomgren* SvJT 1960 s. 522. — Toisaalta *Cars* s. 159 katsoo, että on aivan sama, kumotaanko aikaisempi ratkaisu vaiko ratkaistaan vasta jälkeenpäin kysymys, joka ensiprosessin aikana olisi ollut sitova. Tässä tutkimuksessa omaksutun kannan mukaan tällainen ei voi olla mahdollista, koska purkaminen voi merkitä vain niiden seikkojen huomioon ottamista, jotka olivat tuomitsemishetkellä olemassa.

Prejudikaattisidonnaisuus ei ole kuitenkaan riittävä, ks. *Cars* s. 161 s. ja *Allen* s. 399, vrt. myös *Martens* ZZP 79 s. 422 ja 445 s.

³⁷ Ks. *Halila* LM 1964 s. 19 s., vrt. myös *Aalto*, Rikostuomion vaikutuksista s. 285 ss.

tuomion perusteena ovat myös ottaneet huomioon tämän mahdollisuuden.³⁸

Oikeuskirjallisuudessamme on todettu, että jos sama asia, joka on jo kerran oikeusvoimaisesti ratkaistu ratkaistaan uudelleen, on kysymyksessä tuomion oikeusvoiman negatiivisen vaikutuksen rikkominen, mikä on kanteluperuste ja johtaa jälkimmäisen tuomion poistamiseen.³⁹ Tämä onkin teoreettisesti epäilyksittä aivan oikein. Kanteluaika on kuitenkin OK 31:1,1 1 kohdan tilanteissa kuusi kuukautta siitä, kun tuomio sai lainvoiman, ja saattaa olla, että kantelua ei mainitussa ajassa ole voitu panna vireille.

Kahden samaa asiaa koskevan tuomion rinnakkaista olemassaoloa ei oikeusjärjestys kuitenkaan hyväksy. Kun laki ei tunne mitättömyystilannetta tässä tapauksessa, jälkimmäistä tuomiota lienee pidettävä laillisena,⁴⁰ jolloin ensimmäinen tuomio on tulkittava »seikaksi», joka olisi aiheuttanut tuomion lopputuloksen muodostumisen toiseksi, so. kanteen jättämisen tutkimatta.^{40a}

Mikäli molemmat tuomiot olivat identtisiä, ei kollisiotilanteen ratkaisemi-

³⁸ Ks. edellä aliviitta 34 mainitut säännökset.

Saksan oikeudessa on huomautettu, että ZPO 580 I 7a säännös on peräisin ajoilta, jolloin aineellisoikeudellinen oikeusvoimateoria oli vallitsevana, ja siitä syystä se on otettu lakiin oikeudenkäyntiaineistoa koskevana seikkana eikä mitättömyyskanteen perusteena. ks. *Johannsen* s. 95 ja *Gaul* s. 95 ss.

Vastaavan säännöksen suhteen Itävallassa huomauttaa *Fasching* IV s. 508 s., että normi suojaa oikeusvoimaa eikä ole siitä syystä oikealla paikalla purkuperusteiden joukossa. Todetakoon myös, että po. purkuperuste on Itävallassa toissijainen.

Aineellisesta oikeusvoimateoriasta ks. *Tirkkonen*, Oikeusvoimasta s. 65 ss. — Tulkoon mainituksi, että saksalaisessa uudemmassa oikeuskirjallisuudessa on mainittu olevan havaittavissa jossain määrin paluuta aineellisoikeudelliseen oikeusvoimateoriaan, näin *Stein—Jonas—Pohle* § 322 III aliv. 9, missä mainitaan tämänkaltaisia ajatuksia esittäneinä *Pohle*, *Gedächtnisschrift Calamandrei* (1958), *Larenz*, *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts* (1967) § 10 III, *Nikisch* § 104 II, osin *Bruns* § 43 II, III.

³⁹ Ks. *Aalto*, Rikostuomion vaikutuksista s. 285 s., *Tirkkonen*, Sp II s. 496, *Halila* LM 1964 s. 19.

⁴⁰ Vrt. Saksan osalta *Stein—Jonas—Pohle* § 322 IX 6, *Wieczorek* s. 541, jotka katsovat dZPO 580 § I 7a-kohdasta suoraan ilmenevän, että jälkimmäinen tuomio on pätevä, *Gaul* s. 95 taas pitää ensimmäistä tuomiota vaikutuksellisenä, koska toinen tuomio ei ole voinut enää pätevästi ratkaista jo kerran ratkaistua riitaa. *Rosenberg* s. 777 katsoo, että kan-teella voitaisiin ratkaista, kumpi tuomio on pätevä, vrt. myös *Böttcher* s. 64 ja *Schumann* s. 278 ss.

^{40a} PLB s. 573 kyllä todettiin, että tällöin on kysymyksessä lähinnä kanteluperuste, ks. myös *Cars* s. 162, jossa aliv. 188 mainitaan oikeustapauksista, joissa Ruotsissa on myönnetty purku kantelun asemesta.

Ellilä, Oikeudenkäynti s. 121 huomauttaa menettelyn »systeeminvastaisuudesta» viitaten KKO 1946 II 107 ja 1950 II 187.

sessä aiheutunekaankin mitään arveluttavaa tilannetta jos ylimääräisen muutoksenhaun mahdollisuus on olemassa.⁴¹

Mikäli tuomiot olivat erilaisia, on tilanne hiukan ongelmallisempi. Jos ne perustuivat samaan oikeudenkäyntiaineistoon, on tosin myöhempi tuomio poistettava tai purettava. Jos aineisto ensimmäisessä tuomiossa oli voitu ottaa täydellisempänä huomioon, onkin ensimmäinen tuomio todennäköisimmin myös oikeampi. Mutta jos jälkimmäisessä prosessissa esitettiin uutta materiaalia, herää kysymys, onko tämä ehkä aineellisen totuuden mukaisempi tuomio aina uhrattava ensimmäisen hyväksi.

Näin täytyy menetellä, sillä tuomion oikeusvoima ei ole riippuvainen siitä seikasta, onko tuomio oikea vai ei. Ainoa mahdollisuus on tällöinkin jälkimmäisen tuomion poistaminen. Aineellisessa oikeustilassa tällöin ehkä tapahtuva vääryys voidaan korjata purkamalla uuden aineiston perusteella myös ensimmäinen tuomio ja ratkaisemalla asia tämän aineiston perusteella toiseen kertaan. Selvissä tapauksissa voitaneen tämä kokonaiskorjaus saada aikaan purkuinstanssissakin esittämällä sille purettavat tuomiot materiaaleineen.⁴²

Tuomioiden välinen ristiriita voi syntyä myös varsinaisen oikeusvoimavaikutuksen ulkopuolella. Oikeusvoimahan rajoittuu säännönmukaisesti asianosaisten piiriin, joskin poikkeuksellisesti se ulottuu laajemmallekin.⁴³

⁴¹ Jollei kumpikaan ylimääräinen muutoksenhakukeino ole enää käytettävissä, siirtyy ongelma kyllä ns. tuomion vaikutusten harkinnan tasolle, ks. edellä aliv. 40:ssä mainittuja saksalaisien näkemyksiä. Purkumahdollisuudet meillä ovat kuitenkin aivan eri luokkaa.

⁴² Siviiliprosessin puolella kahden tuomion kollisiotilanne ei juuri tunnu esiintyneen. Sensijaan rikosprosessissa se tuntuu tulevan useammin kysymykseen.

Milloin on mahdollista, on kyllä oikaisu kanavoitu kanteluksi.

Jos kantelu ei ole enää tullut kysymykseen, on tuomiot purettu OK 31:8, 3 kohdan perusteella, ks. esim. KKO 19. 9. 1968/2176 ja 2181.

Vrt. myös KKO 9. 4. 1970/845, jossa ensin oli tuomittu rangaistusmääräys, sen jälkeen asia otettu KO:ssa tutkittavaksi ja jätetty TLA 9a §:n nojalla syytetty tuomitsematta rangaistukseen. OK 31:8n nojalla oli rangaistusmääräys purettu ja poistettu.

⁴³ Oikeusvoiman subjektiiviseen ja kiistaiseen ulottuvuusongelmaan ei voida puuttua muutoin kuin viittaamalla esim. *Tirkkonen*, Sp II s. 360 ss., *Oikeusvoimasta*, passim., *Kallenberg* II s. 1438 ss., *Eckhoff*, *Rettskraft* s. 137 ss. — Mainittakoon, että Saksassa on säännös po. seikasta, ks. esim. *Stein—Jonas—Pohle* § 325.

Vrt. *Ekelöf* s. 114 mainittua NJA 1940:223 tapausta, jonka johdosta Ekelöf katsoo myöhemmällä tuomiolla olleen oikeusvoiman aikaisempaan tuomioon. Avioeron jälkeen oli nimittäin vahvistustuomiolla todettu lapsen avioton syntyperä, minkä johdosta avioerotuomio purettiin elatusvelvollisuuden osalta. Todettakoon kuitenkin, että kun oikeusvoima katsotaan tuomion sitovaksi ominaisuudeksi tulevaisuuteen nähden, tuntuu pikemminkin olevan kysymyksessä muunlainen purkuperuste.

Sekä vahvistus- että suoritustuomioihin nähden voitaisiin ajatella tällöin, että ensimmäinen ja toinen tuomio ovat keskenään ristiriitaisia. Vastaavasti voisi muotoamistuomiolla tulla aikaan oikeudenmuutos, joka jälkeinpäin annettavalla muotoamistuomiolla myös yritettäisiin saada aikaan. Tällaiset tilanteet voisivat tulla kysymykseen silloin, kun esim. on mahdollista velvoittaa vain kerran suoritukseen, vahvistaa tai muodota vain yhden kerran.

Meillä tuskin on aihetta lähteä mainitun kaltaisissa tilanteissa kehittämään oppeja joko ensimmäisen tai toisen tuomion muuttumisesta vaikutuksettomaksi tai tehottomaksi.⁴⁴ Tilanne on oikaistavissa OK 31:7,1 3 kohdan nojalla, koska sen tarkoittamaksi seikaksi on mahdollista tulkita yleensä jokainen olosuhde, joka osoittaa tuomion virheellisyyden.

4. Vaatimus seikan tai todisteen uutuudesta

Purettavan tuomion on OK 17:2,1n säännöksen mukaan tullut perustua kaikkeen oikeudenkäynnissä ilmi tulleeseen aineistoon, joka lain mukaan on saatu esittää ja ottaa huomioon. Tästä on katsottava olevan seurauksena se, että tuomion tultua lainvoimaiseksi ei asianosainen enää saa nojautua jo käytettyyn aineistoon purkuperusteena. Hänellä on ollut säännönmukainen mahdollisuus käyttää varsinaisia muutoksenhakukeinoja reagoidakseen tuomioistuimen aineiston käsittelyä vastaan.

Niissä oikeusjärjestyksissä, joissa on tehty mahdolliseksi nojautua purkuperusteena kaikenlaiseen selvitykseen, on säännönmukaisesti asetettu edellytykseksi se, että selvityksen tulee olla sellaista, jota ei ole ensiprosessissa esitetty.⁴⁵ Ainoastaan sellaisissa tapauksissa voidaan katsoa olevan olemassa riittävä peruste järkyttää tuomion lopullisuuden aiheuttamaa oikeusrauhan tilaa.

Ratkaistaessa sitä, onko selvitys todella uutta, on kiinnitettävä huomio ensiprosessissa laadittuihin pöytäkirjoihin ja muuhun oikeudenkäyntiaineistoon kuten ylempien oikeuksien jutussa kertyneisiin asiakirjoihin.⁴⁶ Toisaalta uutuusvaatimus on täytetty silloin, kun aineisto on tosin esitetty muutoksenhakutuomioistuimessa, mutta muutoksenhakemusta ei ole tutkittu asiallisessa suhteessa. Tällä kohdin ei voine olla merkitystä sillä syyllä, mikä on aiheuttanut

⁴⁴ Vrt. esim. *Gaul* s. 95 ss., toisaalta *Schlosser* s. 253 ss.

⁴⁵ Ks. *Cars* s. 169, *Tirkkonen*, Sp II s. 520 ss., vanhan OK 31:3n ajalta *Tirkkonen* s. 177 ss., *Wrede* II s. 342, *Kallenberg* II s. 1644, *Myrberg* s. 1075.

⁴⁶ Vrt. *Cars* s. 170 aliv. 237, missä todetaan, että milloin prosessi rakentuu pääasiassa suullisen käsittelyn varaan, voi tuottaa vaikeuksia selittää, mitä asiassa on esitetty.

tutkimatta jättämisen.⁴⁷ Kaikissa tilanteissa, joissa muutoksenhakemusta ei ole tutkittu, on alemman oikeusasteen ratkaisusta tullut lopullinen, eikä mahdollinen muutoksenhaun yhteydessä esitetty oikeudenkäyntiaineisto ole voinut tulla otetuksi huomioon.

Todistetta ei liene pidettävä »vanhentuneena» silloinkaan, kun siihen on nojaututtu ylimääräisen muutoksenhakukeinon eli aikaisemman purku- tai kanteluhakemuksen yhteydessä, mikä voitaneen päätellä OK 31:7,1 3 kohdan ja 2 momentin säännöksistä. Täsmälleen samoilla perusteilla ei purkua periaatteessa voi kuitenkaan hakea.⁴⁸ Mitä tulee siihen, että perusteet on esitetty intressi- tai prejudikaattidispenssitapauksessa muutoksenhakulupa-anomuksen yhteydessä, on katsottu, että ne ovat tulleet tutkituiksi.⁴⁹ Näin ei kuitenkaan voine olla asian laita, sillä mainitut kaksi muutoksenhakutilannetta ovat meidän oikeutemme mukaan ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja ja on ajateltavissa, että kumpaakaan intressiä ei ole ko. asiassa, jolloin vaikka hovioikeuden päätöstä pidettäisiin vääränä ei muutoksenhakuluvan myöntäminen voisi tulla kysymykseen. Perusteet eivät silloin olisi myöskään voineet vaikuttaa tuomioon ja niitä olisi voitava pitää »uusina».

Uutena selvityksenä voivat tulla kysymykseen uudet todistajat, asiakirjat tai asiantuntijat. Missä määrin jo aikaisemmin kuultua todistajaa voidaan pitää uutena, on jossain määrin riitaista. On katsottu, että todistajan tultua jo kerran kuulluksi, ei häntä voitaisi toistamiseen samasta seikasta kuulla, joskin kyllä muista kysymyksistä.⁵⁰ Ei voitane kuitenkaan asettaa tätä rajoitusta, tuleehan se kysymykseen ainakin syytettäessä todistajaa perättömästä lausumasta ja muutoinkin on katsottava mahdolliseksi oikaista lausumaa.⁵¹ Edellisen lausuman antaminen valan nojalla merkitsee kuitenkin sitä, ettei »oikaisu» voitane ilman muuta hyväksyä kovinkaan painavaksi selvitykseksi.

⁴⁷ Vrt. *Cars* s. 170.

⁴⁸ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 535, missä todetaan, että entisen ja uuden hakemuksen yhteneväisyyttä ei pystytä aina toteamaan.

⁴⁹ Näin *Cars* s. 170 s.

⁵⁰ Ks. *Skeie* III s. 93, vrt. *Cars* s. 171 ja aliv. 245 sekä *Ekelöf* s. 113.

Ekelöf ms. katsoo, että tällöin olisi kysymyksessä todistusharkintaan liittyvä tilanne, vrt. *Cars* s. 171 aliv. 245 i.f.

⁵¹ Vrt. tältä osin myös RL 17:7n säännöksiä, joissa perättömän lausuman peruuttaminen aiheuttaa lievennyksen rangaistusmääriin tai kokonaan rankaisematta jättämisen.

5. Esittämisvelvollisuudesta ensiprosessissa

Ainoana purkuperusteista asetetaan yleisen palautuspurun hakijalle se edellytys, että hän ei ole voinut vedota purkuperusteeseen ensiprosessissa tai hakemalla muutosta sen aikana tahi että hänellä muutoin on ollut pätevä syy olla vetoamatta perusteeseen.⁵²

Tämän säännöksen on katsottava olevan ilmauksena asianosaisella olevasta velvollisuudesta OK 17:8n mukaisesti selvittää asiaa oikeudenkäynnissä. Selvittämättä jääminen johtaa asianosaisen osalta viime kädessä prosessuaaliseen tappioon OK 17:1n oikeussäännöksen mukaan.⁵³ Tuomion purkamisen etu voidaan myöntää vain sellaiselle asianosaiselle, joka on toisaalta täyttänyt sen velvollisuuden mitä asian selvittämiseksi oli häneltä vaadittava.⁵⁴

On kuitenkin todettava prosessikäsitteen muuttuneen siten, että alkuperäisestä käsittelymenetelmästä eli tuomioistuimen aseman katsomisesta pelkäksi passiiviseksi asianosaisten toiminnan seuraajaksi on asetettu yhä selvemmin sille kannalle, että tuomioistuimenkin on osallistuttava oikeudenkäyntiaineiston hankkimista koskevaan toimintaan.⁵⁵

Olisiko viimeksi mainitun periaatteen voitolle pääsystä katsottava olevan joitakin seurauksia asianosaiselle asetettavaan prosessuaaliseen huolellisuusvelvollisuuteen nähden, kun tuomioistuimen toiminta on tältä osin asianosaisen toiminnan kannalta rinnakkaista eräissä tapauksissa?

Valokeilaan tulevat tältä kohdin indispositiiviset asiat, joissa niihin liittyvän julkisen intressin johdosta vallitsee tutkintamenetelmä. Mutta myös indispositiivisissa asioissa on tuomioistuimen, joskin rajoitetummin, selvitettävä asiaa.

Mikäli indispositiivisissa asioissa lähdetään siitä, että tuomioistuimella on

⁵² Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 523, *Cars* s.173 ss., *Hassler* s. 331, *Bevisrätten* s. 90, *Skeie* III s. 90. — Saksassa koskee vaatimus (ZPO 582 §) kaikkia purkuperusteita, Itävallassa kahta viimeistä, so. varhemman tuomion tai uuden selvityksen löytymistä.

⁵³ Todistustaakan osalta ks. *Halila*, Todistustaakka, passim., *Tirkkonen*, Sp II s. 129 ss., *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 177 ss.

⁵⁴ Ks. OK 17:8n johdosta *Tirkkonen*, Sp II s. 164 ss., *Aalto* LM 1962 s. 568 ss.

⁵⁵ Varhaisimmista lähteistä ks. *Wetzell* s. 519, *Wach* s. 149, roolien muutoksista ks. *Aalto* LM 1962 s. 568 ss., *Tirkkonen*, Sp I s. 96 ss., *Juhla*julkaisu Ståhlberg s. 424 s., *Ekelöf*, Grundbegrepp s. 245 ss.

Avioeroasioissa vrt. AVL 11 §, vrt. toisaalta dZPO 622 §, jossa tuomioistuimen velvollisuus koskee vain »avioliittoystävällisen» selvityksen hankkimista, vrt. myös *Ekelöf*, Grundbegrepp s. 257 aliv. 159.

todellinen velvollisuus selvittää asia, jonka velvollisuuden laiminlyönnistä voi seurata tuomitseminen virkavirheestä, tuntuisi sille, että asianosaisen huolellisuusvaatimuksellekin voitaisiin asettaa erilaiset vaatimukset aina asiayypin mukaan.

Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa onkin lähdetty luokittamaan asianosaisen huolellisuusvelvollisuuden määrää eri asiatyyppien mukaan. Riitasioissa tämä merkitsisi sitä, että dispositiivisissa asioissa samoin kuin indispositiivisten asioiden dispositiivisissa osissa vaatimus olisi ankarampi, indispositiivisissa asioissa taas lievempi.⁵⁶ Perusteena tälle kannalle lähtemiseen lieenee ollut eräs Ruotsin HD:n päätös, jossa elatusapujutussa vastaaja oli laiminlyönyt, oikeuden myönnettyä sitä varten lykkäyksen, mennä veriryhmätutkimukseen. Sittemmin HD kuitenkin purki elatusaputuomion, kun tutkimus oli myöhemmin suoritettu puuttumatta purkupäätöksessä lainkaan huolellisuusvaatimukseen.⁵⁷

On kyllä todettava, että lakiteksti, jossa usein kyllä on tehty ero asioiden välillä, joissa sovinto on tahi ei ole sallittu, ei mainitse tästä erosta OK 31:7n säännöksissä. Tämä oikeuttaisi päättelemään, että samat periaatteet ovat voimassa kaikissa kohdin.⁵⁸

Julkisen intressin vaatimuksia ei voitane kuitenkaan näissäkään asioissa sivuuttaa. Tämän on katsottava merkitsevän sitä, että po. vaatimusta on noudatettava eri asioissa jossain määrin eri tavoin. Julkisen intressin vaikutusalaan kuuluvissa asioissa on myös purkuasioissa OKa:lla ja OA:lla oikeus esiintyä hakijoina. Heiltä ei voida kuitenkaan vaatia huolellisuusvelvollisuutta ja vastaavat intressit pakottanevat luopumaan siitä tällöin asianosaistenkin osalta. Joka tapauksessa asianosainen kääntymällä mainittujen lainvalvojien puoleen voisi saada purun aikaan, mikäli muut edellytykset olisivat olemassa.

Toisaalta ei vaatimusta asianosaisen tietystä toimimisvelvollisuudesta ensi-prosessissa voida suinkaan hylätä. Muutoin menettäisi purkumenettely ylimääräisen muutoksenhakukeinon luonteensa. Se, että muissa purkutyypeissä

⁵⁶ Ks. *Cars* s. 174. Vrt. toisaalta *Ekelöf* edellisessä aliv. mainittu kohta ja Komp. III s. 126, vrt. myös *Welamson* s. 83 ja aliv. 56. — Carsin johdosta myös *Bomgren* SvJT 1960 s. 522.

⁵⁷ Ks. *Welamson* SvJT 1953 s. 723, vrt. myös *Welamson* SvJT 1969 s. 401, missä todetaan HD:n enemmistön ilmeisesti halunneen asian laadun vuoksi olla soveltamatta anteeksianto-perustetta, mitä voidaan pitää asiallisesti puollettavana, mutta toisaalta voitaisiin pitää kohtuullisena toivomuksena, että lakiteksti ja sen sovellutus saatetaan parempaan sopu-sointuun.

⁵⁸ Vrt. *Welamson* s. 83, missä tarkastellaan ongelmaa siltä kannalta, voiko olla kysymyk-sessä tuomiovirhe.

ei aseteta vastaavaa vaatimusta, lienee myös enemmän nähtävä ilmauksena siitä, että asianosaisen on rikollisen menettelyn ollessa kysymyksessä oltava edullisemmassa asemassa, ja oikeuspoliittiset syyt purkuun rikostilanteissa ovat huomattavasti painavammat. On myös huomautettu, että asianosaisen ei tarvitse menettelyn aikana ottaa huomioon sitä seikkaa, että joku osallisista syyllistyy rikolliseen menettelyyn, kun taas oikeudenkäyntiaineiston esittämiseksi hänen on säännönmukaisesti toimittava.⁵⁹

Toisaalta voitaneen dispositiivisissakin asioissa jossain määrin pitää tuomioistuinta selvittämisvelvollisena virkavastuuseen saattamisen uhalla. Näin ollen jäisi tuomioistuimelle vastuu esim. siitä, että selvittämisvelvollisuudetaan tietämätön asianosainen ei ymmärtäisi esittää näyttöä. Viimeksi mainittu menettely tuskin kuitenkaan sellaisenaan voi oikeuttaa tuomion purkamiseen.⁶⁰

Selvimmän tapauksen purkuun oikeuttavista perusteista nyt ko. merkityksessä muodostaa tilanne, jossa todistuskeino ensiprosessin aikana olemassa olleen tosiseikan todentamiseen ilmaantuu tai syntyy vasta sen jälkeen kun tuomio on tullut lainvoimaiseksi. Tämä koskee esim. toisessa asiassa tai muun oikeudenkäynnin yhteydessä esille tulevaa selvitystä.⁶¹ Tärkeimmän tilanteen muodostanevat kuitenkin tieteen kehitykseen perustuvat asiantuntijatodistelut, jotka perustuvat sellaiseen tieteelliseen menetelmään, joka on kehittynyt vasta tuomion lainvoimaiseksi tuleminen jälkeen. Viimeksi mainitun luonteisella

⁵⁹ Ks. *Cars* s. 173.

⁶⁰ Ks. *Aalto* LM 1962: . 594, tuomioistuimen informointivelvollisuudesta ks. mk. s. 589 ss., *Henckel* s. 144 s.

⁶¹ Vrt. KKO 1947 II 9: Avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen äidin aviomies tunnusti lapsen. Elatusvelvolliseksi tuomitun hakemus elatusapua koskevan tuomion purkamisesta hylättiin (äänestys 4—1, eri mieltä ollut jäsen katsoi, ettei hakijaa tunnustamisen jälkeen voitu pitää elatusvelvollisena ja purki päätöksen).

Ks. toisaalta KKO 1. 7. 1969/1464, jossa elatusvelvollisuuden tultua HO:n tuomiolla ratkaistuksi, mies nosti eri kanteen tunnustamisen julistamisesta mitättömäksi, mihin suoritettun veriryhmätutkimuksen tulosten mukaan suostuttiin. Sittemmin purettiin elatusaputuomio OK 31:7,1 3 kohdan nojalla, koska oli ilmeisesti epätodennäköistä, että tuomittu olisi ollut isä, hakemus ratkaistiin välittömästi, kanne hylättiin ja hakija vapautettiin maksuvelvollisuudesta.

Ks. myös KKO 2. 9. 1964/1665: Koska se seikka, että R. on AVL 2,2 §:n mukaan ainoastaan antanut T:lle nimensä, mikä KKO:een hankitun selvityksen mukaan on tapahtunut 1963 eikä 1961 niinkuin hakemukseen liitettyyn virkatodistukseen on virheellisesti merkitty, ei ole sellaista uutta selvitystä, joka todennäköisesti olisi johtanut toiseen lopputulokseen, hakemus OK 31:7,1 3 kohdan nojalla hylättiin.

Ks. myös KKO 1964 II 82, DL 1965 Oik.tap. s. 32.

todistuskeinolla on sekä meillä että ulkomaillakin huomattava merkitys ennen kaikkea lapsen syntyperää ja elatusvelvollisuutta koskevissa oikeudenkäynneissä.⁶² Voitaneen myös todeta purkuhakemuksen näissä tapauksissa johtavan useimmin myönteiseen tulokseen, mikä johtuu tällaisen lausunnon riidattomasta totuusarvosta verrattuna esim. todistajien avulla saatavan selvityksen vakuuttavuuden tulkinnanvaraisuuteen.⁶³

Mikäli seikka tai todiste oli olemassa ensiprosessin kestäessä, on asianosaiselta edellytettävä, että hän ei tiennyt purkuperusteesta tahi että hänellä ei omatta syyttään ollut esim. todistuskeinoa seikan todentamiseen käytettävissään tahi ainakaan perusteltua aihetta otaksua, että perusteen esittäminen olisi johtanut suotuisampaan lopputulokseen.⁶⁴ Asianosaisen velvollisuudeksi on katsottava tiedon hankkiminen esim. julkisissa asiakirjoissa olevista tiedoista, mikäli ne voidaan otaksua asiaan vaikuttaviksi.

Anteeksiannettavaksi voidaan katsoa myös se, että asianosainen ei voinut saada todistuskeinoa käsiinsä ensiprosessin aikana. Pätevä syy voi olla myös se, että asianosainen voittaa viimeistä edellisessä oikeusasteessa, mutta häviää näyttökysymyksessä viimeisessä oikeusasteessa.^{64a}

Asianosaisen oman tietoisuuden kanssa on samaistettu hänen riitakumppaninsa, lakimääräisen edustajansa ja asiamiehensä tietoisuus.⁶⁵ Mikäli viimeksi mainitun syyksi jää tahallisuus hänen suhteessaan päämieheltään saamaansa toimeksiantoon kuuluvien velvollisuuksien täyttämisessä, hänen laiminlyötyään nojautua po. seikkaan tai todisteeseen asiaa ajaessaan, lienee pur-

⁶² Ks. *Cars* s. 177, *Fasching* IV s. 511 s., 515 ja 516 s.; vrt. *Stagel—Milchmayr* s. 1089 s., jonka mukaan vain perintöbiologinen tutkimus, jota ei lapsen iän vuoksi voitu ennemmin suorittaa, voi tulla kysymykseen, ks. myös *Holzhammer* s. 281.

Saksassa voi tällainen lausunto asiakirjana tulla kysymykseen purkuperusteena, ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 580 IV 4, *Lent—Jauernig* s. 216 s., vrt. myös *Gaul* s. 143 ss. laajemmin.

⁶³ KKO 30. 10. 1964/2264 suostuttiin lastenvalvojan hakemukseen elatusaputuomion purkamiseksi kirjallisten todistajankertomusten perusteella, mutta purkupäätöksen perusteissa todettiin todisteiden osalta, että ne olisivat todennäköisesti johtaneet toiseen lopputulokseen sekä että hakija oli saattanut todennäköiseksi, ettei ollut aikaisemmin voinut niihin vedota.

⁶⁴ Ks. *Cars* s. 177 s., *Stein—Jonas—Pohle* § 582 I; *Fasching* IV s. 517 toteaa, että siviili-prosessijärjestys ei määrittele asianosaisen velvollisuuden määrää, mutta voitaisiin lainata materiaalsen oikeuden mittapuuta.

^{64a} Ks. *Cars* s. 178 ja 180, PLB 574.

⁶⁵ Ks. *Cars* s. 181, *Kivimäki* s. 237 s., *Fasching* IV s. 512, missä tekijä tosin vastakkaisen kannan puolesta mainitsee, että on kohtuutonta lukea valtuutetun laiminlyöntiä valtuuttajan vahingoksi juuri silloin, kun on kysymyksessä päätöksen perustan oikeudenmukaisuuden ja totuudenmukaisuuden selvittämisestä, ks. edelleen *Stein—Jonas—Pohle* § 582 I 4.

ku mahdollinen menettelypurkuna ja RL 38:2n rikostunnusmerkistön ollessa toteutuneena.⁶⁶ Esittämisvelvollisuutta koskevan vaatimuksen kiertämisen estämiseksi on katsottu myös, että seuraajaa koskee sama vaatimus kuin edeltäjääkin niin yleis- kuin erikoisseuraannonkin osalta.⁶⁷

Ruotsissa, missä näitä ongelmia on detaljittain käsitelty, on katsottu, että asianosaisen varattomuus ei sinänsä voi muodostaa estettä hänen todisteluvelvollisuudelleen. Toisin on kuitenkin meneteltävä niissä asioissa, joissa aineellisen totuuden selvittämistä on pidettävä tärkeänä, nimittäin isyysoikeuden käynneissä.⁶⁸

Mitä tulee asianosaisen velvollisuuteen tarkistaa vastapuolen esittämän aineiston vastaavuus totuuden kanssa on katsottu, että tällaisen menettelyn laiminlyönti ei ole esteenä purun hakemiselle.⁶⁹ Todettakoon, että tällä kohdin siirrytään jo lähelle prosessipetostilannetta, mikäli väärin tietojen antamisella on pyritty erehdyttämään tuomioistuinta väärän tuomion antamiseen.⁷⁰ Asianosaiselta ei voitane ilman muuta edellyttää sen otaksumista, että vastapuoli esittää paikkansa pitämätöntä näyttöä. Oikeudenkäynnissähän on voimassa OK 14:1,2ssa säännelty totuusvelvollisuus, jonka on katsottava suojaavan siihen luottavaa asianosaista siihen asti kunnes selvästi ilmenee aiheutta otaksua, että totuusvelvollisuudesta poiketaan. Prosessipetoksen tunnusmerkistön ollessa täytettynä ei voitane myöskään enää pitää kiinni asianosaiselle asetettavasta velvollisuudesta vedota ensiprosessissa seikkaan.⁷¹

⁶⁶ Ks. Cars s. 181 aliv. 305.

⁶⁷ Ks. Cars s. 181.

⁶⁸ Ks. Cars s. 180.

⁶⁹ Ks. Cars s. 179 ja aliv. 295.

⁷⁰ Saksassa katsotaan, että (totuusvelvollisuuden ollessa yleensä sanktioitu) prosessipetostilanne syntyisi jo siten, että vastapuoli kiistää toisen lausuman, mutta tuomioistuin asettaa sen silti tuomion perustaksi, ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 580 II 4, *Wieczorek* s. 535 s.

⁷¹ Menettely, joka johti tuomitsemiseen prosessipetoksesta on meillä esiintynyt kerran purkuperusteena, ks. KKO 2. 5. 1966/1219.

Ensiprosessissa KO oli 19. 10. 1964 julistamallaan, lainvoiman saaneella päätöksellä tuominnut miehen kanteesta puolisoloiden avioliiton peruutumaan, sekä velvoittanut vaimon maksamaan miehelle vahingonkorvausta erään oikeustoimen johdosta 5.000 markkaa. Vaimo ei ollut ollut KO:ssa paikalla.

HO tuomitsi 1. 12. 1965 miehen, katsoen selvitetyn, että hänen oli näytetty jo ennen puolisoloiden avioliiton solmimista olleen tietoisin peruutumisperusteesta, ja että mies oli KO:ssa aiheuttaakseen vaimolleen taloudellista tappiota salannut, että oli jo enemmän kuin kuusi kuukautta ennen avioliiton peruutumista koskevan kanteen vireille panoa tiennyt po. seikasta ja lisäksi esittänyt vahingonkorvausvaatimuksen perustaksi erään puolisoloiden yhdessä tekemän kiinteistön hankinnan rahoittamista koskevan harhaan johtavan tiedon, sen vuoksi

II. Hallintoprosessi

1. Uusi selvitys

Yleinen palautuspurku hallintoprosessin puolella vastaa edellä selviteltyä siviiliprosessuaalista purkutyyppiä.

Vaikka OK 31:7,1 3 kohdan ja HPurkuL:n 6,1 § 3 kohdan säännökset näennäisesti poikkeavat toisistaan, edellisen puhuessa »seikoista ja todisteista», jälkimmäisen »uudesta selvityksestä», merkitsevät ne kumpikin vanhan OK 31:3n sääntelemän purun vastinetta. On selvää, että hallintoprosessissakin voidaan nojautua myös seikkaan eikä vain todistuskeinoon.⁷² Näin ollen HPurkuL:n 6,1 § 3 kohdan osalta voidaan pääpiirtein viitata edellä siviiliprosessia koskevan jakson yhteydessä esitettyyn.⁷³

Aikaisemmin käsiteltäessä menettelypurkua ja palautuspurkua mainittiin ettei niitä koskevaa purkusäännöstä ole HPurkuL:ssa. Kuitenkin virkavirheidен mahdollisuus on otettu vanhastaankin huomioon myös hallintoprosessissa.⁷⁴ Mitä taas valheelliseen todistusaineistoon tulee, sen paikkansa pitämättömyyteen voidaan vedota aina uutena selvityksenä. Tällöin tuskin voidaan ottaa huomioon jäljempänä selitettävää anteeksiantosäännön mahdollista rikkomista.

ja kun mies siten oli tahallaan erehdyttänyt KO:n selostettuun ratkaisuun, josta vaimolle oli tuomittuun vahingonkorvaukseen ja avioliiton peruuttamisen varallisuus oikeudellisiin seuraamuksiin nähden aiheutunut tappiota, petoksesta rangaistukseen.

OKa esitti päätöksen purkamista. KKO katsoi HO:n ratkaisemassa jutussa esitetystä selvityksestä ilmenevän, ettei ollut säädettyjä edellytyksiä tuomita avioliitto peruuttamaan, minkä vuoksi KKO, katsoen, ettei uutta selvitystä juttuun ollut ilmeisesti saatavissa, OK 31:7,1 3 kohdan ja 14,1 §:n nojalla purki ja poisti KO:n päätöksen, ratkaisi jutun välittömästi, hylkäsi kanteen ja vapautti vaimon tuomitusta maksuvelvollisuudesta.

Kun vaimo oli alioikeudesta pois, olisi ehkä hänen syykseen pitänyt lukea jonkinlainen laiminlyönti. Tällaisessa tapauksessa sellaista ei kohtuudella voida kuitenkaan vaatia.

⁷² Lain esitöistä ilmenee, että yleisellä palautuspurulla hallintoprosessissa tarkoitettiin niitä perusteita, joihin varhemminkin voitiin nojautua, ks. *Ojala* s. 160 s., Lvk 1960/5 s. 5 ja HE 1965/165 s. 4. Vrt. tässä suhteessa kuitenkin Lvk:n perusteluja, missä s. 5 mainitaan, ettei seikkaa tai todistetta »tiedetty ottaa tai otettu» huomioon, mutta niiden ei tarvinnut olla uusia, ja HE s. 4, jossa puhutaan uudesta selvityksestä, mihin *Ojala* s. 160 s. kiinnittää huomiota. Molemmissa kohdissa mainitaan, että kysymyksessä on OK 31:3n entistä purkua vastaava tilanne.

⁷³ Ks. edellä 11 ja 12 §.

⁷⁴ Ks. *Castrén*, Juhlajulkaisu KHO 1943 s. 37, missä mainitaan tapauksina, joissa asiakirjat on toimitettu OKa:lle virkasyytettä varten KHO 1933 II 3485, 1934 II 96 ja 752 sekä 5. 7. 1943/2262.

Erikoisesti voitaneen kiinnittää huomiota esikysymyksiin hallintoprosessissa. Niiden ratkaisemisen osalta on voimassa sama sääntö kuin siviiliprosessakin, so. hallintotuomioistuimen on ratkaistava tällainen toisen tuomioistuimen toimivaltaan varsinaisesti kuuluva kysymys silloin, kun ratkaiseminen on välttämätöntä pääkysymyksen käsittelylle.⁷⁵ Sidonnaisuutta ratkaisuun puolin tai toisin ei synny, ja tällöin on huomautettu mm. siitä, että siviiliprosessissa yleensä sovellettava määräämisperiaate merkitsee sitä, että asianosaiset voivat disponoimalla tahi myöntämällä saada aikaan haluamansa tuomion, joka ehkä ei vastaa oikeaa asian tilaa.⁷⁶

2. Selvityksen esittämisvelvollisuudesta

Siviiliprosessissa ei purkua hakeva voi nojautua uuteen selvitykseen, jollei hän saata todennäköiseksi sitä, ettei varhemmin voinut niin tehdä.

HPurkuL:n 6,1 §:n 3 kohdan säännöksessä on tälle edellytykselle annettu muoto, jonka mukaan »hakijasta ei johdu, että uutta selvitystä ei aikanaan esitetty». Tämä edellytys, josta lain esityöt viisaasti vaikenivat, on tulkinnallisesti varsin mielenkiintoinen. Etsittäessä nimittäin vastausta kysymykseen, milloin hakijasta ei johdu selvityksen puuttuminen, voidaan tähän kysymykseen vastata aina sen mukaan, minkälaiseksi asian selvittelyvelvollisuus asetetaan.⁷⁷

Voidaan sanoa, että ankarimmassa tapauksessa näyttövajaus ei johdu hakijasta, jos hän on aikaansa ja vaivojaan säästämättä ponnistellut ja tutkinut kaikki mahdolliset selvityksen saamiseen johtavat keinot. Mutta voidaan myös

⁷⁵ Ks. *Merikoski* s. 447 s., vrt. s. 469 s., *Voipio* s. 84 ss., *Rekola* LM 1958 s. 613 ss., *Ståhlberg* s. 113, 203, 335 ja 433.

Ks. myös OKa 1959 s. 37 s.: Viranomaisen ei saa vetäytyä tutkimasta sen toimivaltaan kuuluvaa asiaa sillä perusteella, että asiassa esiintyvä ennakkokysymys kuuluu toisen viranomaisen toimivaltaan. Kolme lääninhallituksen virkamiestä asetettu syytteeseen.

⁷⁶ Ks. *Voipio* s. 86; *Rekola* LM 1958, s. 623 s., vrt. *Ellilä*, Täytäntöönpanokeinoista s. 36.

⁷⁷ Lvk 1960/5 ei mainita varsinaisesti mitään asianosaisen velvollisuudesta, vaan s. 5 lausutaan vain, ettei selvitystä otettu tai tiedetty ottaa huomioon. HE 1965/165 s. 4 taas todetaan, että selvityksen huomioon ottamatta jäämistä ei ole luettava asianomaisen viaksi kelvataksaan purkuperusteeksi.

Tutkintaperiaatteesta ks. *Merikoski* s. 39 s., 381 s.

Ks. KHO 1943 II 630, hakijasosalilautakunta oli tiennyt syyistä jo ennen.

sanoa, että hakijasta ei johdu näytön puuttuminen silloin, kun hän ei ainkaan tahallaan tai vilpillisesti ole estänyt viranomaista saamasta selvitystä käytettäväkseen.

Hallintoprosessissa ei voida lähteä samasta näyttövelvollisuudesta kuin dispositiivisessa riita-asiassa. Pikemminkin voidaan aina katsoa, että viranomaisenkin on selvitettävä asiaa, tosin jutun laadun mukaan milloin tehokkaammin, milloin passiivisemmin. Edellä mainittu säännös on kyllä sikäli sovelias, että se jättää purkuinstanssille huomattavan harkintavallan. Julkisen edun vuoksi sitä ei voitane tulkita samalla tavoin kuin siviiliprosessin vastaavaa säännöstä. Todettakoon myös, että purussa tuomitun hyväksi ei po. sääntöä ole lainkaan asetettu. Ja eräänä periaatteellisena erona siviili- ja hallintoprosessin välillä on pidetty juuri sitä, että viimeksi mainitussa on vallitsevana tutkintaperiaate. Sen mukaan viranomainen vastaa viime kädessä asian selvittämisestä. Tosin on kyllä esim. verotusasioissa paljon seikkoja, joista asianomainen itse joutuu esittämään selvityksen.⁷⁸

14 §. Oikaisupurku

I. Siviiliprosessi

1. Oikeuserhdys

Viimeisimpänä purkutilanteena otetaan käsiteltäväksi erehdykseen perustuvan tuomion oikaiseminen. Jos lainvoiman saanut tuomio perustuu ilmeisesti väärään lain soveltamiseen, voidaan se OK 31:7,1 4 kohdan säännöksen perusteella purkaa. Tästä purkutapauksesta on käytetty nimitystä oikaisupurku. Tosiasialliseen erehdykseen perustuvaa tuomion oikaisemista käsitellään tämän jakson jälkeen.

Ennen kuin tämän purkutilanteen aineellisia edellytyksiä ryhdytään lähemmin tarkastelemaan, lienee aiheellista esittää eräitä yleisempiä näkökohtia sen luonteesta.

Voitaneen ensiksikin asettaa kysymyksen alaiseksi, onko oikaisupurussa varsinaisesti lainkaan kysymys *tuomion purkamisesta*. Edellä käsitellyt purkutilanteet, ennen kaikkea oikeudenkäyntiaineistoon sisältyneen virheen tai puutteen moitteen käsittävä palautuspurku, mutta myös menettelypurku, jollei se johda koko prosessin ja tuomion poistamiseen, aiheuttavat säännönmukaisena seu-

⁷⁸ Ks. verotusmenettelyn osalta *Andersson*, Verotuslaki s. 38, 41 s., 124 ja 150 ss.

rauksena sen, että tuomio puretaan ja asia palautuu siihen tilaan, missä se oli ennen purettua tuomiota edeltäneen käsittelyn päättymistä. Oikaisupurku puolestaan kohdistuu lähinnä tuomiossa ilmenevän, virheellistä lain soveltamista osoittavan lausuman oikaisemiseen. Oikeudenkäyntiaineistoon se ei voi kuitenkaan kohdistua. Toisaalta sen vaikutus on lähellä esim. prosessinedellytyksen puuttumisen johdosta tehtyyn kanteluun annetun päätöksen vaikutusta sikäli, että se voi johtaa koko tuomion purkamiseen ja poistamiseen. Viimeksi mainittu seuraamus voi tosin olla palautuspurussakin, mutta vasta sen jälkeen kun oikeudenkäyntiaineisto on tutkittu uudelleen uuden selvityksen valossa.

Siviiliprosessuaalisen oikaisupurun johdosta on kirjallisuudessa lausuttu, että sitä ei ole olemassa kuin Ruotsin ja Suomen oikeudessa.¹

Tämä ei kuitenkaan pidä täysin paikkaansa. Vastineita on tosin haettava hiukan kaukaisemmista esikuvista. Norjan, Tanskan, Itävallan ja Saksan siviiliprosessilaeissa ei tosin ole väärään lain soveltamiseen perustuvaa purkuperustetta; päinvastoin on Saksan oikeuden osalta lausuttu, että tuomion oikeudelliseen perustaan ei ole aihettakaan sallia kohdistettavan ylimääräistä muutoksenhakukeinoa.² Revision on nimittäin katsottu tarjoavan riittävät takeet oikeussuojan kannalta.

Väärään lain soveltamiseen perustuva ylimääräinen muutoksenhakukeino on sitä vastoin esim. Ranskan kassaatio, samoin Italian tosin varsinaisena muutoksenhakukeinona pidetty kassaatio, Sveitsin edellä mainituista vaikutteita saaneet eräät muutoksenhakukeinot ja kansandemokratioissa käytössä olevat laillisuusvalitukseksi kutsutut muutoksenhakukeinot.³

¹ Ks. *Cars* s. 182 aliv. 309.

² *Gaul* s. 206 ss, erityisesti s. 210 korostaa sitä, että tuomion oikeudelliseen perustaan ei ole tarpeellista saada muutosta ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla.

Arvostellessaan *Carsin* teosta *Schneider* ZZZ 75 s. 144 tuntuu kummastelevan sitä, että Ruotsissa voi olla olemassa tämän tyyppinen ylimääräinen muutoksenhakukeino, mutta otaksuu sen perustuvan *Carsin* esityksen mukaan puuttuvaan asianajopakoon ja siitä johtuvaan virheiden esiintymismahdollisuuteen.

Toisaalta Saksassakin tuomarin syylisyydessä »oikeuden epäämiseen» voi purku kohdistua myös tuomion oikeudelliseen perustaan, ks. *Lent* ZZZ 70 s. 397 ss. *Gaulin* teoksen johdosta, *Schlosser* ZZZ 79 s. 187.

³ Ranskassa kassaatio voidaan nojata oikeuden loukkaamiseen, Italiassa taas oikeuden loukkaamiseen tai väärään soveltamiseen, ks. Italian *Cpc* 360 § 3 kohta, *Carnelutti* s. 184 ss.

Ks. laillisuusvalituksen osalta *Nathan* I s. 112, II s. 227 ss., *Jodlowsky* LM 1962 s. 622 s. Puolan ja *Névai* LM 1969 s. 941 s. Unkarin oikeuden kannalta, ja *Stalev*, *Annales* s. 302, *Hámori* *Annales* s. 218.

Ks. myös *Davidá* s. 174 ss.

Tarkasteltaessa oikaisupurun kehitysvaiheita voidaan epäilemättä katsoa, että kuninkaalle aikanaan kuuluneella purkuoikeudella on ollut sille vaikutusta. Kuitenkin se erityinen piirre, mikä analogiselle restitutiolla sittemmin tuli ominaiseksi, nimittäin sen kytkeminen julkisen edun vaatimukseen, mikä luonnehdittiin siten, että tuomion vaikutusten tuli osoittautua yleiseltä tahi yksityiseltä kannalta niin arveluttaviksi seuraamuksiltaan, että mainitun edun tuli vaatia purkamista,⁴ tuntuu viittaavan jonkinlaiseen alkuaan Ranskan kassaation, mutta sittemmin sen mukaan muotoutuneiden muidenkin muutoksenhakekeinojen taustalta löytyvään myös julkiseen etuun nojautuvaan piirteeseen. Vaikka Ruotsissakin oiottiin tuomioita laajemmin kuin vanhan OK 31:3n säännökset tekivät mahdolliseksi, todettiin Ruotsissa, että kysymyksessä oli vain kuninkaalle kuuluvan purkuvallan käyttäminen sellaisenaan.⁵ Mainitusta lausumasta voitaneen tavallaan päätellä, että Suomessa asetettua erityistä julkisen edun vaatimuksen edellytystä ei haluttu hyväksyä. Ja asian laita epäilemättä onkin se, että jos kuninkaan purkuvaltaa käytettiin sellaisenaan, ei purkamista olisikaan ollut tarpeellista perustaa mihinkään julkisen edun vaatimukseen.

Oliko Suomessa kehittyneellä analogisella restitutiolla toisaalta puolestaan vaikutusta sen pitäessä mahdollisena nojautua ilmeisesti väärään lain soveltamiseen purkuperusteena erityisenä muutoksenhakekeinona, Ruotsin prosessilakiehdotusta laadittaessa, on vaikea ratkaista. Joka tapauksessa lakiin ehdotettiin OK 31:1, 4 kohtaa vastaava säännös (RB 58:1, 1 4), jonka johdosta ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa todettiin, että lakiin oli otettu uusi purkuperuste.⁶

Toisaalta oikaisupurun asema oikeudessamme on sikäli omalaatuinen, että niissä maissa, joissa on olemassa yksinomaan lain soveltamiseen perustuva muutoksenhakekeino, se on säännönmukaisesti ainoa käytettävissä oleva mahdollisuus hakea muutosta. Meillä on kuitenkin varsinaisten muutoksenhakekeinojen puolella tosin muutoksenhakulupajärjestelmän rajoittama, mutta muutoin täydellinen muutoksenhakuoikeus KKO:een. Oikaisupurku merkitsee väärän lain soveltamisen osalta kaksinkertaisen oikeussuojatien olemassa

⁴ Ks. *Tirkkonen* s. 266 ss., *Wrede* II s. 345 ss., *Zivilprozessrecht* s. 304, *Om domars ogiltighet* s. 28 s.

⁵ Näin *Kallenberg* II s. 1649, mikä lieenee tulkittava jonkinlaiseksi ilmaukseksi siitä, että analogista restitutiota suomalaisessa muodossa ei Ruotsissa ollut olemassa, ks. myös *Tirkkonen* s. 178 aliv. 48 ja s. 266 aliv. 1, ks. myös *Wedberg* JFT 1937 s. 459 ss.

⁶ Ks. *Ekelöf* s. 111, *NJA* 1941 II s. 152.

oloa. Ehkä tästä syystä analogiselle restitutiolle varhemmin annettiin se lisävaatimus, että sen tuli perustua julkisenkin edun vaatimuksiin. Mitä taas prejudikaattidispensitilanteisiin tulee, tuntuvat ne ja oikaisupurku tavallaan sulkevan toisensa pois. Jos prejudikaattia tarvitaan, on yleensä kysymys epäselvästä tilanteesta, oikaisupurku taas edellyttää ilmeisyys-vaatimuksellaan yleensä sitä, että epäselvyyttä asiassa ei voi olla.

Lisäksi oikaisupurku on läheisessä yhteydessä kantelunluonteisen menettelypurun kanssa. Tämä käy ilmi lain esitöistä, kun siellä perusteltaessa OK 31:7,1 4 kohdan säännöksen ottamista lakiin lausuttiin, puollettaessa tämän mahdollisuuden hyväksymistä nimenomaan ylimääräiseksi muutoksenhakukeinoksi, että *v a s t u u* lain soveltamisesta on tuomioistuimella.⁷ Vastuusta puhumisen on samalla katsottava merkitsevän viime kädessä vastuuseen saatamisen mahdollisuutta eli virkasyytetienkin avautumista. Tällöin on yleensä OK 31:7,1 1 kohtakin käytettävissä. Kuitenkin asianosaisen kannalta on oikaisupurun käyttäminen ehkä riittävä oikeuskeino. Virkasyyteprosessissaan ei tuomiota voida yleensä edes purkaa välittömästi. Voitaneen myös ajatella, että ilmeisesti väärä lain soveltaminen esiintyy sellaisessakin tilanteessa, että tuomioistuimen jäsentä ei voida asettaa syytteeseen. Tällöin oikaisupurulla voi olla itsenäinenkin merkitys.⁸

Kysymys tuomiosta loogisena syllogismina on uudemmassa oikeustieteessämme haluttu syrjäyttää, samoin kuin käsitys yhdestä ainoasta oikeasta ratkaisusta.^{8a}

Mainitut käsitykset lienevät kuitenkin osittain liian teoreettisia, osittain liian yleistäviä. Ratkaisevassa asemassa on viime kädessä laki ja sen sääntely joko harkintavaltaa antavana tai sen epäävänä. Juuri viimeksi mainitunlaisiin tilanteisiin voidaan yleensä soveltaa oikaisupurkua. Kiistatta on suuri joukko tilanteita, joissa vain yksi ratkaisu on oikea, mutta myös päinvastaisia tilanteita on olemassa.

Erityistä julkisen edun vaatimusta ei siviiliprosessissa voida yleensä asettaa tälle muutoksenhakukeinolle. Lainkäytön yhtenäisyyden kannalta voidaan tosin ajatella tarvetta saada ennakkopäätös jolloin oikeusjärjestyksen koko-

⁷ Ks. HE 1958/14 s. 9, PLB s. 73.

⁸ Ks. *Cars* s. 183.

^{8a} Ks. esim. *Makkonen* s. 47 ss., 214 ss., *Brusiin*, Objektivität s. 54 s., *Sipponen* LM 1965 s. 197 ss., *Andersson* JFT 1964 s. 30 s., *Holopainen* DL 1961 s. 178 s.

naisuuden kannaltakin katsoen on po. muutoksenhakukeinolla merkitystä.⁹

Esitettyjen näkökohtien valossa on seuraavassa tarkasteltavana oikaisupurkua koskevia aineellisia edellytyksiä.

Ensimmäiseksi on otettava kanta siihen, mitä tarkoitetaan lailla.

Ruotsissa *Cars*, selvitellessään Ruotsin RB:n 58:1,1 4 kohdan oikaisupurkua vastaavaa säännöstä syvenyy pitkällisiin ja seikkaperäisiin selvittelyihin siitä, mitä kaikkia säännöksiä lailla on katsottava tarkoitettavan.¹⁰

Kysymyksen asettelu voitaneen kuitenkin suorittaa jossain määrin toisin. Perusteltuna voitaneen pitää sen kysymyksen esittämistä, tarkoitetaanko OK 31:7,1 4 kohdassa lailla *samaa kuin lailla yleensä*, laajimmassa merkityksessään, eli oikeusohjetta, jota tuomioistuimen, säännöksen säätämisen tai antamisjärjestyksestä riippumatta on pitänyt ensiprosessissa soveltaa, vai tarkoitetaanko sillä ehkä jotain muuta, joka olisi enemmän tai vähemmän aikaisempaan ohjeeseen verrattuna.

Vastaus ei voine olla muuta kuin ensimmäisen vaihtoehdon mukainen. Lailla on niin ollen katsottava tarkoitettavan ensi sijassa samoja oikeusohjeita, joita tuomioistuimen olisi ensiprosessissakin tullut soveltaa, mutta joita se ei ole joko lainkaan soveltanut, taikka on soveltanut, mutta ilmeisen väärin.¹¹

Sovellettavan oikeusohjeen kuulumisesta menettelyllisten tai aineellisoikeudellisten normien ryhmään voi kuitenkin aiheutua epäselvyyksiä. Ruotsissa on pyritty tulkitsemaan vastaavaa säännöstä siten, että se saa koskea yksinomaan *aineellisoikeudellista* oikeusohjetta, joskin tarkan rajan vetäminen on todettu osittain mahdottomaksi.¹² Tälle kannalle asettuminen on Ruotsissa ollut perusteltua, koska oikaisupurkua koskeva tilanne oli uusi. Meillä voitaneen katsoa analogisen restitUTION jossain määrin vaikuttavan vieläkin sikäli, että julkisen edun vaatiessa ei voitane olla oikaisematta tuomiota OK 31:7,1

⁹ Oikeuskirjallisuudessa ei ole oikaisupurkua käsiteltäessä yleensä viitattu ennakkopäätöksen saamisen tarpeellisuuteen lukuun ottamatta *Ellilä*, Yleiset opit s. 519 ja SOU 1964:27 s. 633. Lukuisien muutoksenhakurajoitusten johdosta ongelmalla on hallintoasioissa suurempi kantavuus.

¹⁰ Ks. *Cars* s. 193 ss. — Vrt. *Bomgren SvJT* 1960 s. 522. Ks. myös *Fasching IV* s. 327 ss.

¹¹ Vrt. kassaation osalta Ranskassa intressiä lainkäytön valvontaan nähdessä, mistä yleisemmästä näkökannasta seuraa, että kaikki tuomioistuinta sitovat ohjeet eivät kelpaa kassaation perusteeksi. Näin on esim. ulkomaalaisen oikeuden laita, ks. *Glasson—Tissier—Morel* s. 471 ss., *Cuche—Vincent* s. 544. Vrt. *Fasching IV* s. 328. Kiistaisiin kuuluvat myös kauppatala ja esim. ministeriöiden ohjeet.

¹² Ks. *Cars* s. 81 ja 187 ss., crit. s. 190. — Vrt. lisäksi Ruotsissa epäilyksiä, että oikaisupurkua käytettäisiin varsinaista muutoksenhakua koskevien rajoitusten kiertämiseen *Cars* s. 219 s. ja aliv. 506 s. 220.

4 kohdan perusteella, vaikkakin katsottaisiin virhe menettelyllisen säännöksen rikkomiseksi. Kun analoginen restituuutio edellytti toisaalta sitä, että tuomion seuraamusten tuli olla arveluttavia, ei sellainen menettelyvirhe, joka ei ole vaikuttanut tuomion lopputulokseen, voi kuitenkaan tulla kysymykseen. Mutta pääsääntöisesti on meilläkin kyllä asetettava sille kannalle, että kante-lua on käytettävä menettelyvirheisiin nähden.¹³

Lainkohdan soveltaminen ei voi tulla kysymykseen silloin, kun tuomio-istuin on suorittanut todistusten harkintaa, so. ratkaissut sen, onko jonkin tosi-seikan katsottava olevan olemassa. Mainittu tuomioistuimen toimintahan muodostaa ylimääräisiin muutoksenhakukeinoin nähden »kielletyn alueen», jollei oteta huomioon mahdollisen virkavirheen tapahtumista todistusharkin-nassa. Mutta jo siinä kohdin missä tuomioistuin ryhtyy arvioimaan esim. jon-kin todennetun seikan aiheuttaman vahingon määrää, on kysymys oikeudelli-sesta harkinnasta. Tästä on seurauksena, että jos tuomioistuin OK 17:6n sään-nöksen mukaan arvioi näytön puuttuessa vahingon määrän, on kysymys oikeudellisesta harkinnasta. Mahdollisuus oikaisupurun käyttämiseen ilman uutta selvitystä lienee kuitenkin vähäinen. Mutta jos muulla tavoin on selvi-tetty todellisen vahingon määrää, on oikaisupurku teoriassa mahdollinen, pe-rustuessaan uuteen selvitykseen on mahdollisessa purussa kuitenkin kysymys lähinnä palautuspurusta.¹⁴

Mitä yleensä väärään lain soveltamiseen tulee, on erotettu kolmen tyyppisiä tilanteita: Ensiksikin on olemassa kirjoitetun lain säännös, jota vastaan tuo-mitaan, toiseksi tuomitaan vastoin yleisiä oikeusperiaatteita ja kolmanneksi ei tosin tuomita vastoin lakia tai yleisiä oikeusperiaatteita, mutta tuomio on mitä suurimmassa määrin epäoikeudenmukainen.¹⁵ Kaksi jälkimmäistä tilan-netta on kuitenkin erotettava oikaisupurun sovellutusalaista pois.

Kysymyksessä voi niin ollen olla lähinnä vain kirjoitetun lain vastainen tuo-mitseminen. Sitä esitettyä kantaa, että esim. oikeusministeriö voisi antaa tuo-mioistuinta sitovia tulkintaohjeita ei voida perustaa voimassa olevan oikeuden

¹³ Ks. edellä 5 § II.

¹⁴ Ks. *Fasching* III s. 284 ss., *Schima*, Festschrift 1950 s. 265, vrt. *Neumann* II s. 997, *Rosenberg* s. 544. — Omassa kirjallisuudessamme ei tunnuta kiinnitetyn tähän huomiota, ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 119 s., *Todistuslainsäädäntö* s. 45 s., *Halila* LM 1961 s. 291 ss.

Vrt. KKO 11. 2. 1970/316 (rikosasiassa vahingonkorvaus), jossa KKO OK 31:7,1 3 koh-dan nojalla alensi vahingonkorvausta yhden vastuussa olevan osalta, kun yhteisen vastuun määrää oli toisten osallisten osalta alennettu varsinaisen muutoksenhaun johdosta (äänesty-s 3—2, vähemmistö hylkäsi hakemuksen).

¹⁵ Ks. *Makkonen* s. 173 ss., *Läuchli* s. 79.

säännöksiin. Lakina tulevat kuitenkin sovellettaviksi myös kaikkien niiden alemman asteistenkin viranomaisten antamat normit, jotka ensiprosessissakin olivat tuomioistuinta sitovia.¹⁶

Mitä lain esitöihin tulee, on todettu, että nimenomaan lain säätämisen ajankohtana niillä on merkitystä lain soveltamisen kannalta, mutta mitä pitempi ajanjakso kuluu lain voimaan tulosta, sitä vähäisemmäksi käy esitöiden merkitys.¹⁷ Oikeustieteessämme ei ole lain esitöitä kuitenkaan katsottu lain veroisiksi ja siis ehdottomasti tuomioistuinta sitoviksi, vaan itse laki on ainoa sitova ohje.¹⁸ Varsinaisella muutoksenhakukeinolla voidaan ehkä saada muutos myös epäselvässä tilanteessa esitöidenkin vastaisena pidettävään tuomioon, mutta oikaisupurkua on pidettävä sallittuna vain silloin, kun itse laki on niin selvä, että voidaan puhua sen väärästä soveltamisesta.

Ruotsissa on tosin *Cars* lähtenyt sille linjalle, että lain esitöidenkin vastainen tuomitseminen olisi väärää lain soveltamista. *Cars* lausuu, että yksityinen, joka on luottanut lain esitöistä ilmenevään kantaan ja toimii sen mukaan, jää viime kädessä kärsimään siitä haitasta, että lainsäätäjän näkökanta ei pitänytkaan paikkaansa.¹⁹ Lienee edellytettävissä, että jos yksityinen asianosainen on niin valistunut, että on ennen johonkin toimeen ryhtymistä ottanut selvää jopa lain esitöistäkin, hän on myös kyllin valistunut käyttääkseen v a r s i n a i s t a muutoksenhakukeinoja oikaisun saamiseksi. Ruotsin PLB:n lausunnoista lienee myös pääteltävissä, että oikaisupurkua koskevalla säännöksellä tarkoitettiin juuri kirjoitetun lain vastaista tuomitsemista, joten on lähellä ajatus, että *Cars* itsekkin syöllistyy lain esitöiden vastaiseen tulkintaan.²⁰

Cars puolustaa kantaansa myös sillä, että 4 kohdalla ei muutoin olisi mitään itsenäistä merkitystä, koska esitöiden vastainen tuomitseminen ei olisi virkavirhe, ja vasta mainitulla tulkinnalla 4 kohta eroaisi 1 kohdan purusta.

Ehkä voidaan kuitenkin asettaa kysymyksen alaiseksi, onko lakia säädet-

¹⁶ Ks. Mietintö 1971 s. 112; toisaalta tosin tuomioistuinten työtä vähentänee tulkintaohjeiden antaminen. Sen uskominen poliittiselle elimelle meidän maassamme voi kuitenkin merkitä ohjeiden vaihtumista hallitusten mukaan.

Ks. KKO 1943 II 204, jossa oli kysymys sosiaaliministeriön antamien päätösten vastaisesta lain soveltamisesta.

¹⁷ Ks. *Alanen* s. 135, vrt. *Cars* s. 199.

¹⁸ Ks. *Alanen* 135; *Tirkkonen*, Sp II s. 525.

¹⁹ Ks. *Cars* s. 196 ss., erit. s. 200.

Vrt. toisaalta tosin *Thornstedt* s. 255 s. ja *Festskrift Herlitz* s. 358 ss. rikosasioiden osalta. *Carsin* kantaa arvostelee *Schneider ZZP* 65 s. 144. Vrt. *Tirkkonen*, Sp II s. 525.

²⁰ Ks. PLB s. 69 ja 574.

täessä varsinaisesti ajateltukaan sitä, onko 1 ja 4 kohtien purulla pohjimmiltaan mitään eroa. Kun lakiin otettiin 1 kohdan purkuperuste, se lienee tapahtunut lähinnä ulkomaisten (Norja, Saksa, Itävalta) esikuvien mukaan. Kun siihen otettiin 4 kohta, voitaneen sen ehkä katsoa tapahtuneen meidän oikeutemme analogisen restituuition osittaisesta vaikutuksesta.²¹ Tällöin ei kuitenkaan liene kiinnitetty huomiota siihen, että analogisen restituuition kytkeytyminen virkavastuuseen oli läheinen, käyttiväthän sitä alituomarit usein juuri virkasyysteestä välttyäkseen. Mikäli tämä seikka jäi Ruotsissa huomiotta, lienee tosiaasia, että molemmat säännökset ovat muutoin identtisiä paitsi että 1 kohdassa lähdetään tuomioistuimen jäsenen osuudesta tapahtumassa, 4 kohdassa taas suoraan seuraamuksesta. Toisaalta 1 kohta tulee kysymyksen muulloinkin kuin lain sovellutuksessa. Oman oikeutemme kannalta lienee joka tapauksessa katsottava, että ilmeisesti väärä lain soveltaminen ja tuomioistuimen jäsenen virkavirhe suurimmalta osalta peittävät toisensa.²² Tuskinpa niiden välille on ajateltukaan oleellisen eron tekemistä. Tällä seikalla ei toisaalta ole myöskään merkitystä, koska asianosainen voi käyttää kumpaa keinoa haluaa, ja ilmeisestikin oikaisupurku ainakin vähäisien virkavirheiden osalta, milloin korvauskysymys ei tule ajankohtaiseksi, vie etusijan.

Tuomioistuinta ohjaavat sen toiminnassa myös ylimmän oikeusasteen ennakkopäätökset. Niille ei meidän oikeudessamme anneta ehdottoman sitovan oikeusohjeen ja täysin lakiin rinnastettavan oikeuslähteen luonnetta.²³ Voitaneen edellyttää, että asianosainen katsoessaan tuomion ennakkopäätöksen vastaiseksi käyttää ensisijaisesti varsinaista muutoksenhakukeinoa. Kuitenkaan ei voitane täysin torjua mahdollisuutta käyttää oikaisupurkua myös ennakkopäätöksen vastaisen tuomion oikaisemiseksi silloin, kun jostakin kysy-

²¹ Tähän tuntuu viittaavan osaksi juuri niiden esimerkkien luetteleminen, joita käytettiin, PLB s. 574. Vrt. HE 1958/14 s. 9.

Ks. myös PLB:n esityksen johdosta *Kallenberg* II s. 1651 s. Kallenberg, mt. tuntuu lukevan oikaisupurun ensi sijassa vanhaan »tuomiovirheiden» kategoriaan.

²² Meillä kylläkin viitattiin HE 1958/14 s. 9 siihen, että tarkoituksena oli lopettaa oikeuskäytäntöön perustuvan analogisen restituuition olemassaolo.

²³ Ks. *Tirkkonen*, Rp I s. 48, Sp I s. 74, Sp II 321, *Alanen* s. 88 ss., *Brusiin* s. 167 ss., *Objektivität* s. 88 ss., *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 47, *Miettinen*, Lakimiespäivät 1960 s. 80 ss., vrt. myös *Reinikainen* s. 370.

myksestä on olemassa vakiintunut ja selvä oikeuskäytäntö.²⁴ Tällöinhän ollaan jo tekemisissä tavanomaisen oikeuden kanssa, joka jo OK 1:11n säännöksen mukaan on tuomioistuimia sitova.

Oikaisupurussa on moitittava tuomiota siinä suhteessa, että se perustuu ilmeisesti väärään lain soveltamiseen. Lain soveltamisella voitaneen yleisesti ottaen katsoa tarkoitettavan, sen jälkeen kun lainsäädännön sisältö on selvitetty, mihin ehkä tarvitaan tulkintaa enemmän tai vähemmän, asian ratkaisemista säännöksestä ilmenevän ohjeen mukaan.²⁵

Oikaisupurku on mahdollinen myös tilanteissa, joissa on kysymyksessä puhdas *erehdys* tuomioistuimen taholta. Tuomioistuin on ehkä katsonut väärää lainsäädännöstä tai muutoin erehtynyt lain sisällöstä. Tällaiset erehdyksetkään eivät vapauta tuomioistuimen jäseniä vastuusta. Toisaalta vaikka tuomioistuin havaitsisi erehdyksensä välittömästi, se ei voi itse oikaista ratkaisua. Tuomioiden itseoikaisu on mahdollinen vain OK 24:10n nimenomaisesti sallimissa tilanteissa eli milloin on kysymyksessä ilmeisen lasku- tai kirjoitusvirheen korjaaminen.²⁶ Kaikissa muissa tapauksissa virhe jää rasittamaan tuomiota ja on poistettavissa vain käyttämällä muutoksenhakukeinoja. Erehdys tosiasiaassa voi tulla kuitenkin oikaistuksi OK 31:11n säännöksen perusteella, johon palataan myöhemmin.

Kysymystä siitä, milloin tuomio perustuu nimenomaan »ilmeisesti väärään» lain soveltamiseen voidaan pitää jossain määrin ongelmallisena. Voitaisiin ehkä sanoa, että jos tuomio olisi *yleensä lain vastainen*, se on samalla sitä *ilmeisesti*.²⁷ Kun lakiin on otettu juuri sanonta ilmeisesti lain vastainen, lienee sillä

²⁴ Ks. *Miettinen*, Lakimiespäivät 1960 s. 84 mainittua KKO 19. 10. 1966/2649, jossa tulokannanvaraisessa kysymyksessä annettujen ennakkopäätösten vastaisesti tuominneen oikeuden jäsenet tuomittiin virkavirheestä. Tällaisessa tapauksessa on purkutie OK 31:7,1 1 kohdan mukaan aina kuitenkin mahdollinen, mikäli virheellä on ollut lopputulokseen nähden vaikutusta.

Vrt. *Hassler* s. 331 ja *Bevisrätten* s. 90, joka mainitsee, ettei tuomitseminen vastoin pre-judikaattia voi merkitä purkuperustetta 4 kohdan mukaan. — Vrt. *Tirkkonen*, Sp II s. 525 ja aliv. 25.

²⁵ Ks. *Alanen* s. 101 ss., *Brusiin* s. 14, *Kaila* s. 23 aliv. 2., *Kelsen* s. 254 ss., vrt. *Makkonen* s. 210, *Cars* s. 185 s., vrt. myös *Bomgren* SvJT 1960 s. 522.

²⁶ Po. kiellosta ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 311 ss., *Aalto* LM 1961 s. 739 ss., *Ellilä*, Oikeudenkäynti s. 84 s. Vrt. *Cars* s. 201 ja aliv. 413.

²⁷ Ks. *Cars* s. 202.

Ruotsissa on ilmeisesti väärän lain soveltamisen osalta lähdetty sille kannalle, ettei tarvitse olla edes kirjoitetun lain säännöksestä kysymys, ks. *Welamson* SvJT 1969 s. 401 selostetuista oikeustapauksista NJA 1964 s. 398.

pyritty rajaamaan ylimääräiseksi muutoksenhakukeinoksi tarkoitettu tuomion oikaiseminen vain sellaisiin tilanteisiin, joissa mitään tulkinnan varaisuutta ei voi esiintyä. Mainitulla lisäyksellä on niin ollen katsottava tarkoitetun sulkea pois kaikki ne tilanteet, joissa lain väärä soveltaminen ei ehkä ole aivan selvä vaan on jossain määrin harkinnasta riippuva, ja joissa tapauksissa varsinaisen muutoksenhakukeinon käyttäminen on katsottava riittäväksi.²⁸

Mitä tulee siihen ajankohtaan, jona lain soveltamisen on osoittauduttava virheelliseksi, voitaisiin ajatella, että aikojen kuluessa muuttuva yleinen oikeuskäsitys osoittaa tuomion virheelliseksi, tai oikeuskäytäntö omaksuu johonkin oikeuskysymykseen nähden erilaisen kannan. On myös ajateltavissa, että taannehtiva lainsäädäntö muuttaa oikeudellisen tilanteen erilaiseksi. Onko mainituille seikoille annettava mitään merkitystä tuomion virheettömyyttä tai virheellisyyttä arvosteltaessa?

Tarkasteltaessa oikaisupurun luonnetta edellä on katsottu, että se poikkeaa palautuspurusta yleensä siinä, että aikaisemman prosessuaalisen olotilan palauttaminen ei oikaisupurussa ole aina välttämätöntä, vaan tuomiota voidaan enemmittä toimenpiteillä *suoraan oikaista* poistamalla virheellinen lausuma tai muuttamalla sitä. Oikaisupurun on kuitenkin katsottava olevan siinä suhteessa aitoa »palauttamista», että tarkasteltaessa sen virheellisyyttä on palattava takaisin siihen aikaan, jona tuomio annettiin. Jos ajatellaan oikaisupurkua suhteessa tuomioistuimen jäsenten virkavastuuseen, ei viimeksi mainittukaan tule kysymykseen muutoin kuin sen ajankohdan mukaan arvosteltuna, jona tuomio annettiin. Vaikka jälkepäin tapahtunut muutos yleisessä oikeuskäsitelyksessä tai oikeuskäytännössä voikin saada asiat näyttämään toisenlaisilta, ei tämä voi aiheuttaa tuomion purkamista. Päinvastaisen kannan omaksuminen aiheuttaisi epäilemättä oikeustilassa ainaisen käymistilan. Määräajat tosin asettavat rajan tälle.

Milloin poikkeuksellisesti säädetään laki taannehtivin vaikutuksin ilman että siinä olisi nimenomaan sanottu sen vaikutuksista aikaisempiin tuomioihin, ei laki sellaisenaan oikeuta purkamaan tuomiota purkuperusteena.²⁹

Tuomion oikeudellisessa perustassa voi olla virhe siten, että asetuksen väitetään olevan perustuslain tai tavallisen lain vastainen. Kun tuomari HM 92,2 §:n säännöksen mukaan on ollut velvollinen olemaan soveltamatta täl-

²⁸ Tämä johtopäätös käynee ilmi HE 1958/14 s. 9 mainituista esimerkeistä.

²⁹ Ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 322 X 7, vrt. *Gaul* s. 203 ss., erit. s. 215, vrt. toisaalta *Schlosser* s. 254 Saksan BVerGG 79 §:n osalta.

laista asetusta, tämä muodostaa virkavirheen ja sen mukaan voi tuomion oikaiseminenkin tulla kysymykseen.³⁰

Väärä lain soveltaminen voi toisinaan ilmetä jälkeinpäin milloin myöhempi tuomio sisältää vahvistuksen aikaisemman perustana olleeseen toiseikkaan nähden.³¹ Tällöin ei voi yleensä kuitenkaan tulla oikaisupurku kysymykseen, vaan tilanne on selvitettävä 3 kohdan nojalla vetoamalla uuteen selvitykseen purkuperusteena.³²

Lopuksi voitaneen tarkastella eräitä oikeustapauksia uusien OK 31:7n säännösten ajalta oikaisupurkutilanteissa. Yleensä voidaan todeta, että purkupyynnöissä pyritään usein kumuloimaan useampia perusteita joko hakemalla tuomiovirhekantelun nojalla tuomion poistamista tahi vaihtoehtoisesti purkamista siitä syystä, että tuomio perustuu ilmeisesti väärään lain soveltamiseen.

Ilmeisesti väärään lain soveltamiseen perustuviin tuomion purkamista koskeviin hakemuksiin ei ole kovin usein suostuttu. Milloin hakemus on johtanut tulokseen, on säännönmukaisesti ollut kysymyksessä »ilmeinen» tilanne, so. tuomitseminen vastoin selvää lain säännöstä. Julkisen edun vaatimuksiin ei päätöksissä ole viitattu. Seuraavassa eräitä tuloksellisia ratkaisuja.

KKO 4. 12. 1962/3164 oikaistiin OK 31:7,1 4 kohdan nojalla konkurssi-tuomiota, jossa eräille saataville oli EOA 4,1 ja 7 §§:ien vastaisesti tuomittu etuoikeus pitemmältä kuin lain sallimalta ajalta.

Vastaavanlainen on KKO 12. 12. 1969/2778, jossa etuoikeus oli tuomittu moottoriajoneuvoverolle veronlisäyksineen ja rekisteröintimaksuille. OK 31:7,1 4 kohdan nojalla oikaistiin tuomiota siten, että etuoikeus poistettiin. Vrt. KKO 20. 11. 1969/2557, jossa työpalkkasaatavaa koskevaa EOA 4 §:n mukaista etuoikeutta koskeva oikaisuvaatimus hylättiin.

KKO 7. 2. 1967/246 oikaistiin OK 31:7,1 4 kohdan nojalla vahingonkorvausta koskeva päätös, koska oli sovellettu uudempaa lakia, vaikka vakuutus-sopimukseen perustuva korvausvelvollisuus määräytyi tapahtumisaikaan voimassa olleen lain säännösten mukaan.

KKO 1967 II 13 purettiin ja poistettiin päätös, jolla asianosainen, jolle oli myönnetty maksuton oikeudenkäynti, oli velvoitettu suorittamaan avustajalle tuomittu korvaus valtiolle ja päätös maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 6 §:n säännös huomioon ottaen perustui ilmeisesti väärän lain soveltamiseen.

KKO 8. 2. 1967/255 purettiin vekselituomio siltä osin kuin se koski ala-

³⁰ Ks. *Tirkkonen*, Rp I s. 108, Sp I s. 124, *Sipponen* s. 666 s. *Erich* II s. 229 ss., *Hakkila* s. 341 ss. — Vrt. myös *Merikoski*, Julkisoikeus I s. 79 ja *Sipponen* s. 666 aliv. 69.

³¹ Ks. *Cars* s. 159 ja 205, *Fasching* IV s. 516.

³² Ks. *Cars* s. 205.

ikäisenä vekselin siirtäjäksi kirjoittautunutta, asia ratkaistiin välittömästi ja kanne hylättiin.

Poikkeuksellisesti palautettiin asia KKO 14. 12. 1966/3225, jossa oli avioeron yhteydessä huoneenvuokralain 12 §:n nojalla puoliso lapsineen oikeutettu asumaan asunnossa, johon nähden toinen puoliso oli pidättänyt asumisoikeuden, RO:lle uudelleen käsiteltäväksi.

KKO 1965 II 87 konkurssituomio purettiin OK 31:7,1 4 kohdan nojalla siltä osin kuin oli jätetty tutkimatta irtaimistokiinnitykseen perustuva etuoikeusvaatimus ja vahvistettiin saatava maksettavaksi EOA 6a §:n mukaisella etuoikeudella ko. irtaimistosta.

Mitä tulee lopuksi eroon oikeus- ja tosiasiakysymyksen välillä, on oikaisu- purku katsottava periaatteessa muutoksenhakukeinoksi, jolla ei voida nojautua tosiasiakysymyksessä ehkä olevaan virheeseen. Eräs edellä luetelluista oikeustapauksista (KKO 14. 12. 1966/3225) käsittelee kysymystä, joka tuntuu läheisesti liittyvän ulkomailla yleensä eniten ongelmia aiheuttaneisiin tilanteisiin. Po. tapauksessa myönnettiin purku sopimukseen sisältyneen lausuman johdosta. Silloin kun yleensä sopimuksen tai oikeustoimen kuten testamentin, luovutus sopimuksen tms. tulkinnasta aiheutuu vaikeuksia, ollaan jo joutumassa alueille, joilla siirtyminen oikeuskysymyksestä tosiasiakysymykseen voi olla vaikean selvittelyn takana.

Näillä ongelmilla ei kuitenkaan voida katsoa olevan oikaisupurun kannalta merkitystä. Hakemus voidaan perustaa vain siihen, että kysymyksessä on *ilmeisesti väärä* lain soveltaminen, ja tällöin ei voitane tulkita sopimusta tai muuta yksityistä tahdonilmaisua yleensä laiksi. Mainituista tulkintakysymyksistä on asianosaisten käytävä oikeutta varsinaisen muutoksenhakumenettelyn avulla, ja vasta kirjoitetun lain säännösten tai tavanomaisen oikeuden vastainen tuomio voi tulla kysymykseen oikaisupurun kohteena.

2. Tosiasia erehdys

Tosiasiallinen erehdys, joka on merkinnyt sitä, että väärä henkilö on tullut tuomitukseksi, voidaan OK 31:11n säännöksen mukaan oikaista purkamalla tuomio määräajasta riippumatta. Tämä säännös sisälsi sen osan analogisesta restitutiosta, joka kohdistui asian ratkaisussa sattuneeseen tosiasia erehdyk-

seen, erottamisen omaksi säännökseksi. Säännöksellä on ollut merkitystä myös siviiliprosessissa.³³

Vaikkakin sanamuodon mukaan on kysymys vain *henkilöön* kohdistuneesta erehdyksestä, lieene selvää, että sitä on mahdollista soveltaa myös erehdykseen, joka koskee oikeudenkäynnin kohteessa muutoin sattunutta, tosiasiallista laatua olevaa seikkaa, jota ei kuitenkaan ole mahdollista oikaista OK 24:10n säännösten nojalla.

II. Hallintoprosessi

Entistä analogista restitutiota vastaava purkutyyppi säännellään HPurkuL:n 6,1 §:n 2 kohdassa, johon sisältyvät sekä oikeudelliset että tosiasialliset erehdykset.³⁴

Yleensä se, mitä edellä oikaisupurusta siviiliprosessissa on esitetty, soveltuu myös hallintoprosessiin. Kuitenkin virkavirheen mahdollisuus ja tällöin nettelypurun kumuloituminen, joka siviiliprosessissa tulee kysymykseen, lieene hallintoprosessissa harvinaisempi. Sen alallahan olisi tällöin nojaututtava mainittuun seikkaan palautuspurkuperusteena. Toisaalta myös ennakkopäätösten vastainen tuomitseminen, jota edellä on pidetty selvässä tapauksessa mahdollisena oikaisupurun saamiseksi, lieene arvosteltava hallintoprosessissa toisin. Oikeuskirjallisuudessa ennen kaikkea vero-oikeuden alalla tunnutaan, oikeusnormien nopean vaihtumisen vuoksi, suhtauduttavan ennakkopäätösidonaisuuteen pidättyvämmiin.³⁵ Voitaneen kuitenkin juuri alalla, jossa lait

³³ Ks. KKO 1963 II 59, DL oik.tap. s. 92 ss., jossa väärälle henkilölle myönnettyä lainhuutoa koskeva päätös purettiin ja asia palautettiin.

KKO 5. 2. 1963/292: Täytäntöönpanon yhteydessä ilmeni, että elatusvelvolliseksi oli tuomittu väärä henkilö. KKO oikaisi lastenvalvojan hakemuksesta tuomiota välittömästi OK 31:11 nojalla ja selitti, että KO:n päätöksessä makajaksi todettu ja elatusavun jne. suorittamiseen velvoitettu henkilö ei ollut V. Veli P. vaan V. Veikko P.

KKO 16. 8. 1967/1844 oikaistiin OK 31:11 nojalla päätöstä, jossa väärä henkilö oli tuomittu korvausvelvolliseksi.

³⁴ Ks. *Ojala* s. 159 s., Lvk 1960/5 s. 5, HE 1965/165 s. 4.

Mainittakoon muuten, että Lvk 1936/5, laatiessaan ehdotusta alemmanasteisesta hallinnollisesta lainkäytöstä, s. 95 viittaa analogiseen restitutiioon ja toteaa sen laajentuneen entistä yleisemmäksi lainvastaisuuteen kohdistuvaksi ylimääräiseksi muutoksenhakekeinoiksi.

Sen sijaan oikeudenkäyntilaitoksen uudistusehdotuksissa ei ollut lainkaan otettu tätä ylimääräistä muutoksenhakekeinoa huomioon.

³⁵ Ks. *Kilpi*, Juhlajulkaisu KHO 1968 s. 100 ss., DL 1952 s. 86 ss., laajemmin ks. *Saari-aho*, Juhlajulkaisu KHO 1943 s. 134 ss.

nopeasti vaihtuvat, pitää prejudikaattidispenssin saamista helpompana kuin siviiliprosessissa. Tähän viittaavatkin KHO:n julkaisemat prejudikaatit, jotka usein tosin syntyvät tapauksissa, joissa valittaminen ei ole rajoitettua.

Tosiasiaerehdyksen ottaminen tähän samaan kohtaan on perusteltua koska hallinnon suurelta osin summittaisesta luonteesta johtuen kaikkia yksityiskohtia ei kontradiktorisessa, välittömässä menettelyssä selvitetä, ratkaisujen tosiasiallisissa perusteissa tuntuu ilmenevän runsaasti virheitä. Eräs oikaisukeino verotuksessa on tosin perustevalitus, mutta virheitä tuntuu esiintyvän muillakin aloilla. Varsinaisesti ne kyllä tapahtuvat jo muualla kuin hallintolainkäytössä, ennen asian joutumista hallintotuomioistuimen tutkittavaksi. Menettely viimeksi mainitussa ei kuitenkaan yleensä sekään ole välitöntä. Ratkaisuviranomaisen selvityskvalifikaatioita on kuitenkin pidettävä parempina.³⁶

15 §. Kausaalisuusvaatimuksesta

I. Siviiliprosessi

Lainvoiman saaneen tuomion järkyttämiseksi ei riitä se, että vedotaan purkuperusteeseen, vaikka se pystyttäisiin riittävästi todentamaankin. Perusteen on lisäksi täytettävä määrätyt vaatimukset suhteessaan tuomioon. Nämä vaatimukset kohdistuvat perusteen kausaalisuuteen tuomioon nähden, mikä laissa on ilmaistu edellyttämällä, että purkuperusteen on tullut vaikuttaa jutun lopputulokseen lukuun ottamatta OK 31:7,1 4 kohtaa, jonka mukaan tuomion tulee suorastaan perustua ilmeisesti väärään lain soveltamiseen.¹

³⁶ Oikeuserehdystä koskevista ratkaisuista mainittakoon KHO 1961 II 459 (asia ratkaistu vastoin KKouluA 157,1 §:n säännöstä).

KHO 1960 II 775 (tielain ja -asetuksen säännösten vastainen päätös, OK 31:7,1 4 kohta).

KHO 1964 A II 264 (sovellettu väärää lainkohtaa).

KHO 1963 A II 51 (virkaan valitut eivät täyttäneet lain asettamia vaatimuksia).

Tosiasiaerehdyksen osalta esim. KHO 1964 A II 241 (osa pakkolunastuksen kohteena olleesta alueesta kuului toiseen tilaan, asia palautettiin. Äänestys, 4 jäsentä sovelsi OK 31:7,1 4 kohtaa, eri mieltä ollut ei).

Vastaavanlainen KHO 1960 II 832.

Ks. lisäksi KHO 30. 1. 1964/467, jossa KHO:n kannan muututtua aineellisten määräaikojen laskemistavasta (viimeisen päivän ollessa pyhä määräaika päättyi seuraavana arkipäivänä) ei sosiaaliministeriön purkuhakemukseen kuitenkaan suostuttu.

¹ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 517 ss., *Cars* s. 206 s.

Jos tuomio on yksityiskohtaisesti perusteltu, saatetaan sen purkua koskeva pyyntökin kohdistaa määrättyä tuomion perustetta vastaan. Näin ei yleensä toistaiseksi kuitenkaan ole asian laita.^{1a} Siitä syystä on kausaalisuusvaatimusta harkittaessa liikuttava jossain määrin olettamien parissa. Perusteelta ei vaadita kuitenkaan »täyttä» kausaalisuutta. Tuomiokaan ei yleensä perustu yhteen ainoaan käytettyyn todisteeseen tai yhteen prosessitoimeen, vaan on säännönmukaisesti monivaiheisempi kokonaisuus. Perusteelta, jolla purkua anotaan, voidaan näin ollen edellyttää vain sitä, että se kohdistuu sellaiseen tosiseikkaan tai menettelyyn, joka yhdessä muiden asiaan vaikuttavien seikkojen kanssa on aiheuttanut tuomion muodostumisen sellaiseksi kuin se kyseisessä asiassa on annettu.²

Eräistä ulkomaisista säännöstöistä voidaan todeta, että tuomioistuimen jäsenen rikollisen menettelyn ollessa kysymyksessä ei kausaalisuusvaatimusta ole lainkaan asetettu.³

Tämä koskee tilanteita, joissa tuomioistuimen jäsenen todetaan syyllistyneen rikolliseen menettelyyn. Poikkeus johtuu siitä, että tällöin, kun rikollisen menettelyn on muodostaakseen purkuperusteen tullut tapahtua jutun yhteydessä, oletetaan ilman muuta, että se on vaikuttanut asian lopputulokseen, mitä on kutsuttu eräänlaiseksi legaaliseksi olettamaksi.⁴ Lisäksi on huomautettu siitä, että kun tuomion neuvottelut tapahtuvat salaisesti, ei asianosaisilla ole mahdollisuuksiakaan todistella asiaa.⁵ On myös katsottu, että tällaisessa tapauksessa tuomioistuimen jäsenestä on tullut esteellinen tuomitsemaan, mikä merkitsee systemaattisesti lähinnä mitättömyystilannetta. Silloin kun sellainen on olemassa, tuomio on poistettava riippumatta siitä, onko se asiallisesti oikea vai väärä, koska oikeudenkäyntimenettely sellaisenaan ei ole täyttänyt lain oikeussuojamenettelylle asettamia vaatimuksia.⁶

^{1a} Ks. Mietintö 1971 s. 106.

² Ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 580 I 1, *Fasching* IV s. 503 ss.

Cars s. 207 puhuu tässä yhteydessä »conditio sine qua non» -säännöstä. *Bomgren SvJT* 1960 s. 522 ei halua hyväksyä käsitystä, että kysymyksessä on kausaalisuus. On kuitenkin vaikea ymmärtää, mistä muustakaan voi olla kysymys kuin juuri kausaalisuudesta. Lainvoimaista tuomiotahan ei voida järkyttää pelkkien otaksujen vuoksi, vaikkakin 31:7,1 1 ja 2 kohtien mukaan riittää otaksuttu kausaalisuus.

³ Näin Saksan ZPO 580 § I 5 kohta ja Itävallan ZPO 530 § I 4 kohta.

⁴ Näin jo *Hahn*, *Materialen* s. 336, vrt. rikosprosessin osalta *Neumann* s. 33., v. *Kries* s. 467 s. ja 502 s.

⁵ Näin erityisesti rikosprosessissa *Neumann* s. 33, *Birkmeyer* s. 736 ja *Ullmann* s. 634.

⁶ Ks. *Fasching* IV s. 506. — Vrt. *Cars* s. 210.

Tällaista kausaalisuussuhdetta tuomioistuimen jäsenen tai virkamiehen tahi asianosaisen edustajan tai avustajan sekä itse tuomion välillä ei meillä voida ilman muuta olettaa. Kun tuomioistuimen jäsenen osalta kaikkein lievimmätkin virkavirheet voivat johtaa rangaistuksen tuomitsemiseen, vapauttaisi kausaaliyhteyden vaatimatta jättäminen asianosaisen siinä määrin ratkaisevan näytön esittämisestä, että voitaisiin katsoa tämän johtavan aiheettomiin purkuihin tai ainakin purkuhakemuksiin.⁷ Selvänä voitaneen kyllä pitää, että jos tuomioistuimen jäsenen havaittaisiin esim. ottaneen lahjoman vastaan, koko oikeudenkäynti olisi uusittava, koska millekään sen aikana tapahtuneelle toiminnalle ei voitaisi myöntää laillisen oikeudenkäynnin edellyttämiä vaikutuksia.

Toisaalta ei liene tarkoituksenmukaista purkaa aina tuomiota silloin, kun kausaalinen purkuperuste on olemassa. Joskus asian laita voisi muiden seikkojen johdosta olla se, että purkaminen tulisi aiheuttamaan vain sellaisen uuden käsittelyn, joka päättyisi samanlaiseen tuomioon kuin entinenkin.⁸ Prosessitaloudellisista syistä ei tällaista ole pidettävä tarkoituksenmukaisena. Jos ajatellaan edelleen avioerotuomiota, ehtisi purkaminen, vaikka avioero sitten tuomittaisiinkin uudelleen, aiheuttaa asianosaisille ja ulkopuolisillekin hankalia seuraamuksia.⁹ On tosin totta, että asianosaisen kannalta voisi olla aiheellista, että hän saisi tilaisuuden todeta purkuperusteensa tehokkuuden, mutta toisaalta muista seikoista johtuvan, että tuomioistuin päättyy samaan ratkaisuun. Missään tapauksessa ei palauttamiseen ole tällöin aihetta. On kyllä katsottava, että palauttamisen jälkeen asianosaiset voivat uudelleen esittää muutakin näyttöä kuin mihin purku tai ensiprosessi varsinaisesti perustui, mutta lisänäytön mahdollisuutta ei ole kuitenkaan oletettava ilman että asianosainen siihen viittaisi.¹⁰

Ulkomaisissa säännöksissä on joskus voitu lausua, että purkuperusteen on tullut vaikuttaa siihen, että asianosainen saisi edullisemman tuomion.¹¹ Mei-

⁷ Tähän suuntaan esitti KKO lausunnossaan 16. 5. 1956 prosessikomitean mietinnön johdosta.

Todettakoon, että riita-asioissa ei OK 31:7, l 1 kohdan nojalla liene juuri purkupyynnöjäkään tapahtunut.

⁸ Ks. *Stein—Jonas—Pohle* § 590 IV 1, *Blomeyer* s. 602 s., *Wieczorek* s. 585, vrt. *Rosenberg* s. 784, *Lent—Jauernig* s. 218 ja *Gilles ZZP* 78 s. 467 ss., vrt. *Cars* s. 207 ss.

⁹ Ks. esim. *Blomeyer* s. 602 s.

¹⁰ Vrt. aikaisemman oikeuden kannalta *Tirkkonen* s. 157 aliv. 7 ja s. 253 s., vrt. *Wrede* II s. 344 s., *Zivilprozessrecht* s. 303 s., jotka katsovat, että näytön olisi tullut rajoittua purkuperusteisiin. Toisaalta ks. *Fasching* IV s. 552 s. *Gilles ZZP* 80 s. 404 ja *Schoetensack* s. 279.

¹¹ Ks. dZPO 580 § 1 7a—b, öZPO 530 § 1 7.

dän asianomaisissa säännöksissämme ei ole mainintaa siviiliprosessissa siitä, onko purkuperusteen tullut vaikuttaa juuri asianosaisen eduksi. Niissä tapauksissa, joissa rikollinen menettely on asetettu ns. ensisijaiseksi eli absoluuttiseksi purkuperusteeksi voitaisiin hyvin katsoa, ettei tällä kysymyksellä ole merkitystä, vaan tällainen tuomio, jossa on käytetty valtion oikeussuojakoneistoa rikollisen toiminnan tapahtumapaikkana, olisi aina kumottava.

Rikolliselle menettelylle ei ole, tuomioistuimen jäsenen suositamaa virkavirhettä ehkä lukuun ottamatta, sitäkin vain ankarimmissa ilmenemismuodoissaan, silti annettu mitään pätemättömyysperusteen luonnetta, vaan siihenkin on asianosaisen nojaututtava, ja nojautumiseen on oikeutettu vain se, jolle tuomio on vastainen.¹² Huolimatta vastaavan säännöksen puuttumisesta meidän oikeudessamme, voitaneen katsoa yleisten muutoksenhakua koskevien periaatteiden mukaan, että kausaalisuuskyseksen arvostelussa on otettava huomioon purkuperusteen vaikutus vain siltä osin kuin se on hakijalle eduksi.

On kylläkin todettu, että aina ei voida purkaa pyydetessä varmuudella tietää, millä tavoin peruste tulee sittemmin prosessissa vaikuttamaan.¹³ Näin pitkälle ei harkinnassa voida toisaalta mennäkään silloin, kun on kysymyksessä restitutiopurku, joka vaatii asiassa siinä määrin uuden selvityksen esittämistä, että asia on palautettava. Jos purkuperuste on riittävän kausaalinen ja asianmukaisesti todennettu, on tuomio purettava ja asianosaiset saavat tämän jälkeen ryhtyä uudelleen jatkamaan alkuperäistä riitaansa. Sen lopputulos johtuu taas uudesta selvityksestä.¹⁴

Toisaalta ei voitane asettaa presumtiota sikäli, että jollei ole ilmeistä, että peruste ei ole kausaalinen, olisi tuomio aina purettava.¹⁵ Pyrkimystä aineelliseen totuuteen on tosin pyrittävä edistämään. Ei ole kuitenkaan unohdettava ylimääräiseltä muutoksenhakeinolta vaadittavaa poikkeuksellisuuden edellytystä. Jos jokaisella vedotulla perusteella edellytettäisiin olevan mahdollisuuksia johtaa tuomion muuttamiseen purkamisen jälkeen, siirryttäisiin askel kohti ylimääräisen muutoksenhakeinon muuttamista varsinaiseksi muutoksenhakeinoksi. Todennäköisyyssyyt puhuvat myös enemmän sen puolesta, että asianosaiset ovat jo ensiprosessissa tuoneet esiin koko saatavissa olevan oikeudenkäyntiaineiston, ja joka tapauksessa tulee heiltä edellyttää tätä velvollisuutta.

¹² Ks. *Fasching* IV s. 507.

¹³ Ks. *Cars* s. 210 aliv. 457, *Skeie* III s. 95.

¹⁴ Reformaatio in pejus-kiellosta jälkiprosessissa ks. *Cars* s. 268, *Fasching* IV s. 552 s.

¹⁵ Näin *Cars* s. 213.

Selvittäessään purkuperusteen kausaalisuutta on hakijan OK 31:7,1 1—2 kohdissa osoitettava, että rikollisen tai siihen rinnastettavan menettelyn voidaan *otaksua* vaikuttaneen lopputulokseen.¹⁶ Tämän sanonnan perusteella voidaan näissä tapauksissa ehkä lähteä siitä, että milloin tällainen *menettely on tapahtunut*, on tuomio *yleensä purettava*. Kausaalisuusvaatimukselle ei voida tällöin asettaa kovin ankaraa vaatimusta. Lain käyttäessä sanontaa »otaksua» on lähellä se ajatus, että tällöin on kysymyksessä tietynlainen ensisijainen presumtio siitä, että menettely on vaikuttanut tuomioon. Vaikutus on kuitenkin tutkittava in casu. Mitä tulee esimerkiksi todistajan perättömään lausumaan, josta on tahallisenä tekona tuomittu rangaistus, on oletettava jo yleensä se, että edellytys purkamiseen on olemassa.

Yleisen palautuspurkutilanteen osalta vaaditaan huomattavasti vahvempaa näyttöä. Purkuhakemukseen voidaan myöntyä vain silloin, kun osoitetaan, että seikan tai todisteen esittäminen olisi *todennäköisesti johtanut* toiseen lopputulokseen.¹⁷ Laissa ei ole tosin asetettu niin ankaraa vaatimusta, että perusteen tulisi ilmeisesti johtaa toiseen lopputulokseen. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että oikeuskäytännössä asetetaan todennäköisyyden vaatimukselle suhteellisen korkeat vaatimukset. Toisaalta ei purkuperustetta ole arvosteltava erillisenä vaan yhdessä muun esitetyn näytön kanssa.¹⁸ Tällöin on vaikutusta sillä vakuuttavuuden asteella, mikä ensiprosessissa esitetyllä näytöllä on ollut. Jos näyttö on ollut suurin piirtein luotettava, täytyy purkuperusteeltakin edellyttää enemmän. Purun myöntäminen ei kuitenkaan välttämättömästi merkitse sitä, että tuomio tulisi ehdottomasti voida kumota, vaan näytön riitauttaminen on katsottava riittäväksi milloin siitä ilmenee olevan aihetta saattaa asia vielä kerran tutkittavaksi.

Oikaisupurun osalta on laissa lausuttu, että tuomion tulee perustua ilmeisesti väärään lain soveltamiseen, mutta sen sijaan ei ole esitetty mitään vaatimuksia siihen nähden, minkälainen lopputuloksen tulisi olla.

Kun säännöksessä on kysymys lain soveltamisesta, voitaneen katsoa sen olevan jossain määrin samankaltainen kuin OK 30:3,2 säännöksen prejudikaattidispenssin. Tämäkin voi johtaa prejudikaatin antamiseen, mutta ei vält-

¹⁶ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 516 ss., ks. tältä osin Ruotsin lainvalmistelutöissä ilmenneistä kannoista *Cars* s. 214 ss., PK II s. 238, PLB s. 573.

¹⁷ Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 520 s., *Cars* s. 215 s., PLB s. 573, HE 1958/14 s. 8, vrt. *Stein—Jonas—Pohle* § 580 IV 2 c. *Johannsen* s. 104 s.

¹⁸ Ks. *Tirkkonen* s. 253 s.; tämä ilmenee jo siitä, että perusteelle riittää, että se on ollut vain osaksi kausaalinen oikeudenkäynnin koko aineistoon nähden.

tämättä tuomion muuttamiseen. Samoin voitaneen katsoa, että jos tuomiossa on sovellettu ilmeisen väärää lainkohtaa, väärää lakia tms. voidaan tuomio oikaista lainkohdan osalta ilman että sen tarvitsisi koskea lopputuloksen muuttamista. Tähän ei tarvitse tällöin analogisen restituuition mukaisesti liittyä mitään yksilöä arveluttavia seuraamuksia, mutta tilanteissa, joissa prejudikaatin saaminen muutoksenhakukiellon johdosta ei tule kysymykseen, voinee lainkäytön yhtenäisyyden kannalta olla aiheellista näin menetellä.

II. Hallintoprosessi

HPurkuL:n 6,1 §:n 2 kohdan mukaan voidaan hallintotuomio purkaa silloin, kun se *perustuu* ilmeisesti väärään lain soveltamiseen tai erehdykseen, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen, tai 3 kohdan mukaan, jos uusi selvitys olisi olennaisesti voinut vaikuttaa päätökseen.

Näillä oikeusohjeilla, jotka tosin hiukan poikkeavat toisistaan, on tarkoitettu lähinnä juuri kausaalisuusvaatimusta, so. sitä, että purkuperuste on vaikuttanut tuomioon.¹⁹ Ilman purkuperustetta olisi tuomion toisin sanoen tullut olla sisällöltään toisenlainen.

Säännöksessä kiinnittää huomiota se, että 3 kohdassa on käytetty muotoa »olisi voinut», kun taas 2 kohdassa edellytetään, että peruste »on voinut» olennaisesti vaikuttaa tuomioon. Tämä ero johtunee siitä, että erehdyksen tai ilmeisesti väärän lain soveltamisen ollessa kysymyksessä purkuinstanssilla on mahdollisuus säännönmukaisesti välittömästi todeta tapahtunut virhe. Milloin taas purkuperusteena on uusi selvitys, ei purkuinstanssi yleensä ennen tuomion purkamista voi käsitellä vielä asiaa ja näytön merkitystä, joten sen on tässä kohdin tyydyttävä otaksumaan, että näyttö olisi voinut vaikuttaa tuomioon. Tässä suhteessa käytetyn sanonnan on katsottava vastaavan OK 31:7,1 3 kohdan sanontaa »todennäköisesti olisi johtanut toiseen lopputulokseen».

Mitä asetettuun »olennaisesti»-vaatimukseen tulee, riittänee yleensä perusteen vaikutus tuomioon. Säännös tuntuu tosin viittaavan siihen mahdollisuuteen, että aivan pieni muutos ei vielä ole purkuperuste. Tähän osin viittaa HPurkuL:n 6 §:n 2 momentinkin säännös, jolloin vähäisen muutoksen johdosta voitaisiin nojautua siihen, että yleinen etu ei vaadi purkamista.

¹⁹ Säännöksessä lienee tarkoitettu yleensä vain sitä, että purkuperusteen oli tullut vaikuttaa ratkaisun sisältöön, ks. *Ojala* s. 154 ss., Lvk 1960/5 s. 5, HE 1965/165 s. 4.

Ks. myös *Tirkkonen*, Sp II s. 501.

Mainitut säännökset ovat näin ollen positiivisesti ilmaistuna joustavia, kriittisemmin arvosteltuna nimenomaan oikeussuojanäkökohtien valossa epämääräisiä. On kuitenkin otettava huomioon sen aineellisoikeudellisen eli hallinto-oikeuden laaja kenttä, jossa niitä sovelletaan, ja johon nähden ei voida asettaa yhtä täsmällisiä normeja kuin siviiliprosessissa.

Oikeussuojanäkökohtien kannalta on, kuten on esitetty, vain todettava, että viime kädessä jää oikeusturvan toteutuminen sen varaan, millä tavoin näitä säännöksiä sovelletaan.²⁰

²⁰ Ks. *Andersson JFT* 1970 s. 247.

IV LUKU

LOPPUOSA

16 §. Tutkimustuloksista

I. Prosessilajien vertailusta

Tutkimuksen alussa esitettiin se periaatteellinen kysymys, mikä merkitys yksilön oikeussuojan kannalta, kun otetaan huomioon mahdollisuudet saada lainvoiman saanut tuomio puretuksi, on sillä mihin oikeussuojamenettelyyn häntä koskeva asia on ensiprosessissa kanavoitunut. Tähän kysymykseen on tärkeä saada vastaus muun muassa siitä syystä, että raja yksityisoikeuden ja julkisoikeuden välillä on ollut ja kaiken todennäköisyyden mukaan tulee aina olemaankin jossain määrin epäselvä. Haittaa tästä seikasta ei tulisi kuitenkaan yksityisen joutua kärsimään. Yleensä jokaisella ratkaisulla on yhtä tärkeä merkitys asianosaisen kannalta oikeussuojatiestä riippumatta, milloin ratkaisu tulevaisuuteen nähden on sitova.

Vastauksen saamiseksi on tarkasteltu ensin siviiliprosessissa, sen jälkeen hallintoprosessissa sovellettavia yleisiä tuomionpurun edellytyksiä.

Ensinnä on tarkasteltu purkumenettelyn muodollisia edellytyksiä. Niiden osalta voidaan yleensä katsoa samojen sääntöjen olevan voimassa. Jokainen tuomio ja siihen rinnastettava päätös on säännönmukaisesti purettavissa, jos se on asianosaisen kannalta haitallinen, ja oikeus purkuhakemuksen esittämiseen on juuri sillä, ketä tuomio koskee.

Pääasiallinen merkitys keskittyy kuitenkin tuomionpurun aineellisiin edellytyksiin, jotka ovat tärkeimmässä asemassa asianosaisen oikeussuojaa tarkasteltaessa. Näiltä osin lähdettiin lakia säädettäessä tarkoituksellisesti erilaiseen sääntelyyn.

Siviiliprosessissa on säännelty kaksi erityistä määrätynlaisiin rikollisiin menettelyihin perustuvaa purkuperusteryhmää, joita koskevissa tilanteissa asianosaisen mahdollisuuksia tuomionpurun saamiseen on helpotettu, nimittäin

menettelypurun (OK 31:7,1 1 kohta) ja kvalifioidun palautuspurun (OK 31:7,1 2 kohta) osalta luopumalla perusteen ensisijaisuusvaatimuksesta ja sääntelemällä kausaalisuusedellytys lievemmäksi. Hallintoprosessissa ei ole omaksuttu mainittuja purkuperusteita lakiin, mutta voidaan niiden kyllä otaksua saattavan tulla kysymykseen hallintoprosessissakin.

Yleinen palautuspurku, vanhan OK 31:3n sääntelemä purkutilanne on molemmissa prosessilajeissa otettu huomioon. Tämän suhteen ei mitään olennaisia eroja ole havaittavissa, vaan se vanha ja vakiintunut käytäntö, että kaikenlaatuista uutta tai muutoin hyväksyttävästä syystä ensiprosessissa esittämättä jäänyttä selvitystä saadaan käyttää purkuperusteena, on otettu uusiinkin säännöksiin. Siviiliprosessissa tämä purkutyyppi tulee sovellettavaksi myös toissijaisena silloin, kun kvalifioitu palautuspurku ei tule kysymykseen.

Tältä perusteelta vaadittavan ensisijaisen esittämisvelvollisuuden *asteen* suhteen voidaan todeta noudatetun erilaista sääntelyä. Tämä on kuitenkin ollut luonnollista, kun otetaan huomioon yksityisoikeudellisen oikeussuhteen säännönmukainen disponointivallan alaisuuteen kuuluminen ja julkisoikeudellisen oikeussuhteen selvittelyintressi varsin usein juuri yleisen edun kannalta. Mutta kun siviiliprosessuaalista yleistä palautuspurkua koskeva säännös lausuu melko selvästi julki sen, mitä asianosaiselta tältä osin vaaditaan, voidaan hallintoprosessuaalista ohjetta vastaan kohdistaa se moite, että asianosainen ei voi sen perusteella tietää, mitä hänen olisi tullut ensikäsittelyssä noudattaa ja milloin hän voi nojautua uuteen selvitykseen. Kirjallisessa hallintoprosessissa asianosaiselle ei useinkaan voida esittää yksityiskohtaisia viitteitä siitä, mitä ehkä olisi selvitettävä. Tuomarin kyselyvelvollisuuden hyväksi käyttäminen johtaisi hallintoprosessissa menettelyn pitkittymiseen vuosikausiksi. Asianosainen ei ehkä sittenkään ymmärtäisi, mitä häneltä vaadittiin. Esitetyistä syistä ei hallintopurussa voida aina vaatia ensisijaisuutta, kun taas siviiliprosessissa asianosaiselle voidaan sälyttää ankarampi vastuu. Hallintoprosessimenettelyn kirjallisesta luonteesta johtuen voidaan kyllä periaatteessa katsoa seuraavan juuri selvittelykysymyksissä sen, että oikeussuoja ensi asteen välittömässä siviiliprosessimenettelyssä on varmemmin taattu. Purkumahdollisuuksia uuden selvityksen perusteella on kuitenkin kummassakin prosessilajissa pidettävä jokseenkin yhtä hyvinä teoriassa, sillä kaikki uusi relevantti selvitys voidaan saada esitetyksi.

Mitä oikaisupurkuun tulee, ovat kummassakin prosessilajissa asiaa koskevat säännökset tarkoitetut entisen analogisen restituuition korvaamiseen nimenomaisilla oikeusohjeilla. Kumpikin säännös vastaa oikeudellisen erehdyksen osalta entistä sääntelyä, kun taas hallintoprosessissa on tosiasialliselle erehdyk-

selle annettu suurempi merkitys. Tämä on perustunut käytännön vaatimaan sääntelyyn ennen kaikkea hallintomenettelyn kentällä.

Purkuvedellytyksiä voitaneen siis pitää eri laeista huolimatta melko yhteneväisinä. Siviiliprosessia koskevien säännösten saatetaan tosin, lakitekstin valossa tarkasteltuna, katsoa jossain määrin tarjoavan parempaa turvaa asianosaiselle. Toisaalta hallintoprosessissa on purkuinstanssille annettu siksi suuri harkintavalta, että mahdollisuuksien rajoissa on epäilemättä lainvoimaisen hallintotuomion purkaminen jokseenkin aina silloin, kun se olisi siviiliprosessisakin ollut mahdollista.

Oliko erillinen sääntely sitten yleensä tarpeellista? Perusteluina viitattiin siihen, että purkuperusteet OK 31 luvussa olivat kovin yksityiskohtaisia ja itse purkamisessa kysymykseen tulevan menettelyn osalta suhteellisen lyhyisiin määräaikoihin sidottuja. Määräajoista ei ole kuitenkaan vapauduttu HPurkuL:ssakaan. Yksityiskohtaiset sääntelyt taas koskivat tilanteita, jotka nykyisin eivät ehkä tule hallintoprosessissa sen kirjallisen luonteen vuoksi useinkaan kysymykseen, mutta joista olisi tuskin haittaa ollut hallintoprosessiin-kaan sovellettuna, kuten esim. tuomioistuimen jäsenen rikolliseen menettelyyn tai valheelliseen todisteluun nähden. Viitattakoon myös siihen, että ulkomailla on laajassa mitassa katsottu voitavan tulla toimeen hallintoprosessissa samojen siviiliprosessia koskevien purkusäännösten avulla. Toisaalta voidaan hallintoprosessinkin alalla ajatella tilanteita, joissa on otettava huomioon rikosprosessia koskevia periaatteita, kuten esim. kurinpitoprosessissa annetun päätöksen purkamisessa. Tosin julkisen edun vaatimukseen, jota hallintotuomiota purettaessa on viime sijassa sovellettava, saatetaan sisällyttää oikeussuojan kannalta aina syyttömän asianosaisen eduksi puhuvat seikat.

II. *Näkökohtia de lege ferenda*

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että jokainen tutkimus, milloin se on ulottunut tarpeellisiin syvyyskiin, herättää aina välttämättömästi ajatuksia siitä, millä tavoin tutkimuksen kohteena olevia kysymyksiä tulisi säännellä.¹

Kun tutkimuksen kohteena on ollut kaksi niinkin uutta säännöstöä kuin OK 31 luvun ja HPurkuL:n eräät oikeusohjeet, olisi kovin runsaiden ajatusten muutoksista katsottava merkitsevän sitä, että lainsäätäjä ei ehkä olisi onnistunut tehtävässään. Ennenkuin tällaista voidaan mennä lausumaan, on kuitenkin vielä kerran tarkasteltava tutkittuina olleita oikeusohjeita. Tällä

¹ Ks. von Hentig s. 276.

kertaa voitaneen tarkastella sitä kysymystä, missä määrin säännökset eivät ehkä olisi riittäviä käytettäväksi siihen, mihin ne on tarkoitettu, eli auttamaan aineellisen totuuden toteutumista silloin, kun lainvoimainen tuomio on oikeusvoimansa arvovallalla asettunut tämän esteeksi.

Jos lain säännös osoittautuu liian suppeaksi tai epätarkoituksenmukaiseksi ja syntyy tilanteita, jotka olisi pystyttävä ratkaisemaan, turvaudutaan oikeuselämässä yleensä analogiaan. Lain analogia, josta tässä yhteydessä voi vain olla kysymys, merkitsee sitä, että säännöstä sovelletaan siitä löytyvän oikeusajatuksen nojalla tilanteeseen, johon se ei sanamuotonsa nojalla sovi, mutta johon oikeusajatus oikeuttaa sitä soveltamaan.

Mikäli nyt osoittautuisi, että on olemassa tilanne, johon purkusäännökset eivät soveltuisi, voitaisiin ajatellaan analogian käyttöön ottamista.

Hallintoprosessi ei liene tältä osin saanut juuri huomiota osakseen. Siviili-prosessin puolella sitävastoin tulee tutkijaa vastaan kerran toisensa jälkeen kirjallisuudessa esitetty aksiomaattinen kielto, jonka mukaan OK 31 luvun purkuperusteiden analoginen soveltaminen ei ole sallittua.²

Tämä kielto tosin vaikuttaa sen, että koko analogia-kysymyksen esille ottaminen tuntuu jossain määrin astumiselta kielletylle alueelle.

Vaikka ei tosin analogia-mahdollisuuteen suoraan otettaisikaan kantaa, saatettaneen toisaalta kysyä, onko meillä nykyisten säännösten vallitessa yleensä olemassa analogian tarvetta?

Tuomion purkaminen on ensiksikin mahdollista kaiken asian tosiasialliseen aineistoon liittyvän uuden ja jopa osittain entisenkin selvityksen perusteella.³ Analogian tarvetta tältä osin ei voi olla olemassa. Säännöksiä on käytännössä sovellettu myös siten, että esim. tuomioita, joita annetaan jälkeinpäin, voidaan pitää tarvittaessa purkuperusteina.

Tuomion purkua voidaan myös pyytää silloin, kun tuomio perustuu ilmeisesti väärään lain soveltamiseen. Tämä peruste ei tosin tee mahdolliseksi yhtä laajaa mahdollisuutta muutoksenhakuperusteiden käyttämiseen kuin varsi-

² Ks. *Tirkkonen*, Sp II s. 516, *Cars* s. 138, kantelun osalta myös *Tirkkonen*, Sp II s. 501 ja aliv. 27, *Halila* LM 1964 s. 24, ks. myös HE 1958/14 s. 3 ja s. 4, mistä ilmenee juuri pyrityn pois entisen käytännön epämääräisyydestä perusteisiin nähden.

Toisaalta Ruotsissa on esitetty, että RB 58n säännökset eivät ole suinkaan tyhjentäviä purkumahdollisuuksiin nähden, joskin niiden analoginen soveltaminen on kielletty. Vanhan kuninkaan purkuvallan katsotaan edelleenkin nimittäin olevan olemassa, sallien purkamisen muulloinkin kuin RB sääntelee, *Cars* s. 132, vrt. myös *Bomgren* SvJT s. 520 ja *Klinthe* TfRs. 391 ss.

³ Ks. PLB s. 74, jonka mukaan jokainen tosiasiallista laatua oleva seikka, joka on omiaan vaikuttamaan todistelussa, tulee kysymykseen purkuperusteena.

nainen muutoksenhaku, mutta se soveltuu äärimmäisissä tapauksissa kyllä asian oikaisemiseen.

Edelleen voidaan nojautua eräisiin rikollisiin menettelyihin siviiliprosessissa nimenomaisten säännösten nojalla. Hallintoprosessissa se käy päinsä yleissäännöksen perusteella.

Se, mitä lopulta jää jäljelle, on lähinnä tuomioistuimen suorittama todistusharkinta. Viimeksi mainittu on kuitenkin kysymys, joka on tietoisesti⁴ jätetty ylimääräisen muutoksenhakeineon käyttöön oikeuttavien perusteiden ulkopuolelle. Näin on tapahtunut siitä syystä, että saman oikeudenkäyntiaineiston uudelleen harkitseminen tuskin on omiaan johtamaan sen parempaan lopputulokseen kuin aikaisempikaan, yleensä ajallisessa suhteessa luotettavammaksi katsottava todistusharkinta, jollei uutta aineistoa esitetä samalla. Aihetta tämän mahdollisuuden ottamiseen ylimääräisen muutoksenhaun perusteeksi ei niin ollen voine olla. Ne väitteet, jotka asianosainen haluaa esittää tuomiota vastaan, hän on voinut tehdä varsinaisin muutoksenhakeinoin.

Kun viimeksimainittujen pääsääntöinen tehtävä oikeudenkäynnissä ehkä tapahtuneiden virheiden ja puutteiden korjaamiseen otetaan huomioon, vaikuttaa siltä, että analogian tarvetta ei voine olla sanottavammin olemassa.

Mutta jos johtopäätös kotimaisia oikeusohjeita yksinomaan silmällä pitäen osoittautuisi liian suppean näkökulman sanelemaksi, voitaneen tarkastella myös eräitä ulkomaisia säännöstöjä siltä kannalta, olisiko niissä omaksuttavissa joitain esimerkiksi kelpavia sääntelyjä.

Tarkasteltujen ulkomaisten prosessijärjestysten valossa käy ilmi, että lukuun ottamatta Ruotsia, jonka sääntely vastaa melko tarkoin omia säännöksiämme jopa niiden esikuvana, ei ulkomailla tunnu sanottavammin olevan tarjolla sellaisia purkuperusteita, joita meidän oikeutemme mukaan ei voitaisi ottaa huomioon. Seikka, jonka suhteen toisenlainen sääntely olisi ehkä ollut aiheellinen, on asianosaisen suojaaminen toisen asianosaisen rikolliselta menettelyltä sen sijaan että häntä suojataan vain hänen oman asiamiehensä tai edustajansa lainvastaisilta toimilta. Tämäkään puute ei ole kuitenkaan ollut esteenä sille, etteikö tällaista toimintaa olisi käytännössä voitu ottaa huomioon purkamalla prosessipetoksin aikaan saatu tuomio. Voidaan myöskin katsoa, että prosessin ulkopuolista olisi suojattava asianosaisten vilpiltä. Meillä on kuitenkin olemassa tulkinnaltaan tosin kiistainen mutta sanamuodoltaan siksi laajan tulkinnan salliva ns. kolmannen miehen muutoksenhakeineo (OK 31:1,1 2 kohta, HPurkuL 1,1§1 kohta), joka tarvittaessa voinee tarjota apuaan. Niin ollen

⁴ Ks. PLB s. 73 s.

voitaneen todeta nykyiset säännökset ilmeisestikin tarkoituksen mukaisiksi.⁵

Mutta olisiko säännöksiä toisaalta pidettävä *liian laajoina* ja oikeusvoiman merkitystä raunioittavina tahi oikeusrauhaa tarpeettomasti häiritsevinä?

Oikeusvoimainstituuttia ei voitane pitää minään itsetarkoituksena, vaan tarkoituksenmukaisuussääntelynä. Ilman sitä ei oikeudenkäynti pystyisi täyttämään tehtävänsä ajateltaessa sekä yhteiskunnan kannalta yleisen oikeusrauhan saavuttamista että asianosaisten kannalta, että he voivat tietää, mitä heidän välisessään oikeusriidassa on katsottava lopullisesti sitovaksi. Niistä ajoista, jolloin oikeusvoimalle annettiin maaginen valta jopa muuttaa aineellisoikeudellisia oikeussuhteita on päädytty nykyaikana katsomaan sitä vain ulkonaisesti sitovaksi sääntelyksi, jonka on väistytävä aineellisen oikeuden saavuttamiseksi silloin, kun havaitaan sen vahvistama oikeustila paikkansa pitämättömäksi. Milloin tämä luotettavasti pystytään selvittämään vasta tuomion tultua lopulliseksi, tulee olla käytettävissä ylimääräiset muutoksenhakukeinot.

On kuitenkin selvää, että painopiste oikean lopputuloksen saavuttamiseksi on asian ensikäsittelyssä, jolloin asianosaisilla on mahdollisuudet välittömään, tuomioistuimen ohjaamaan asian selvittämiseen ja jolloin ajan kuluminen ei ole ehtinyt heikentää todistusaineiston luotettavuutta. Pyrkimysten, jotka suuntautuvat oikeudenkäynnin uudistamiseen, on kohdistuttava juuri siihen menettelyyn, jossa parhaiden tulosten saavuttaminen on todennäköisintä.

Useissa yhteyksissä on ylimääräisten muutoksenhakukeinojen sääntelyihin nähden lausuttu, että mahdollisuuksien niiden käyttöön tulee olla suhteessa siihen, mitä oikeudenkäyntimenettelyllä muilla keinoin on saavutettavissa.

⁵ Vrt. toisaalta Saksassa *Gaul*, joka s. 218 toteaa saksalaisen purkusääntelyn olevan hyvin harkittua, mistä syystä analogian käyttäminen tai yleensä purkuperusteiden laajentaminen ei olisi tarpeellista. *Gaul* tosin s. 66 ss. kehittää erityisen ns. restitutioperiaatteen, jonka nojalla purkuperusteita kahdessa tapauksessa (ks. mt. s. 216) voidaan laajentaa, ja joka perustuu siihen, että milloin peruste täysin todistettavasti todentaa seikan, se tulee kysymykseen laajentavan tulkinnan avulla.

Ero saksalaisen ja itävaltalaisen purkujärjestelmän välillä pohjautuu siihen, että ensimmäisessä on täydellinen ylioikeusmenettely uusine käsittelyineen, jälkimmäisessä uutta näyttöä ei saada muutoksenhakuinstanssissa yleensä lainkaan esittää.

Tämä ei kuitenkaan selitä purun epäämistä niissä tapauksissa, joissa peruste tulee ilmi vasta tuomion tultua lainvoimaiseksi.

Todettakoon, että Saksan rikosprosessissa hyväksytään myös kaikki tosiseikat ja todistuskeinot purettaessa tuomiota syytetyn eduksi.

Mainittakoon Saksassa herätetyn uudelleen henkiin keskustelu purkumenettelyn syvimästä tarkoituksesta, vrt. tässä kohdin *Johannsen* s. 81 ss. ja *Gaul ZPP* 80 s. 152 toisaalta.

Tuntuu kuitenkin siltä, että tämä toteamus ei täysin pidä paikkaansa. Omaksuttiinhan uudistettaessa Ruotsin oikeudenkäyntilaitosta, jonka juuri piti tarjota entistä nykyaikaisemmat ja varmemmat takeet hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi välittömine ja voimakkaasti keskitettyine menettelyineen, kuitenkin ylimääräisten muutoksenhakukeinojen perusteiksi huomattavasti laajempia perusteita kuin mitä muualla, missä oikeudenkäyntimenettely oli yleisten periaatteiden valossa melko todennäköisesti vähemmässä määrin omiaan johtamaan oikeaan lopputulokseen. Näin tapahtui omaksuttaessa kantelun perusteeksi yleensä törkeä oikeudenkäyntivirhe ja purun osalta sallittaessa myös ilmeisesti väärään lain soveltamiseen perustuvan tuomion purkaminen sen ohella, että kaikkeen uuteen selvitykseen saatiin nojautua. Edellisessä kappaleessa lausutun ajatuksen mukaan olisi pikemminkin ollut edellytettävissä ylimääräisen muutoksenhaun perusteiden supistaminen.

Asian laita on se, että olkoonpa oikeudenkäyntimenettely kuinka hyvin järjestetty tahansa, värien tuomioiden syntymistä ei voida kokonaisuudessaan estää. Tuskinpa tähän päästään ottamalla tietokoneet tuomareiden asemesta tuomitsemaan. Sillä väärän tuomion mahdollisuus, joka yleensä perustuu inhimillisen tiedon vajavuuteen, vaikuttaa myös asianosaisen taholta, ja se voi johtua myös siitä, että ilman kenenkään syytä ei pystytä jotain seikkaa selvittämään. Niin ollen voitaneen luopua siitä ajatuksesta, että paraskaan oikeudenkäyntimenettely voisi estää sen, että tuomiot eivät aina muodostu aineellisen oikeuden mukaisiksi. Tästä syystä ei kaikkein ihanteellisimmankaan järjestelmän puitteissa voida luopua ylimääräisistä muutoksenhakukeinoista tai rajoittaa niiden perusteita. Sensijaan ylimääräisten muutoksenhakukeinojen asema tulee pysyttää poikkeuksellisenä sääntelynä huolimatta niistä laajoista mahdollisuuksista, joilla niihin nojautuminen viimeisenä oikeussuojakeinona tarvittaessa on sallittava.

ÜBER DIE VORAUSSETZUNGEN DER WIEDERAUFNAHME DES VERFAHRENS IM ZIVIL- UND VERWALTUNGSPROZESS

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die vorliegende Untersuchung gliedert sich in vier Kapitel. Im ersten werden allgemeine Gesichtspunkte erörtert, im zweiten die formellen Voraussetzungen der Wiederaufnahme und im dritten die materiellen Voraussetzungen getrennt im Zivil- und im Verwaltungsprozess. Im vierten Kapitel werden die Voraussetzungen der Wiederaufnahme in den besagten Prozessarten verglichen und Gesichtspunkte de lege ferenda vorgebracht.

Im ersten Kapitel wird festgestellt, dass die Rechtsprechungsformen schon im 17. Jahrhundert sich deutlich erkennbar zu differenzieren begonnen haben. Zu Beginn wurden der Zivil- und der Strafprozess zu besonderen Prozessarten. Etwa zu jener Zeit begann sich auch die Verwaltungsrechtsprechung von dem eigentlichen Verwaltungsverfahren zu trennen. Schon in dem Gesetz vom Jahre 1734 war die Verwaltungsrechtsprechung von den eigentlichen Prozessangelegenheiten abgesondert und anfangs meistens den Verwaltungsbehörden anvertraut, aber zum Teil auch schon besonderen Verwaltungsgerichten.

Heute wird der Prozess in drei Hauptarten unterteilt, in den Zivil-, den Straf- und den Verwaltungsprozess. Der Zivil- und der Strafprozess gehören den allgemeinen Gerichten, deren höchste Instanz der Oberste Gerichtshof ist, die Verwaltungsrechtsprechung wiederum besorgen zum Teil die Verwaltungsbehörden, zum Teil die Verwaltungsgerichte, deren beiden höchste Instanz das Oberste Verwaltungsgericht ist.

In jener Prozessart herrscht der Grundsatz der materiellen Wahrheit, welche Auffassung sich auch im Zivilprozess völlig durchgesetzt hat.

Der Einzelne kann nicht die gen. Prozessart wählen, in der seine Sache verhandelt wird. Aus diesem Grunde muss man voraussetzen können, dass die Qualität des Rechtsschutzes in jeder Verfahrensart gleich gut ist. Ob das in

der Wirklichkeit der Fall ist, lässt sich nur durch Vergleich der verschiedenen Prozessarten ermitteln.

Dabei kann man eine Reihe von allgemeinen, in erster Linie grundsätzlichen Regeln finden, die in jeder Prozessart befolgt werden. Jeder Mensch muss zunächst das Recht haben, seine Sache vor einem Gericht zur Entscheidung bringen zu lassen. Im Strafprozess kann allerdings in Feststellungsurteil nicht ohne Anklage gesprochen werden. Der Beteiligte (die Partei) muss auch das Recht zum kontradiktorischen Verfahren haben und er muss Gelegenheit bekommen, das notwendige Prozessmaterial dem Gericht zu unterbreiten. Er muss auch das Recht haben, die Sache von unbefangenen Richtern entscheiden zu lassen, deren amtliche Verantwortlichkeit sich auf das Urteil erstreckt. Der Prozess darf auch nicht zu teuer, zu langsam oder zu unsicher sein. Die Partei muss im allgemeinen auch die Möglichkeit haben, wenigstens einmal ein Rechtsmittel einzulegen.

Trotz vieler gemeinsamer Züge differenzieren sich die Prozessarten jedoch bald. Der kontradiktorische Grundsatz wird verschieden angewendet, das Recht und die Pflicht der Gerichte, in der Sache zu ermitteln, sind je nach seiner Art verschieden usw. Der Charakter des im Prozess anstehenden materiellrechtlichen Rechtsverhältnisses kann auch nicht unbeachtet bleiben. Somit kann man nicht davon ausgehen, dass alle Prozessarten gleich sein könnten. Man kann jedoch voraussetzen, dass gleiche Fragen auf die gleiche Weise zu entscheiden sind. Das ist auch deshalb wichtig, weil es nicht immer leicht ist zu entscheiden, zu welcher Prozessart irgendein Rechtsstreit gehört. Einen Unterschied zwischen Zivil- und Strafprozess zu machen, ist zwar im allgemeinen nicht schwer, aber zwischen dem privatrechtlichen und dem öffentlich rechtlichen Rechtsverhältnis ist es oft schwer, eine Grenze zu ziehen. Die Entscheidung muss oft von Fall zu Fall getroffen werden. So ist es wichtig, dass zwischen den Arten des Rechtsschutzes kein Unterschied besteht.

Gemäss den obigen Gedanken, die zum Teil der allgemeinen Prozessrechtslehre nahestehen, wird in dieser Untersuchung im vergleichenden Sinne die Wiederaufnahme des Verfahrens in den oben genannten Prozessarten betrachtet.

Da jedoch die materiellen Wiederaufnahmegründe für den Zivil- und Strafprozess im Abschnitt über Prozess im Gesetzbuch vom Jahre 1734 (OK), Kapitel 31 (geändert durch Gesetz vom 20. 2. 1960) geregelt sind, und da es schon Untersuchungen darüber in der Rechtsliteratur gibt, werden hier der Zivil- und der Verwaltungsprozess verglichen. Die Wiederaufnahme im Verwaltungsprozess betrifft ein besonderes, am 1. 4. 1966 erlassenes Gesetz über

die ausserordentliche Rechtsmittel einlegung in Verwaltungssachen. Im zweiten und dritten Kapitel dieser Untersuchung werden im vergleichenden Sinne getrennt die Voraussetzungen der Wiederaufnahme im Zivil- und im Verwaltungsprozess betrachtet.

Die Wiederaufnahme ist schriftlich im Zivilprozess beim Obersten Gerichtshof, im Verwaltungsprozess beim Obersten Verwaltungsgericht zu beantragen. Die können, wenn die Sache klar ist, unmittelbar das Urteil aufheben und beseitigen oder es berichtigen und auch die Sache bei Bedarf neu entscheiden. Wenn eine neue direkte Verhandlung erforderlich ist, wird die Sache im allgemeinen an das Untergericht zurückverwiesen.

Die Wiederaufnahme kann man als eine rückwirkende, eine prozessuale Gestaltung bezweckende Massnahme des Gerichtes charakterisieren, die das aufgehobene Urteil mit Wirkung ex tunc beseitigt.

Die Wiederaufnahme kommt bei vielen verschiedenen Gründen in Frage. Nach ihrer Wirkung werden sie in drei Gruppen geteilt. Die erste bildet die Wiederaufnahme wegen Verhalten, bei der im Verfahren aus dem Grunde ein Fehler unterlaufen ist, weil sich bestimmte Personen eines straffälligen Verhaltens schuldig gemacht haben. Das kann die Beseitigung des ganzen Prozesses verursachen.

Die nächste Gruppe ist die sog. Wiedereinräumung-Wiederaufnahme, bei der sich die Beschwerde auf das Prozessmaterial richtet. Dabei ist es notwendig die Sache neu zu verhandeln, wobei dann das neue Prozessmaterial berücksichtigt wird. Wenn der Fehler im Material in einer wissentlich falschen Aussage seitens einer als Beweismittel gehörten Person oder im Gebrauch einer falschen Urkunde bestand, wird die Situation qualifizierte Wiedereinräumung-Wiederaufnahme genannt.

Die letzte Gruppe bildet die Berichtigungswiederaufnahme. Sie bedeutet, dass die im Urteil enthaltene offensichtlich falsche Rechtsanwendung (Rechtsverletzung) berichtigt wird. Der frühere prozessuale Zustand braucht dabei nicht weiter wiederhergestellt zu werden. Die Berichtigung wird meistens von der aufhebenden Instanz direkt vorgenommen. Auch kann ein sachlicher Irrtum im Urteil wie z.B. die Verurteilung einer Person unter falschem Namen berichtigt werden. Einen offensichtlichen Rechen- oder Schreibfehler darf das Gericht, das das Urteil gesprochen hat, selbst berichtigen.

Der Gegenstand der Wiederaufnahme

I. Im Zivilprozess hat man nach ständiger Rechtsprechung sowohl Urteile

als auch rechtskräftige Prozessbeschlüsse aufheben können. Hinsichtlich der Gestaltungsurteile sind keine Ausnahmen festgesetzt. Die Wiederaufnahme kann auch auf einen Teil des Urteils begrenzt werden, wenn der einen selbständigen Teil des Urteils darstellt, und auch ein eigentliches Rechtsmittel dagegen möglich gewesen wäre.

Ein vom Gericht bestätigter Vergleich kann nicht mit solchen Gründen aufgehoben werden, die auf das Material gerichtet sind, aber möglicherweise aufgrund straffälligen Verhaltens oder falscher Rechtsanwendung. Einen Vergleich als materiellrechtliches Rechtsgeschäft kann man jederzeit im Untergericht anfechten.

Ein Schiedsspruch wird nicht als aufhebbar durch Wiederaufnahme betrachtet. Die diesbezüglichen Anfechtungsgründe sind erschöpfend in dem Gesetz über das Schiedsverfahren geregelt.

In der Gerichtspraxis sind auch Entscheidungen anderer Behörden als der Gerichte aufgehoben worden, wie z.B. verbindliche Beschlüsse verschiedener Ausschüsse, Gerichtsvollzieher usw.

Ferner können die Urteile von Sondergerichten aufgehoben werden (mit Ausnahme der Urteile von Verwaltungsgerichten, die im Verwaltungsprozess aufgehoben werden). Im Konkursverfahren gefällte, materiell rechtskräftige Entscheidungen können auch aufgehoben werden.

Falls die Berichtigung auf eine einfachere Weise zustandegebracht werden kann als durch die Wiederaufnahme, wird das Urteil im allgemeinen nicht aufgehoben. So verhält es sich z.B. bei Grundstückaufgebots- und Eintragungsbeschlüssen. Wenn sie offensichtlich nicht durch eine Klage im Untergericht berichtigt werden können, können sie doch aufgehoben werden.

II. Im Verwaltungsprozess gelten dieselben Grundsätze. Im allgemeinen sind alle verbindliche Beschlüsse aufhebbar.

Die Rechtskraft

I. Das Urteil erhält formelle Rechtskraft, wenn es nicht durch ordentliche Rechtsmittel angefochten werden kann, oder wenn diese nicht gebraucht werden.

Das Urteil wird, falls ein Rechtsmittel möglich ist, dann rechtskräftig, wenn die gesetzte Frist für die Erklärung des Nichtverzichts auf das Rechtsmittel oder für die Einlegung des Rechtsmittels abläuft. Falls die Rechtsmittelschrift mangelhaft ist, wird das Urteil rechtskräftig, wenn die Rechtsmittelinstanz

ihre Entscheidung fällt, es sei denn, diese kann angefochten werden.

II. Im Verwaltungsprozess muss das Urteil dem Beteiligten mitgeteilt werden, bevor die Rechtsmittelfrist abzulaufen beginnt. Bei einer rechtzeitig eingereichten Rechtsmittelschrift kann doch der Partei Gelegenheit gegeben werden, Mängel in den Schriftstücken zu beseitigen. Falls er nicht so verfährt, wird der Antrag nicht geprüft.

Ansonsten werden dieselben Grundsätze befolgt wie im Zivilprozess.

Die Legitimation

I. Die Wiederaufnahme zu beantragen ist im Zivilprozess die Partei berechtigt, aber ausserdem die Behörden in einigen Fällen.

Ausser dem Beteiligten können die Wiederaufnahme auch die Nachfolger aufgrund einer nach Fällung des Urteils eingetretenen Rechtsnachfolge beantragen. Ebenso kann die Wiederaufnahme auch von einem sog. selbständigen Nebenintervenienten beantragt werden, der am Vorprozess teilgenommen hat.

Wenn das öffentliche Interesse es fordert, können die allgemein die Rechtsprechung überwachenden Beamten, der Justizkanzler der Regierung oder der Justizbeauftragte des Reichstages, die Wiederaufnahme beantragen.

Als eine die Rechtsprechung überwachende Instanz kann auch das Appellationsgericht (Hofgericht) die Wiederaufnahme beantragen, aber auch das kommt im allgemeinen nur im Strafprozess in Frage.

Der Oberste Gerichtshof kann, wenn das öffentliche Interesse es erfordert, ein Urteil auch von Amts wegen aufheben. Das gilt vor allem für die Berichtigungswiederaufnahme und kommt im Zivilprozess kaum in Frage.

Es ist auch möglich, dass ein Mitglied des betreffenden Gerichtes, das einen Fehler in dem Urteil bemerkt, die Wiederaufnahme vorschlägt. In Finnland sind auch die mindesten Amtsdelikte von Richtern strafbar, und durch den Wiederaufnahmevorschlag kann sich der Richter nach der Gerichtspraxis von der Strafverfolgung befreien. Zum Teil dürfte das Verfahren darauf zurückzuführen sein, dass es in Finnland keinen Anwaltszwang und kein Anwaltsmonopol gibt. Vorschläge zur Wiederaufnahme sind auch in Fällen gemacht worden, in denen sich der Richter keiner Amtspflichtverletzung schuldig gemacht hat.

II. Im Verwaltungsprozess gelten entsprechende Vorschriften. Ein Vertreter des öffentlichen Interesses kann zuweilen die Wiederaufnahme auch

zugunsten einer Privatperson beantragen. Auch das Oberste Verwaltungsgericht kann ein Verwaltungsurteil von Amts wegen aufheben.

Die materiellen Voraussetzungen

OK 31:7,1, 1

I. Als erster Grund für die Wiederaufnahme kommt das straffällige Verhalten eines Mitglieds des Gerichtes oder eines Beamten oder des Vertreters des Beteiligten oder seines Beistandes in Frage, wenn man annehmen kann, dass es das Endergebnis des Urteils beeinflusst hat. Dagegen ist das straffällige Verhalten des Gegners oder seines Rechtsanwalts nach diesem Punkt kein Grund zur Wiederaufnahme, obwohl der Prozessbetrug strafbar ist. Das kann jedoch als »neue Tatsache« zur Wiederaufnahme berechtigen.

Für das straffällige Verhalten ein Strafurteil einzuholen, hat man nicht für notwendig erachtet, sondern es genügt, dass die Tat z.B. durch ein Geständnis genügend aufgeklärt ist. Der Wiederaufnahmegrund ist primär.

II. Im Gesetz über ausserordentliche Rechtsmittel in Verwaltungssachen ist dieser Wiederaufnahmegrund nicht berücksichtigt. Darauf kann man sich jedoch als auf »eine neue Tatsache« stützen.

OK 31:7,1 2

I. Wenn sich das Prozessmaterial insofern als falsch erweist, dass ein als Beweismittel verwendeter Beteiligter, der unter Wahrheitsversicherung gehört wurde, oder ein Zeuge oder ein Sachverständiger sich einer wissentlich falschen Aussage schuldig gemacht hat, oder eine als Beweis verwendete Urkunde falsch oder gefälscht ist, kann das darauf beruhende Urteil aufgehoben werden. Ein Strafurteil ist auch hier nicht notwendig. Wenn sich der Vorbringer der Urkunde nicht der Unrichtigkeit bewusst war, könnte man das auch gar nicht bekommen. Auch dieser Wiederaufnahmegrund ist primär.

II. Auch dieser Grund ist in dem Gesetz über den Verwaltungsprozess nicht berücksichtigt, ist doch als Tatsache möglich.

OK 31:7,1 3

I. Der dritte Grund zur Wiederaufnahme sind neue Tatsachen oder Beweise. Wenn die Partei, nachdem das Urteil rechtskräftig geworden ist, neues Beweismaterial findet, kann sie die Wiederaufnahme beantragen. Sie muss jedoch nachweisen, warum sie sich nicht schon bei der Erstverhandlung auf dieses Material gestützt oder ein Rechtsmittel eingelegt hat. Bei diesem Mate-

rial kann es sich um alles Mögliche handeln, wie z.B. eine Zeugenaussage, ein Sachverständigengutachten oder eine Urkunde. Wenn die falsche Aussage einer als Beweismittel verwendeten Person nicht vorsätzlich war, kommt sie nach diesem Punkt in Frage. Als neue Tatsache kann auch ein früheres Urteil berücksichtigt werden. Wenn es ganz dieselbe Sache betrifft, ist es in erster Linie ein Nichtigkeitsklagegrund. Falls die Frist (6 Monate) schon abgelaufen war, kann es als Wiederaufnahmegrund berücksichtigt werden (Frist 1 Jahr von dem Zeitpunkt, zu dem der Beteiligte davon erfuhr). Eine Vorentscheidung wird nicht materiell rechtskräftig, und wenn sie später anders ausfällt, berechtigt das nicht zur Wiederaufnahme, wenn nicht gleichzeitig neues Material auftaucht.

Dieser Wiederaufnahmegrund ist subsidiär.

II. Im Verwaltungsprozess kann man sich auch auf neues Material als Grund der Wiederaufnahme stützen. Auch dabei wird vorausgesetzt, dass es nicht die Schuld des die Wiederaufnahme Beantragenden ist, dass das Material nicht früher beigebracht wurde.

OK 31:7,1 4

I. Der letzte Grund der Wiederaufnahme ist der, dass das Urteil auf offensichtlich falscher Rechtsanwendung (Rechtsverletzung) beruht. In der Gerichtspraxis erfolgt eine Berichtigung im allgemeinen nur dann, wenn gegen eine ausdrückliche Vorschrift des Gesetzes geurteilt worden ist. Als sich dieser Grund vor seiner Aufnahme ins Gesetz (20. 2. 1960) in der Gerichtspraxis bildete, wurde immer vorausgesetzt, dass die geschehene Rechtsverletzung in ihren Folgen derart bedenklich sei, dass das öffentliche Interesse eine Wiederaufnahme verlange. Da auch ein ordentliches Rechtsmittel beim Obersten Gerichtshof mit derselben Begründung möglich ist (allerdings beschränkt durch die *summa revisibilis*), macht die Forderung des öffentlichen Interesses die Berichtigungswiederaufnahme zu einer ausserordentlichen Rechtsmittel. Andererseits bedeutet die offensichtlich falsche Anwendung des Gesetzes im allgemeinen immer eine Amtspflichtsverletzung des Richters, so dass meistens auch die Verhaltenwiederaufnahme gebraucht werden kann. Der Beteiligte möchte jedoch vielleicht keine Strafverfolgung wegen Amtsdelikts anstrengen, sondern legt nur Wert auf die Berichtigung.

Wenn eine Person unter falschen Namen verurteilt worden ist, kann das auf diesem tatsächlichen Irrtum beruhende Urteil auch berichtigt werden (OK 31:11).

II. Im Verwaltungsprozess kommt auch die Berichtigungswiederaufnahme in Frage. Auch sie kann sich gegen die offensichtlich falsche Anwendung des Gesetzes oder einen geschehenen Irrtum richten. Im Wortlaut des Gesetzes ist der Irrtum nicht auf die Person beschränkt, sondern auch ein Irrtum bezüglich der Sache kann berichtigt werden.

Von den Wiederaufnahmegründen verlangt man auch einen Kausalzusammenhang mit dem Endergebnis des Urteils. Die geringste Forderung wird gestellt, wenn man sich auf ein straffälliges Verhalten stützt, wobei es genügt dass man annehmen kann, das Verhalten oder die falsche Urkunde habe das Endergebnis des Urteils beeinflusst. Wenn neues Material beigebracht wird, muss es der Beteiligte wahrscheinlich machen, dass dieses das Endergebnis des Urteils beeinflusst hätte.

Wenn zum Schluss die Prozessarten aufgrund der Darlegungen verglichen werden, kann man feststellen, dass man sich sowohl im Zivil- als auch im Verwaltungsprozess in ziemlich hohem Masse auf verschiedene Wiederaufnahmegründe stützen kann. Ausser straffälligem Verhalten, das das Endergebnis des Urteils beeinflusst hat, kann im Zivilprozess auch allerlei neues Material in Frage kommen, aus dem sich ergibt, dass das Urteil falsch ist. Im Verwaltungsprozess kann man sich zwar nur auf neues Material stützen, aber zu dessen Voraussetzungen kann auch straffälliges Verhalten als Tatsache gerechnet werden, die nur Wiederaufnahme berechtigt. Da der Verwaltungsprozess hauptsächlich schriftlich ist, haben auch die falschen Aussagen von Personen, die als Beweismittel verwendet worden sind, vorläufig noch keine grosse Bedeutung.

Wenn also auch die Wiederaufnahmevorschriften im Zivil- und im Verwaltungsprozess in verschiedenen Gesetzen enthalten sind, kann man vom Standpunkt des Rechtsschutzes des Beteiligten davon ausgehen, dass er etwa gleich gute Möglichkeiten hat, eine Berichtigung zu erreichen, wenn sich das Urteil nachträglich als falsch erwiesen hat.

De lege ferenda

Da es sich um verhältnismässig neue Gesetze handelt (vom Jahren 1960 und 1966), können im Abschnitt de lege ferenda wohl kaum grössere Änderungen vorgeschlagen werden. In der Rechtsliteratur ist andererseits betont worden, dass eine analoge Anwendung der Wiederaufnahmegründe nicht in Frage kommen kann. Im allgemeinen lässt sich jedoch feststellen, dass wohl keine

Bedarf an einer analogen Anwendung bestehen kann. Auch vom Standpunkt der Rechtsvergleichung kann man sagen, dass unsere Wiederaufnahmemöglichkeiten gut sind. Die einige Beanstandung kann wohl darauf gerichtet werden, dass der Beteiligte vor dem straffälligen Verhalten seines eigenen Bevollmächtigten geschützt wird, aber dagegen nicht vor entsprechenden Handlungen seines Gegners oder dessen Bevollmächtigten. Eine Wiederaufnahme in dem letztgenannten Fall kann jedoch durch Anwendung anderer Gesetzesstellen in Frage kommen.

Zur Erzielung des richtigen Endergebnisses muss der Schwerpunkt jedoch auf den Vorprozess gelegt werden, wo die Beweisführung unmittelbar geschieht und die Beweiskraft nicht durch die zeitliche Entfernung vermindert ist. Reformen sind aus diesem Grunde gerade auf das Verfahren in erster Instanz zu richten und auch auf die Tätigkeit der Berufungsinstanz.

Wenn auch das Verfahren beim Untergericht verbessert werden sollte, sind doch die Voraussetzungen der Wiederaufnahme ohne Einschränkung aufrechtzuerhalten. Die Entstehung falscher Urteile lässt sich niemals völlig verhindern. Aus diesem Grunde ist es wichtig, die Gebrauchsmöglichkeiten des letzten Rechtsschutzmittels in weitem Umfang zu erhalten, aber doch als ausserordentliche Regelungen.

ASIAHAKEMISTO

- aineellisen totuuden periaate 3—
- asiakirjat 140—
- asiamies
 - julkisen intressin valvojana 115—
- asianosainen 142—
- asianosaisseuraanto 71, 104—
- asiantuntija 143
- avioerotuomion purkaminen 68—
- avustaja 130—
- eduskunnan oikeusasiamies 107—, 114, 161
- edustaja 130—
- elatusaputuomio 120
- ennakkokysymykset
 - hallintoprosessissa 166
 - siviiliprosessissa 153—
- erikoistuomioistuimen tuomion
 - purkaminen 73
- esikysymys, ks. ennakkokysymys
- esittämisvelvollisuus purkuperusteeseen nähden 160—
- factum superveniens 147
- jälkiseikka, ks. factum superveniens
- katselmusesineen väärentäminen 141—
- kausaalisuusvaatimus 180—
- korkein hallinto-oikeus
 - purkaminen viran puolesta 115
 - purkuinstanssina 47
- korkein oikeus
 - purkaminen viran puolesta 110
 - purkuinstanssina 47
- kurinpidollinen toimenpide 132
- lain soveltaminen 167—
- lainhakupäätös, purkaminen 81
- lainvoima 88—
 - hallintotuomio 98—
 - lainvoimaiseksitulon ajankohta 88—
- purkuhakemukseen nähden 96—
- maksamismääräys 91—
- osittainen 96
- yksipuolinen tuomio 91
- lakimääräinen edustaja 130—
- lääninasiainmies 115
- maksamismääräys 91—
- menetetyn määräjän palauttaminen 11
- muotoamiskanne 18—
- muotoamistuomio 18—
- muutoksenhakekeinot 10—
 - devolutiivinen vaikutus 14
- ensisijaisuus 16—
- epätäydellinen 14—
- täydellinen 14—
- varsinainen 10—
- ylimääräinen 10—
- myöntäminen 64—
- ne bis in idem 153
- oikeuden jäsen 128

- menettely purkuperusteena 132—
oikeuden virkamies 129
oikeuserhdys 167—, 180
oikeuskansleri 107—, 161
osatuomio 72—, 135
palautuspäätös 79—
perätön lausuma 143
prosessipetos 130—, 164
prosessiratkaisu 77—, 80
purkuintressi 116—
purkulegitimaatio
 asianosaistaho 101—, 113—
 viranomaistaho 106—, 114—
purkutyyppit 55—
rikollinen menettely 127—, 132—
rikostuomio 134—
seikat 145—
seuraanto 71, 104—
sivuväliintulija 103—, 143
sovinto 74—
todistaja 143—
todiste 145—
todistusharkinta 150, 172, 191
todistustaakka 52
tosiasia
 erehdys 178—, 180
 purkuperusteena 147—
tulkki 143
tuomio
 itseoisuuskielto 175
 purkaminen 62—
tuomioistuimen jäsen
 purun hakeminen 110—
 rikollinen menettely 128—
tuomiokollisio 152—
tuomiovirhekantelu 12
 erottaminen purusta 50—
ulomainen tuomio 133
 purkamisen kohteena 63
ulosottoratkaisu 84
uutuuksivaatimus 158—
viranomainen, ks. purkulegitimaatio
välitystuomio 81—
yksipuolinen tuomio 63

OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO

Korkein oikeus	1950 II 218 118
Julkaistut ratkaisut	1950 II 375 96
1927 I 32 95	1951 II 96 97
1930 II 40 84	1953 I 2 81
1930 II 259 94	1953 II 35 79
1930 II 623 118	1953 II 38 79
1931 II 43 118	1954 II 50 74
1931 II 271 84	1955 II 87 118
1931 II 372 118	1956 II 6 85
1933 I 14 85	1956 II 23 133, 150
1933 II 19 131	1956 II 66 67
1934 II 477 118	1956 II 88 95
1935 II 290 95	1957 II 52 85
1936 II 462 94	1958 II 32 67
1939 II 393 118	1959 II 99 110
1940 II 348 97	1960 II 29 73, 85
1943 II 174 74	1960 II 81 80
1943 II 204 173	1961 II 47, 85
1944 I 11 71	1961 II 145 150
1944 II 74 74	1963 II 3 78, 79
1945 II 197 118	1963 II 25 84
1946 II 107 156	1963 II 58 85, 179
1947 II 9 162	1963 II 114 85
1947 II 330 144	1964 II 78 81
1947 II 335 144	1964 II 82 162
1948 II 10 85	1965 II 87 178
1948 II 584 99	1966 II 13 177
1950 I 25 67	1966 II 67 85
1950 II 187 156	1967 II 30 120
1950 II 208 144	1967 II 53 135, 144

1968 II 28 73

1968 II 36 85

1968 II 68 95

1969 II 50 84

1970 II 103 109

Julkaisemattomat ratkaisut
(antamispäivä ja taltion n:o)

17. 2. 1960/448 105

11. 10. 1960/2678 105

28. 2. 1962/636c 118

4. 12. 1962/3164 177

19. 12. 1962/3300 135, 144

5. 2. 1963/292 179

13. 6. 1963/1624 144, 151

1. 10. 1963/2415 85

11. 2. 1964/351 83

2. 9. 1964/1665 162

30. 10. 1964/2264 163

10. 2. 1965/397 81

3. 2. 1966/246 135

14. 4. 1966/1021 54, 79

2. 5. 1966/1219 110, 164

5. 5. 1966/1266 150

5. 5. 1966/1269 54, 98

26. 5. 1966/1490 150

20. 6. 1966/1760 84

21. 11. 1966/3035 110

14. 12. 1966/3225 177

7. 2. 1967/247 54, 177

8. 2. 1967/255 177

9. 2. 1967/283a 120

22. 3. 1967/797 54

22. 3. 1967/798 110, 120

22. 3. 1967/799 54

5. 5. 1967/1178 85

17. 5. 1967/1281 27

16. 8. 1967/1844 179

20. 10. 1967/2469 85

21. 2. 1968/557 132, 135

22. 2. 1968/560 98, 110

5. 4. 1968/1006 85

9. 4. 1968/1051 111

5. 7. 1968/1717 129

14. 8. 1968/1875 54

16. 9. 1968/2135 54

16. 9. 1968/2136 54

19. 9. 1968/2176 157

19. 9. 1968/2181 157

18. 12. 1968/3105 84

11. 2. 1969/345 111

17. 4. 1969/963 111

2. 6. 1969/1304 121

1. 7. 1969/1464 162

13. 8. 1969/1606 54, 98

17. 9. 1969/1918 81

20. 11. 1969/2557 177

12. 12. 1969/2778 177

11. 2. 1970/316 172

3. 3. 1970/777 79

3. 4. 1970/778 79

6. 4. 1970/797 81

9. 4. 1970/845 157

11. 6. 1970/1267 84

5. 8. 1970/1494 144

2. 9. 1970/1675 63

15. 10. 1970/2156 144

15. 6. 1971/1537 150

Korkein hallinto-oikeus

Julkaistut ratkaisut

1933 II 3485 165

1934 II 96 165

1934 II 752 165

1934 II 2672 98
1942 II 500 99
1943 II 630 166
1946 II 589 115
1948 II 584 99
1958 II 252 115
1960 I 20 49
1960 II 40 49
1960 II 334 115
1960 II 602 87
1960 II 670 49
1960 II 775 180
1960 II 832 180
1961 II 32 49
1961 II 184 49
1961 II 261 49
1961 II 450 180
1961 II 477 87
1961 II 592 49
1961 II 652 49
1962 II 100 114

1962 II 107 49
1962 II 206 49
1963 A II 4 87
1963 A II 51 49, 180
1963 A II 198 49
1964 A II 241 180
1964 A II 264 180
1964 B II 580 99
1964 B II 664 115
1965 A II 14 115
1965 A II 174 115
1966 B II 664 115
1966 B II 718 115
1967 A II 162 115
1967 B II 651 87
1968 B II 648 115

Julkaisemattomat ratkaisut
(antamispäivä ja taltion n:o)

5. 7. 1943/2262 165
30. 1. 1964/467 180

Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja

A-SARJA

1. **TAPIO TARJANNE**, Virkasuhteen lakkaaminen. 1934. Loppuunm.
2. **HUUGO RANINEN**, Fob-lauseke. 1934. Loppuunm.
3. **Y. J. HAKULINEN**, Kiinteistön luovutuksen muodosta. 1935. Loppuunm.
4. **V. MERIKOSKI**, Yhdistymisvapaudesta. 1935, nid. 21 mk (11 mk)
5. **URHO KEKKONEN**, Kunnallinen vaalioikeus. 1936. Loppuunm.
6. **A. R. HEIKONEN**, Perinnönyhteydestä Suomen oikeudessa I. 1936, nid. 25 mk (13 mk)
7. **V. MERIKOSKI**, Erivapauden käsite. 1936. Loppuunm.
8. **ARVO SIPILÄ**, Deliktiperusteisen vahingonvastaan teoreettinen rakenne. 1936. Loppuunm.
9. **A. R. HEIKONEN**, Perinnönyhteydestä Suomen oikeudessa II. 1937. Loppuunm.
10. **HUUGO RANINEN**, Vahvistuskirje sopimuksen tekemisessä. 1937, nid. 3 m k(1,50 mk)
11. Kirjoitelmia 1937. Sisältää: 1. **BRYNOLF HONKASALO**: Nulla poena sine lege. 2. **V. MERIKOSKI**: Vaalilainsäädännön aikamääräykset. 3. **PAAVO ALKIO**: Tuomioistuinten velvollisuudesta lähettää ilmoituksia eräistä toimenpiteistään, nid. 3 mk (1,50 mk)
12. **TAUNO TIRKKONEN**, Tuomionpurku. 1937. Loppuunm.
13. **R. ERICH**, Suomen oikeusasema. 1938, nid. 3 mk (1,50 mk)
14. **OTTO BRUSIN**, Tuomarin harkinta normin puuttuessa. 1938, nid. 21 mk (11 mk)
15. **ERIK CASTRÉN**, Ilmasota I. 1938, nid. 5 mk (2,50 mk)
16. **ILMO OLLINEN**, Kiinteistön pakkohuutokaupasta I. 1938, nid. 21 mk (11 mk)
17. **V. MERIKOSKI**, Valtionapujärjestelmä. 1938. Loppuunm.
18. **ERIK CASTRÉN**, Ilmasota II. 1939. Loppuunm.
19. **ILMO OLLINEN**, Kiinteistön pakkohuutokaupasta II. 1939. Loppuunm.
20. **ILMARI MELANDER**, Lapsen huollosta. Yksityisoikeudellinen tutkimus I. 1939, nid. 21 mk (11 mk)
21. **PAAVO KASTARI**, Eduskunnan hajoitus. 1940, nid. 7,50 mk (3,75 mk)
22. **ERIK CASTRÉN**, Valtioiden velvollisuus vastaanottaa kansalaisiaan ja kansalaisuudettomia. 1942. Loppuunm.
23. **TAPIO TARJANNE**, Kirjoituksia ja lausuntoja. 1943. Loppuunm.
24. **TAUNO SUONTAUSTA**, Valtion alueellisesta puolueettomuudesta. 1944, nid. 6 mk (3 mk)
25. **MARTTI RAUTIALA**, Puolisoiden velkasuhteet avioliittolain mukaan I. Avioliiton aikana. 1945. Loppuunm.
26. **INKERI ANTILA**, Loukatun suostumus oikeuden vastaisuuden poistavana perusteena. 1946, nid. 21 mk (11 mk)
27. **TAUNO ELLILÄ**, Sivullisen oikeussuojan takeista ulosotossa, nid. 31 mk (16 mk)
28. **HARRY VENOJA**, Takavarikko. 1947, nid. 6 mk (3 mk)
29. **INKERI ANTILA**, Varsinaisesta epärehellisyydestä. 1948, nid. 4,50 mk (2,25 mk)
30. **NIILO SALOVAARA**, Rikoksen yrityksestä, nid. 25 mk (13 mk)
31. **ANTTI HANNIKAINEN**, Pidätys oikeuden rakenteesta. 1948, nid. 8 mk (4 mk)
32. **OLAVI RYTKÖLÄ**, Valtion vakinaisten virkamiesten palkkaus- ja eläkeoikeus. 1948, nid. 7,50 mk (3,75 mk)
33. **J. N. LEHTINEN**, Mitä oikeus on? 1949, nid. 4 mk (2 mk)
34. **REINO ELLILÄ**, Tutkintavankeuden vähentämisestä RL 3:11 mukaan. 1949, nid. 9 mk (4,50 mk)
35. Rikosoikeudellisia kirjoitelmia, Brynolf Honkasalolle 1. 4. 1949 omistanut Helsingin yliopiston lainopillisen tiedekunnan rikosoikeudellinen seminaari. 1949, nid. 4 mk (2 mk)
36. **MIKAEL LIVSON**, Epävarsinainen laiminlyöntirikos. 1949, nid. 25 mk (13 mk)
37. **OLAVI RYTKÖLÄ**, Julkisoikeudellinen sopimus. 1950, nid. 5 mk (2,50 mk)
38. **ERIK CASTRÉN**, Kansainvälinen oikeusseuraanto. 1950, nid. 8 mk (4 mk)
39. **JOUKO HALILA**, Tunnustamisesta. 1950, nid. 25 mk (13 mk)
40. **JORMA UITTO**, Vankien ehdonalaiseen vapauteen päästäminen. 1950, nid. 6,50 mk (3,25 mk)
41. Rikosoikeudellisia kirjoitelmia II, Bruno A. Salmialalle 24. 8. 1950 omistanut Helsingin yliopiston lainopillisen tiedekunnan rikosoikeudellinen seminaari. 1950, nid. 5 mk (2,50 mk)
42. **AARO AHTEE**, Hallinto-oikeudellinen vapaudenriisto. Asialliset edellytykset. 1950, nid. 25 mk (nid. 13 mk)
43. **SIMO ZITTING**, Omistajanvaihdoksesta silmälläpitäen erityisesti lainhuudatuksen vaikutuksia. 1951. Loppuunm.
44. **PAAVO HILTUNEN**, Syyllisyyskäsite rikoksen uusimisessa. 1951, nid. 10 mk (5 mk)
45. **OLAVI RYTKÖLÄ**, Kuntain yhteistoiminta. 1952. Loppuunm.
46. **E. J. MANNER**, Yleiskäyttö vesioikeudellisenä käsitteenä. 1953, nid. 10 mk (5 mk)
47. **EINO NIKUPAAYOLA**, Yhteiskiinnityksestä I. 1953. Loppuunm.
48. **LASSI KILPI**, Harkintatakoitus. 1955, nid. 7 mk (3,50 mk)
49. **EINO PURHONEN**, Parlamentaarinen valtiontilintarkastus Suomen valtiontalouden valvontajärjestelmässä. 1955. Loppuunm.
50. **INKERI ANTILA**, Alaikäisiin kohdistuneet siveellisyysrikokset ja niiden tekijät. 1956, nid. 9 mk, sid. 11,50 mk (nid. 4,50 mk, sid. 7 mk)
51. **VEIKKO REINIKAINEN**, Jutun palauttamisesta. 1956, nid. 21 mk (16 mk)

Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja

A-SARJA

52. **SIMO ZITTING**, Saantosuoja irtaimisto-oikeudesta. 1956, nid. 9 m, sid. 11,50 mk (nid. 4,50 mk, sid. 7 mk)
53. **VÄINÖ VIHMA**, Suorituksen mahdollisuus varallisuus oikeudellisissa sopimuksissa. 1957, nid. 13 mk, sid. 15 mk (nid. 6,50, mk, sid. 8,50 mk)
54. **VEIKKO REINIKAINEN**, Prosessinedellytyksen puuttumisen oikeusseuraamuksista. 1958, nid. 12 mk, sid. 14 mk (nid. 6 mk, sid. 8 mk)
55. **OLAVI RYTKÖLÄ**, Kunnallisen jaoituksen muuttaminen. Sen luonne ja edellytykset. 1957. Loppuunm.
56. **SIMO ZITTING**, Kaupunkimaan omistuksesta. 1960, nid. 9 mk, sid. 11 mk (nid. 4,50 mk, sid. 6,50 mk)
57. **PERTTI MUUKKONEN**, Muutosäänökset. Varallisuus oikeudellisia sopimuksia koskeva tutkimus. 1958, nid. 15 mk, sid. 8,50 mk)
58. **INKERI ANTILA**, Välillinen tekeminen. 1958. Loppuunm.
59. **OLAVI RYTKÖLÄ**, Merenkulkumaksut. 1958, nid. 8 mk (nid. 4 mk)
60. **OLLI IKKALA**, Kunnan yleinen toimivalta. 1959, sid. 14 mk (sid. 8 mk)
61. **TOIVO SAINIO**, Muukalaisen oikeusasemasta erityisesti Suomen oikeutta silmälläpitäen. 1959, nid. 15 mk, sid. 17 mk (nid. 7,50 m, sid. 9,50 mk)
62. **PERTTI MUUKKONEN**, Esisopimus. 1960, nid. 11 mk, sid. 13 mk (nid. 5,50 mk, sid. 7,50 mk)
63. **K. A. TELARANTA**, Erehdys oikeustoimiopin perusongelmana. 1960, nid. 24 m, sid. 25 mk (nid. 12 mk, sid. 14 mk)
64. **JOUKO HALILA**, Saamis-oikeuksien kuittauksista. 1960, nid. 20 mk (nid. 10 mk)
65. **TAPIO NOUSIAINEN**, Rangaistuksen määräämisestä. 1961, nid. 35 mk (18 mk)
66. **EINO PURHONEN**, Eduskunnan budjettivalta. 1961. Loppuunm.
67. **JAAKKO UOTILA**, Päätösvallan siirtäminen Suomen valtionhallinnossa. 1963. Loppuunm.
68. **KAUKO SIPPONEN**, Lainsäädäntövallan delegoiminen. 1965, nid. 32 mk, sid. 35 mk (nid. 16 mk, sid. 19 mk)
69. **ERIK CASTRÉN**, Siviiliväestön oikeussuoja maa- ja ilmasodassa. 1964, nid. 12 mk, sid. 14 mk (nid. 6 mk, sid. 8 mk)
70. **ERKKI AILIO**, Esinekonfiskaatio Suomen rikosoikeudessa. 1964, nid. 25 mk (13 mk)
71. **KAARLO L. STÄHLBERG**, Petoksesta. 1965. Loppuunm.
72. **TAUNO VESANEN**, Valtiontaloutta koskevat eduskunnan ratkaisut ja hallituksen toimivalta. 1965, nid. 23 mk, sid. 26 mk (nid. 11,50, sid. 14 mk)
73. **TENHO AUTERE**, Oikeus ilmatilan käyttöön siviili-ilmailutarkoituksessa rauhan aikana. Erityisesti Suomen ilmailujulkisoikeutta silmälläpitäen. 1965, -nid. 22 mk, sid. 25 mk (nid. 11 mk, sid. 13 mk)
74. **JORMA S. AALTO**, Rikosprosessilain asiallisesta soveltusalasta. 1965, nid. 24 mk, sid. 27 mk (nid. 14 mk, sid. 17 mk)
75. **ESKO HOPPU**, Rahdinottajan tavaravastuusta. 1966 nid. 19 mk, sid. 22 mk (nid. 10 mk, sid. 13 mk)
76. **ANTERO JYRÄNKI**, Sotavoiman ylin päällikkyyden. 1967, nid. 27 mk, sid. 30 mk (nid. 15 mk, sid. 18 mk)
77. **ESKO HOPPU**, Valtion oikeudesta luopua saatavistaan. 1968, sd. 30 mk (sid. 22 mk)
78. **JORMA S. AALTO**, Rikostuomion vaikutuksista siviiliprosessissa. 1968, nid. 26 mk, sid. 30 mk (nid. 18 mk, sid. 21 mk)
79. **KAARLE MAKKONEN**, Kunnallinen säädösvalta. 1968, nid. 16 mk, sid. 19 mk (nid. 12 mk, sid. 15 mk)
80. **TOIVO SAINIO**, Muukalaisen oikeusasemasta II. 1969, nid. 24 mk, sid. 28 mk (nid. 17 mk, sid. 20 mk)
81. **TOIVO HOLOPAINEN**, Kunnan asema valtiossa. Oikeudellinen rakennetutkimus. 1969, nid. 36 mk, sid. 40 mk (nid. 27 mk, sid. 30 mk)
82. **JORMA PIETILÄ**, Tonttirikoterikiinteistön muodostaminen Suomen voimassa olevan oikeuden mukaan. 1968, nid. 38 mk, sid. 41 mk (nid. 28 mk, sid. 31 mk)
83. **TENHO AUTERE**, Kansainvälisten riitojen rauhanomaisesta selvittelystä. Erityisesti tuomiovaltaa silmällä pitäen. 1968, nid. 20 mk, sid. 23 mk (nid. 15 mk, sid. 17 mk)
84. **KAARLO SARKKO**, Työrauhavollisuudesta. 1969. nid. 30 mk, sid. 33 mk (nid. 22 m, sid. 25 mk)
85. **HANNU TAPANI KLAMI**, Julius Paulus, 1969, nid. 20 mk, sid. 25 mk (nid. 15 mk, sid. 18 mk)
86. **AULIS AARNIO**, Kysymyksiä testamenttioikeuden alalta. 1969, nid. 20 m, sid. 25 mk (nid. 15 mk, sid. 18 mk)
87. **VEIKKO O. HYVÖNEN**, Määräalan luovutuksen saajan oikeusasemasta. 1970, nid. 36 mk, sid. 41 mk (nid. 28 mk, sid. 31 mk)
88. **JUHANI KYLÄKALLIO**, Osakeyhtiön yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyydestä. 1970, nid. 36 mk, sid. 40 mk (nid. 26 mk, sid. 29 mk)
89. **EERO VILKKONEN**, Hallintotoimen mitättömyydestä. 1970, nid. 36 mk, sid. 40 mk (nid. 27 mk, sid. 31 mk)
90. **MIKAEL HIDÉN**, Eduskunnan oikeusasiamies. 1970, nid. 30 mk, sid. 34 mk (nid. 22 mk, sid. 25 mk)
91. **JUHA VIKATMAA**, Erehdyksestä. Rikosoikeudellinen tutkimus. 1970, nid. 44 mk, sid. 48 mk (nid. 33 mk, sid. 36 mk)
92. **VEIKKO O. HYVÖNEN**, Asianosaisten määräämistöistä kiinteistötoimituksessa. 1970, nid. 28 mk, sid. 32 mk (nid. 21 mk, sid. 24 mk)
93. **AULIS AARNIO**, Oikeudellisen ajattelun perusteista. 1971, nid. 28 mk, sid. 34 mk (nid. 21 mk, sid. 25 mk)
94. **KARI SINISALO**, Poliisin toimivallan määräytyminen. 1971, nid. 37 mk, sid. 41 mk (nid. 26 mk, sid. 29 mk)
95. **ILKKA SARAVIITA**, Lakiehdotuksen lepäämäänjättäminen. 1971, nid. 50 mk, sid. 55 mk (nid. 37 mk, sid. 41 mk)
96. **MIKKO KÄMÄRÄINEN**, Huoltajan tuottamuserusteinen korvausvasuu. 1972, nid. 38 m, sid. 43 mk (nid. 28 mk, sid. 31 mk)

Julkaisut ovat Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen jäsenten myöhemmin tilattavissa sulkeissa mainittuun erityishintaan postivapaasti, jos tilaus tehdään maksaen samalla teoksen hinta yhdisryksen postisiirtotilille n:o 6800, os. Helsinki, Döbelninkatu 5 B. (Kirjakauppahinnat ovat ohjehintoja.)